ספר המצוות לרמב"ם

ספר המצוות

geulaquiz.com

הקדמות · הקדמת המתרגם

א **המאמר** הזה הנכבד חברו הרב המובהק המאור הגדול המאיר עיני הגולה מרנא ורבנא **משה** עבד האלהים בן הרב הנכבד ר׳ **מיימון** ז״ל , ויסדו ליסוד קיים והעמידו לעמוד חזק לבנות עליו הבנין הטוב הבנוי לתלפיות שהכל פונין אליו, הוא חבורו השלם המכונה **משנה תורה**, הכולל משפטי הדת בלשון קצר ובשפה ברורה, וחבר זה בלשון הגרי, למען לא יחובר עם חבורו הגדול אע״פ שהוא כפתיחה אליו, כי לא בחר להזכיר בו התלות פסקי מצותיו ודיניו בסברות חכמי התלמוד, אבל יקח כלו דרך קבלה ופירוש מקובל על כתובי תורה מפי משה רבינו מהר סיני, לא שנבחרו מדעות אנשים וחוברו דדך סברא והקש, או שהיו דברים היה מחלוקת בהם בין החכמים ויצטרך לחזק דבריו בסברא והכרעה, כדי שלא יספק אחד באמתתם, עד שלא יצטרך עם ספרו לדבר מעניני התורה זולת ספר תורת השם, הוא ספר משה רבינו, וכל זמן שיתעסקו אנשי אומתנו בתלמוד ובספרים המחוברים עליו יהיה המאמר הזה לעדות נאמנה על יושר דרכיו ואמתת דבריו:

ב ואני שמעתי שמע ספר זה ונכספה נפשי אליו, וחליתי אחד ממשכילי ארצנו ההולך לאלכסנדריא שיבקשהו שם, ואם לא ימצאהו שיחלה בשמי בכתב פני הנגיד הגדול בן הרב המחבר לצוות אחד מסופרי ארצו לכתבו ולשלחו אליו, והנגיד הנכבד לנעם מוסרו ומשמרו האהבה הקדומה שלח לו ספרו שיעתיקו ממנו, והתנצל אליו, כי אילו היה אצלו זולתו מדויק היה שולח אותו אליו. ובהגיע המאמר אלי שמחתי שמחה גדולה ואקרא בו ויהי בפי כדבש למתוק. וחלו פני קצת מאוהבי להעתיקו, עם דעתי קוצר ידי בידיעת הלשונות ובשמושיהם ומעוט צחות לשוני ומליצתי, עד אין ראוי לקראה מליצה כי אם דבור, וחסרון שמושי בחכמת התלמוד:

ג **ואחרי** אשר העתקתיו קודם שהשלמתי לבדוק אותו ולחפש אחריו, ואשמע מדבר כי העתיקו׳ הנשיא הנכבד החכם בשתי לשונות בקי ובקי בהם וצח בדבור ובמליצה, השר הגדול רבי אברהם הלוי בן חסדאי נר״ו, אמרתי בלבי להעביר העתקתי מפני רעותה הטובה ממנה, ואין טוב מהיות כל איש מכיר ערכו ומעלתו בחכמה ודעת וידבר כפיהם, וישלח ידו במה שהיא מגעת, והאדם מתקנא בחבירו לא בידוע ומפורסם במעלה גדולה בכל ענין, וגדול ממנו בחכמה ובמנין. ואחר הימים הובאה אלי ההעתקה הצחה ההיא, ושבחתי עצמי בראותי צחות לשונה ונועם מליצתה על טוב עצתי בהעלימי העתקתי, ונחמתי כי נמלכתי לעשותה:

ד **עוד** עיינתי בדברי המאמר ואבינה בו, כי הועתק מטופס ראשון היו בו סברות רבות חזר בו הרב ושנה בו דברים והחליף בו מאמרים, לפי מה שנמצא בספר שהובא לי משם, שהוא מסכים בכל דבריו והולך בדרך חבורו הגדול ובסדורו, על כן קיימתי העתקתי ואשימה עיני עליה לדקדק אותה ולחזק בדקה כפי השגת יד שכלי, והמתקן אחרי, גבור בארץ יהיה זרעו, ישא ברכה מאת ה׳ וצדקה מאלהי ישעו:

הקדמות · הקדמת הרמב״ם

א **מפני** שקדם לנו החבור המפורסם אשר קראנו אותו פירוש המשנה, והיתה כוונתנו בחבור ההוא לקצר ביאור ההלכה מן המשנה, ולא היתה בו כוונתנו להשלים דין כל מצוה ולהביא כל מה שיצטרך מאסור ומותר וחיוב ופטור, כמו שיתבאר למי שישתדל באותו החבור. ראיתי ג״כ שאחבר חבור יכלול כל דיני התורה ומשפטיה עד שלא יהיה דבר חסר ממנו, ושאעשה בו דבר שהוא מנהגי לעשותו, לעזוב זכרון המחלוקת והמאמרים הנדחים, ושלא אביא בו כי אם הלכה פסוקה, ושיהיה החבור ההוא כולל כל דיני תורת משה מה שצריך בזמן הגלות ומה שאיננו צריך. והיה הנאות אצלי להפיל ממנו האריכות והסמיכות בזכרון בעל הקבלה, עד שלא אומר דברי ר׳ פלוני ולא ר׳ פלוני אומר כך וכך בכל מאמר, אבל אזכיר חכמי המשנה וחכמי התלמוד ע״ה זכרון כולל בתחלת החבור, ואומר כי דיני התורה כלם והיא תורה שבעל פה מקובלים מפלוני ומפלוני עד עזרא עד משה רבינו, ואזכור עם כל אחד ואחד מי שמקבלים ממנו, כל זה לבקשת הקצור. וכן ראיתי שלא אחברהו בלשון ספרי הנבואה לפי שהלשון ההוא קצר בידינו מהשלים עניני הדינים בו. וכן לא אחברהו בלשון התלמוד לפי שלא יבינוהו מאנשי אומתנו כי אם יחידים, ומלות ממנו זרות וקשות אפילו לבקיאים בתלמוד, אבל אחברהו בלשון המשנה כדי שיקל זה לרוב, ואשלים בו כל מה שהתאמת והתברר ממאמרי התורה עד שלא יחסר שום שאלה צריכה שלא אזכרה, או אזכור שרש תצא ממנו השאלה ההיא מהר מבלתי עיון דק, כי כוונתי בו גם כן הקצור עם הכללות, עד שימצא בו כל מה שימצא במשנה ובתלמוד וספרא וספרי ותוספתא, וכל מה שהוציאו הגאונים המתאחרים ובארו ופירשו מאסור ומותר טמא וטהור פסול וכשר חייב ופטור משלם ואינו משלם נשבע ופטור מלישבע, ובכלל שלא יצטרך עמו אחר התורה ספר אחר זולתו לדעת ממנו דבר שיצטרך בכל התורה בין מדאורייתא בין מדרבנן:

ב **וכאשר** כוונתי בדעתי התכלית הזאת, שמתי מחשבתי באיזה פנים אחלק החבור ושעריו, איך ראוי שיהיה, אם אחלקה כמו חלוק המשנה ויספיק לו דרכו, או אם אחלקהו חלוק אחר ואקדים מה שיחייב העיון שהוא היותר ראוי והיותר נקל ללמוד. ונראה לי שהטוב שתהיה חלוקתו שיושם הלכות הלכות מקום מסכתות המשנה, עד שיאמר בו הלכות סוכה הלכות לולב הלכות תפילין הלכות ציצית הלכות מזוזה, ושאחלק הכלל לפרקים והלכות כמו שתעשה המשנה, עד שיהיה דרך משל בהלכות תפילין פרק ראשון ושני ושלישי , וכל פרק נחלק להלכות כדי שיהיה נקל לדעת אותו על פה למי שירצה או לזכור דבר ממנו, והוא מבואר כי בהיות החלוקה כן, שהמצוה אחת עשה או לא תעשה אין ראוי לחלק דיניה בשני ענינים, אבל כל מה שיצטרך בה מן החלוקה יהיה בפרקים שבאותו הכלל, ופעמים יהיה בכלל האחד מספר כמה מן המצות, אם בעבור שיהיה להם ענין אחד שיכללם, או שיהיו המצות בכוונה אחת, ואומר דרך משל כי כשאדבר בע״א ואזכיר בזה הכלל הלכות ע״א, הנה אחבר בו דיני מצות רבות מסית ומדיח ומעביר למולך ומתנבא בשמה ועובד אותה וזולת אלו ממה שהוא מן המצות בענין ע״א לבד, וכן כשאומר הלכות אסורי מזבח אדבר בכלל ההוא על שאור ודבש ובעלי מומין ואתנן זונה ומחיר כלב והדומה להם, כי אלו המצות כלם יש להם ענין אחד יכללם, והוא שהם דברים שנאסרה הקרבתם:

ג **ומפני** זאת הכוונה באתי וראיתי שהוא ראוי שאשים תחלה בפתיחת הספר מספר המצות כלם עשה ולא תעשה עד שתבוא חלוקת הספר על כללם, ולא תמלט מצוה שלא נשלים הדבור בדיניה, אם בפרט כמו סוכה ולולב וציצית, כי כל אחת מהן סובלת הדבור בפרט, או על כלל מצות מהם כמו שזכרנו אחר שנמנה אותם, ונאמר שהלכות ע״א אלו יש להם כך וכך מצות עשה והם אלו ואלו, וכך וכך מצות לא תעשה והם אלו ואלו, זה כלו להשמר שלא יעדר ממנו דבר שלא אדבר בו, ובזכרי כל המצות במספר הייתי בטוח מזה:

ד **ואחר** שנשלם לי זה הענין והשתדלתי לעשות הספר ולזכור המצות כלם זכרון מוחלט ומספרם בפתיחת הספר, התעוררתי אל השרש שכבר עלה בדעתי זה שנים רבות, והוא במה שמונין מנין המצות הנה נשתבשו בו רבים בענינם לא אוכל ספר גודל גנותם, כי כל מי שהשתדל למנותם או לחבר ספר מדבר מהכוונה הזאת, נמשכו כלם אחר דברי בעל הלכות גדולות ולא נטו מכוונתו במספרם כי אם נטיה קטנה, כאילו הם כולם עמדו אצל מאמר האיש, עד שבעל ספר המצות המפורסם ראיתי שהרגיש על חלק קטן משבושי בעל הלכות גדולות והרחיק שימנה בקור חולים ונחום אבלים כמו שמנה בעל הלכות, ומה שהרחיק הוא רחוק אבל הביא יותר רחוק ממנו ונמשך אחריו במה שהוא יותר מגונה כמו שהתבאר למי שיעיין במאמרנו זה. ויודע האל יתברך ודי בו עדות כי אני כל מה שהשתכלתי בשבושם במה שימנו והיותם מונים מה שנראה בתחלת המחשבה שאין ראוי למנותו, נמשכו קצתם אחר קצתם בזה מבלתי השתכלות גדול, וזה אצלי קשי מזלנו. ונתאמת אצלי חיוב יעוד אשר יעדנו ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום אשר יתנו אותו אל יודע ספר לאמר קרא נא זה ואמר לא אוכל כי חתום הוא:

ה **וכן** כל מה ששמעתי האזהרות רבות המספר המחוברות אצלנו בארץ ספרד, נהפכו עלי צירי למה שאראה אותו מפרסום הענין והגלותו, ואם אין להאשימם כי מחבריהם היו משוררים לא רבנים והראוי להם מצד מלאכתם השלימוה מערבות המאמר וימי הסדור, אבל במובן מהדברים נמשכו בו אחר בעל הלכות גדולות וזולתו מהרבנים המתאחרים. וכאשר התבוננתי בזה וידעתי פרסום הענין הזה בידי ההמון, ידעתי כי אם אזכור אני המנין האמתי שראוי שימנה זכרון מוחלט מבלתי ראיה, הנה הקורא הראשון שיקראהו יחייב במחשבתו שזה טעות, ותהיה ראית הטעות אצלו ראותו בחלוף מה שזכר פלוני ופלוני, כי זהו בכל רוב אנשי הסגולה בזמננו זה כי לא יבחנו המאמר בענינו אבל בהסכימו למאמר מי שקדם בלתי בחינת המאמר הקודם , כל שכן ההמון:

ו **ולכן** ראיתי שאקדים לפני החבור שזכרתי מאמר, והוא הספר הזה, שאבאר בו ענין המצות ואיך ראוי שימנו, ואביא ראיה על זה מכתובי התורה וממאמרי החכמים בפירוש, ואקדים שרשים ראויים לסמוך עליהם. במצות ובמספרם, וכשיתאמת מספרם במאמר הזה בראיה מבוארת אין ספק בה, אז יתבאר למי שיקראהו טעות כל מי שמנה חלוף מה שמנינו אנחנו. ואין אנחנו צריכין להשיב על כל אחד בפרט ולא לבאר טעותו, כי התועלת והתכלית המכוונת בזה המאמר תגיע למבקשיה בזולת זה. וזה כי אני אבאר המצות כלם ומספרם מצוה מצוה, ואביא ראיה על כל מה שיש בו ספק. ואין כוונתי בזה המאמר לבאר דין מצוה מן המצות אבל מספרם לבד, ואם אבאר מהם בעת שאזכרם אבאר אותו על צד באור השם, עד שידע זה הצווי או האזהרה על אי זה דבר הוא נופל, וכשתגיע ידיעת מספרם בראיה מזה המאמר אז אזכרם זכרון מוחלט בתחלת החבור הכולל כמה שזכרנו:

ז **ואני** עתה מתחיל בזכרון השרשים שראוי לסמוך עליהם במספר המצות, והם י״ד שרשים. אחר שאקדים:

ח **כל** המצות שיכללם ספר התורה אשר נתן לנו האל יתע׳ הם תרי״ג מצות, מהן מצות עשה רמ״ח מספר איברי האדם, ומהן מצות לא תעשה שס״ה מספר ימי השנה השמשית. וזה המספר נזכר במצות בתלמוד בסוף גמרא מכות (דף כ״ג:) אמרו תרי״ג מצות נאמרו לו למשה בסיני, שס״ה כנגד ימות החמה רמ״ח כנגד איבריו של אדם. ואמרו גם כן (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש, כי היות מצות עשה מספר כל האיברים, כלומר כל אבר ואבר

אומר לו עשה בי מצוה, והיות מצות לא תעשה מספר ימי השנה, כלומר כל יום ויום אומר לו לאדם אל תעשה בי עבירה. וזה מה שלא יסכל בו אחד ממי שמנה המצות, רוצה לומר שזהו מספרם, ואמנם נשתבשו בו שבוש גדול בזכרון הדברים המנויין כמו שיתבאר במאמר הזה, וזה מפני שנעלם מהם עניני אלו השרשים הי״ד:

ט **השרש הראשון** מהם שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהם מדרבנן:

י **השרש השני** שאין ראוי למנות כל מה שלמדין באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי:

יא **השרש השלישי** שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות:

יב **השרש הרביעי** שאין ראוי למנות הצוויין הכוללים כל התורה:

יג **השרש החמישי** שאין ראוי למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה:

יד **השרש הששי** שהמצוה שיהיה בה עשה ולא תעשה, ראוי שימנה עשה שבה עם מצות עשה ולא תעשה שבה עם מצות לא תעשה:

טו **השרש השביעי** שאין ראוי למנות דקדוקי משפטי התורה:

טז **השרש השמיני** שאין ראוי למנות שלילות החיוב עם האזהרה:

יז **השרש התשיעי** שאין ראוי למנות הלאוין והעשה, אבל הדברים המוזהר מהן והמצווה בהם:

יח **השרש העשירי** שאין ראוי למנות ההקדמות שהן לתכלית אחת מן התכליות:

יט **השרש האחד עשר** שאין ראוי למנות חלקי המצוה בפרט חלק חלק בפ״ע כשיהיה המקובץ מהם מצוה אחת:

כ **השרש השנים עשר** שאין ראוי למנות חלקי מלאכה מן המלאכות שבא הצווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו:

כא **השרש השלשה עשר** שהמצות לא ירבה מספרם כמספר הימים שתתחייב בהן המצוה ההיא:

כב **השרש הארבעה עשר** שאין ראוי למנות העמדת הגדרים*[*העונשים] במצות עשה:

שורשים · שורש א

א שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהן מדרבנן:

ב **דע** כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבארו, כי אחר שהיה לשון התלמוד (מכות כ״ג:) תרי״ג מצות נאמרו למשה בסיני איך נאמר בדבר ההוא שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין, אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגילה מכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים וחשוב תקופות ושמונה עשר ימים לגמור את ההלל. והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו לו למשה בסיני וימנה קריאת ההלל ששבח בו דוד עליו השלום את האל יתברך שצוה בה משה וכן נר חנוכה שקבעוה חכמים בבית שני וכן קריאת המגילה. אמנם היות נאמר למשה בסיני שיצונו כי כשיהיה באחרית ממלכתנו ויקרה לנו עם היונים כך וכך יתחייב לנו להדליק נר חנוכה, הנה איני רואה שאחד ידמה זה או יעלה במחשבתו. ומה שיראה לי שהביאם אל זה היותנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו. ושאלת התלמוד (שבת כ״ג) היכן צונו ואמרו מלא תסור, ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שצוונו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירונו ממנו כבר צוה משה רבינו ע״ה בסיני שהוא צונו לעשותו והוא אמרו על פי התורה אשר יורוך וגו׳ והזהירנו יתברך מעבור דבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואמר לא תסור וגו׳. ואם ימנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי״ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור, מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה היה להם למנות נטילת ידים ומצות עירוב, כי הנה אנחנו מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה והכל מדרבנן. ובבאור אמרו (חולין ק״ו) מים ראשונים מצוה ואמרו מאי מצוה אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים כמו שאמרו במקרא מגילה ונר חנוכה היכן צונו מלא תסור, וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא גם כן מדרבנן. ובבאור אמרו (עירובין כ״א) בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצאה בת קול ואמרה חכם בני ושמח לבי. ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים. הנה התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן. ואמנם כבר בארתי לך זה כדי שלא תחשוב במקרא מגילה בעבור

שהוא תקון נביאים יקרא דאורייתא שעירובין דרבנן אע״פ שהוא תקון שלמה ובית דינו. וזהו שנעלם מזולתנו ומנה הלבשת ערומים בעבור שמצא בישעיה כי תראה ערום וכסיתו ולא ידע שזה נכנס תחת אמרו יתברך די מחסורו אשר יחסר לו, כי ענין זה הצווי הוא בלי ספק שנאכיל לרעב ונכסה הערום ונתן מצע למי שאין לו מצע וכסות למי שאין לו כסות ונשיא הפנוי שאין לו יכולת להנשא ונרכיב מי שדרכו לרכוב כמו שהוא מפורסם בתלמוד (כתובות ס״ז:) שזה כלו נכנס תחת אמרו די מחסורו. והיה לשון התלמוד אצלם מחובר בלעגי שפה ובלשון אחרת ולולא זה לא מנו מקרא מגילה והדומה לו עם המצות שנאמרו למשה בסיני. ובגמרא שבועות (ל״ט) אין לי אלא מצות שנצטוו על הר סיני מצות שעתידין להתחדש כגון מקרא מגילה מנין תלמוד לומר קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו והוא שיאמינו בכל מצוה שתקנו הנביאים והחכמים אחר כן. והתמה מפני מה מנו מצות עשה שהם מדרבנן כמו שזכרנו ולא מנו גם כן מצות לא תעשה שהם מדרבנן וכמו שמנו במצות עשה מקרא מגילה ונר חנוכה ומאה ברכות בכל יום והלל היה להם למנות גם כן בכלל לא תעשה דאורייתא כך כל שניה ושניה לא תעשה מדרבנן כמו שבארו ואמרו (יבמות כ׳) שניות מדברי סופרים, וכבר התבאר בתלמוד שמאמר המשנה איסור מצוה רוצה בו השניות ואמרו מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים, וכן היה ראוי להם למנות בכלל אחות חלוצה שהיא מדברי סופרים, ובכלל אם נמנה כל עשה דרבנן וכל לא תעשה דרבנן יהיה זה עולה לאלפים רבים וזה דבר מבואר. הכלל כי כל מה שהוא מדרבנן לא ימנה בכלל תרי״ג מצות כי הכלל הזה הוא כלו כתוב בתורה כי אין בו דבר מדרבנן כמו שנבאר. ואמנם היותם מונים קצת הדברים שהם מדרבנן ועוזבים קצתם בבחירה מהם הוא ענין אי אפשר לקבלו בשום פנים אמרו מי שאמרו. הנה בארנו ענין זה השרש ומופתיו עד שלא נשאר בו ספק כלל אל שום אדם:

שורשים · שורש ב

א שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או מרבוי:

ב **[א] כבר** בארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה שרוב דיני התורה יצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הן פירושים מקובלים ממשה אין מחלוקת בהם אבל הם מביאין ראיה עליהן באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או היקש יורה עליו וכבר בארנו זה הענין שם. וכשיהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא לחכמים שהוציאו בהיקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שימצא בתלמוד שיסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן, כי פעמים יהיה הפירוש ההוא מקובל ממשה בסיני לפי הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקובלים ממנו אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו. וזה גם כן שרש כבר נשתבש בו זולתנו ולכן מנה יראת חכמים עם מצות עשה, ואשר הביאו לזה לפי מה שיראה לי מאמר ר׳ עקיבא את ה׳ אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים חשב שכל מה שיגיע משלש עשרה מדות הוא מן הכלל הנזכר, ואם היה הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי אמרו (כתובות ק״ג) כבד את אביך לרבות אחיך הגדול ואמרו את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת אביך כמו שאמרו את ה׳ אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, אם כן מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו. וכבר הגיעו בזה הסכלות אל יותר קשה מזה, וזה כשמצאו דרש בפסוק יתחייב בדרש ההוא לעשות פעולות או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלי ספק מדרבנן ימנו אותם בכלל המצות ואע״פ שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השרש שהועילונו בו ע״ה והוא אמרם ז״ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והיות התלמוד בכל מקום ישאל פשטיה דקרא במאי כתיב כשמצאו פסוק ילמדו ממנו על צד הבאור והראיה דברים רבים. והנסמכים במחשבה זו מנו בכלל המצות בקור חולים ונחום אבלים וקבורת מתים בעבור הדרש הנזכר באמרו יתברך והודעת להם את הדרך ילכו בה, ואמרו את הדרך זו גמילות חסדים, ילכו זה בקור חולים בה זה קבורת מתים, ואת המעשה אלו הדינים, אשר יעשון זו לפנים משורת הדין, והשבו כי כל פועל ופועל מאלו הפעולות מצוה בפני עצמה, ולא ידעו כי אלו הפעולות כלם ודומים להם נכנסות תחת מצוה אחת מכל המצות הכתובות בתורה בבאור והוא אמרו יתברך ואהבת לרעך כמוך, ובזה הדרך בעצמו מנו חשוב תקופות מצוה בעבור הדרש הבא בהיא חכמתכם ובינתכם והוא אמרם (שבת ע״ה) איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלות, ואילו מנה מה שהוא יותר מבואר מזה ויחשוב מה שהוא יותר ראוי למנותו והוא כל דבר שנלמד בתורה במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היה עולה מנין המצות לאלפים רבים. ואולי תחשוב שאני בורח מלמנותן להיותן בלתי אמתיות והיות הדין היוצא במדה ההיא אמת או בלתי אמת, אין זו הסבה. אבל הסבה כי כל מה שיוציא אדם ענפים מן השרשים שנאמרו לו למשה בסיני בבאור והם תרי״ג מצות ואפילו היה המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם. והראיה על זה כלו אמרם

בגמרא תמורה (דף ט״ז) אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים שנשתכחו בימי אבלו של משה ואעפ״כ החזירן עתניאל בן קנז מפלפולו שנאמר כל איש אשר יכה את קרית ספר ולכדה וגו׳ וילכדה עתניאל בן קנז. וכשהיו כך הנשכחות כמה היה הכלל שנשכח ממנו זה המספר, כי גם מן השקר שנאמר שנשכח ממנו כל מה שנודע ובלא ספק היו אותם הדינים המוצאים בקל וחומר ובזולתו מהמדות אלפים רבים ואלו כלם היו נודעים בימי משה. ונאמר עליהם דקדוקי סופרים כי כל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה הוא מדברי סופרים. הנה כבר התבאר כי תרי״ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא ימנה בהן כל מה שילמד בשלש עשרה מדות ואפילו בזמנו עליו השלום כל שכן שלא ימנה בהן כל מה שהוציאו באחרית הזמן, אבל אמנם ימנה מה שהיה בפירוש מקובל ממנו והוא שיבארו המעתיקים ויאמרו שזה הדבר אסור לעשותו ואיסורו דאורייתא או יאמרו שהוא גוף תורה הנה נמנה אותו כי הוא נודע בקבלה ולא בהיקש ואמנם זכרו ההיקש בו והביאו הראיה עליו באחת משלש עשרה מדות להראות חכמת הכתוב כמו שבארנו בפירוש המשנה:

שורשים · שורש ג

א שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות.

ב דע כי אמרם (מכות כ״ג:) תרי״ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מורה על היות זה המספר מהמצות הנוהגות לדורות, כי מצות שאין נוהגות לדורות אין קשר להן בסיני הן שנאמרו בסיני או בזולתו. ואמנם כוונו באמרם בסיני לפי שעיקר התורה היה בסיני. והוא אמרו יתעלה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך. ובבאור אמרו מאי קראה תורה צוה לנו משה מורשה, רוצה לומר מספר תורה והוא תרי״א ואנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום ובהם נשלמו תרי״ג מצות, ירצו בזה הסימן שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו כי אם ממנו הוא מספר תור״ה וקראה מורשה קהלת יעקב, ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה לנו מורשה שאמנם יקרא לנו מורשה מה שיתמיד לדורות כמו שאמר כימי השמים על הארץ, ומאמרם גם כן כי כל אבר ואבר כאלו הוא יצוה האדם בעשיית מצוה ומצוה, וכל יום ויום כאילו יזהיר אותו מעבירה, ראיה על היות זה המספר לא יחסר לעולם, ואילו היה מכלל המנין מצות שאין נוהגות לדורות, הנה זה הכלל יחסר בזמן שיכלה בו חיוב המצוה ההיא ולא היה המאמר הזה שלם כי אם בזמן מוגבל. וכבר טעה גם כן זולתנו בשרש הזה, ומנה בעבור שדחק הצורך ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומנה ולא יעבוד עוד הכתוב בלוים, ואלו גם כן לא היו נוהגות כי אם במדבר. ואף על פי שאמרו (סנהדרין פ״א:) רמז לגונב את הקסוה מנין שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש, יש די ספוק באמרם רמז, ופשטיה דקרא אינו כן, ואינו גם כן מכלל מחוייבי מיתה בידי שמים, כמו שיתבאר בתוספתא ובסנהדרין. ואני נפלא מזה שמנה אלו הלאוין למה לא מנה במן איש אל יותר ממנו, ואמרו יתברך אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, וכן האזהרה שבאה בבני עמון אל תצורם ואל תתגר בם, וכן ימנה גם כן בכלל מצות עשה אמרו עשה לך שרף ושים אותו על נס, ואמרו קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן, כמו שמנה תרומת המכס וחנוכת המזבח, וכן ימנה היו נכונים לשלשת ימים, וכן גם הצאן והבקר אל ירעו ופן יהרסו לעלות ורבים כמו אלה, ולא יסופק לבעל שכל כי אלו כולם מצות נאמרו לו למשה בסיני צווי ואזהרה, אך היו כלם לפי שעה ואינן נוהגות לדורות, ולכן לא ימנו, ובעבור השרש הזה אין ראוי למנות ברכות וקללות שנצטוו בגריזים ועיבל, ולא בנין המזבח שנצטוינו לבנות בבואנו בארץ כנען, כי אלו כלם מצות לפי שעה, ולא הצווי שצונו שנקריב כל בהמה שנרצה לאכול ממנה שלמים, כי זה צווי לפי שעה לבד, והוא אמרו והביאום לה׳ אמרו בספרי והביאום זו מצות עשה, אבל היא במדבר לבד, כמו שבאר במשנה תורה היתר בשר תאוה לדורות, והוא אמרו בכל אות נפשך תאכל בשר, ואילו היה ראוי למנות כל מה שהוא מזה המין היה מה שצווה בו משה מיום שנתנבא עד יום מותו חוץ מהמצות הנוהגות לדורות יותר משלש מאות מצות כשנמנה כל הצווי שבא במצרים וכל מה שבא במלואים וזולתם כולם כתובים בתורה מהם עשה ומהם לא תעשה, ואחר שהוא נמנע למנותם כלם יתחייב בהכרח שלא תמנה גם אחת מהן, ולא כמו שעשה זולתנו שלקח מהם דברים על צד העזר כאשר יגע למצוא המספר, וזה מה שכוננו לבארו בשרש הזה:

שורשים · שורש ד

א שאין ראוי למנות הצוויים הכוללים התורה כלה:

ב הנה יבואו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר מיוחד אבל יכללו המצות כלם. כאילו יאמר עשה כל מה שצויתיך לעשות והזהר מכל מה שהזהרתיך ממנו, או לא תעבור דבר ממה שצויתיך בו, ואין פנים למנות הצווי הזה מצוה בפני עצמה שהוא לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה, וזה כאמרו (שמות כ״ג:י״ג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, ונאמר חקותי תשמרו ואת משפטי

תעשון ושמרתם את משמרתי ורבים כאלה. וכבר טעו בשרש הזה גם כן עד שמנו קדושים תהיו מצוה מכלל מצות עשה ולא ידעו שאמרו קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים הם צוויין לקיים כל התורה, כאלו יאמר היה קדוש בעשותך כל מה שצויתיך ונזהר מכל מה שהזהרתיך ממנו. ולשון ספרא קדושים תהיו פרושים תהיו, רוצה לומר הבדלו מן הדברים המגונים כלם שהזהרתי אתכם מהם. ובמכילתא ואנשי קדש תהיון לי איסי בן יהודה אומר כשהקב״ה מחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדושה, רוצה לומר כי זה הצווי אינו צווי בעצמו אבל הוא נמשך אחר מצוה שנצטוו בה ומקיים הצווי ההוא יקרא קדוש, ואין הפרש בין אומרו קדושים תהיו או אילו אמר עשו מצותי, התראה שנאמר שזה מצות עשה מחוברת אל המצות הרמוז אליהם שנצטוינו לעשותם, כן לא נאמר בקדושים תהיו והדומים להם שהיא מצוה, כי לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו. ולשון ספרי והייתם קדושים זו קדושת מצות. הנה כבר התבאר מה שהלכנו סביבו, ומזה השרש גם כן אמרו (דברים י׳:ט״ז) ומלתם את ערלת לבבכם רוצה לומר שיקבל וישמע כל מה שקדם זכרו מן המצוה, וכן וערפכם לא תקשו עוד, רוצה לומר אל תקשה את לבך ותקבל כל מה שצויתיך ולא תעבור עליו:

שורשים · שורש ה

א שאין ראוי למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה:

ב פעמים יבוא בטעמי המצות דמיון לאוין ויחשב בם שהם מכלל מה שימנה ביחוד, וזה כאמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה ולא תחטיא את הארץ, אמרו ולא תחטיא את הארץ טעם לאסור מה שקדם כאילו יאמר כי אתה אם תעשה זה תרבה הפסד בארץ, וכאמרו אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ, שאמרו לא תזנה הארץ הוא טעם כאילו הוא יאמר שטעם איסור זה כדי שלא תזנה הארץ. וכן אמרו לא תטמאו בהם ונטמתם בם אחר זכור איסור המינים שנאסרה אכילתן נתן טעם לזה ואמר ולא תטמאו באכילתן כאילו הוא יספר כי עשיית זה שהזהיר ממנו הוא טומאת הנפש. ובבאור אמרו בספרי באמרו יתברך אחר שהקדים האזהרה מקחת כופר לרוצח ולא תטמאו את הארץ מגיד הכתוב ששפיכת דמים מטמא את הארץ. הנה כבר התבאר כי זה הלאו הוא טעם הלאו הקודם לא שהוא דבר אחר. וכן אמרו ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא חלל. וכבר טעה זולתנו בזה השרש גם כן ומנה אלו הלאוין כולם מבלתי השתכלות. ואמנם יבוש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו זה הלאו מאיזה דבר מזהיר ולא יהיה לו אז מענה כלל ובזה יתבאר ביטול מנינו, וזה מה שכיוונו לבארו בשרש זה:

שורשים · שורש ו

א שהמצוה שיהיה בה עשה ולא תעשה ראוי למנות עשה שבה עם מצות עשה ולאו שבה עם מצות לא תעשה:

ב **דע** שהדבר האחד יהיה בו עשה ולא תעשה על אחד משלשה פנים. אם שיהיה מעשה מן המעשים מצות עשה, והעובר עליו יעבור על מצות לא תעשה, כמו שבת ויום טוב ושמטה שעשיית מלאכה בהם מצות לא תעשה והמנוחה בהם מצות עשה כמו שיתבאר, וכן תענית צום כפור מצות עשה, והאכילה בו מצות לא תעשה. ואם שיהיה לאו שקדמו עשה, כמו אמרו באונס ומוציא שם רע ולו תהיה לאשה והיא מצות עשה, ואמר גם כן לא יוכל לשלחה כל ימיו זו מצות לא תעשה. ואם שיהיה לאו קודם ואחר ינתק לעשה, כמו לא תקח האם על הבנים ואחר כך שלח תשלח את האם, וכל מין מאלו ראוי שימנה עשה שבו בכלל מצות עשה ולאו שבו בכלל מצות לא תעשה. כי בבאור אמרו חכמים בכל אחת מהן שהן מצות עשה ומצות לא תעשה, והרבה פעמים יאמרו עשה שבה ולאו שבה, והוא דבר מבואר שענין הצווי בהם זולת ענין האזהרה, ושניהם שני ענינים נבדלים צוה באחד מהם והזהיר מן האחר ולא יטעה בשרש זה שום אדם:

שורשים · שורש ז

א שאין ראוי למנות דקדוקי המצות:

ב דע כי המצוה האחת משפט אחד מקובל ויתחייבו מאותה ההקדמה צוויין ואזהרות רבות, הם דיני המצוה. המשל בזה החליצה והיבום הם שתי מצות עשה, וזה מה שאין חולק בו. וכשהסתכלנו דין שתי מצות אלו מה שיתחייב מהם לפי ההקדמות התוריות יתחייב שתהיינה קצת הנשים חולצות ולא מתיבמות וקצתן מתיבמות ולא חולצות, וקצתן או חולצות או מתיבמות וקצתן לא חולצות ולא מתיבמות. וכן האנשים גם כן, כלומר היבמין קצתן חולצין ולא מיבמין מיבמין ולא חולצין וקצתן או חולצין או מיבמין וקצתן לא חולצין ולא מיבמין, וכן נמצא היבמות קצתן חולצות לזה ומתיבמות לזה וקצתן חולצות לזה ולזה ומתיבמות לזה ולזה, ומהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ומותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואסורות לאלו ולאלו

ומותרות לאלו ולאלו, ואילו מנינו כל חלק דין מאלו הדקדוקים מצוה בפני עצמה היה עולה מנין דיני מסכת יבמות לבדה יותר ממאה מצות, ואין אחת מהן כי אם צווי או אזהרה כמו שיאמר שזאת חייבת שתחלוץ על תאר כך, או יאמר כי זאת אינה מותרת לזה או אי אפשר לה החליצה כלל או היבום, וכן מתחייב בכל מצוה ומצוה,

ג ואחר שהיה כן וזה ממה שאין חולק בו, הנה דקדוק המצות גם כן כשיהיה כתוב בתורה אין ראוי למנותו, כי לא מפני שבאר הכתוב ודקדק אותה מצוה או תנאים שבה נמנה אנחנו כל תנאי או כל פרט שהוא דקדוק ונאמר שהוא מצוה. וכבר טעו בזה רבים, וכל מה שמצאו כתוב מנו מבלתי הסתכלות בשורש המצוה ולא לדקדוקיה או תנאיה. המשל בזה חייב הכתוב בספר ויקרא למטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו קרבן חטאת, והנה זה מצות עשה בלי ספק, ואחר כך דקדק הכתוב בזה הקרבן מה יהיה ואמר כשבה או שעירה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא שתי תורים או שני בני יונה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא עשירית האיפה סלת זהו קרבן עולה ויורד, וזה באמת הוא ביאור הקרבן המתחייב לו מהו, אם כן אין ראוי שנמנה אותו הנה שלש מצות, ונאמר הצווי שצוה להקריב עשירית האיפה כי הנה אינן שלשה צוויין אלא אחד והוא שיקריב קרבן על שגגתו ואותו הקרבן הוא כך, או כך אם אי אפשר כך, ומזה המין גם כן הוא שגגת מצוה, והוא שהכתוב בא בספר ויקרא שמי ששגג ועבר על מצות ה׳ יקריב קרבן והוא מצות עשה והוא שיקריב השוגג חטאת, ובתנאי שתהיה השגגה בדבר שחייבין על זדונו כרת ויהיה בו מעשה ויהיה מצות לא תעשה, כמו שבאר בפרקי הוריות (דף ח׳) וכריתות, אחר כך דקדק הכתוב בתאר זה הקרבן וכתב בו כתוב ואמר אם היה השוגג מעם הארץ יקריב כשבה או שעירה, ואם היה נשיא יקריב שעיר, ואם היה בהן גדול יקריב פר, ואם היה השגגה בעבודה זרה יקריב השוגג שעירה בין שהיה נשיא או הדיוט או כהן גדול, ולא בהתחלף מיני בעלי חיים שיקריב מהם הקרבן יתרבה הקרבן האחד שהוא קרבן שוגג וישוב מצות הרבה. ואילו היה זה כן יהיה מתחייב גם כן שנמנה אמרו כשבה או שעירה בשתי מצות, ואמרו שתי תורים או שני בני יונה בשתי מצות ואין הענין כן, אבל הצווי בקרבן הוא מצות עשה והיות זה מביא אותו קרבן, ואין כל תנאי מתנאי המצוה ימנה מצוה, והבן זה מאד מאד בי הטעות בו נעלם ולא ירגיש אותו כי אם נבון. ...

ד ומזה המין גם כן אמרו יתעלה שנערה מאורשה שזנתה בסקילה ובת כהן בשרפה זה השלמת דקדוקי משפט אשת איש. וכבר טעה כזה כל מי ששמעתי בו ימנה אשת איש מצוה ונערה מאורשה מצוה ובת כהן מצוה ואין הדבר כן, אכל הוא כמו שאבאר, והוא כי מצוה אחת מכלל המצות הוא אמרו יתעלה לא תנאף ובאה הקבלה שזה הלאו אזהרה לאשת איש, אחר כך ביאר הכתוב שיהרג עובר לאו זה והוא אמרו מות יומת הנואף והנואפת, אחר כך השלים הכתוב דקדוק זה ותנאי זאת השאלה והמשפט, והתנה בו תנאים ואמר שאמרו מות יומת הנואף והנואפת יש בו חלוק שאם היתה אשת איש בת כהן תשרף, ואם היתה נערה מאורשה בתולה בסקילה, ואם היתה בעולה ואינה בת כהן בחנק, ולא בהתנותו בדיני המות יתרבו המצות שאנחנו בכל זה לא יצאנו מאיסור אשת איש. ובבאור אמרו בסנהדרין (דף נ״א:) הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ובת כהן לשרפה, בזה ירצו שאיסור אשת איש כולל כל מה שאמר הכתוב בהם מות יומת הנואף והנואפת, אבל הבדיל הכתוב במיתה זו ושם קצת האישים בשריפה וקצתם בסקילה, ואילו היה ראוי שימנה דקדוק המצוה בעבור שנזכר בתורה היה מתחייב לנו שלא נמנה מכה נפש בשגגה גולה מצוה אחת כי הכתוב כבר דקדק במצוה הזאת, והיינו מונים גם כן מאמר הכתוב ואם בכלי ברזל הכהו מצוה אחת, והמצוה השנית אמרו ואם באבן יד הכהו, והמצוה השלישית או בכלי עץ הכהו, והמצוה הרביעית אמרו גואל הדם הוא ימית את הרוצח, והחמישית אמרו או בשנאה יהדפנו, והששית אמרו או השליך עליו בצדיה, והשביעית אמרו או באיבה הכהו בידו, והשמינית אמרו ואם בפתע בלא איבה, והתשיעית אמרו או השליך עליו כל בלי בלא צדיה, והעשירית או באבן אשר ימות בה בלא ראות, הי״א ויפל עליו וימות והוא לא אויב לו, הי״ב והצילו העדה את הרוצח, הי״ג והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו, הי״ד וישב שם עד מות הכהן הגדול, הט״ו ואם יצא יצא הרוצח, הט״ז ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח. ואם עשינו כן בכל מצוה ומצוה היה עולה מספר המצות יותר מאלפים, וזה מבואר ההפסד לפי שזה כולו דקדוק השאלה. ואמנם המצוה המנויה היא דין מכה נפש בשגגה והיא התורה שהורנו שנדון הדינין והדקדוקין הכתובין בה, וכן קראם האל משפטים ולא קראם מצות ואמר ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה.

ה וכבר התעורר בעל הלכות גדולות על קצת אלו הענינים והלך סביבם ומנה פרשיות ואמר במנינם פרשת נחלות פרשת נדרים ושבועות ופרשת מוציא שם רע ומנה כמו כן פרשיות רבות, אבל לא נתבאר לו זה הענין על השלמות ולא הגיע אליו, ולכן מנה באותן הפרשיות מה שכבר קדם לו מנינו והוא לא הרגיש. ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה במצות צרעת שמנה י״א מצות, ולא ידע כי הם מצוה אחת ושכל מה שנזכר בכתוב אמנם הוא דקדוק ותנאי. ובאור זה שהוא הורה לנו צרעת אדם יטמאנו וישוב טמא ויתחייב לו מה שיתחייב לטמאים מהרחק המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה, ואנחנו לא נדע איזו צרעת תטמא ואיזו לא תטמא, בא הכתוב לבארו ולהבדיל המשפט שאם היה כך הוא טהור ואם היה כך הוא טמא, ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך. ובבאור אמרו לטהרו או לטמאו כשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו, והמצוה היא אמנם שיאמר

טמא או טהור, אמנם חלוק ענינים שבהם יהיה טמא או טהור אין ראוי למנותם בעבור שהם תנאים ודקדוקים. וזה כמו אמרנו כי הקרבת בעל מום מוזהר ממנו ואם היא מצות לא תעשה נשאר עלינו לדעת מה הם המומים. התראה שנחשוב כל מום ומום מצוה אם היה זה כך היה עולה מנינם קרוב שבעים מום, וכמו שלא נמנה המומים מה מהם מום ומה מהם אינו מום אבל האזהרה שהזהירנו מבעל מום כמו כן. אינו ראוי למנות סימני הצרעת מה מהם טמא ומה מהם טהור אלא היות המצורע טמא לבד והאחרים כלם הם באור מה היא הצרעת, ועל הדרך הזה ראוי שימנה כל מין ומין מהטומאות מצוה אחת, ולא ימנו דקדוקי המין ההוא מן הטומאות ותנאיו כמו שיתבאר ממנו. והבן זה השרש שהוא עמוד התורה למה שאנחנו בו:

שורשים · שורש ח

א שאין ראוי למנות שלילות החיוב עם האזהרה.

ב דע שהאזהרה היא אחת משני חלקי הצווי. וזה כי אתה תצוה למצווה שיעשה דבר אחד או שלא יעשהו, כמו שתצוהו לאכול ותאמר לו אכול או תצוהו להרחיק מן האכילה ותאמר לו לא תאכל, ואין בלשון הערבי שם יכלול שני אלו הענינים יחד, כבר זכרו זה המדברים במלאכת ההגיון ואמרו זה לשונם. ואמנם הצווי והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם יקבצם ונצטרכו לקרות שניהם בשם אחד מהם והוא הצווי. והנה כבר התבאר לך כי האזהרה מענין הצווי והמלה המפורסמת בלשון הערבי המונחת לאזהרה היא מלת לא, וזה הענין בעצמו נמצא בלא ספק בכל לשון, כלומר שאתה תצוה למצווה שיעשה דבר או לא יעשה, אם כן הוא מבואר שמצות עשה ומצות לא תעשה שניהם צווי גמור, דברים צונו לעשותם, ודברים הזהירנו מעשותם, ושם המצוה לעשותו מצות עשה ושם המוזהר מהם מצות לא תעשה, והשם שיכללם יחד בלשון הערבי גזרה, וכן החכמים קראו כל מצוה בין עשה בין לא תעשה גזרת מלך. אמנם שלילת החיוב הוא ענין אחר והוא שתשלול נשוא מנושא ואין בו מענין הצווי שום דבר כלל באמרך לא אכל פלוני אמש ולא שתה פלוני היום, ואין ראובן אבי שמעון, והדומים לזה הנה זה כולו שלילת החיוב אין ריח צווי בו.

ג והמלה שישללו בה בערבי על הרוב הוא מלת לא וישללו גם כן במלת בלי. אמנם העברים רוב שלילתם במלת לא בעצמה שבה יזהירו, וישללו ג״כ באין ומה שיתחבר בו מן הכנויים כמו אינו אינם אינכם וזולתם, אמנם השלילה בעברי במלת לא כאמרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, לא איש אל ויכזב ורבים כאלה, והשלילה באין כאמרו ואדם אין, והמתים אינם יודעים מאומה וזולתם רבים. הנה כבר התבאר לך ההפרש שבין האזהרה והשלילה, וזה שהאזהרה מענין הצווי ולא תהיה אלא בפעולת הצווי בשוה, רוצה לומר כי כמו שפעולת הצווי לעולם עתידה כן האזהרה, ולא יתכן שיהיה הצווי בעבר, וכן האזהרה, ואין פנים להכניס הצווי בספור כי הספור צריך לנשוא ונושא והצווי מאמר שלם כמו שהתבאר בספרים המחוברים לזה, והאזהרה גם כן לא תכנס בספור ואין כן השלילה כי השלילה תכנס בספור ותשלול העבר והעתיד והעומד, וזה כלו מבואר בעצמו עם ההשתכלות. וכאשר היה זה כן אין ראוי שימנו מן הלאוין שהם שלילה במצות לא תעשה בשום פנים, וזה ענין מופתי לא יצטרך עליו עד זולת מה שהזכרנו מהבנת עניני המלות עד שיבדיל בין האזהרה והשלילה.

ד וכבר נעלם מזולתנו זה עד שמנה לא תצא כצאת העבדים ולא ידע כי זה שלילה לא אזהרה. ובאור זה כמו שאספר, וזה כי האל כבר דן במי שיכה את עבדו או אמתו הכנעני ויחסרהו בעת ההכאה אחד מראשי האיברים שהוא יוצא לחרות והיה עולה במחשבתנו אם הדבר כן בעבד כנעני כל שכן באמה עבריה ושהיא כשחסרה אחד מראשי האברים תצא לחירות, ושלל ממנה זה הדין באמרו לא תצא כצאת העבדים כאלו יאמר אינו מתחייב שתצא לחרות בחסרון אבריה, וזה שלילת דין ממנה לא אזהרה, וכן פירשו אותו בעלי הקבלה. ואמרו במכילתא לא תצא כצאת העבדים אינה יוצאה בראשי איברים כדרך שהעבדים כנענים יוצאים. הנה כבר התבאר לך שהוא שלילת דין אחד ישלול אותו ממנה לא שהוא הזהירנו מדבר, ואין הפרש בין אמרו לא תצא כצאת העבדים או אמרו לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא הוא שלילה לבד לא אזהרה, וזה שהוא מספר לנו שלא יצטרך עם הסימן הזה ההסגר ולא יספק בו כי הוא טמא, וכן אמרו לא יומתו כי לא חופשה זה גם כן שלילה לא אזהרה כי הוא אמר אינו מתחייב להם המות אחר שלא נשלם החרות, ואין ראוי שיפורש זה כשנאמר לא יומתו ויצא זה מענין השלילה לענין האזהרה כי הנה אמרו לא יומתו כי לא חופשה כמו אמרו אין לנערה חטא מות ששלל ממנה חיוב ההריגה בעבור האונס, וכן הנה שלל מהם חיוב ההריגה בעבור העבדות כאלו יאמרו אין להם חטא מות. וכן אמרו ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא שלילה, ובארו חכמים שהוא שלילה ופירשו ענינה ואמרו (תנחומא) שהוא יתעלה ספר לנו שכל מי שיחלוק על הכהונה ויערער בה לא יחול בו כקרח וכעדתו מן הבליעה והשרפה אבל אמנם יהיה עונשו כאשר דבר ה׳ ביד משה, רוצה לומר הצרעת, והוא יתעלה אמר אליו הבא נא ידך בחיקך, והביאו ראיה ממה שקרה לעוזיהו מלך יהודה, ואף על פי שמצאנו להם לשון אחר בגמרא סנהדרין (דף ק״י) והוא אמרם כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, זה על צד האסמכתא לא שיהיה פשטיה דקרא בכוונה הזאת.

ה ואולם האזהרה על זה הוא נכלל תחת לאו שני כמו שאבאר במקומו, ואין שם דבר יתבאר לך בו שלילה מן האזהרה זולת עניני המאמר, אמנם מן המלה לא יתבאר בשום פנים, כי מלת השלילה והאזהרה בעברי מלה אחת והיא מלת לא, ויצטרך אל משכיל שיהיה מבין עניני המאמר והוא ישיג מהרה איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה, במה שקדם לנו ביאורו. וכבר רמזו ע״ה על זה הענין וזה במה שמצאנו להם מחלוקת בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, והוא אמרו בחטאת העוף ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. כי הנה תנא דידן ותנא המדבר בלשון המשנה סברתו שזה אזהרה ולכן אמר אם הבדיל פסול, ויתחייב לפי זה שיהיה זה הלאו מצות לא תעשה הוא כאשר הבדיל פסול כאילו הקריב שאור או דבש, ורבי אלעזר סבר שזה הלאו שלילה לא אזהרה ושאמרו לא יבדיל ירצה בו אינו צריך שיבדיל את הראש אבל שיחתכו על איזה שעור שיהיה ולכן אם הבדיל לפי דעתו כשר, וכן אמרו בגמרא זבחים (דף ס״ה:) אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילים בחטאת העוף מאי לא יבדיל אינו צריך להבדיל, והקשו על זה ואמרו אלא מעתה גבי בור דכתיב ולא יכסנו הכי נמי דאין צריך לכסות, והיתה התשובה התם דכתיב בעל הבור ישלם מכלל דבעי כסוי. הנה כבר התבאר כי מענין המאמר יקחו ראיה אם הוא שלילה או אזהרה, והתבאר גם כן שאמרו לא יבדיל מצות לא תעשה לפי מה שכתב המשנה, ומהנה התבאר שאמרו בעולת העוף ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילה, ולדברי הכל אם הבדיל כשר כי הוא בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותה לנתחיה והיה עולה בדעת שעולת העוף כן ואמר שאינו צריך להבדיל אבל ישסעהו לבד, ואם הבדיל כשר כמו שהתבאר במקומו.

ו ומכלל אלו הלאוין לאוי השלילה גם כן אמרו כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה. ואמנם יתבאר לך שזה שלילה לא אזהרה כשתדע עניני זה המאמר מהו, וזה שהכתוב ההוא כבר דן בדמים קצובים בערכים בחשבון שנות הנערך והיותו זכר או נקבה, ואין הפרש בין שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי ואנחנו נראה הפלוני ההוא מי הוא ומה שנותיו ויתן לפי זה, ואם היה הנערך איש שנתחייב מיתת בית דין ונגמר דינו ואחר זה אמר מי שאמר ערך זה עלי לא יתחייב לתת דבר בי הוא חשוב כמת שאין ערך לו משנגמר דינו, וזה הענין ירצה באמרו לא יפדה רוצה לומר אין לו דמים שיצטרך אותו המעריך שיתנם, וזה דין מדיני הערכים ומשפטיהם זכרם הכתוב ואינו אזהרה. ולשון המשנה (ערכין י׳:) הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך. ובאר התלמוד שזה בתנאי שיהיה יוצא חייב מבית דין ישראל. ולשון מכילתא חייבי מיתת בית דין אין להם פדיון שנאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה, והתבונן לשון המאמר ודקדק העיון בו איך בארו שזה הלאו שלילה לא אזהרה, באמרם אין להם פדיון ולא אמרו אין פודין אותם. וזה הענין בעצמו בארו בספרא בפרשת ערכים אמרו מנין למחוייב מיתת בית דין שאמר ערכי עלי שלא אמר כלום תלמוד לומר לא יפדה, כלומר מנין שאינו חייב ערך. וכבר בארנו זה הענין תכלית הבאור עד שלא נשאר בו ספק אפילו אצל מי ששכלו יותר עב שבכל האנשים. ואחר שדברנו בכונה הזאת דע כי המלות שתבוא בהן אזהרה בתורה ארבע מלות וכל מה שיזהיר ממנו באחת מאלו הארבע יקרא מצות לא תעשה, והם השמר פן ואל ולא. ובבאור אמרו (מכות י״ג:) כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. ונשאר עלינו לבאר דבר אחד כדי שתשלם בו כוונת השאר. וזה כי כשספר בתורה וגזר עלינו שננקה נפשותינו בשנשלול ממנו הפועל הפלוני והפלוני הנה אותו הפועל ימנה מכלל מצות לא תעשה ואע״פ שהלאו שבא בו הוא שלילה לא אזהרה מאחר שצונו שנשלול אותו מנפשותינו, ובאמרו אני לא עשיתי כך וכך ידענו בהכרח שהפועל כך וכך מוזהר ממנו, וזה כמו שצוה הכתוב לנו שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת, הורה זה על היות כל פעל מאלו מוזהר ממנו. והנה יבא באור זה במקומו בדברנו על אלו המצות:

שורשים · שורש ט

א שאין ראוי למנות הלאוים והעשה, אבל הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם:

ב דע שכל צוויי התורה ואזהרותיה הנה הם בארבעה דברים. בדעות ובפעולות ובמדות ובדבור. וזה שהוא צונו להאמין יחוד ה׳ ואהבת האל ויראתו, או שהזהירנו מהאמין דעת אחת מהדעות כמו מה שהזהירנו מהאדנות לזולתו, וכן צונו בפעולה מן הפעולות כמו שצונו להקריב הקרבנות ובנות המקדש. והזהירנו מפעולה מן הפעולות כמו מה שהזהירנו מהקריב לזולתו יתברך ומהשתחוות לנעבד זולתו, וכן צונו להתנהג במדה מהמדות כמו מה שצונו בחמלה והרחמנות והצדקה והחסד והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך, והזהירנו במדה מן המדות כמו מה שהזהירנו מהשנאה והנקימה והנטירה ודרישת הדם וזולת זה מהמדות הרעות כמו שאבאר, וצונו לומר מאמר מן המאמרים כמו מה שצונו לשבחו ולהתפלל ולהודות על העונות ועל הפשעים והדומה לזה ממה שיתבאר, והזהירנו מדבור אחד מן הדבורים כמו שצונו והזהירנו מהשבע לשקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולת זה, וכשהגיענו אלו הענינים המצווה בהם והמוזהר מהם יהיה פעולה או דבור או אמונה או מדה לא נביט לרבוי הצוויין שבאו בענין ההוא אם היה מן המצווה בו או לרבוי האזהרות שבאו ממנו אם היה מן המוזהר ממנו כי כלם הם לחוזק, כי פעמים ישוב בענין אחד בעצמו אזהרה אחר אזהרה לחוזק וכן יבא צווי

אחר צווי לחוזק גם כן, אם לא בגזרה כשתמצא לשום נוסחא לחכמים בהפריש הענינים ויבארו לך המפרשים (*ר״ל חכמי התלמוד) בו כל לאו מהם או כל עשה יכלול ענין זולת הענין שיכלול הלאו האחר או העשה כי אז ראוי למנותו בלתי ספק כי לא נשאר היותו לחוזק כי אם לתוספת ענין, אע״פ שהנגלה מהכתוב מורה שהוא בענין אחד, כי אנחנו לא נצטרך לומר שזה הכתוב נכפל לחוזק ואינו לתוספת ענין עד שנבא למאמר המפרשים המקבלים אותו. אמנם כשנמצא הקבלה אומרת שהצווי הזה או האזהרה נושא ענין כך וזה הצווי הנכפל או האזהרה נושא ענין אחר, הנה זהו הקודם והנאות שלא יכפל הכתוב אלא לענין ואז ראוי למנות זה ביחוד ולמנות זה ביחוד, אמנם כשלא יהיה שם ענין נוסף דע באמת שלא נכפל אלא לחוזק וכדי שיודע גם כן שזה הענין עון גדול מאד אחר שבאה בו אזהרה אחר אזהרה או נכפל להשלים דין המצוה או שילמד ממנו [דין מהדינים במצוה אחרת כמו שיתבאר בתלמוד ומאמר מופנה להקיש ולדון ממנו] גזרה שוה. והנה מצאנום ע״ה רמזו על זה הענין בגמרא פסחים פרק ב׳ (דף כ״ד) וזה שהם כוונו לאחד הלאוין שיראה שנכפלו כי האזהרה הגיע מזולתו ובקשו לקיימו בענין נוסף ונאמר בו על צד הקושיא אמר ליה רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין, כלומר זה שתרצה שתתקיים זה הלאו בענין זולת זה הענין שהגיע מן הלאו האחד לאיזה דבר תטרח לזה שמא נכפל בענין ההוא עצמו כדי שיהיה עושה הענין ההוא חייב בשני לאוין, והיתה התשובה אמר ליה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. הנה התבאר לך כי כל לאו שלא בא לתוספת ענין הנה יקרא יתר כלומר שהוא נכפל ואפילו יאמרו שהוא בא לעבור עליו בשני לאוין הנה הוא עם כל זה לאו יתר כמו שיתבאר מזה המאמר ואין ראוי למנותו כי הוא נכפל. הנה כבר התבאר כי לא ברבוי הלאוין או העשה ירבו המצות.

ג כבר נודע שהצווי בשבת להתבטל ממלאכה ונכפל בתורה שתים עשרה פעמים הֲתָרְאֶה שיחשב אחד מאשר ימנו המצות שיאמרו כי מכלל מצות עשה המנוחה בשבת והוא שתים עשרה מצות, וכן באה האזהרה מאכילת דם שבע פעמים היחשוב גם כן שום משכיל ויאמר כי איסור הדם שבע מצות, זה מה שלא יטעה בו אחד כלומר בשביתת שבת שהוא מצוה אחת ממצות עשה. ודע כי אתה אפילו תמצא לשון חכמים כי מי שיעבור האזהרה הפלונית עבר על כך וכך לאוין או מי שיבטל הדבר הפלוני עבר על כך וכך עשה, לא יתחייב מזה שתמנה הלאוין ההם כלם כל אחד ביחוד ולא כל עשה ביחוד כי הענין אחד ואין בו כפל. ואמנם אמרו שהוא עובר בכך וכך עשה או כך וכך לאוין בעבור הכפל הצווי או האזהרה במצוה ההיא כי הוא עבר על אזהרות רבות, אם לא תמצאם יאמרו לוקה שתים או לוקה שלש כי אז ימנה כל אחד ביחוד. כי לא ילקה אחד שתי מלקיות על שם אחד כמו שהתבאר ממה שהתפרסם בתלמוד במכות (דף ט״ז) וחולין (דף פ״ב:) וזולתם, ואולם ילקה שתי מלקיות על שני שמות רוצה לומר שני ענינים שבא אזהרה בכל ענין ביחוד. וזהו ההפרש בין אמרם עובר משום כך ומשום כך ובין אמרם לוקה שתים או לוקה שלש. והראיה על כל מה שאמרנו אמרם (מנחות מ״ד) כל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמשה עשה בעבור שנכפל בו לשון צווי חמש פעמים, אחד ונתנו על ציצית הכנף, שני ועשו להם ציצית, שלישי והיה לכם לציצית, רביעי גדילים תעשה לך, חמישי על ארבע כנפות כסותך, ומצאנו להם לשון מבואר במצות ציצית שהיא מצוה אחת כמו שאבאר כשאזכור אותה. ועל הדרך הזאת בעצמה אמרו (שם) כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה להכפל הצווי בהם שמנה פעמים כלומר בשל ראש ושל יד, וכן אמרם (שם) כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה להכפל הצווי בו שלש פעמים. ולא יתטפש אחד ממוני המצות שיאמר ברכת כהנים שלש מצות ציצית חמש מצות ותפילין שמנה מצות, ואם היה זה כן היה ראוי שנמנה אונאת הגר שלש מצות להכפל האזהרה בו בעבור אמרם בגמרא בבא מציעא (דף נ״ט:) המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו בשלשה לאוין אבל הם שתי מצות לבד לא תונה ולא תלחצנו ונכפלה האזהרה בהן וזה מבואר ואין ספק בו. ובבאור אמרו בגמרא מציעא (שם) מפני מה הזהירנו תורה בשלשים ושתה מקומות על הגר מפני שסורו רע, האפשר לאחד שיאמר שזה שלשים ושש מצות מכלל תרי״ג מצות, זה מה שלא יתטפש אומרו.

ד הנה כבר התבאר באור שלם שאין ראוי למנות כל לאו שימצא בתורה ולא כל עשה בעבור שהוא נכפל ואמנם ראוי למנות הענינים המצווה בהם או המוזהר מהם, ואי אפשר ידיעת הלאו והעשה הנכפל שהוא בא לתוספת ענין אלא במורה יורה עליו והם מקבלי הפירוש ע״ה. ואל יטעך גם כן היות האזהרה נכפלת במלות מתחלפות כמו אמרו יתעלה לא תעולל אחריך אחר אמרו (דברים כ״ד:י״ט) ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו ואמרו כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריך, כי אין אלו שני לאוין אבל היא אזהרה אחת מענין אחד והוא שלא יקח מה ששכח מן התבואה או הפירות כשיאספם והביא בזה שני דמיונים בענבים וזיתים וקרא הנותר מהענבים עוללות והנותר מהזיתים פארות. ופירוש לא תפאר לא תחתוך מה ששכחת בקצת הפארות והם הענפים (*עיין הגה״ה בסוף הספר.). ומה שראוי שיחובר אל זה השרש מה שאני מספרו. והוא כי זה שאני אומר שראוי שימנו הענינים המצווה בהם והמוזהר מהם הוא בתנאי שיהיה בענין המוזהר ממנו לאו ביחוד בכל ענין וענין או ראיה יאמרו אותה המעתיקים שהוא הבדיל הענין קצתו מקצתו וחייב האזהרה לכל ענין מהם. אמנם כשהיה לאו אחד כולל ענינים רבים הנה אז ימנה הלאו ההוא לבדו לא כל ענינים שיכלול אותם הלאו ההוא וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה. וזה כי אמרו לא תאכלו על הדם אמרו בפירוש (סנהדרין ס״ג) מנין לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכלו על הדם. דבר אחר מנין לאוכל בשר קדשים קודם זריקת הדם שהוא בלא תעשה תלמוד לומר לא

תאכלו על הדם לא תאכלו הבשר ועדיין דם במזרק. רבי דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי בית דין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמים כלום כל אותו היום תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. אמר רבי יוחנן אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. הנה אלו חמשה ענינים כלם מוזהר מהם והם כלם נכללין תחת לאו אחד. ועוד אמרו (ברכות י׳:) מנין שלא יטעום אדם כלום עד שיתפלל תלמוד לומר לא תאכלו על הדם לא תאכלו עד שתתפללו על דמכם. ובבאור אמרו בגמרא (סנהדרין ס״ג) על כלם אינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו, ובארו גם כן כי לאו שבכללות הוא דאתו תרי או תלתא איסורי מחד לאו. ואין ראוי שימנו כל איסור ואיסור שכלל עליהם זה הלאו מצוה בפני עצמה אבל ימנה הלאו לבדו שכולל אלו הדברים כלם. ודמיון זה הלאו כלומר לא תאכלו על הדם אמרו גם כן ולפני עור לא תתן מכשול כי הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר. וכן אמרו לא תשא שמע שוא הנה הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר, וזהו המין האחד ממיני לאו שבכללות.

ה המין השני שיבא לאו אחד יאסור דברים רבים עטופים קצתם על קצתם והוא שיאמר לא תעשה כך וכך, וזה המין יחלק לשני חלקים, כי ממנו מה שבארו בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל דבר ודבר מאותן הדברים העטופים, וממנו מה שאמרו שאינו חייב אלא אחת להיותו לאו שבכללות. ואותן הלאוין שבארו שהוא חייב על כל אחד ואחד הם שנמנה כל דבר מהם מצוה בפני עצמה, ומה שבארו שהוא חייב אחת על הכל נמנה אותו מצוה אחת, כפי מה שהשרשנו בזה השרש שלא ילקה אחד שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, וכשחייבו בבאור בכל ענין וענין מאותן הענינים העטופים שלוקין על כל אחד ואחד והוא שעשאם כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה ידענו בהכרח שהם שמות הרבה וימנה כל אחד ביחוד. ואני אזכיר דמיונים רבים משני חלקי זה המין עד שיתבאר הענין המכוון תכלית הבאור. וזה אמרו יתברך בשה הפסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, שאנחנו נמנה זה הלאו מצוה אחת ולא נמנה לא תאכלו נא מצוה אחת ולא תאכלו מבושל מצוה אחרת, שלא ייחד לכל ענין לאו בפני עצמו ולא אמר אל תאכלו ממנו נא ולא בשל מבושל אבל בא בלאו אחד כולל שני ענינים ועטף אחד מהם על האחר. ובפרק שני מפסחים (דף מ״א:) אמרו אמר אביי אכל נא לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש, וזה כי הוא סובר שלוקין על לאו שבכללות וכשאכלו נא עבר על שני לאוין אחד מהן אל תאכלו ממנו נא והשני נלקה מכללא כי הוא אמר אל תאכלו אלא צלי וכבר אכלו בלתי צלי, וכשאכלו נא ומבושל לוקה לפי דעתו שלש אחת על שאכלו נא והשנית על שאכלו מבושל והשלישית על שאכלו בלתי צלי. ואמרו שם על זה המאמר ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה כלומר אמרו יתעלה לא תחסום שור בדישו שהוא לאו אחד יזהיר מדבר אחד, ואולם לאו זה המזהיר משני דברים נא ומבושל אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא (סנהדרין ס״ג) אין לוקין על לאו שבכללות ולכן מאמר אביי הוא נדחה והאמת שהוא לוקה אחת בין שאכלו נא ומבושל או נא או מבושל אחד בלבד לוקה. ולכן נמנה אמרו יתעלה אל תאכלו ממנו נא ובשל מצוה אחת, ושם נאמר גם כן אמר אביי אכל זג לוקה שתים חרצן לוקה שתים זג וחרצן לוקה שלש ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות רוצה לומר מכל אשר יעשה מגפן היין שיחשוב אביי שלוקין עליו. וכן אמרו בחמישי ממנחות (דף נ״ח:) המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום עירוב שאור ולוקה משום עירוב דבש רוצה לומר שאמרו כל כולל שני דברים שלא יקרב לבדו ושלא יקרב דבר נערב ממנו בו איזה שיעור שיהיה וזה כלו על שרש דרכו שסובר שלוקין על לאו שבכללות. ונאמר שם רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה.

ו ואחר שהתבאר שאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מצוה אחת וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן על הנזיר מצוה אחת מפני שהם כלם פרט כמו שהתבאר בגמרא. וכן אמרו כי כל שאור וכל דבש מצוה אחת כן נמנה גם כן לא יבא עמוני ומואבי מצוה אחת. וכן אמרו כל אלמנה ויתום לא תענון. וכן אמרו לא תטה משפט גר יתום. וכן אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע נמנה כל לאו מהן מצוה אחת. רוצה לומר כי כל אחד מאלו הלאוין הוא כאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וכמו כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו בשוה אין הבדל ביניהם, וכן אמרו לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב הוא לאו אחד. וכן אמרו יין ושכר אל תשת וגו׳. ולהבדיל ולהורות כלומר הזהרו בלאו אחד מהכנס למקדש או להורות בתורה והוא שתוי. וזהו החלק האחד מחלקי המין השני ממיני לאו שבכללות. והחלק השני הוא כמו מלת זה החלק הקודם בשוה אבל הוא בפירוש מקובל כי כל דבר ודבר מן הדברים העטופים לוקין עליו בפני עצמו והוא כשיעשה אותם כלם אפילו בבת אחת לוקה על כל אחת ואחת באזהרה מיוחדת, מזה אמרו לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך. אמרו בכריתות (דף ד׳) אכל מעשר דגן תירוש ויצהר חייב על כל אחד ואחד והקשו ואמרו וכי לוקין על לאו שבכללות והיתה התשובה קרא יתירא כתיב מכדי כתיב ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך וגו׳ למה ליה למהדר לא תוכל לאכול בשעריך וכי תימא ללאו אם כן נימא קרא לא תוכל לאכלם למה ליה למהדר למכתבינהו כולהו שמע מינה לחלק. ושם התבאר אחר השקלא וטריא שאמרו וקלי לא היה צריך לאמרו שהוא אמנם נזכר לחלק שהוא חייב מלקות על קלי בפני עצמו. ובעבור שאמרו בתלמוד על אופן הדחיה שמא יתחייב מלקות על קלי

בפני עצמו כי אמנם נזכר לזה ויהיה חייב על לחם וקלי וכרמל מלקות אחת והשיבו למאי הלכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע לומר לך שאם אכל לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחת ואחת.

ז ועל זה ההיקש בעצמו אמרו יתעלה לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים. שכל אחד מאלו הדברים המנויין הוא לאו בפני עצמו ואינם כלום מן החלק הראשון משני חלקי המין השני, הראיה על זה אמרו באמצע מעונן ומנחש וכבר נתבאר בכל אחד מהם לאו בפני עצמו, והוא אמרו אחר שנזכרו מעונן ומנחש במקרא אחר כל אחד בפני עצמו והוא אמרו לא תנחשו ולא תעוננו וכמו שמנחש ומעונן יצאו לחלק כן יתחלקו אותם שלפניהם ואחריהם כמו מעונן ומנחש כמו שבארנו בלחם וקלי וכרמל. וכבר טעה זולתנו בזה הענין אם בעבור שלא השיגה דעתו לאלו הענינים כלם או שהוא שכח בהם ומנה אמרו בכהנים אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה מצוה אחת. וכבר התבאר לנו בגמרא קדושין (דף ע״ז) חייב על כל אחת ואחת אפילו באשה אחת כמו שנתבאר במקומו. ואנחנו נרחיב לו התנצלות במנותו זונה וחללה מצוה אחת כי הוא חשב אותו לאו שבכללות והיה אצלו במחשבתו אמרו אשה זונה וחללה לא יקחו כמו אמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, ולא ידע כי זה לחלק וזה אינו לחלק וכמו שלא יבדיל כמו כן באמרו ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ובין אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע ולא אתפוש אותו בכמו זה, אולם מנותו גרושה בכלל זונה וחללה ושם הכל מצוה אחת, והנה אין טענה לו בזה כלל שהוא כלומר גרושה בפני עצמה מבואר והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו. הנה כבר פירשנו זה השרש הגדול רוצה לומר לאו שבכללות ובארנו ספקותיו והודענו מה ממנו לחלק ומה ממנו ללאו שבכללות לבד שאין חייבין עליו אלא אחת. ושהדבר שהוא לחלק ימנה במצות הרבה ואשר אינו לחלק ימנה במצוה אחת. ושים זה השרש כלו נגד עיניך תמיד כי הוא מפתח גדול לאמת מנין המצות:

שורשים · שורש י

א שאין ראוי למנות ההקדמות אשר הם לתכלית אחת מן התכליות:

ב **דע** כי פעמים יבאו צוויין בתורה ואותן הצוויים אינן מצוה אבל הם הקדמות לעשות המצוה כאילו הוא מספר איך ראוי שתעשה המצוה ההיא. דמיון זה אמרו (ויקרא כ״ד:ה׳) ולקחת סלת ואפית אותה כי הוא אינו ראוי שימנה לקיחת סלת מצוה ועשייתה לחם מצוה, אבל הנמנה הוא אמרו (שמות כ״ה:ל׳) ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד, הנה המצוה היא להיות הלחם תמיד לפני ה׳ ואחר כך ספר איך יהיה זה הלחם וממה יהיה ואמר שהוא יהיה מסלת ויהיו שתים עשרה חלות. ועל זה הדרך בעצמו אין ראוי שימנה באמרו ויקחו אליך שמן זית זך אבל ימנה אמרו להעלות נר תמיד והוא הטבת נרות כמו שהתבאר בתמיד. ועל זה הדרך בעצמו לא ימנה אמרו קח לך סמים אבל ימנה הקטרת הקטורת בכל יום כמו שבאר הכתוב בו בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות וזאת היא המצוה המנויה. ואמרו קח לך סמים הקדמה בצווי לבאר איך תעשה המצוה הזאת והקטורת הזאת מאיזה דבר יהיה. וכן קח לך בשמים ראש לא ימנה ואמנם ימנה הצווי שצוה שנמשח כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה המתואר. ועל הדרך הזה הקש בכל מה שדומה לו עד שלא יתרבה אצלך מה שאין ראוי למנותו. וזאת כוונתנו בזה השרש. וזה דבר מבואר ואמנם זכרנוהו ועוררנו עליו בעבור כי כבר טעו בו רבים גם כן ומנו קצת הקדמות המצות עם המצוה עצמה בשתי מצות כמו שיתבאר למי שיבין מנין הפרשיות שזכר רב שמעון בן קירא, הוא וכל מי שנמשך אחריו מזכיר הפרשיות במנינם:

שורשים · שורש יא

א שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו כשיהיה המקובץ מהם מצוה אחת:

ב **פעמים** יהיה הצווי האחד שהוא מצוה אחת ויש לה חלקים רבים כמו מצות לולב שהוא ארבעה מינים, הנה לא נאמר כי פרי עץ הדר מצוה בפני עצמה וענף עץ עבות מצוה בפני עצמה וערבי נחל מצוה בפני עצמה, לפי שאלו כלם חלקי המצוה כי הוא צוה לקבצם, ואחרי קבצם תהיה המצוה לקיחת הכל ביד ביום ידוע. ועל זה ההיקש בעצמו אין ראוי שימנה אמרו במצורע שהוא יטהר בשתי צפרים חיות ועץ ארז ואזוב ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש בשש מצות, אבל טהרת המצורע מצוה אחת בכל תאריה ומה שיצטרך בה מאלו וזולתם כלומר הגלוח, כי כל אלו הם חלקי המצוה שנצטוינו בה והוא טהרת המצורע, והוא שתהיה על התואר הזה, וזה ההיקש בעצמו בהיכר אשר צונו לעשות למצורע בעת טומאתו כדי שירחיקוהו. והוא אמרו בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וגו׳, ואין פעולה מכל אלו מצוה בפני עצמה, אבל קבוצם הוא המצוה והוא שאנחנו

נצטוינו שנעשה היכר למצורע עד שיכירהו מי שיראהו וירחיקהו והכרתו תהיה בכך וכך ענינים, כגון מה שצונו שנשמח לפני ה׳ ביום הראשון של סוכות, והוא מבואר שהשמחה תהיה בלקיחת כך וכך.

ג וזה השרש דק להבין מאד, ואופן דקותו זה שאספר לך. שכל מה שאמרו חז״ל בו שהדבר הפלוני והפלוני מעכבין זה את זה, הנה הוא מבואר שהוא מצוה אחת כמו ארבעה מינין שבלולב ולחם הפנים עם לבונה זכה שתעשה עמו שלשונם מזה (מנחות כ״ז) לחם הפנים והבזיכין מעכבין זה את זה, הנה זה מבואר שהוא מצוה אחת. וכן כל מה שהתבאר לך שתכלית המבוקש לא יגיע לחלק אחד מאותן החלקים, הנה הוא מבואר כי קבוצם הוא הענין הנמנה, כמו הכרת המצורע שהוא יתבאר לך שאילו היו בגדיו פרומים ולא פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא טמא שהוא לא עשה דבר ולא הגיע הכרתו עד שיעשה כלם, וכן טהרתו לא תגיע אלא בכל מה שזכר מהצפרים ועץ ארז ושני תולעת והגלוח ואז השלים לו טהרתו. ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אין מעכבין זה את זה, כי העולה במחשבה היה אחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחבירו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמה כמו אמרם (שם ל״ח) התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, והנה היה אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת ימנו שתי מצות לולא מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל נאמר שם יכול שהם שתי מצות מצות התכלת ומצות הלבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות, הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינן מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד, כי הכוונה בציצית למען תזכרו אם כן כלל הדבר המחוייב בזכרון ימנה מצוה אחת. הנה לא נשאר לנו אם כן שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אין מעכבין כי אם אל הענין לבד האם הוא לענין אחד או לענינים רבים כמו שבארנו בשרש תשיעי מאלו השרשים אשר אנחנו משתדלים לבארם:

שורשים · שורש יב

א שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות שבא הצווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו:

ב **ידוע** שאנחנו נמצא פעמים שנצטוינו על מעשה מן המעשים ואחרי כן יבוא הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא ויבאר השם שזכר ויאמר על מה שהוא נופל, אם כן אין ראוי שימנה כל צווי שבא באותו הבאור מצוה בפני עצמה. כמו ועשו לי מקדש, שזה מצות עשה אחת מכל המצות והוא שיהיה לנו בית מוכן יבאו אליו ויחוגו בו ובו תהיה ההקרבה ובו יהיה הקבוץ במועדים, ואחר כך בא לתאר חלקיו ואיך יעשה, ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשית מצוה בפני עצמה. ועל זה הדרך בעצמו ילך הענין בקרבנות הנזכרים בויקרא, וזה כי המצוה האחת היא כלל המלאכה המתוארה בכל מין ומין ממיני הקרבנות. והמשל בזה העולה הנה נצטוינו שתהיה מלאכת העולות כך, והיא שישחטנה ויפשיטנה וינתחנה ויזרוק דמה על תואר כך ויקריב חלבה ואחר כך ישרוף כל בשרה עם שיעור כך מסלת בלולה בשמן ושיעור כך מיין והם הנסכים ושיהיה עורה לכהן שיקריבנה. והמלאכה הזאת בכללה היא מצות עשה אחת והיא תורת העולה, כי כמו זאת המלאכה חייבה התורה שתעשה כל עולה. וכמו כן היא מלאכת החטאת כלה מזביחתה והפשטתה והקרבתה מה שיקריב ממנה ורחיצת הכלים שיזה מדמה עליהם ורחיצת הכלים שתבושל בהם או שבירתם הכל היא תורת החטאת והיא מצוה אחת. וכן תורת האשם מצוה אחת ותורת זבח השלמים גם כן והיותו על תודה בלחם או בלתי לחם ולקיחת הכהן ממנה חזה ושוק והנפתו הכל מכלל זבח השלמים והיא מצוה אחת, ואלו הן כל מיני הקרבנות שכולל חיובן ליחיד וצבור זולת האשם שהוא קרבן יחיד לעולם כמו שבארנו בפתיחת סדר קדשים. וזהו הסבה כי המלאכה היא המצוה ואין ראוי למנות כל חלק וחלק מחלקי המלאכה מצוה אלא אם הם צוויין כוללים מיני הקרבנות כלם ולא יתיחדו במין זולת זה המין אז ראוי שימנה כל צווי מהם למצוה בפני עצמה לפי שאינו אז חלק מחלקי מלאכת הקרבן מהקרבנות, כמו הזהירו מהקריב בעל מום, או צוותו שיהיה תמים, וצוותו שיהיה בלתי מחוסר זמן והוא אמרו ומיום השמיני והלאה, וצוותו שימלח כל קרבן והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח, והזהירו מהשביתו ולא תשבית מלח, וצוותו לאכול מה שיאכל ממנו, שכל אחד מאלו הצוויין היא מצוה בפני עצמה כי הם אין מהם גם אחד חלק מחלקי המצוה מכל מלאכת הקרבן מיוחד אבל צוויין כוללים כל קרבן כמו שנבאר במנותנו אותם.

ג והוא מבואר כי היות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המצוה כמו שזכרנו בעור העולה, וגם כן ראשית הגז כלל המצוה היא שנתנהו לכהן כמו שנוציא מעשר ראשון שנתנהו ללוי. וכבר טעו בזה עד שמנו מתנות כהונה מצוה אחר מנותם קצת המצות שאותן המתנות חלק מהם כמו שבארנו בעור העולה וחזה ושוק משלמים, ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה ולא הרגישו אליו כלל ולא השיגו אותו עד שהניע שמנו מצות בפני עצמן יציקות ובלילות פתיתות ומליחות הגשות והנפות והקטרות ולא ידעו כי אלו כלם הם חלקי מלאכת המנחה, וזה שאנו נצטוינו שנקריב מנחה ואחר כך באר בזה השם על איזה דבר נופל וזאת תורת המנחה, ואמר שהיא תהיה מן הסלת ומן הלחם העשוי על תואר כך או תואר כך כלומר מחבת או מרחשת או מאפה תנור ויבלול השמן על שיעור כך ויעשה אותו פתים וישים עליו מלח ולבונה ויגיש ויניף ויקמוץ ממנו ויקטיר על הפנים שבארו

במסכת מנחות. ואלו כלם הם חלקי המלאכה ועל הדבר העשוי על התואר הזה כלו יפול שם המנחה אם כן המצוה היא הצווי שתהיה מלאכת קרבן הלחם או הסלת שנקריבהו על סדר זה כלו, ודמיון הדברים אלו במצות המנחה כלומר היציקה והבלילה והפתיתה והמליחה והתנופה וההגשה וההקטרה הוא כמו אמרו יתעלה בחליצה וחלצה נעלו וירקה בפניו וענתה ואמרה, וכמו שמצות חליצה אחת ולא נמנה חליצה ורקיקה אחר שהמקובץ מהם היא מלאכת החליצה והיא מצוה אחת כמו כן לא ימנה ויצקת עליה שמן ונתן עליה לבונה במלח תמלח והניף והגיש והקטיר, וזה לא יעלם אלא למי שיקח הדברים בתחלת מחשבה ולא ישים עיון שכלי בהם כמו שאמרו ז״ל אגב שטפיה אמרה, כלומר בלי השתכלות אלא בתחלת עיון שעלה במחשבה נאמר. וזה השרש צווי הקרבנות ואיך ראוי שימנה עד שלא יתחדש דבר בו מן הטעות ולא ערבוב כלל כמו שבארנו:

שורשים · שורש יג

א שהמצות לא ירבה מספרם כמספר הימים שתתחייב בהן המצוה ההיא:

ב **מן** המבואר הוא שיש שם מצות חייבות במדה אחת מזמן ידוע, יש שתהיה המדה נדבקת והוא שיתחייב בה עשות המצוה ההיא יום אחר יום כמו הסוכה והלולב ויש שתהיה בו ימים ידועים כמו הקרבנות. כמו שנאמר על דרך משל שמוסף ראש חדש היא מצוה אחת וכן מוסף כל מועד ומועד מן חמשה מועדים ואף על פי שיתחייב בימים רבים סמוכים כי הוא כמו שאמר ושמחתם לפני ה׳ אלהיכם שבעת ימים כן אמר שבעת ימים תקריבו אשה, כמו שמצות לולב אחת כן מצות מוסף פסח אחת וכן כל מוסף כל פרק ופרק, ולפי זה יתבאר שהחגיגה גם כן מצוה אחת ואע״פ שהיא חייבת בשלשה פרקים, וכן הראיה והשמחה. וזה מה שלא יטעה בו אדם ולא ירצה בזולתו, אבל טעו במה שיתלה בזה העיקר טעות גדולה מאד מגונה וזה שהם מנו המוספים כלם מצוה אחת מוסף שבת ומוסף ראש חדש ומוספי מועדות. ועל זה הצד מהמנין יתחייב להם שימנו שביתת כל יום טוב מצוה אחת ולא עשו כן. ואף על פי שאין ראוי לתפשם בדבר מזה מפני שהם לא עשו למנינם סדר ידוע בשום פנים אבל יעלו שמים ירדו תהומות, והאמת הנגלה הוא מה שזכרנוהו לך שכל מוסף ומוסף מצוה בפני עצמה כמו ששביתה מצוה בפני עצמה. וזהו הסדר האמתי והישר:

שורשים · שורש יד

א שאין ראוי למנות קיום (הגדרים) [העונשים] במצות עשה:

ב **דע** שכל עשה ולא תעשה יחלקו חלוקה ראשונה לפי כוונת זה השרש לשני חלקים, האחד לא באר הכתוב בו עונש בשום פנים אבל צוה והזהיר ולא חייב העובר עונש ולא יעדו בגמול רע ידוע בעבור על הצווי ההוא או על האזהרה הידועה. והשני באר בו העונש. אולם החלק שבאר בו העונש יש מן המצות ההם מה שצוה יתברך שנסקול באבן מי שעבר עליהם. ומהם מה שצונו לשרוף באש העובר עליהם. ומהם מה שצונו שנכה בסייף העובר עליהם כמו שנתבאר בפירוש המקובל. ומהם מה שצונו לחנוק העובר עליהם כמו שבא בפירוש. ומהם מה שצונו להלקות העובר עליהם. ומהם מה שיעד עליהם בכרת, והוא שלא יהיה לעובר עליהם מיתה אבל אם מת בחטאו לא יהיה לו חלק לעולם הבא כמו שבארנו בפרק חלק. ומהם מה שיעד עליהם במיתה בלבד והוא שימיתהו השם בחטאו ויכפר לו במותו. וכבר בארו בסוף מכות (דף כ״ג) שכל אזהרה שיתחייב עליה העובר בכרת בלבד או מיתה בידי שמים כשיתאמת שעבר העובר על האזהרה ההיא ועשה העון ההוא בעדים והתראה ילקוהו ואע״פ שעיקר משפטו שיהיה מסור לשמים. ומהם מה שצונו יתברך לענוש העובר עליהם בממונו בלבד לא בגופו כמו שגזר בגזלן תוספת החומש ובגנב תשלומי כפל מה שגנב. ומהם מה שצונו יתברך שיקריב העובר קרבן על עונו ויתכפר לו. והנה כל העונשין האלו מצות עשה וזהו שצונו שנהרוג לזה ושנלקה לזה ושנסקול לזה ושנקריב קרבן על מה שעברנו עליו.

ג ואופן מנינם שנמנה ארבע מיתות בארבע מצות עשה. ולשון המשנה (סנהדרין מ״ט:) זו מצות הנסקלין. וכן אמרו (דף נ״ב) כיצד מצות הנשרפין כיצד מצות הנחנקין כיצד מצות הנהרגין, ואמרו גם כן שאמרו יתברך (שם ל״ה:) לא תבערו אש אמנם בא להזהיר מן העונשין בשבת וזה שהוא הזהיר משריפת מצוה ואמר בכל מושבותיכם רוצה לומר במושב בית דין לא תבערו אש אף על פי שהיא מצות עשה. אמרו הבערה בכלל היתה ולמה יצתה ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו שבת. וזה מבואר לא יסתפק בו אדם. וכמו כן ראוי שנמנה המלקות מצוה. ואין ראוי למנות כל עונש מיוחד מצוה בפני עצמה עד שנאמר על דרך משל שהצווי אשר צונו לסקול מחלל שבת מצות עשה אחת וסקילת בעל אוב מצוה שנית וסקילת ע״ז מצוה שלישית עד שיהיה מנין המצות לפי מנין האישים שהם מחוייבי מיתות בית דין כמו שעשה זולתנו מבלתי התבוננות, כי אם יהיה הדבר כן ראוי גם כן שנמנה כל מלקות ומלקות בפני עצמה בהכרח עד שיהיה מלקות אוכל נבלה מצוה

בפני עצמה ומלקות אוכל חזיר מצוה שניה ומלקות אוכל בשר בחלב מצוה שלישית ומלקות לובש שעטנז מצוה רביעית ויהיו גם כן אצלו מצות עשה לפי מנין הלאוים שלוקים עליהם ואז יתרבו מצות עשה יותר מארבע מאות מצות בהכרח, וכמו שלא נמנה כל מחוייבי מלקות אבל נמנה מין העונש בלבד והוא המלקות כן לא נמנה במיתות זולתי מין העונש והוא סקילה שרפה הרג וחנק.

ד וכן לא נמנה כל מחוייבי קרבן לפי פרטם עד שנאמר חטאת שגגת שבת מצוה וחטאת שגגת ע״ז מצוה אבל נמנה מין הקרבן לבד כמו שמנינו מין המיתה, וכבר ידעת שמיני הקרבן יתחלפו בהתחלף העונות אשר יתחייב עליהם הקרבן ההוא, כי יש מן העונות מה שיתחייב עליו אשם תלוי, ומהם מה שיתחייב קרבן עולה ויורד, ומהם מה שהחובה עליהם אשם ודאי, ומהם חטאת קבועה, ולזה לא נמנה החטאת עם האשם, אבל נמנה חיוב חטאת קבועה מצוה, וחיוב אשם ודאי מצוה, וחיוב אשם תלוי מצוה, וחיוב קרבן עולה ויורד מצוה, הן שיתחייב הקרבן ההוא למי שיתחייב ולא נשגיח בהתחלף העונות אשר יתחייב על כל אחד מהם קרבן, כמו שנמנה המלקות מצוה ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד מהם מלקות וכן שם כתוב לכל מין מהם פרשה בפני עצמה. וכבר נתערבב זולתנו בזה העיקר ערבוב שאין צריך להקשות עליו ואין ראוי להשיב עליו לרוב בלבול הענינים.

ה ואני תמה על איש שמנה מחוייבי מיתות בית דין כלם איש ואיש מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה מכלל מצות לא תעשה אחרי כן מנה הדברים המוזהר מהם אשר תתחייב עליהן המיתה גם כן בכלל מצות לא תעשה, כמו שמנה בעל הלכות גדולות המחלל שבת בכלל מחוייבי סקילה אחרי כן מנה לא תעשה כל מלאכה. הנה לא נשאר אלא שהם יחשבו בלא ספק שהעונשים מצות לא תעשה תחלה ואיך ימנה בהן העונש והדבר שיתחייב עליו העונש ההוא. ויותר קשה מזה מה שמנה מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה בידי שמים במצות לא תעשה והם יחשבו כי חיוב הכרת והעונש בו היא המצוה המנויה עד שבעל ספר המצות גלה דעתו בזה ואמר בשער הראשון בהודיעו מה שיכלול השער ההוא דבר זה לשונו. אמר ומהם שנים ושלשים ענין הגיד לנו שהוא יתברך ממונה על עשייתם לא אנחנו וכלם נערבים, אמנם אמרו ומהם רוצה לומר מן הדברים אשר יכלול אותם הפרק ההוא, והשנים ושלשים ענין שלשה ועשרים מחוייבי כריתות ותשעה מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שמנה, וענין אמרו נערבים שהוא יתברך ערב שיכרית זה וימית זה, אם כן אין ספק שזה לא נשאר אצלו שיאמין שתרי״ג מצות כולם חייבות לנו, אבל מהם שחייבות לנו ומהם שחייבות לו יתברך כמו שאבאר. ואמר שהוא ממונה על עשייתם לא אנחנו, וזה בחיי כלו אצלי בלבול גמור אין ראוי לדבר בו בשום פנים כי הם דברים מבוארי ההפסד. ואמנם טעו כלם זאת הטעות בהיותם מונים העונשים כמצות והם נבוכים בהם פעם מונים אותם לבדם ופעם מונים העונשים והדבר אשר יענש עליו וישימו זה כלו במצות לא תעשה מבלתי התבוננות. ודרך המנין האמתי הוא מה שזכרתיו שיהיה מין כל עונש מצות עשה עד שיהיה דין תשלומי גנב מצות עשה, כי אנחנו נצטוינו שנעניישהו בממונו בזה השיעור, וכן תוספת חומש מצות עשה, ודין חיוב חטאת קבועה מצוה. ודין חיוב אשם ודאי מצוה, ודין אשם תלוי מצוה, ודין קרבן עולה ויורד מצוה. ולשרוף ולסקול ולהרוג ולחנוק ולתלות כל אחד מאלה העונשים מצוה בפני עצמה תתחייב למי שיתחייב מן האישים כמו שהמלקות מצוה יתחייב המלקות למי שיתחייב. וזה מה שרצינו להקדימו בזה השרש ובו נשלמו כל השרשים שתועיל הקדמתם במה שאנחנו בו.

ו ראוי גם שנחבר אל זה ההקדמה, והיא שכל מה שחייבים עליו מיתת בית דין או כרת הוא מצות לא תעשה בהכרח זולתי פסח ומילה שהם בכרת ואף על פי שהן מצות עשה, כמו שאמרו בתחלת מסכת כריתות (דף ב׳) ואין אתנו בשום פנים מצות עשה שיתחייב העובר עליה כרת זולתם כל שכן מיתת בית דין, וכל מה שבא בתורה שעושה המעשה הפלוני יהרג או יתחייב כרת נדע באמת שהפעולה ההיא מוזהר ממנה ושהיא בלא תעשה. והנה פעמים יבאר הכתוב האזהרה ממנה מלבד העונש, ופעמים יבאר העונש והאזהרה, כמו חלול שבת ע״ז אשר אומר לא תעשה כל מלאכה ולא תעבדם ואחר כן חייב סקילה למי שיעשה מלאכה או למי שעובד ע״ז, ולפעמים לא יבאר האזהרה בכתוב בלאו גמור אבל יזכור העונש לבד ויניח האזהרה, אבל העיקר אצלנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ואי אפשר מבלתי האזהרה לכל מי שחייב לו עונש, ולזה יאמר בכל מקום עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר כך וכך, וכשלא תהיה האזהרה בכתוב ילמדוה בסברא מן הסברות התלמודיות, כמו שזכרו (סנהדרין פ״ה) באזהרת מקלל אביו ואמו ומכה אביו ואמו אשר לא נתבארו בכתוב כלל שלא אמר לא תכה אביך אך חייב המיתה למי שהכה או קלל אז ידענו שהם מצות לא תעשה והוצאנו להם ולכיוצא בהם האזהרה ממקומות אחרים בדרך היקש, וזה אינו סותר אמרם אין מזהירים מן הדין ולא אמרם תמיד וכי מזהירים מן הדין שאנחנו לא נאמר אין מזהירין מן הדין אלא כדי שנאסור מה שלא נתבאר איסור כלל בצד היקש, אמנם כשנמצא העונש בבאור התורה לעושה זה המעשה נדע בהכרח שהוא מעשה אסור מוזהר ממנו, ואמנם נוציא בהיקש האזהרה בשביל שיתחזק לנו שרש אמרם לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר, ואחר שתעלה בידנו האזהרה שלא לעשות הדבר ההוא אז יתחייב למי שעבר ועשה כרת או מיתה. ודע זאת ההקדמה ושמרה עם השרשים הראשונים בכל מה שיבא זכרו:

הקדמה למניין המצוות

א **ועתה** אתחיל בזכרון כל מצוה ומצוה ואבאר על צד פירוש השם כמו שיעדנו בתחלת מאמרנו כי זאת היא כוונת הספר. והנה יפה אצלי שאצרף אל זאת הכוונה תוספת, והוא בזכרי המצוה אשר יתחייב עליה העונש הן עשה או לא תעשה אזכור ענשה ואומר העובר עליה יתחייב מיתה או כרת או קרבן כזה או מלקיות או אחת ממיתות בית דין או תשלומין, וכל מה שלא נזכר בה עונש מן העונשין תדע שאם היא ממצות לא תעשה הוא כמו שאמרו כעובר על מצות מלך ואין לנו לענשו. אמנם מצות עשה בכללם כל מצוה מהם כשתתחייב עשייתה יש לנו שנלקה הנמנע מלעשותה עד שימות או יעשה אותה, וכשיסתלק זמן החיוב נמנע מזה, כמי שעבר ולא ישב בסוכה על דרך משל אין לנו להלקותו אחר הסוכות על עבירתו, ודע זה. ובעת זכרי גם כן המצות אשר לא יתחייבו לנשים עשה ולא תעשה אומר וזאת אין הנשים חייבות בהם, וידוע שאין הנשים דנות ולא מעידות ולא מקריבות קרבן בידיהן ולא נלחמות במלחמת הרשות וכל מצוה שהיא תלויה בבית דין או בעדים או בעבודה או במלחמת הרשות איני צריך לומר וזאת אין הנשים חייבות בה כי זה תוספת דבור אין בו צורך, ועוד כשאזכור המצות שאינן נוהגות אלא בארץ או בפני הבית יהיו עשה או לא תעשה אומר ואלו לא יתחייבו כי אם בארץ ישראל או בפני הבית. וידוע גם כן שהקרבנות כלם לא יקריבום כי אם במקדש ושלא הותרה העבודה חוץ לעזרה וכן דיני נפשות לא ידונו בהם אלא בהיות המקדש קיים. ולשון מכילתא מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית תלמוד לומר מעם מזבחי תקחנו למות הא אם יש לך בית אתה ממית אם אין לך בית אי אתה ממית ושם נאמר גם כן מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח שנאמר מעם מזבחי, וידוע גם כן שהנבואה והמלכות כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העונות אשר אנחנו מתמידים עליהם ואז יכפר לנו וירחמנו כמו שיעדנו וישיבם כמו שאמר בשוב הנבואה והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם. ואמר בהשיב המלוכה, ביום ההוא אקים את סוכת דויד הנופלת וגדרתי את פרציהן וגו׳ ובניתיה בימי עולם, וידוע שהמלחמה וכבישת עיירות לא יהיו אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול כמה שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד, ולכן פרסום אלו כלם אצל רוב האנשים כל מצות עשה או לא תעשה שתתלה בקרבנות או בעבודות או במיתת בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך או במלחמת הרשות לא אצטרך לומר בה זאת לא תתחייב אלא בפני הבית אחר שזה מבואר לפי מה שזכרנו. ואשר אפשר שיסופק בו ויטעו בו אעורר עליו בעז״ה. ועתה נתחיל בזכרון כל מצוה ומצוה בעזרת שדי׃

מצוות עשה · מצוה א

א היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלהות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה׳ אלהיך. ובסוף גמרא מכות (דף כ״ג:) אמרו תרי״ג מצות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר״ל מנין תור״ה. והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא תרי״א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום. הנה נתבאר לך שאנכי ה׳ מכלל תרי״ג מצות, והוא צווי באמונת האלהות כמו שבארנו. (בפרשת וישמע יתרו, מדע הלכות יסודי התורה פ״א)׃

מצוות עשה · מצוה ב

א היא הצווי שצונו בהאמנת היחוד, והוא שנאמין שפועל המציאות וסבתו הראשונה אחד, והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד, וברוב המדרשות תמצאם אומרים על מנת ליחד את שמי, על מנת ליחדני, ורבים כאלה, רוצים בזה המאמר אנחנו אמנם הוציאנו מעבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על תנאי האמנת היחוד כי אנחנו מחוייבים בזה, והרבה מה שיאמרו מצות יחוד, ויקראו גם כן זאת המצוה מלכות שמים כי הם אומרים כדי לקבל עליו מלכות שמים, ר״ל ההודאה ביחוד והאמנתו. (בפרשת ואתחנן, מדע הלכות יסודי התורה פרק א׳)׃

מצוות עשה · מצוה ג

א היא שצונו באהבתו יתעלה. וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה, וזאת היא האהבה המחוייבת, ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את ה׳ אלהיך איני יודע כיצד אוהב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותגיע ההנאה ותבא האהבה בהכרח. וכבר בארנו שזאת המצוה גם כן כוללת שנהיה קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו, וזה שאתה כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו וזה עד״מ כן בשתאהב אותו יתעלה באמת כאשר הגיע לך מהשגת אמתתו אתה קורא בלי ספק הסכלים והפתיים

לדעת ידיעת האמת אשר ידעתו. ולשון ספרי ואהבת את ה׳ אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן וו״ל כמו שאברהם מפני שהיה אוהב כמו שהעיד הכתוב אברהם אוהבי וזה בעוצם השגתו קרא בני האדם להאמין בשם מרוב אהבתו כן אתה אהוב אותו עד שתקרא אליו בני האדם. (בפרשת ואתחנן, מדע הלכות יסודי התורה פרק ב׳):

מצוות עשה · מצוה ד

א היא שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו, ולא נהיה ככופרים ההולכים בשרירות לבם ובקרי אבל נירא ביראת ענשו בכל עת וזהו אמרו את ה׳ אלהיך תירא, ובגמרא (סנהדרין נ״ו) אמרו על דרך ויכוח באמרו ונוקב שם ה׳ מות יומת ואימר פירש דכתיב אשר נקבו בשמות ואזהרתיה מן את ה׳ אלהיך תירא, רוצה לומר אולי אמרו ונוקב שם ה׳ הוא שיזכיר השם לבד מבלתי שיברך, ואם תאמר אי זה עון בזה נאמר כי הוא עזב היראה כי מיראת השם שלא יזכיר שמו לבטלה, היה המענה על זאת השאלה ודחיית זה המאמר ואמר חדא דבעינא שם בשם וליכא, ורוצה לומר שיברך השם בשם כמו שאמרו יכה יוסי את יוסי, ועוד אזהרת עשה היא וכל אזהרת עשה לא שמה אזהרה, רוצה לומר שזה שאמרת אזהרתיה מאת ה׳ אלהיך תירא אינו אזהרה כי הוא צווי והוא מצות עשה ואין מזהירין בעשה. הנה נתבאר לך כי אמרו את ה׳ אלהיך תירא זו מצות עשה. (בפרשת עקב, מדע הלכות יסודי התורה):

מצוות עשה · מצוה ה

א הוא שצונו לעבדו, וכבר נכפל זה הצווי פעמים באמרו ועבדתם את ה׳ אלהיכם, ואמר ואותו תעבודו. ואע״פ שזה הצווי הוא גם כן מהצוויים הכוללים כמו שביארנו בשורש ד׳, הנה יש בו יחוד אחר שהוא צווי לתפלה. ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה. ואמרו גם כן ולעבדו זו תלמוד, ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו מנין לעיקר תפלה מצוה מהכא את ה׳ אלהיך תירא ואותו תעבוד, ואמרו עבדוהו בתורתו ועבדוהו במקדשו, רוצה לומר הכוון אליו להתפלל שם כמו שבאר שלמה ע״ה. (בפרשת ואלה המשפטים, אהבה הלכות תפלה וברכת כהנים פ״א):

מצוות עשה · מצוה ו

א היא שצונו להתחבר עם החכמים ולהתיחד עמהם ולהתמיד בישיבתם בכל אופן מאופני העבודה והחברה במאכל ובמשתה והעסק כדי שיגיע לנו להדמות במעשיהם ולהאמין האמתיות מדבריהם. והוא אמרו יתעלה ובו תדבק וכבר נכפל זה הצווי גם כן ולדבקה בו. ובא בספרי ולדבקה בו הדבק בחכמים ותלמידיהם. וכן הביאו ראיה על זה חיוב האדם לישא בת תלמיד חכם ולהאכיל תלמידי חכמים ולתת להם עסק מאמרו ובו תדבק ואמרו וכי אפשר לו לאדם לידבק בשכינה והא כתיב כי ה׳ אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והנושא בת תלמיד חכם והמהנה תלמיד חכם מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה. (בפרשת עקב, מדע הלכות דעות פרק ו׳):

מצוות עשה · מצוה ז

א היא שצונו להשבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו, כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי. והוא אמרו יתברך ובשמו תשבע, ובבאור אמרו אמרה תורה השבע בשמו ואמרה תורה אל תשבע, רוצה לומר כמו שהשבועה אשר אין צורך אליה מזהיר ממנה והיא מצות לא תעשה כן השבועה בעת הצורך מצוה בה והיא מצות עשה. ולזה לא הותר להשבע בדבר מכל הנבראים כמו המלאכים והכוכבים אלא על צד חסרון המצרף כמו שישבע בשמש והוא ירצה לומר אדון השמש, ועל זה הצד תשבע אומתנו בשם משה רבינו מה נכבד שמו כאלו הנשבע נשבע באדון או במי ששלחו, וכל עת שלא יבוין הנשבע זה ונשבע באחד הנבראים להאמינו שיש לאותו הדבר אמתת עצם עד שישבע בו כבר עבר ושתף דבר אחר עם שם שמים אשר בא הפירוש (סוכה מ״ה:) כל המשתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם. ולזה הענין כיון הכתוב בשמו תשבע, רוצה לומר שאליו בלבד תאמין האמת אשר ראוי לאדם להשבע בו. וכבר אמרו בתחלת תמורה (דף ג׳:) מנין שנשבעין לקיים המצות דכתיב ובשמו תשבע. (בפרשת עקב, הפלאה הלכות שבועות י״א):

מצוות עשה · מצוה ח

א היא שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת והוא אמרו והלכת בדרכיו. וכבר נכפל זה הצווי ואמר ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש (סוטה י״ד) מה הקב״ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב״ה נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב״ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד. וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר ואמר אחרי ה׳ תלכו ובא בפירוש שרצה לומר ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל. יתעלה על הכל עילוי רב. (בפרשת והיה כי תבא, מדע הלכות דעות):

מצוות עשה · מצוה ט

א היא שצונו לקדש את שמו והוא אמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם ושלא נפחד בהיזק שום מזיק ואע״פ שבא עלינו מכריח לבקש ממנו לכפותנו שלא נשמע אליו אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו אע״פ שלבותינו מאמינים בו יתעלה. וזאת היא מצות קדוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם, רוצה לומר התרת עצמנו למות ביד האנס בעבור אהבתו יתעלה וההאמנה באחדותו כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בזמן נבוכדנצר הרשע כשצוה להשתחות לצלם והשתחוו לו כל ההמון וישראל בכלל ולא היה שם מקדש שם שמים אבל פחדו הכל והיתה בזה חרפה לכל ישראל על אשר אבדה זאת המצוה מכללם. ולא נצטותה זאת המצוה אלא לכמו המעמד המפורסם הגדול ההוא אשר פחד ממנו כל העולם, ולהיות פרסום היחוד בזה יעד השם על ידי ישעיה שלא תשלם חרפת ישראל בזה המעמד ושיראו בהם בחורים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות ויתירו נפשם ויפרסמו האמונה ויקדשו את השם ברבים, כמו שהבטיחנו באמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו בי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגו׳. ולשון ספרא על מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים. ובגמרא (סנהדרין ע״ד:) אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה, תא שמע שבע מצות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הוו, הנה נתבאר לך שהיא מכלל מיני המצות המחוייבות לישראל, ושמו ראיתם על זאת המצוה מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין. (בפרשת אמור אל הכהנים, מדע הלכות יסודי התורה פ״ה):

מצוות עשה · מצוה י

א היא שצונו לקרוא קריאת שמע ערבית ושחרית והוא אמרו ודברת בם. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו במסכת ברכות (דף כ״א) ושם נתבאר דקריאת שמע דאורייתא. וכתוב בתוספתא כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע כך נתנו חכמים זמן לתפלה, רוצה לומר שזמני התפלה אינם מן התורה אמנם חיוב התפלה עצמה מן התורה כמו שבארנו, וחכמים ז״ל סדרו להם זמנים. וזהו ענין אמרם (ברכות כ״ו:) תפלות כנגד תמידים תקנו, רוצה לומר שתקנו זמניהם כפי זמני הקרבן. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (בפרשת ואתחנן, אהבה הלכות קריאת שמע פ״א):

מצוות עשה · מצוה יא

א היא שצונו ללמוד תורה וללמדה וזהו הנקרא תלמוד תורה, והוא אמרו ושננתם לבניך וכתוב בספרי לבניך אלו התלמידים שהתלמידים קרויים בנים שנאמר יצאו בני הנביאים, ושם נאמר ושננתם שיהיו מחודדים בתוך פיך כשאדם שואלך דבר לא תהא מגמגם לו אלא אמור לו מיד. וכבר נכפל זה הצווי פעמים רבות ולמדתם ועשיתם למען ילמדון, וכבר נתפזר הצווי והזרוז על מצוה זו במקומות רבים מן התלמוד, והנשים אין חייבות בה מאמרו ולמדתם אותם את בניכם אמרו בניכם ולא בנותיכם כמו שהתבאר בגמרא (קדושין ל״ו). (בפרשת ואתחנן, אהבה הלכות תלמוד תורה פרק א׳):

מצוות עשה · מצוה יב

א היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו לטוטפות בין עיניך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים. (בפ׳ בוא ואתחנן עקב, אהבה הלכות תפילין ומזוזה פ״א):

מצוות עשה · מצוה יג

א היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ידך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים, והראיה על היות תפילין של ראש ושל יד שתי מצות אמרם בגמרא (מנחות מ״ד) על צד התימה ממי שיחשוב שתפילין של ראש ושל יד לא יונח אחד מהם בלתי האחר אלא אם יהיו שתיהן יחד מאמר זה לשונו, מאן דלית ליה שתי מצות חדא מצוה לא לעביד, כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת, אינו כן אבל יעשה המצוה אשר נזדמנה ולפיכך יניח איזה מהן שיזדמן לו, הנה התבאר לך שקראו לתפילין של יד ושל ראש שתי מצות. ואלה שתי המצות לא יתחייבו לנשים מפני אמרו יתעלה בסבת חיובם למען תהיה תורת ה׳ בפיך ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה, וכן בארו במכילתא. וכבר נתבאר כלל משפטי אלה שתי המצות בפרק רביעי ממנחות. (בפרשת בוא, ואתחנן, עקב, אהבה הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פ״א):

מצוות עשה · מצוה יד

א היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה ועשו להם ציצית ונתנו על ציצית הכנף. ואינה נמנית בשתי מצות, ואף על פי שהעיקר אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, שהרי נאמר בספרי יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. וזו אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בראשון מקידושין (דף ל״ג:). וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ד ממנחות. (בפרשת שלח לך, אהבה הלכות ציצית פרק א׳):

מצוות עשה · מצוה טו

א היא שצונו לעשות מזוזה והוא אמרו יתעלה וכתבתם על מזוזות ביתך. והנה נכפל הצווי הזה. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפ״ג ממנחות. (בפרשת ואתחנן, עקב, אהבה הלכות תפילין פרק ה׳):

מצוות עשה · מצוה טז

א היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של סכות במוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים וגו׳ וזו היא מצות הקהל. ואמרו בקידושין (דף ל״ד) כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. והקשו והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ובארו בסוף המאמר אין למדין מן הכללות. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא ואי זה דבר יקרא בפרק ז׳ מסוטה. (בפרשת ואתם נצבים):

מצוות עשה · מצוה יז

א היא שצונו שיהיה כל מלך מאומתנו יושב בכסא המלוכה כותב ספר תורה לו לעצמו לא יפרד ממנו. והוא אמרו והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת. וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו בפרק ב׳ מסנהדרין. (שופטים ושוטרים, אהבה הלכות תפילין ומזוזה וס״ת פרק ז׳):

מצוות עשה · מצוה יח

א היא שצונו שיהיה כל איש ממנו כותב ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכותבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבהו לו, והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת. ואין מותר לכתוב אותה פרשיות פרשיות כי רצה באמרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה. ולשון גמרא (סנהדרין כ״א:) אמר רבה אע״פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לו לכתוב משלו שנאמר כתבו לכם איתיביה אביי כותב לו ספר תורה לעצמו כדי שלא יתגאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא. והיתה התשובה לא נצרכה אלא לשתי תורות כדתניא וכותב לו שתי תורות, כלומר שהפרש יש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב ספר תורה אחד והמלך שנים כמו שהתבאר בפרק שני מסנהדרין (שם). וכבר התבארו משפטי מצוה זו, רוצה לומר כתיבת ספר תורה ותנאיה בפרק שלישי ממנחות ובמסכת שבת פ׳ ט״ז. (אתם נצבים, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה):

מצוות עשה · מצוה יט

א היא שצונו לברכו אחר אכילה והוא אמרו ואכלת ושבעת וברכת את ה׳ אלהיך. ולשון התוספתא ברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות רבים ממסכת ברכות. (והיה עקב, אהבה הלכות ברכות פ״א):

מצוות עשה · מצוה כ

א היא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואליו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה. והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש. ולשון ספרי שלש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק. הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, וכבר ייחד הצווי בכל חלק וחלק. אמנם אמרו במזבח מזבח אדמה תעשה לי שיחשב בזה שהיא מצוה בפני עצמה חוץ ממצות מקדש. הענין בו כמו שאספר לך אמנם פשטיה דקרא הנה הוא מבואר כי הוא מדבר בשעת היתר הבמות שהיה מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו. וכבר אמרו כי ענין זה הוא שצוה לבנות מזבח שיהא מחובר בארץ ושלא יהיה נעתק ומטלטל כמו שהיה במדבר. והוא אמרם במכילתא דרבי ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנס לארץ עשה לי מזבח מחובר באדמה. וכאשר היה הדבר כן הנה זה הצווי נוהג לדורות ויהיה מחלקי המקדש, רוצה לומר שיבנה מזבח אבנים בהכרח. ובמכילתא אמרו בפירוש ואם מזבח אבנים תעשה לי רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה האחד מהם ואם מזבח אבנים, אמרו ואם מזבח אבנים חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר אבנים שלמות תבנה וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בכללה כלומר בנין בית המקדש ותארו ובנין המזבח והיא מסכת מחוברת לזו והיא מסכת מדות. וכן התבאר תבנית המנורה והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם מן ההיכל בגמרא מנחות ויומא. (תרומה, עבודה, בית הבחירה פ״א):

מצוות עשה · מצוה כא

א היא שצונו לירא מן המקדש הזה מאד עד שנשים בנפשנו משא הפחד והיראה וזה מיראת מקדש והוא אמרו יתעלה את מקדשי תיראו. וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא אי זהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשה קפנדריא ולמדוהו מקל וחומר. וכבר התבאר במקומות מהתלמוד שאין מותר לשבת בעזרה אלא מלכי בית דוד בלבד, וזהו כלן באמרו יתעלה ומקדשי תיראו, וזהו יתחייב לעולם ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו, ולשון ספרי אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם, ושם נאמר גם כן לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי ששכן שכינתו במקום הזה. (בהר סיני, הלכות בית הבחירה פ״ז):

מצוות עשה · מצוה כב

א היא שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות רוצה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד. וכתוב בספרי ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מבפנים והלוים מבחוץ, רוצה לומר לשמרו וללכת סביבו. ובמכילתא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש. הנה נתבאר לך ששמירת המקדש מצות עשה. ושם נאמר גדולה למקדש שיש עליו שומרים ואינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים, וידוע כי פלטרין הוא שם ההיכל אמרו כי גדולת ההיכל ורוממותו הם השומרים המסודרים עליו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם במסכת תמיד ומדות. (ויקח קרח, הלכות בית הבחירה פרק א׳):

מצוות עשה · מצוה כג

א היא שנצטוו הלוים בה לבד לעבוד במקדש בעבודות ידועות כמו נעילת השערים ואמירת השיר בעת הקרבן והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ועבד הלוי. ולשון ספרי שומע אני אם רצה יעבוד ואם לא רצה לא יעבוד, תלמוד לומר ועבד הלוי בעל כרחו כלומר שהוא צווי חובה המוטל עליו בהכרח, וזהו עבודת הלוים. וכבר התבאר במקומות מתמיד וממדות ונתבאר גם כן בפרק שני דערכין (דף י״א) שהשיר לא יאמרוהו זולתי הלוים. וכבר נכפל זה

הצווי בזאת המצוה בלשון אחר והוא אמרו ושרת בשם ה׳ אלהיו ככל אחיו הלוים ואמר בשני מערכין (שם) אי זהו שרות שהוא בשם ה׳ הוי אומר זו שירה. (ויקח קרח, כלי בית המקדש פרק ג׳):

מצוות עשה · מצוה כד

א היא שצוה הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם כל זמן שיצטרכו להכנס בהיכל ולעבוד עבודה, וזו היא קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו יתעלה ורחצו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם בבאם אל אהל מועד. ומצות עשה זו יתחייב העובר עליה מיתה בידי שמים, רוצה לומר שכהן ששמש במקדש בלא קדוש ידים ורגלים חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו יתברך שמו ירחצו מים ולא ימותו. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בשלמות בשני מזבחים. (כי תשא, הלכות ביאת המקדש פרק ח׳):

מצוות עשה · מצוה כה

א היא שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני ה׳ והוא אמרו יתברך שמו יערוך אותו אהרן ובניו וזאת היא מצות הטבת הנרות. וכבר התבארו דיני מצוה זו בשמיני ממנחות וביומא בפרק ראשון ובמסכת תמיד. (ואתה תצוה, תמידין ומוספין פרק ג׳):

מצוות עשה · מצוה כו

א היא שצוה הכהנים לברך את ישראל והוא אמרו יתעלה כה תברכו את בני ישראל. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון ממגילה ותענית ובשביעי ממסכת סוטה. (נשא את ראש, אהבה הלכות תפלה וברכת כהנים פי״ד):

מצוות עשה · מצוה כז

א היא שצונו להשים לחם הפנים לפניו תמיד והוא אמרו יתעלה ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד. וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם חדש בכל שבת ושיהיה עמו לבונה ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בפרק י״א ממנחות. (תרומה, תמידין ומוספין פרק ב׳):

מצוות עשה · מצוה כח

א היא שצוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום פעמים על מזבח הזהב והוא אמרו יתברך והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומעשה הקטרת בכל יום בתחלת כריתות ובמקומות ממסכת תמיד. (ואתה תצוה, תמידין ומוספין פרק ג׳):

מצוות עשה · מצוה כט

א היא שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד. והוא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח, וזה לא יתכן אלא במה שצוה בהתמדת שום האש על העצים בבקר ובין הערבים. כמו שנתבאר בשני של יומא ובמסכת תמיד. ובבאור אמרו אע״פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וכבר התבארו דיני מצוה זו ביומא ותמיד, רוצה לומר מצות מערכת האש אשר יעשו בכל יום במזבח. (צו את אהרן, עבודה תמידין ומוספין פרק ב׳):

מצוות עשה · מצוה ל

א היא שנצטוו הכהנים להסיר הדשן בכל יום מעל גבי המזבח, והיא הנקראת תרומת הדשן, והוא אמרו יתברך שמו ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן. וכבר התבארו דיני מצוה זו בתמיד ובכפורים. (צו, תמידין ומוספין פרק ב׳):

מצוות עשה · מצוה לא

א היא שצונו לשלוח הטמאים מן המחנה, והוא אמרו יתעלה וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב. וזה המחנה הוא מחנה שכינה שחוצה לו לשכות העזרה כמו שבארנו בתחלת סדר טהרות מפירוש המשנה, וכתוב בספרי וישלחו מן המחנה אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו וכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה, רוצה לומר מחנה שכינה. ולשון מכילתא צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה בעשה ומנין בלא תעשה תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם. ובספרי ויצא אל מחוץ למחנה מצות עשה. (נשא, ביאת המקדש פרק ג׳):

מצוות עשה · מצוה לב

א היא שצונו לכבד זרע אהרן לפארם ולנשאם ושנשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה ואפילו ימאנו לא נשמע מהם, זה כלו הגדלה לאל יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו. והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. ולשון ספרי וקדשתו על כרחו לומר כי זה צווי נצטוינו בו ואינו בבחירת הכהן. וכן אמרו קדושים יהיו לאלהיהם על כרחם, והיו קדש לרבות בעלי מומין שלא תאמר אחר שלא יאות להקריב לחם אלהיו למה זה נתן לו מעלת הקדמה וכבוד על כן אמרו והיה קדש כל הזרע הנכבד ההוא תמים ובעל מום. וכבר התבארו התנאין המחוייבין להם ואז יהיה ראוי להתנהג עמהם בזה המנהג במקומות מפוזרים בגמרא בחולין ושבת ובכורות וזולתם. (אמור, כלי בית המקדש פרק ד׳):

מצוות עשה · מצוה לג

א היא שצוה הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש, והוא אמרו ועשו בגדי קדש לאהרן, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות, וזאת היא מצות בגדי כהונה שמונה בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט וכל עת שישרת הכהן בפחות ממנין בגדיו המיוחדים לו באותה העבודה או ביותר מהם עבודתו פסולה ויתחייב על זה מיתה בידי שמים רוצה לומר למחוסר בגדים שעבד. וכן מנוהו בגמרא (סנהדרין פ״ג) בכלל מחוייבי מיתה בידי שמים. ולא בא בכתוב זה בבאור, אבל בא בכתוב וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונת עולם ובא הפירוש בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם והוו להו זרים והרי נתבאר זר ששמש במיתה. ואמרו בספרא וישם עליו את החשן פרשה זו למדה לשעתה ולמדה לדורות למדה לשרת יום יום ולשרת יום הכפורים. בכל יום משמש בבגדי זהב ביום הכפורים בבגדי לבן. וכבר בא בספרי שלבישת בגדים אלו היא מצות עשה, והוא אמרם מנין שאין אהרן לובש בגדים אלו לגדולתו אלא כמו מקיים גזרת המלך שנאמר ויעש כאשר צוה ה׳ את משה כלומר לבישת הבגדים. ואע״פ שהם בתכלית היופי שהם מזהב שהם וישפה וזולתם מהאבנים הטובות והיפות לא יכוין בהם היופי אלא לקיים הצווי שצוה השם יתעלה למשה לבד והוא שילבש בגדים אלו תמיד במקדש. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בזבחים ביומא ובסוכה. (ואתה תצוה, כלי בית המקדש פרק י׳):

מצוות עשה · מצוה לד

א היא שצונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום, והוא אמרו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, ואע״פ שזה הצווי בא ללוים בעת ההיא, אמנם היה זה למספר מעוט הכהנים החייבין במצוה, אם כן המצוה מחוייבת לכהנים והם אשר ישאוהו כמו שנתבאר בספר יהושע ובספר שמואל. וכאשר צוה דוד לשאת הארון בפעם שניה אמר בדברי הימים וישאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר צוה משה בדבר ה׳ בכתפם במוטות עליהם, וכן כשזכר בדברי הימים מחלקות הכהנים לעשרים וארבעה משמרות אמר אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה׳ כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה׳ אלהי ישראל. בארו החכמים זכרם לברכה שהוא רומז אל היות עבודת הכהנים לשאת את הארון על הכתף, וזהו כאשר צוהו ה׳ אלהי ישראל. ולשון ספרי כמשפטם וגו׳ כאשר צוהו ה׳ היכן צוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. הנה נתבאר לך שמצוה זו מכלל המצות. (נשא, כלי בית המקדש פרק ב׳):

מצוות עשה · מצוה לה

א היא שצונו שיהיה לנו שמן עשוי על מתכונת המיוחד מוכן למשוח בו כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, וממנו ימשחו קצת המלכים כמו שהתבאר בתלמוד בדין מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן וכל כליו לא ימשחו בו הכלים לדורות. כי בבאור אמרו בספרי שבמשיחתן של אלו רוצה לומר כלי המשכן הוקדשו כל הכלים לעתיד לבא, אמר יתעלה יתברך שמו שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק קמא מכריתות. (כי תשא, כלי בית המקדש פרק א׳):

מצוות עשה · מצוה לו

א היא שצונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות תעבוד כל משמרת שבוע אחד ולא יד הכל מעורבת יחד, זולתי ברגלים שיעבדו כל המשמרות כלן בשוה, וכל מי שבא מהם מקריב. וכבר נתבאר זה בדברי הימים איך חלק דוד ושמואל אותם לעשרים וארבעה משמרות. והתבאר בסוכה שברגלים יד כלם שוה, ולשון מצוה זו אמרו וכי יבא הלוי וגו׳ ובא בכל אות נפשו ושרת בשם ה׳ אלהיו חלק כחלק יאכלו. ולשון ספרי ובא בכל אות נפשו יכול לעולם תלמוד לומר באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד וזהו בשלש רגלים, יכול כל המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות מה מכרו אבות זה לזה אתה בשבתך ואני בשבתי, כלומר הסכמתם בכל סדור משמרות העבודה משמרה בכל שבוע. וכן פירש אונקלוס בר ממטרתא דייתי בשבתא דכן אתקינו אבהתא. וכבר בארו דיני מצוה זו בסוף גמרא סוכה. (שופטים ושוטרים, כלי בית המקדש פ״ד):

מצוות עשה · מצוה לז

א היא שנצטוו הכהנים שיטמאו לקרובים הנזכרים בתורה, כי בעבור שמנעם הכתוב מלהטמא למת לכבודם והתיר להם להטמא לקרובים שמא יחשבו שהרשות בידם ואם רצו להטמא יטמאו ואם לא רצו לא יטמאו, גזר להם גזרה וחייב עליהם חיוב, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו לה יטמא כלומר לאחותו. ולשון ספרא לה יטמא מצוה לא רצה להטמא מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה להטמא לה ודחוהו חכמים וטמאוהו בעל כרחו. וזה בעצמו הוא מצות אבל, כלומר כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר ששה מתי מצוה. ולחזק חיוב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שיטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יתלש דין האבלות. וכבר התבאר שאבלות יום ראשון דאורייתא. ובבאור אמרו במועד קטן (דף י״ד:) אינו נוהג אבלות ברגל אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד. הנה כבר התבאר שחיוב אבילות הוא מצות עשה. אמנם ביום ראשון לבד והשאר דרבנן, ואפילו הכהן חייב לנהוג אבלות ביום ראשון ויטמא לקרוביו והבן זה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מועד קטן ובמסכת ברכות ובכתובות ובספרא פרשת אמור אל הכהנים, והחיוב בזה שנתחייב בה להטמא לקרוביו אין הנשים חייבות בה, כי מי שהוזהר מהטמא לזולת הקרובים הוא נצטוה שיטמא לקרובים, אבל הכהנות שלא הוזהרו מטומאת מת, כמו שיתבאר במקומו, כן לא צוו להטמא, אבל תנהגנה אבלות וברשותן להטמא, ודע זה. (אמור, הלכות אבל פ״א):

מצוות עשה · מצוה לח

א היא שצווה כהן גדול שישא בתולה, והוא אמרו והוא אשה בבתוליה יקח. ובבאור אמרו (יבמות מ״ט) עושה היה רבי עקיבא ממזר אפילו מחייבי עשה, ובאור זה כשהיה כהן גדול בא על בלתי בתולה שהיא אסורה לו בעשה, שהשורש הזה אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה. והנה כבר התבארו משפטי מצוה זו ביבמות וקידושין וכתובות. (אמור, קדושה הלכות אסורי ביאה פי״ז):

מצוות עשה · מצוה לט

א היא שצונו להקריב במקדש שני כבשים בני שנה בכל יום, ואלו נקראין תמידין, והוא אמרו שנים ליום עולה תמיד. וכבר התבאר סדר הקרבתן ומעשיהן ביומא ובמסכת תמיד. (פינחס, תמידין ומוספין פ״א):

מצוות עשה · מצוה מ

א היא שצונו שיקריב כהן גדול בכל יום תמיד מנחה בבקר ומנחה בערב והיא נקראת חבתי כהן גדול, ותקרא גם כן מנחת כהן משיח, והוא אמרו יתעלה זה קרבן אהרן ובניו, וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומתי תקרב במנחות וביומא ותמיד. (צו, תמידין ומוספין פ״ג):

מצוות עשה · מצוה מא

א היא שצוה להקריב קרבן בכל שבת ושבת מוסף על תמיד של כל יום ויום, והוא אמרו שני כבשים בני שנה. וכבר התבאר סדר הקרבתו בפרק שני מיומא ותמיד. (פינחס, תמידין ומוספין פ״ד):

מצוות עשה · מצוה מב

א היא שצוה להקריב קרבן בכל ראש חודש מוסף על תמיד של כל יום, וזהו מוסף ראש חדש, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ובראשי חדשיכם וגו׳. (פינחס, תמידין ומוספין פ״ז):

מצוות עשה · מצוה מג

א היא שצוה להקריב קרבן מוסף על התמיד כל שבעת ימי הפסח. והוא אמרו יתעלה שבעת ימים תקריבו אשה לה׳. (אמור, תמידין ומוספין פ״ז):

מצוות עשה · מצוה מד

א היא שצוה להקריב מנחת העומר, והיא מנחת שעורים, ביום ששה עשר בניסן ונקריב עמה כבש תמים בן שנתו לעולה, והוא אמרו יתעלה והבאתם את עומר וגו׳. מנחה זו היא הנקראת בכורים, ואליה רמז באמרו יתברך שמו ואם תקריב מנחת בכורים. ולשון מכילתא כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה שהם חובה, אחד ואם תקריב מנחת בכורים, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר תקריב מנחת בכוריך חובה ולא רשות. וכבר התבארו משפטי מצוה זאת כלם בשלמות בפרק עשירי ממנחות. (אמור, תמידין ומוספין פי״ז):

מצוות עשה · מצוה מה

א היא שצוה להקריב קרבן מוסף גם כן ביום חמשים מהקרבתם העומר שהוא ששה עשר בניסן, וזהו מוסף עצרת הנזכר בספר במדבר סיני. והוא אמרו יתעלה וביום הבכורים בהקריבכם. (פינחס, תמידין ומוספין פרק ח׳):

מצוות עשה · מצוה מו

א היא שצונו להביא שתי הלחם חמץ למקדש עם הקרבנות שהם יבאו בכלל הלחם בעצרת המוגבל להקריב קרבן כמו שבא בויקרא, ושיאכלו הכהנים שתי הלחם אחר הנפתם עם כבשי השלמים, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. וכבר התבאר במנחות שזה הקרבן הבא בגלל הלחם חלוק ממוסף היום ושזה זולת זה. וכבר בארנו אנחנו זה באור מספיק בפירוש מסכת מנחות. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו כולם במסכת מנחות בפרק ד׳ וח׳ וי״א. (אמור, תמידין ומוספין פ״ח):

מצוות עשה · מצוה מז

א היא שצוה שנקריב קרבן מוסף ביום ראשון מתשרי והוא מוסף ראש השנה. והוא אמרו יתברך ובחדש השביעי באחד לחדש ועשיתם עולה לריח ניחוח לה׳. (פינחס, תמידין ומוספין פ״ט):

מצוות עשה · מצוה מח

א היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום עשירי מתשרי. והוא אמרו יתברך ובעשור לחדש השביעי והקרבתם עולה אשה לה׳. (פינחס תמידין ומוספין פ״י):

מצוות עשה · מצוה מט

א היא שצונו לעשות עבודת היום, כלומר כלל כל הקרבנות והוידוין המתוקנין ביום צום כפור כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא בכתוב, והיא העבודה הכתובה באחרי מות. והראיה על היות הכלל כלו מצוה אחת אמרם במסכת יומא (דף ס׳) כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יומא. (אחרי מות, הלכות יוה״כ פ״ד):

מצוות עשה · מצוה נ

א היא שצוה להקריב קרבן מוסף בחג הסכות, והוא אמרו יתעלה והקרבתם עולה, וזהו מוסף החג. (פינחס, תמידין ומוספין פ״י):

מצוות עשה · מצוה נא

א היא שצוה להקריב קרבן מוסף בשמיני של חג והוא מוסף שמיני חג העצרת. ומה שחייבו שנמנה מוסף זה בפני עצמו חלוק מכלל ימי הסכות, היות הנדרש אצלנו שמיני עצרת רגל בפני עצמו, וזה מבואר תכלית הבאור. (פינחס, תמידין ומוספין פ״י):

מצוות עשה · מצוה נב

א היא שצונו לעלות למקדש שלש פעמים בשנה, והוא אמרו יתעלה שלש רגלים תחוג לי בשנה. וכבר התבאר בכתוב כי זאת החגיגה הוא שכל מי שיעלה בקרבן יקריבהו. והנה נכפל הצווי פעמים, ולשונם (חגיגה ו׳:) שלש מצות נוהגות ברגל. חגיגה, ראיה, ושמחה. וחגיגה זו ענינה שיקרב קרבן שלמים, ואין הנשים חייבות בה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חגיגה. (ואלה המשפטים, קרבנות הלכות חגיגה):

מצוות עשה · מצוה נג

א היא שצונו להראות ברגלים, והוא אמרו יתעלה שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וענין זאת המצוה שיעלה אדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו שיוכל ללכת ברגליו יקריב קרבן עולה בראיתו והוא הנקרא עולת ראיה. וכבר קדם לנו אמרם שלש מצות וכו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו רוצה לומר מצות ראיה במסכת חגיגה. והיא גם כן אינה נוהגת בנשים ואין חייבות בה. (ראה, קרבנות הלכות חגיגה פ״א):

מצוות עשה · מצוה נד

א היא שצונו לשמוח ברגלים, והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך, והיא מצוה שלישית מן השלש מצות שנוהגות ברגל. וענין הראשון הרמוז אלינו בצווי זה הוא שנקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם הנקראים בתלמוד שלמי שמחה. ומהקרבת שלמים אלו יאמרו (שם) נשים חייבות בשמחה. וכבר בא הכתוב וזבחת שלמים וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצות זו גם כן בחגיגה, ובכלל אמרו ושמחת בחגך מה שאמרו גם כן לשמוח בם במיני שמחה ומזה לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולשחוק בכל ניגון ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה, זה כולו נכנס באמרו ושמחת בחגך. ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד, כי הוא יותר מיוחד בשמחה. ולשון גמרא (פסחים ק״ט) שחייב אדם לשמח בניו ובנותיו ברגל במה משמחן ביין, ושם אמרו תניא רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים עכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש. וכבר אמרו גם כן (שם) אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן, ולשון התורה הוא שנכלל בשמחה זו האנשים החלושים והעניים והגרים באמרו יתברך והלוי והגר והיתום והאלמנה. (ראה, קרבנות הלכות חגיגה פט״ז):

מצוות עשה · מצוה נה

א היא שצונו לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים. ומי שעובר על צווי זה ולא יקריבהו בזמנו חייב כרת בין איש בין אשה. וכבר התבאר בגמרא (פסחים צ״א) שפסח ראשון מצוה לנשים ודוחה את השבת, כלומר הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת כמו כל איש מישראל, ולשון התורה בחיוב כרת הוא אמרו וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא. ובתחלת כריתות (דף ב׳) כשמנו מצות שיתחייב העובר עליהן כרת והם כולם לא תעשה אמר והפסח והמילה במצות עשה. וכבר זכרנו זה בהקדמה. וכבר התבארה מצוה זו בפסחים (בא אל פרעה, הלכות קרבן פסח פ״א):

מצוות עשה · מצוה נו

א היא שצונו לאכול כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאיו הנזכרים והוא שיהיה צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל עם מצות ומרורים, והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו. ואולי יקשה עלי המקשה ויאמר למה תמנה אכילת פסח מצה ומרור מצוה אחת ולא תמנה אותם שלש מצות, אשיבנו אמנם היות אכילת מצה מצוה בפני עצמה הוא אמת כמו שאני עתיד לבאר, וכן אכילת בשר הפסח מצוה בפני עצמה כמו שזכרנו אבל המרור נגרר לאכילת פסח ואינו נמנה מצוה בפני עצמה. וראיה לדבר שבשר הפסח יאכל לקיים המצוה הן שיזדמן המרור או לא הזדמן, והמרור לא יאכל כי אם עם בשר הפסח כאמרו על מרורים יאכלוהו. אבל המרור מבלי בשר לא עשה כלום ולא נאמר כבר קיים מצוה אחת. ולשון מכילתא צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו מגיד שמצות הפסח צלי מצה ומרור כלומר שהמצוה היא קיבוץ אלה. ושם אמרו מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח תלמוד לומר יאכלוהו כלומר הבשר לבדו, יכול אין להם פסח [לא] יצאו ידי חובתם במצה ומרור הרי אתה דן הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה הא למדת שאם אין להם מצה ומרור יוצאין בפסח כך אין להם פסח יצאו במצה ומרור (תלמוד לומר יאכלוהו). ושם אמרו יאכלוהו מכאן שהפסח נאכל על השובע ואין מצה ומרור נאכלין על השובע, לפי שעיקר המצוה אכילת הבשר כמו שאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה והמרור נגרר אחר אכילת הבשר, וחיובן כמו שהתבאר מכתובים אלו למי שיבינם. והראיה הנגלית על זה היא השרש הנכתב בתלמוד, והוא אמרם (פסחים ק״כ) מרור בזמן הזה דרבנן כי מן התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו ואמנם יאכל עם בשר הפסח. והיא ראיה ברורה שהוא מן הדברים הנגררין אחר המצוה לא שאכילתו מצוה בפני עצמה, ומשפטי מצוה זו גם כן מבוארים במסכת פסחים. (בא אל פרעה, קרבן פסח פ״א):

מצוות עשה · מצוה נז

א היא שצונו לשחוט הפסח השני מי שנמנע ממנו מלשחוט פסח הראשון. והוא אמרו יתעלה בחדש השני בין הערבים יעשו אותו. ובכאן יש למקשה מקום שיקשה עלי למה אתה מונה פסח שני, וזה סותר מה שהקדמת בשרש שביעי באמרך שדין מצוה לא ימנה מצוה בפני עצמו. ידע מקשה קושיא זו שהחכמים חלקו בפסח שני אם יהיה כדין הראשון או יהיה צווי מיוחד ופסקה ההלכה שהוא צווי נאמר בפני עצמו ולפיכך ראוי למנותו בעצמו. ובגמרא (פסחים צ״ג) אמרו חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי ר׳ נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני ר״ח בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב אלא אם כן לא עשה השני ושאל התלמוד ואמר במאי קא מיפלגי רבי סבר רגל בפני עצמו הוא ור״נ סבר תשלומין דראשון הוא כו׳. הנה כבר בארנו מה שכוננו אליו ושם אמרו הילכך הזיד בזה ובזה כלומר שלא הקריב פסח ראשון ופסח שני בזדון דברי הכל חייב, שגג בזה ובזה דברי הכל פטור, הזיד בראשון ושגג בשני לרבי חייב ולרבי נתן חייב ולר״ח בן עקביא פטור, וכן אם הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו תשלומין מן הראשון (* עי׳ בספר הי״ד הלכות ק״פ פ״ה שכתב שם הזיד בראשון ה״ז מקריב בשני, והוא היפך ממ״ש כאן:) וההלכה בזה כלו כרבי. וזאת המצוה אין הנשים חייבות בה שכבר התבאר שם שהאשה בשני רשות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בגמרא פסחים. (בהעלותך, קרבן פסח פ״ה):

מצוות עשה · מצוה נח

א היא שצונו לאכול בשר פסח שני בליל חמשה עשר מאייר על מצה ומרור, והוא אמרו על מצות ומרורים יאכלוהו. ומשפטי מצוה זו גם כן התבארו בפסחים. ואמרו שאין הנשים חייבות בה כי כמו ששחיטתו אינה חובה להן כמו שבארנו כן אכילתו אינה חובה בלי ספק. (בהעלותך, קרבן פסח פ״א):

מצוות עשה · מצוה נט

א היא שצונו לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות. והוא אמרו יתעלה וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם וגו׳. ובבאור אמרו שמצוה זו בחצוצרות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרי וראש השנה ותענית, וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנזעק לפני השם יתעלה, והוא אמרו וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם וגו׳. (בהעלותך, הלכות תענית פ״א):

מצוות עשה · מצוה ס

א היא שצונו שיהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה בן שמנה ימים או יותר ולא פחות מהם, וזהו מחוסר זמן בגופו. והוא אמרו והיה שבעת ימים תחת אמו. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה שבעת ימים יהיה עם אמו, ומצוה זו תכלול כל הקרבנות כלם, ומאמרו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה׳ יש ראיה שקודם זה לא ירצה. הנה כבר התאמתה האזהרה מהקרב מחוסר זמן אבל הוא לאו הבא מכלל עשה, לפיכך אין לוקין עליו ומי שהקריב מחוסר זמן אינו לוקה כמו שהתבאר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף פ״א) ושם נאמר הנח למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרי ובסוף מסכת זבחים. (אמור, איסורי מזבח פ״ג):

מצוות עשה · מצוה סא

א היא שצונו שיהיה כל מה שנקריבהו שלם במינו תמים מן המומין שבאו בכתוב ושאמרו בקבלה שהן מומין, והוא אמרו תמים יהיה לרצון. ולשון ספרי תמים יהיה לרצון מצות עשה. וכבר הביאו ראיה על היות יינות נסכים ושמניהם והסלת בתכלית הטוב והנקיות מן ההפסד מאמרו תמימים יהיו לכם ונסכיהם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ח ממנחות. (אמור, איסורי מזבח פרק א׳), (פינחס, איסורי מזבח פ״ו):

מצוות עשה · מצוה סב

א היא שצונו להקריב מלח על כל קרבן, והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח. וכבר התבארו משפטי מצוה בספרא ובמנחות. (ויקרא, איסורי מזבח פרק ה׳):

מצוות עשה · מצוה סג

א היא שצונו במעשה קרבן העולה, והוא כשיהיה כל קרבן עולה שיהיה קרב יהיה קרבן יחיד או צבור שיהיה על תנאי כך וכך ועל תואר כך, והוא אמרו אדם כי יקריב מכם אם עולה קרבנו וגו׳. (ויקרא, מעשה קרבנות פ״ז):

מצוות עשה · מצוה סד

א היא שצונו שיהיה מעשה קרבן חטאת על התואר הנזכר איזה חטאת שיהיה, והוא אמרו וזאת תורת החטאת. ומבואר גם כן בויקרא איך יקרב ומה ממנה ישרף ומה יאכל. (צו, מעשה קרבנות פ״ו):

מצוות עשה · מצוה סה

א היא שצונו שיהיה מעשה קרבן האשם על התאר הנזכר באמרו וזאת תורת האשם. ובאר הכתוב איך יקרב ומה ישרף ממנו ומה יאכל ממנו. (צו, מעשה קרבנות פ״ט):

מצוות עשה · מצוה סו

א היא שצונו שיהיה מעשה זבח השלמים על התואר הנזכר באמרו ואם זבח שלמים קרבנו, ואמר עוד להשלמת המעשה וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו, אלו הארבעה מעשים כלומר מעשה העולה וחטאת והאשם והשלמים הם מעשה הקרבנות כלם, כי כל קרבנות בהמה יקריבו יחיד או

צבור אמנם הוא אחד מאלו הארבעה מינים חוץ מן האשם כי הוא קרבן יחיד לעולם כמו שביארנו פעמים רבות. ומסכת מנחות כוללת דין אלו ארבע מצות גם כן ומה שיחובר מהן מן הדומה להן מן החיוב והפטור והמעשה הנפסד וההולך על היושר. (ויקרא אל משה, מעשה קרבנות פ״ט):

מצוות עשה · מצוה סז

א היא שצונו שיהיה מעשה המנחה על תואר כך הנזכר בכל מין ומין ממנה, והוא אמרו יתעלה ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה׳, ואם מנחה על המחבת, ואם מנחת מרחשת, ואמר להשלמת המעשה וזאת תורת המנחה. ומשפטי מצוה זו עם רוב ענייניה הם מבוארים במסכת מנחות. (ויקרא אל משה, מעשה קרבנות פי״ג):

מצוות עשה · מצוה סח

א היא שצונו שיקריבו בית דין קרבן אם טעו בהוראה, וזהו אמרו יתעלה ואם כל עדת ישראל ישגו וגו׳. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו במסכת הוריות ובזבחים. (ויקרא אל משה, הלכות שגגות פ״ב):

מצוות עשה · מצוה סט

א היא שצונו שיקריב כל מי ששגג בחטא ויהיה יחיד קרבן הטאת. והוא אמרו יתעלה ואם נפש אחת תחטא בשגגה וזו היא חטאת קבועה כלומר שהיא לעולם חטאת בהמה. וכבר בארנו שהחטאים שיתחייב עליהן חטאת בשוגג הם שחייבין על זדונו כרת. ובתנאי שיהיו מצות לא תעשה ויהיה בהם מעשה, כמו שהתבאר בריש כריתות (דף ב׳). ומשפטי מצוה זו נתבארו במסכת מנחות וכריתות ובמסכת שבת ובשבועות ובזבחים. (ויקרא אל משה, הלכות שגגות פ״א):

מצוות עשה · מצוה ע

א היא שצונו להקריב קרבן כאשר יתחדש לנו ספק באותן החטאים הגדולים שחייבין על זדונם כרת ועל שגגתן חטאת קבועה וזה הקרבן יקרא אשם תלוי, והוא שיהיו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב ואכל אחת משתיהן ונאבדה האחרת ונתחדש לו ספק ולא ידע אי זו מהן אכל, הנה הוא יקריב קרבן על הספק המתחדש ומתכפר לו, והוא הנקרא אשם תלוי. ואם התאמת לו אחר כן כי החתיכה שאכל היתה חלב הכליות הנה נתאמתה השגגה ויקריב קרבן חטאת קבועה. והכתוב שנה בזה הקרבן, והוא אמרו בויקרא ונפש כי תחטא ועשתה אחת ממצות וגו׳ וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג. וזה הענין קראוהו חכמים לא הודע. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כריתות. (ויקרא אל משה, הלכות שגגות פ״א):

מצוות עשה · מצוה עא

א היא שצונו מי שחטא חטאים ידועים שיקריב קרבן אשם ויתכפר לו, והוא הנקרא אשם ודאי, והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם המעילה והגזלה ובא על שפחה חרופה ונשבע לשקר על שבועת הפקדון, וזה שכל מי שמעל בשגגה והוא שיהנה בשוה פרוטה מן ההקדש בין הקדש בדק הבית בין הקדש מזבח, ומי שיגזול חבירו שוה פרוטה או יותר ונשבע או בא על שפחה חרופה בין בשוגג בין במזיד, הנה הוא חובה עליו שיקריב קרבן על חטאתו, ואינה קרבן חטאת. ואמנם הוא אשם והוא הנקרא אשם ודאי. ואמר במעילה וחטאה בשגגה וגו׳ והביא את אשמו וגו׳ אמר וכחש בעמיתו ונשבע על שקר ואת אשמו יביא ואמר והיא שפחה נחרפת לאיש והביא את אשמו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כריתות. (ויקרא אל משה, מעילה פי״א, ושגגות פ״ט):

מצוות עשה · מצוה עב

א היא שצונו שנקריב קרבן עולה ויורד על החטאים ידועים ומיוחדים גם כן. והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם טומאת מקדש וקדשיו ושבועת בטוי ושבועת העדות, וזה מי שנטמא באב מאבות הטומאה כמו שהודענו בפתיחת סדר טהרות ונכנס למקדש או אכל קדש בשגגה וזו היא טומאת

מקדש וקדשיו. או נשבע על שקר כגון שבועת בטוי ועבר עליה בשגגה. או נשבע לשקר שבועת העדות בין בשוגג בין במזיד. הנה הוא יקריב על אי זה מעשה שעשה מאלו קרבן הנקרא עולה ויורד, והוא אמרו ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה ונעלם ממנו והיה כי יאשם והביא את אשמו, או נפש כי תשבע לבטא ונעלם ממנו והיה כי יאשם והביא את אשמו, ואם לא תגיע ידו. ומפני זה הענין נקרא עולה ויורד כי הוא לא יעמוד במין אחד אבל יביא מזה המין פעם ומזה המין פעם הכל לפי השגת יד החוטא שחייב להביא הקרבן. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כריתות ובשבועות. (ויקרא אל משה, שגגות פ״י):

מצוות עשה · מצוה עג

א היא שצונו להתודות על העונות והחטאים שחטאנו לפני האל ולאמר אותם עם התשובה. וזהו הודוי וכונתו שיאמר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי ועשיתי כך וכך. ויאריך המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחות לשונו. ודע שאפילו החטאים שחייבין עליהן אלו המינים מהקרבנות הנזכרים שאמר שיקריבם ויתכפר לו לא יספיק עם הקרבתם בלתי הודוי. והוא אמרו דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו. ולשון מכילתא לפי שנאמר והתודה אשר חטא עליה על החטאת כשהיתה קיימת לא אחר שנשחטה אין במשמע שיתודה היחיד אלא בביאת המקדש שזה הכתוב כלומר והתודה אשר חטא עליה אמנם בא בפרשת ויקרא במטמא מקדש וקדשיו, ומה שנזכר עמו ממה שבארנו ונראה שם במכילתא שאנחנו לא נלמוד מן הכתוב אלא חיוב הודוי למטמא מקדש מנין אתה מרבה כל שאר המצות תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו, ומנין אף כריתות ומיתות בית דין אמר חטאתם לרבות מצות לא תעשה יעשה לרבות מצוה עשה, ושם נאמר מכל חטאת האדם מצות שבינו לבין חבירו על הגנבות ועל הגזלות ועל לשון הרע, למעול מעל לרבות הנשבע לשקר והמקלל, ואשמה לרבות כל חייבי מיתות, יכול אף הנהרגין על פי זוממין לא אמרתי אלא ואשמה הנפש ההיא, רצה לומר שלא יתחייב לו הוידוי כשידע שאין לו חטא אבל הועד עליו שקר. הנה נתבאר לך שכל מיני העונות הגדולים והקטנים ואפילו מצות עשה חייבין להתודות עליהן, ובעבור שבא זה הצווי שהוא והתודו עם חיוב הקרבן היה עולה במחשבה שאין הודוי לבדו מצוה בפני עצמו אבל הוא מדברים הנגררים אחר הקרבן, הוצרכו שבארו זה במכילתא בזה הלשון יכול בזמן שהם מביאים הם מתודין ובזמן שאין מביאין אין מתודין, תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו, ועדיין אין משמע ודוי אלא בארץ מנין אף בגלות, תלמוד לומר והתודו את עונם ואת עון אבותם, וכן דניאל אמר לך ה׳ הצדקה ונו׳. הנה נתבאר לך מה שזכרנוהו כי הודוי חובה בפני עצמה וחובה לחוטא על כל חטא שחטא בין בארץ בין בחוצה לארץ בין הביא קרבן בין לא הביא קרבן חייב להתודות כמו שאמר והתודו את חטאתם. ולשון ספרי והתודה זה ודוי דברים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יומא. (נשא, מדע הלכות תשובה פ״א):

מצוות עשה · מצוה עד

א היא שצונו שיקריב קרבן כל איש זב שנתרפא מזובו וזהו קרבן הזב, והוא מחוסר כפרה עד שיקריבהו, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וכי יטהר הזב מזובו וביום השמיני יקח לו שתי תורים. (זאת תהיה, מחוסרי כפרה פ״א גם פ״ב וג׳):

מצוות עשה · מצוה עה

א היא שצונו שתקריב כל אשה זבה כשתתרפא מזובה קרבן והוא שתי תורים או שני בני יונה וזהו קרבן זבה, והיא מחוסרת כפרה עד שתקריבהו. ואולי מקשה יקשה עלי ויאמר אחר שקרבן הזב הוא כקרבן הזבה למה לא תמנה מין הקרבן שיתחייב בו כל מי שיתחייב כמו שעשית בקרבן חטאת ואשם ודאי ואשם תלוי וקרבן עולה ויורד שמנית כל אחד ואחד מצוה אחת לבד ולא חששת לרבוי העונות שחייבין על כל עון ועון מהם הקרבן והנה היה ראוי לך שלא תחוש לרבוי האנשים שיתחייב כל אחד קרבן העוף. ידע המקשה ההוא שקרבן זב וזבה אינו על חטאים אבל הוא דבר שחובה לעשות על ענין מהענינים ואילו היה עניני הזיבות באנשים ונשים דבר אחד כמו שהוא בשם ששם זה זב ושם זו זבה אז יהיה ראוי למנותם אחד, אבל אין הענין כן כי הגרת דם מן האשה אם יגר דם מן האיש לא יתחייב קרבן. ומלת זיבות אמנם הוא ענין ההגרה ואין ההגרה דבר אחד בשניהם. ובבאור אמרו האיש מטמא בלובן והאשה באודם. ואין דין זב וזבה כדין מצורע ומצורעת. וראיה ברורה על זה אמרם בכריתות (דף ח׳:) ארבעה מחוסרי כפרה הן הזב וזבה והיולדת ומצורע, הנה תראה איך ימנו הזב והזבה בשנים ומנה מצורע באחד יהיה איש או אשה, כי זיבת האיש זולת זיבת האשה. והכתוב שבא בזה הענין הוא אמרו ואם טהרה מזובה וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה. (זאת תהיה, מחוסרי כפרה פרק א׳ וגם פרק ב׳ ופרק ג׳):

מצוות עשה · מצוה עו

א היא שצונו שתקריב כל יולדת קרבן והוא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואם היתה עניה שתקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה. והיא גם כן מחוסרת כפרה עד שתקריב אותם כמו שאמר ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור וגו׳. (אשה כי תזריע, מחוסרי כפרה פ״א):

מצוות עשה · מצוה עז

א היא שצונו שיקריב מצורע קרבן כשנתרפא ממנו והוא שלש בהמות עולה וחטאת ואשם ולוג שמן, ואם היה עני שיקריב כבש לאשם ושתי תורים או שני בני יונה. וזה הרביעי ממחוסרי כפרה והוא אמרו יתעלה וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה וגו׳. ואם יאמר אומר למה לא תמנה קרבן מחוסרי כפרה כולם מצוה אחת אחר שיש להם ענין אחד יכללם והוא מחוסר כפרה ויהיה זה מין מן מיני טהרה והיה ראוי שתאמר מצוה פלונית היא שצונו שלא תשלם טהרת קצת הטמאים והם זב וזבה ויולדת ומצורע עד שיקריבו קרבן, כמו שתמנה טהרה במקוה מצוה אחת נתחייב בה אי זה טמא שיהיה ואינך חושש למין הטומאה שנטמא בה כן היה ראוי לך שתמנה קרבן מחוסרי כפרה מצוה אחת ולא נחוש למין טומאתם, השם יודע שזה היה ראוי בלי ספק אם היה קרבן כל אחד מאלו ארבעה מחוסרי כפרה אחד ולא ישתנה כמו טהרה במי מקוה שהוא מין ממיני הטהרות שחובה על כל טמא. אמנם מצד התחלפות קרבנם כמו שאתה רואה התחייב למנות כל קרבן ביחוד בהכרח, כי הדבר שבו תשלם טהרת האחד זולת הדבר שבו תשלם הדבר האחר, כמו מי נדה ומי מקוה וארבעה מינין שבמצורע שהן שלש מצות ואם היו כלם לטהרת הטמאים כמו שאבאר. ואלו הארבעה מחוסרי כפרה כבר התבארו משפטיהם ומשפטי קרבנותיהם בכלל ופרט בשמיני מנזיר וסוף נגעים במסכת קנים ובמקומות מפוזרים בתלמוד אבל רובם ועיקריהם במקומות שרמזנו עליהם. (זאת תהיה, מחוסרי כפרה פ״ד):

מצוות עשה · מצוה עח

א היא שצונו להוציא עשור מה שיולד לנו בכל שנה ושנה מהבהמה ונקריב חלבה ודמה ונאכל השאר בירושלים, והוא אמרו וכל מעשר בקר וצאן, וזהו מעשר בהמה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק בתרא מבכורות. ושם התבאר שזאת המצוה נוהגת בחוצה לארץ גם כן ושלא בפני הבית, וזהו דין תורה אבל גזרו רבנן שמא יאכלוהו בלא מום מפני שאין אצלנו מקדש ואמרו אינו נוהג אלא בפני הבית. וכשהיה המקדש בנוי נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ. (אם בחקותי, הלכות בכורות פ״ו):

מצוות עשה · מצוה עט

א היא שצונו לקדש בכורות כלומר להפרישם ולהבדילם למה שראוי שיעשה בהם, והוא אמרו יתברך קדש לי כל בכור. ומפורש בתורה שזאת הבהמה היא בקר וצאן ומין חמור לבד. וכבר נכפל הצווי בבכור בהמה טהורה, והוא המצוה שאנחנו מדברים בה עתה ואמר כל הבכור אשר יולד וגו׳. ודין זה של בכור בהמה טהורה שיביאנו לכהנים ויקריבו חלבה ודמה ויאבלו שאר בשרה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו על השלמות במסכת בכורות. והתבאר בסוף מסכת חלה (פרק ד׳) שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ. ולשון ספרי יכול יהא אדם מעלה בכורות מחוצה לארץ, תלמוד לומר ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ממקום שאתה מביא דגן אתה מביא בכורות. הנה התבאר שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ בין שהיה בית המקדש קיים בין שלא היה כמו שהוא עתה בזמננו זה, כמו מעשר דגן. (בא אל פרעה, ראה, הלכות בכורות פ״א):

מצוות עשה · מצוה פ

א היא שצונו לפדות בכור אדם שיתן הדמים לכהן, והוא אמרו בכור בניך תתן לי, ובאר לנו הנתינה הזאת איך תהיה והוא שנפדנו מן הכהן וכאלו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים, הוא אמרו אך פדה תפדה את בכור האדם, והמצוה הזאת היא מצות פדיון הבן. ואין הנשים חייבות בה, אמנם הוא ממצות הבן על האב כמו שהתבאר בקדושין (כ״ט). וכבר התבארו דיני מצוה זו כולם בבכורות. ואין הלוים חייבים בה. (ואלה המשפטים, קרח, הלכות בכורים פי״א):

מצוות עשה · מצוה פא

א היא שצונו שנפדה פטר חמור בשה לבד, ולא יפדה בזולתו, וינתן אותו השה לכהן, והוא אמרו יתברך ופטר חמור תפדה בשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורות, והיא גם כן אין הלוים חייבין בה. (כי תשא, הלכות בכורים פי״ב):

מצוות עשה · מצוה פב

א היא שצונו לערוף פטר חמור אם לא נפדה אותו, והוא אמרו יתברך ואם לא תפדה וערפתו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורות. ויש למקשה שיקשה ויאמר ולמה מנית פדותו ועריפתו שתי מצות ולא מנית אותן מצוה אחת ותהיה עריפתו מדיני המצוה כמו שקבלו בשורש השביעי. הנה יודע האל כי ההיקש מחייב זה לולא מה שמצינו לרבותינו לשון יורה על זה היותם שתי מצות, והוא אמרו מצות פדיה קודמת למצות עריפה ומצות יבום קודמת למצות חליצה. וכמו שהיבמה מוכנת אם ליבום אם לחליצה והיבום מצוה והחליצה מצוה כן פטר חמור ראוי או לפדיה או לעריפה וכל אחד ואחד מצוה כמו שאמרנו. (כי תשא, הלכות בכורים פי״ב):

מצוות עשה · מצוה פג

א היא שצונו להביא כל הקרבנות המוטלין עליו ברגל ראשון שיפגע בנו משלשה רגלים עד שלא יעבור אחד משלשה רגלים אלא שכבר הקריב כל אחד ממנו כל קרבן שהוא חייב, והוא אמרו יתעלה ובאת שמה והבאתם שמה, וענין זה הצווי שיאמר כשתבא שמה והוא בכל רגל משלשה רגלים חייב אתה להביא כל קרבן שעליך. ולשון ספרי ובאת שמה והבאתם שמה למה נאמר לקבעם חובה שיביאם ברגל ראשון שפגע בו, ושם נאמר אינו עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו שלשה רגלים [רגלי] כל השנה כלה כלומר עד שיעברו עליו שלשה רגלים ולא הביא אז עבר על לאו, ואולם כשעבר עליו רגל אחד הנה עבר על עשה אחת. ובגמרא ראש השנה (דף ד׳:)רבי מאיר אומר כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בבל תאחר. ונאמר שם מאי טעמא דרבי מאיר דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה אמר רחמנא כי אתית אייתי, ורבנן ההוא לעשה הוא דאתא. הנה כבר התבאר שמה שאמר ובאת שמה והבאתם שמה מצות עשה והוא שיביא כל מה שחובה עליו מחוקי האל ויפטר מהם בכל רגל ורגל. ובין מיני הקרבנות כלם ובין דמים ובין ערכין והדמין והקדשות ולקט שכחה ופאה יציאת ידי חובתו מאלו החלקים כלם ברגל ראשון שפגע בו מצות עשה כמו שהתבאר בגמרא ראש השנה. (ראה אנכי, מעשה הקרבנות פי״ד):

מצוות עשה · מצוה פד

א היא שצונו להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה. והוא אמרו יתעלה שם תעלה עולותיך ושם תעשה, ובעבור שרצו לקיים האזהרה מהקריב שום קרבן מכל הקרבנות בחוץ לקחו ראיה מאמרו פן תעלה עולותיך, אמרו בספרי אין לי אלא עולה שאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא תעשה בשאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה כמו שאבאר במקומו כשנדבר על האזהרה, וענין אמרם עולה בעשה ולא תעשה שיהיה מי שיקריב עולה בחוץ עובר על עשה ולא תעשה. אמנם לא תעשה הוא אמרו פן תעלה עולותיך ועל מצות עשה הוא אמרו ושם תעלה ושאר קדשים לא היו אלא בעשה כלומר אמרו ושם תעשה לבד. ונתבאר שאפילו שאר קדשים עובר גם כן עליהם בלא תעשה מחובר אל עשה. וכבר התבאר בסוף זבחים (דף קי״ט:) שהקדשים כלם שהקריבם בחוץ שהם בעשה ולא תעשה וחייבין עליהם כרת. הנה התבאר מכל מה שאמרתי שאמרו ושם תעשה מצות עשה גמורה. (ראה אנכי, מעשה הקרבנות פי״ח):

מצוות עשה · מצוה פה

א היא שצונו להביא כל מה שאנחנו חייבין חטאת ועולה ואשם ושלמים אל בית הבחירה ואע״פ שהם בחוצה לארץ כלומר שנתחייב בהם בחוצה לארץ הנה נצטוינו להביא לבית הבחירה, והוא אמרו רק קדשיך אשר יהיו וגו׳. ולשון ספרי קדשיך אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ תשא ובאת מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה. ופסקו שם שזהו אמנם מה שיתחייב כל איש מחטאת ועולה ואשם. (ראה אנכי, מעשה הקרבנות פי״ו):

מצוות עשה · מצוה פו

א היא שצונו לפדות מה שנתחדש בו מום מן הקדשים ויצא לחולין ויהיה מותר לשחוט אותו ולאכלו, והוא אמרו יתעלה רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת. ולשון ספרי רק בכל אות נפשך אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו. וכבר בארו רמז מצוה זו כלומר פדיון הקדשים במסכת בכורות ובתמורה ובמקומות מחולין וערכין ומעילה. (ראה אנכי, איסורי מזבח פ״א):

מצוות עשה · מצוה פז

א היא שצונו להיות התמורה קודש. ובבאור אמרו במסכת תמורה (דף ד׳:) כי אמרו לא ימירנו הוא מצות לא תעשה שנתק לעשה, ואמרו הרי ממיר דלאו הנתק לעשה הוא. ושם נאמר גם כן לתת טעם היות ממיר לוקה ואע״פ שהוא לאו שנתק לעשה ואמרו לא אתי עשה ועקר תרי לאוי, כלומר האזהרה מתמורה נכפלת פעמים לא יחליפנו ולא ימיר אותו ובא עשה אחד והוא והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, הנה התבאר מה שרצינו לבארו. וכבר התבארו דיני מצוה זו בתמורה כלומר איך תתקיים ואיך לא תתקיים ומה דינה. (אם בחקותי, הלכות תמורה פ״א):

מצוות עשה · מצוה פח

א היא שצוה הכהנים לאכול שירי מנחות, והוא אמרו יתעלה והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל. ולשון ספרי תאכל מצוה, כיוצא בו יבמה יבא עליה מצוה, רוצה לומר שאכילת שירי מנחות כמו בעילת היבמה שהיא מצות עשה לא ענין היתר לבד. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת מנחות. ולשון התורה בזאת המצוה היא מיוחדת בזכרים, והוא אמרו יתעלה כל זכר בבני אהרן יאכלנה. (צו, מעשה הקרבנות פ״י):

מצוות עשה · מצוה פט

א היא שצוה הכהנים לאכול בשר קדשים כלומר החטאת והאשם שהם קדשי הקדשים, והוא אמרו ואכלו אותם אשר כפר בהם. ולשון ספרי מנין שאכילת קדשים כפרה תלמוד לומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה, כיצד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרין. ומתנאי מצוה זו שהיא האכילה שהיא מצוה אמנם תהיה ליום ולילה עד חצות ואחר כך תאסר אכילת החטאת ההיא או האשם, אמנם תהיה אכילת מצוה בזמן המוגבל. ומבואר הוא שמצוה זו מיוחדת בזכרי כהונה ואין נשים חייבות בה כי קדשי הקדשים שבא בהם הכתוב לא תאכלנה הנשים. אמנם שאר קדשים כלומר קדשים קלים הנה הם יאכלו לשני ימים ולילה אחד זולתי תודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות ואע״פ שהם קדשים קלים ותאכלנה הנשים גם כן אלו הקדשים קלים ואכילתם גם כן נגררת אחר המצוה, וכן גם כן תרומה הנה אכילתה נגררת אחר המצוה. אכל אין אכילת הקדשים קלים ותרומה כאכילת בשר חטאת ואשם. כי אכילת הבשר הזה מן החטאת ומן האשם בם תשלם כפרת המתכפר כמו שבארנו ובא לשון הצווי באכילתם מה שלא בא בקדשים קלים ותרומה ולפיכך הוא נגרר אחר המצוה והאוכל אותם עושה מצוה. ולשון ספרי עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בגבולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש מקדש ידיו ואח״כ אוכל אף אכילת קדשים מקדש ידיו ואח״כ אוכל. וכבר התבארו דיני מצוה זו בזבחים. (ואתה תצוה, מעשה הקרבנות פ״י):

מצוות עשה · מצוה צ

א היא שצוה לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו והבשר אשר יגע בכל טמא. ובגמרא שבת (דף כ״ה) בא לבאר הטעם שבעבורו אסור להדליק בשמן תרומה שנטמא ביום טוב ואמרו בזה שבתון עשה הוא וה״ל יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. וענין זה המאמר עשיית מלאכה ביום טוב אסור והעושה אותה עובר על מצות עשה שהוא ביטל מצות עשה. והוא אמרו יתעלה ביום טוב יהיה לכם שבתון ועובר על מצות לא תעשה כי עשה את מה שהוזהר ממנו, והוא אמרו כל מלאכה לא יעשה בהם כלומר ביום טוב, ושריפת קדשים הוא מצות עשה, ולכן אינו מותר לשרוף אותו ביום טוב בעבור השרש שזכר אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. ושם גם כן אמרו (שם) כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף שמן תרומה שנטמא. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפסחים וסוף תמורה. (צו, פסולי המוקדשין פי״ט):

מצוות עשה · מצוה צא

א היא שצוה לשרוף נותר, והוא אמרו יתברך והנותר מבשר הזבח באש ישרף. ובבאור אמרו בכבש הפסח לא תותירו ממנו, אמרו במכילתא בא ליתן עשה ולא תעשה, ובמקומות רבים מפסחים ומכות וזולתם אמרו בבאור כי לאו דנותר נתק לעשה. ולכן אין לוקים עליו, והעשה הוא שזכרנו והנותר ממנו באש תשרופו, ודין הפגול והנותר שוין כמו שאבאר במצות לא תעשה כי כבר הוציא הפגול בלשון נותר. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים וסוף תמורה. (צו, פסולי המוקדשין פי״ט):

מצוות עשה · מצוה צב

א הוא שצונו שהנזיר יגדל שער, והוא אמרו יתברך גדל פרע שער ראשו. ולשון מכילתא קדוש יהיה גדל בקדושה גדל פרע מצות עשה ומנין בלא תעשה תלמוד לומר תער לא יעבור על ראשו. ושם נאמר הוא מה שנתתי בעשה, החופף באדמה והנותן סמנין, כלומר שהנזיר שם בראשו להשיר השער לא יהיה אז עובר על מצות לא תעשה כי הוא לא העביר כעין תער, ואמנם עבר על מצות עשה והוא גדל פרע וזה לא גדל ולאו הבא מכלל עשה עשה, והוא כמו שהוא שרש אצלנו. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת נזיר. (נשא את ראש, הלכות נזירות פרק א׳):

מצוות עשה · מצוה צג

א היא שצונו לגלח הנזיר את ראשו ולהביא את קרבנותיו במלאת ימי נזירותו. ולשון ספרי שלשה מגלחין ושלשתן תגלחתן מצוה. הנזיר והמצורע והלוים. אמנם תגלחת הלוים היא במדבר ואינה נוהגת לדורות וגלוח מצורע ונזיר נוהג לדורות. ומבואר הוא כי לנזיר שני גלוחים גלוח טומאה וגלוח טהרה. והוא אמרו ובמלאת ימי נזרו. ואין ראוי שימנו שני גלוחים אלו שתי מצות לפי שגלוח טומאה הוא מדין מצות נזירות כי מצות עשה שלו הוא שירבה פרע בקדושה כמו שבאר ודן אותו הכתוב בזה שאם נטמא הנזירות יגלח ויביא קרבן ואז ישוב ויגדל פרע בקדושה כמתחלת מנין ימי הנזירות שחייב נפשו, כמו שיש למצורע גם כן שתי תגלחות והם מצוה אחת כמו שאבאר במקומו. והנה אבאר במה שאחר זה הסבה במנותנו תגלחת נזיר וקרבנותיו מצוה אחת ותגלחת מצורע וקרבנותיו שתי מצות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו גם כן כלומר תגלחת נזיר במקומה במסכת נזיר. (נשא, הלכות נזירות פ״ח):

מצוות עשה · מצוה צד

א היא שצונו לקיים כל מה שקבלנו על נפשנו בדבור משבועה ונדר וצדקה והקרבן וזולת זה, והוא אמרו יתעלה מוצא שפתיך תשמור, ואף על פי שחלקו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין אמנם הכוונה המגעת מכל מה שזכרתי לך שמצות עשה היא לקיים כל מה שהאדם מחייב על נפשו באי זה דבר שיהיה מהדברים והעובר עליו עובר על מצות לא תעשה. והנה אבאר זה בזכרי מצות לא תעשה. ובספרי מוצא שפתיך מצות עשה ואתה יודע שאין שום ענין יוצא מדבור מוצא לבד, ואמנם הכוונה מה שזכרתי לך להבין פשטיה דקרא שצוה לעשות מה שהוציא בשפתיו. והנה נכפל הצווי במצוה זו, והוא אמרו ככל היוצא מפיו יעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות רבים, בשבועות ובסוף מנחות ומסכת קנים גם כן, כלומר ששם הדקדוק להזהיר האדם לעשות הדבר שחייב נפשו ואיך יפטר נפשו ועצמו כשיפול ספק במה שאמר. (כי תצא, הפלאה):

מצוות עשה · מצוה צה

א היא שצונו לדון בהפרת נדרים, כלומר התורה שהורונו לדון בדינין ההם, ואין הענין שנתחייב להפר על כל פנים, וזהו הענין בעצמו הבן ממני כל זמן שתשמעני מונה דין אחד מהדינין כי אין צווי בפעולה מהפעולות בהכרח ואמנם המצוה היא בהיותנו מצווים שנדון בדין זה בדבר זה. אמנם היות הבעל והאב מפירין הנה כבר התבאר בכתוב, ובאה הקבלה שחכם גם כן מתיר הנדר וגם כן לשבועה, והרמז על זה באמרו לא יחל דברו הוא אינו מחל אבל אחרים מחלין לו. ובכלל הנה אין ראיה על זה מן הכתוב והם אומרים היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו אלא בקבלה האמתית. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת נדרים. (ראשי המטות, הלכות נדרים פי״ב):

מצוות עשה · מצוה צו

א היא שצונו להיות כל איש נוגע בנבלה טמא, ומצוה זו תכלול טומאת נבלה וכל דיניה. ואני אזכור עתה הקדמה ראוי שנזכור אותה בכל עת שנזכור ממיני הטומאות, והוא שזו שנמנה מכל מין מצות עשה אין ענינו שנהיה חייבין להטמא בטומאה ההיא ולא גם כן שנהיה אנחנו מוזהרין מהטמא בה ותהיה מצות לא תעשה. אמנם התורה אמרה כי מי שנגע בזה המין יטמא או זה הדבר מטמא על תואר כך למי שנגע בו והוא מצות עשה כלומר שזה הדין שנצטוינו בו הוא מצות עשה, והוא אמרו מי שנגע בכך על תאר כך נטמא ומי שהיה על תאר כך לא נטמא והדבר בעצמו רשות אם ירצה יטמא ואם לאו לא יטמא. ולשון ספרא ובנבלתם לא תגעו יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה תלמוד לומר ולאלה תטמאו יכול אם ראה אדם נבלה ילך ויטמא לה תלמוד לומר ובנבלתם לא תגעו כיצד הוי אומר זה רשות. והמצוה הזאת שנאמר לנו בדין זה שמי שנגע לזה יטמא ויהיה טמא ויתחייב לו מה שיתחייבו הטמאים לצאת חוץ למחנה שכינה ושלא יאכל קדש ושלא יגע בו וזולת זה, וזהו הצווי כלומר היותו טמא בזה המין כשנגע בו כאשר הוא אצלנו בענין כך. וזכור זה הענין בכל מין ממיני הטומאה. (שמיני, טהרה שאר אבות הטומאה פ״א):

מצוות עשה · מצוה צז

א היא שצונו להיות מטמאים בשמנה שרצים, מצוה זו כוללת טומאת שרץ ומשפטיהם. (שמיני, טהרה שאר אבות הטומאה פ״ד):

מצוות עשה · מצוה צח

א היא שצונו לדון בטומאת אוכלין ומשקין הדינין הכתובים, ומצוה זו כוללת טומאת אוכלין ומשקין בכללם. (שמיני טהרה טומאת אוכלים פט״ז):

מצוות עשה · מצוה צט

א היא שצונו שתהיה הנדה טמאה. ומצוה זו כוללת טומאת נדה וכל משפטיה. (מצורע, טהרה משכב ומושב פ״ד):

מצוות עשה · מצוה ק

א היא שצונו להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל משפטי יולדת. (תזריע, טהרה משכב ומושב פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קא

א היא שצונו להיות מצורע טמא, ומצוה זו כוללת דיני צרעת אדם ומה שממנה טהור ומה שממנה צריכה הסגר או אינה צריכה ומה שיצטרך עם ההסגר גלוח או אינו צריך והוא גלוח הנתק וזולת זה מחלקי דיניה ואיכות טומאתה. (תזריע, טהרה הלכות טומאת צרעת בז׳ פרקים הראשונים):

מצוות עשה · מצוה קב

א היא שצונו להיות דנין בטומאת בגד מצורע שיהיה טמא. ומצוה זו כוללת כל מיני טומאת בגדים בצרעת איך הם טמאים ואיך הם מטמאים ומה הם צריכים הסגר או קריעה או שריפה או רחיצה וטהרה וזולת זה שבא בכתוב ומה שבא בו בקבלה. (אשה כי תזריע, טהרה הלכות טומאת צרעת פי״ב):

מצוות עשה · מצוה קג

א היא שצונו להיות בית המנוגע טמא, ומצוה זו כוללת טומאת בתים מה מהם צריך הסגר או לנתוץ קצת הכותלים או לנתוץ כולו ובמה יטמאו ואיך יטמאו. (מצורע, הלכות טומאת צרעת פי״ד):

מצוות עשה · מצוה קד

א היא שצונו להיות הזב טמא, ומצוה זו כוללת משפט הדברים שיהיה בהן זב ותאר היותו מטמא לזיבתו. (מצורע, טהרה הלכות טומאת מטמאי מושב פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קה

א היא שצונו להיות שכבת זרע טמא, ומצוה זו כוללת משפטי שכבת זרע. (מצורע, טהרה הלכות טומאה שאר טומאות פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קו

א היא שצונו להיות זבה טמאה, ומצוה זו כוללת דקדוק הדברים שבהם תהיה הזבה מטמאה זולתה אחר שהגיע לה הזיבות. (מצורע, טהרה הלכות טומאת מטמאי משכב פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קז

א היא שצונו להיותנו דנין בטומאת מת, ומצוה זו כוללת כל משפטי טומאת מת. (זאת חקת התורה, טהרה הלכות טומאת מת בכ״ה פרקים):

מצוות עשה · מצוה קח

א היא שצונו והורונו במשפטי מי נדה שאמרו שיטהרו בענין אחד ויטמאו בענין אחר כמו שיתבאר בדקדוק מצוה זו, ודע כי אלו שלשה עשר מינין מהטמאות שקדם מנינם והם טומאת נבלה ושרצים ואוכלין ומשקין וטומאת נדה ויולדת וצרעת אדם [וצרעת בגדים] וצרעת בתים וטומאת זב וזבה ושכבת זרע וטומאת מת ומי נדה וטהרת כל אחד מהם הוא כתוב בתורה בכתובים רבים ודינים ותנאים כמו שכתוב בפרשת ויהי ביום השמיני ובפרשת תזריע וזאת תהיה ופרשת פרה אדומה. ואלו הארבע פרשיות יכללו כתובים אלו הטמאות כלם. אמנם דיני המינין האלו כולם ודקדוק כל מין מהם סדר טהרות כולל כל זה. מסכת טהרות מכשירין ועוקצין (כי) אלו שלש מסכתות כוללות טומאת אוכלין בלבד ולהם הם מחוברים ומה שנמשך מהם מזכרון דין מדיני טומאות אהרות אמנם בא בהם במקרה, וכן מסכת נדה כוללת דיני זב וזבה ושכבת זרע, ומסכת אהלות כוללת דיני טומאת מת, ומסכת פרה כולל מי נדה לטמא ולטהר. אמנם טומאת נבלות וטומאת שרץ לא נתיחד להם מסכת אבל דיניהם מפוזרים במקומות רבים מהסדר הזה ורוב זה במסכת כלים וטהרות, וכן דברו על שאלות רבות מאלו הענינים במסכת עדיות. וכבר פירשנו זה הסדר בכללו כלומר סדר טהרות פירוש לא יצטרך עמו לעיין ספר אחר בשום דבר מעניני טומאה. (זאת חקת התורה, טהרה הלכות פרה אדומה בט״ו פרקים):

מצוות עשה · מצוה קט

א היא שצונו שנטבול במי מקוה ואז נטהר מאיזה מין ממיני טומאות שנטמאו בה, והוא אמרו יתברך ורחץ במים ובאה הקבלה מים שכל גופו עולה בהם והוא שעור מקוה אלא אם כן יהיו מים נובעים שאין להם שעור, כמו שהתבאר בדקדוק מצוה זו. ומתנאיה שהזב בלבד יהיו המים שיטהר בהן נובעין כמו שבא בתורה מים חיים, ואין הכוונה במאמר הטבילה מצות עשה שיהא חייב כל טמא שיטהר על כל פנים כמו שהוא חייב כל מי שיתכסה בכסות שיעשה ציצית או כל מי שיש לו בית שיעשה לו מעקה. ואולם הנרצה בזה דין טבילה והיות התורה אומרת לנו כי מי שירצה ליטהר מטומאתו הנה לא ישלם לו זה אלא בטבילה במים ואז יטהר. ולשון ספרי ורחץ במים יכול גזרת מלך תלמוד לומר ואחר יבא אל המחנה מפני הטומאה. רומז אל זה השרש שבארנו כי הוא דין לבד שכל מי שירצה לטהר יעשה כך, וזה הדין הוא המצוה, ואולם לא שיהיה חייב טבילה על כל פנים אבל מי שירצה להשאר בטומאתו ולא יכנס זמן רב למחנה שכינה הרשות בידו. וכבר בא בלשון ספרי האמת שכל מי שנטמא ויטבול שהוא נטהר אבל לא תשלם טהרתו עד שיעריב שמשו, וכן בא בפירוש המקובל שצריך שיטבול וגופו ערום נוגע בשטח המים שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין המים. הנה התבאר לך מצוה זו והיא מצות טבילה כוללת משפטי המקוה ומשפטי הרחיצה ומשפטי טבול יום. ומצוה זו מבוארת במסכת מקואות ובמסכת טבול יום. (מצורע, טהרה הלכות מקואות באחד עשר פרקים):

מצוות עשה · מצוה קי

א היא שצונו שתהיה הטהרה מן הצרעת כמעשה הכתוב והוא עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים חיות ומים חיים ושיעשה בהם כל מה שנאמר. ובזה המעשה בעצמו יטהר האדם כמו שבאר הכתוב. הנה כבר התבאר לך כי מיני הדברים המטהרים מן הטומאה שלשה מינים, אחד כולל ושניהם מיוחדים בשני מינים ומיני טומאות. אמנם הכולל הוא הטהרה במים, והמין השני מי נדה והוא דבר מיוחד בטומאת מת, והמין השלישי עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים והוא דבר מיוחד בצרעת. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם רצה לומר טהרת מצורע בראשון במסכת נגעים. (מצורע, טומאת צרעת פרק י״א):

מצוות עשה · מצוה קיא

א היא שצוה המצורע לגלח והיא הטהרה השניה לה כמו שהתבאר בסוף נגעים, והוא אמרו וביום השביעי יגלח. וכבר קדם (*מצוה צ״ג.) תורף לשונם שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה המצורע והנזיר והלוים. וכבר התבארו דיני מצוה זו בסוף נגעים. ובכאן אבאר לך מה הסבה במנותנו תגלחת המצורע מצוה בפני עצמה והבאת קרבנותיו מצוה בפני עצמה, וזה כי המצורע אין קשר לתגלחת עם הבאת קרבנותיו והתכלית מתגלחתו זולת התכלית המגעת מהבאת קרבנותיו, וזה כי המצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. ובששי מנזיר (דף מ״ד:) אמרו מה בין נזיר למצורע אלא שזה טהרתו תלויה בימים וזה טהרתו תלויה בתגלחתו, רוצה לומר המצורע, וכשגלח המצורע ונשלמה תגלחתו השניה טהור מלטמא כשרץ כמו שהתבאר בסוף נגעים (פרק י״ד), וישאר מחוסר כפורים עד שיביא קרבנותיו כשאר מחוסר כפורים כמו שהתבאר שם, והיה תכלית תגלחתו שהוא טהור מלטמא כשרץ הביא קרבנותיו או לא הביא, ותכלית הבאת קרבנותיו תשלום כפרתו כשאר מחוסרי כפרה כלומר זב וזבה ויולדת. וכבר קדם לנו אמרם (כריתות ח׳:) ארבעה מחוסרי כפרה, ושם נתבאר שהנזיר אינו מחוסר כפרה, אבל המעשה ההוא בכללו כלומר הנלוה והבאת קרבן יתיר לו שתיית היין ולא יספיק מהם האחד בלתי חבירו, אבל הגלוח נקשר בקרבן והקרבן נקשר בגלוח ובקבוצם יגיעו לתכלית אחד, והוא שיותר לו הדברים שהיו אסורים עליו בימי נזרו. ובששי מנזיר (דף מ״ו:) אמרו גלח על הזבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו. הנה התבאר לך כי התגלחת הוא מתנאי הזבח והזבח מתנאיה. ובתוספתא גם כן התבאר שנזיר שכלו ימיו אסור לגלח ולשתות יין ולטמא למתים עד שיעשה מעשה ההוא כלו והוא תגלחת טהרה, כמו שהתבאר בששי מנזירות (דף מ״ה) והוא שיתגלח פתח אהל מועד וישליך שערו תחת הדוד ויקריב הקרבנות כאשר באר בכתוב, ואתה תמצאם ברוב מקומות ויקראו הבאת הקרבנות תגלחת. ובביאור אמרו במקום המשנה (שם דף י״א:) הנני נזיר ועלי לגלח כו׳, רוצה בזה שיביא קרבנות נזיר ויקריבם בעדו. הנה כבר התבאר לך שהתגלחת נופלת על הבאת הקרבנות, והסבה בזה היותה חלק מהם כמו שבארנו, ובקבוצם יסתלק דין הנזירות וישתה הנזיר יין. אמנם תגלחת טומאה היא מדין המצוה כמו שבארנו במה שקדם. (מצורע, טהרה הלכות טומאת צרעת פי״א):

מצוות עשה · מצוה קיב

א היא שצונו להיות המצורע ידוע לכל עד שיובדלו ממנו בני אדם, והוא אמרו יתעלה והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וגו׳. והראיה על היות זה מצות עשה אמרם בספרא לפי שנאמר את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום יכול אע״פ שהוא מנוגע ומה אני מקיים בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע בכל אדם חוץ מכהן גדול תלמוד לומר אשר בו הנגע אפילו כהן גדול בגדיו קרועים וראשו יהיה פרוע ויגדל שער, ומבואר הוא שכהן גדול הוא בלא תעשה מלפרום או לפרוע, והשורש אצלנו כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה, ומאחר שמצאנו לשונם מורה כשנצטרע כהן גדול פורע ופורם מורה שהוא מצות עשה. וכבר באה הקבלה ששאר טמאים גם כן חייבין לעשות לעצמם היכר עד שירחיקום בני האדם. ולשון ספרא טמא מת ובועל נדה וכל המטמאין את האדם מנין תלמוד לומר וטמא טמא יקרא, והפירוש כי כל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה ושישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא ומי שיגע בו טמא לכן יתרחק. והנה התבאר שהכרת מצורע אין הנשים חייבות בה והיא אמרם האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת אבל היא תעטה על שפם ותודיע לכל שהיא טמאה כשאר טמאים. (תזריע, טהרה הלכות טומאת צרעת פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קיג

א היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מזומן למי שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שאמר והיתה לעדת בני ישראל. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת פרה. (זאת חקת התורה, טהרה הלכות פרה אדומה בט״ו פרקים):

מצוות עשה · מצוה קיד

א היא שצונו לדון בדין ערכי אדם. והוא מי שיאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי אם היה זכר יפרע כך וכך, ואם היא נקבה תפרע כך וכך, לפי השנים כמו שבא בכתוב ולפי ענין המעריך, והוא אמרו בערכך נפשות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערכין. (אם בחקותי, הפלאה הלכות ערכין וחרמין פ״א):

מצוות עשה · מצוה קטו

א היא שצונו בדין ערכי בהמה, והוא אמרו והעמיד הבהמה לפני ה׳ והעריך אותה הכהן. וכבר התבארו משפטי זו המצוה במסכת ערכין. (אם בחקותי, הפלאה הלכות ערכין פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קטז

א היא שצונו בערכי בתים, והוא אמרו כי יקדיש את ביתו קדש. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערכין. (אם בחקותי, הפלאה הלכות ערכין פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קיז

א היא שצונו בערכי שדות, והוא אמרו ואם משדה אחוזתו יקדיש. ואם אשר לא משדה אחוזתו, וכן בשדה אחוזה והיה ערכך לפי זרעו, ובשדה מקנה והשב לו הכהן את מכסת הערכך. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערכין. ואל יחשוב חושב שאלו ארבעה מינין מהערכין יהיה ביניהם שתוף יחייב שימנו מצוה אחת, אבל הם ארבע מצות יש לכל אחת דין זולת דין האחרת, ואולם יכללם שם ערך על צד שתוף השם, ואין ראוי שימנו מיני הערכים כלם מצוה אחת, וזה מבואר עם ההשתכלות. (אם בחקותי, הפלאה הלכות ערכין וחרמין פ״ד):

מצוות עשה · מצוה קיח

א היא שצונו שיהיה כל מי שיהנה מן ההקדש מוסיף חומש, או אוכל קדש, כלומר אוכל תרומה בשגגה משלם מה שאכל או שעור מה שנהנה ותוספת חומש, והוא אמרו יתעלה ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישתיו, ואמרו גם כן ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו׳. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת מעילה ובמסכת תרומה גם כן. (ויקרא אל משה, הלכות מעילה פ״א):

מצוות עשה · מצוה קיט

א היא שצונו להיות נטע רבעי כלו קדש, והוא אמרו יתעלה יהיה כל פריו קדש הלולים לה׳, ודינו שיעלהו לירושלים ויאכלהו שם בעליו כמו מעשר שני בשוה, ואין לכהנים בו כלום, שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיה משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן ולא שייר מהן אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה מעשר שני ונטע רבעי שיהיה לבעלים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו משלם בפרק בתרא ממעשר שני. (קדושים תהיו, הלכות מעשר שני פ״ט):

מצוות עשה · מצוה קכ

א היא שצונו להניח פאה מהתבואות והאילנות והדומה להם, והוא אמרו יתעלה תעזוב אותם אחר זכרו הפאה. ונתבאר במסכת מכות (דף ט״ו:) שהפאה היא לאו הנתק לעשה. אמנם הלאו אמרו לא תכלה, והעשה אמרו תעזוב אותם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה, ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ. (קדושים תהיו, מתנות עניים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכא

א היא שצונו להניח הלקט, והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט. והוא גם כן לאו הנתק לעשה כאשר התבאר על פאה במסכת מכות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ. (קדושים תהיו, מתנות עניים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכב

א היא שצונו להניח עומר השכחה, והוא אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה, הנה אמרו יהיה הוא הצווי להניחו והוא עשה כמו שאמר בלקט ופאה תעזוב אותם שהוא עשה כמו שבארנו, וזו אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. (כי תצא, מתנות עניים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכג

א היא שצונו להניח מה שיש בכרם כשיבצור אותו לעניים הנקרא עוללות, ובא הכתוב גם כן תעזוב אותם אחר זכרו העוללות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. ואינה נוהגת אלא בארץ. (קדושים תהיו, מתנות עניים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכד

א היא שצונו להניח מה שיפול ויתפרד מן הענבים בבצירתם לעניים. והוא אמרו יתברך ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ. (קדושים תהיו, מתנות עניים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכה

א היא שצונו להוציא הבכורים ולהביאם למקדש. והוא אמרו יתברך ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה׳ אלהיך. ומבואר שהמצוה הזאת אינה נוהגת אלא בפני הבית ולא יבאו אלא מפירות ארץ ישראל וסוריא ועבר הירדן ומשבעת המינין. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורים ושם התבאר שהבכורים נכסי כהן. (ואלה המשפטים, הלכות בכורים פ״ב):

מצוות עשה · מצוה קכו

א היא שצונו להוציא תרומה גדולה. והוא אמרו יתברך ראשית דגנך תתן לו. ומצוה זו אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ ישראל. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת תרומה. (שופטים ושוטרים, הלכות תרומה פ״ב):

מצוות עשה · מצוה קכז

א היא שצונו להוציא מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתברך וכל מעשר הארץ לה׳. וכבר באר הכתוב שהמעשר הזה ללוים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מעשרות, והוא הנקרא מעשר ראשון ואינה חובה מן התורה אלא בארץ. (אם בחקותי, הלכות מעשר פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכח

א היא שצונו להוציא מעשר שני. והוא אמרו עשר תעשר וגו׳ מלמד שאין מעשרין משנה לחברתה אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות תלמוד לומר עשר תעשר. ולשון התורה להיות זה המעשר עולה לירושלים ושם יאכלוהו בעליו. וכבר קדם לנו זה (מ״ע קי״ט). וכבר דקדק הכתוב במצוה זו אם אי אפשר להביאו לרוחק הדרך יפדה אותו ויעלה דמיו לבית הבחירה ויוציאוהו שם במזון לבד, והוא אמרו וכי ירחק ממך המקום וגו׳. וכבר בא לשון התורה גם כן בדין מצוה זו שאם פדאו לעצמו יוסיף חומש, והוא אמרו ואם גאול יגאל איש ממעשרו וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם במסכת מעשר שני, והוא גם כן אינו חובה אלא לפירות ארץ ישראל מן התורה, ולא יאכל זה המעשר אלא בפני הבית. ולשון ספרי מקיש אכילת בכור למעשר שני, מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית כך מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית. (ראה אנכי, הלכות מעשר שני פ״א):

מצוות עשה · מצוה קכט

א היא שצוה ללוים להוציא מעשר מן המעשר שיקחו מישראל ויתנוהו לכהנים, והוא אמרו ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו׳. ובאר הכתוב שזה המעשר נקרא תרומת מעשר וינתן לכהן. ובאר הכתוב שזה המעשר ילקח אם מן הטוב שבו ואם מן היפה שבו באמרו מכל חלבו שהם חוטאים אם לא יוציאוהו מן הטוב. והוא אמרו יתברך ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו, וזה הלאו שלילת החיוב הוא אמרו לא תשאו עליו חטא כשיוציאוהו מן היפה ויורה זה בשיוציאוהו מן הרע יחטאו, וזה ענינו בענין לאו הבא מכלל עשה שאינו נמנה עם הלאוין כלומר אחר שהוא צוה להוציאו מן היפה הורה שלא יוציאוהו מן הרע. ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם הוציאו אותו שלא מן היפה שהם בנשיאת עון תלמוד לומר ולא תשאו עליו חטא. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת תרומות ומעשרות ובמקומות מדמאי. (ויקח קרח, הלכות מעשר פ״א):

מצוות עשה · מצוה קל

א היא שצונו להוציא מעשר עני בכל שנה שלישית מהשמטה, ומהשלישית אשר אחר כל שלישית כלומר הששית שבכל השמטה גם כן, והוא אמרו יתברך מקצה שלש שנים תוציא וגו׳, וזה גם כן אינו חובה אלא בארץ ישראל מן התורה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ומעשרות וקצת שאלות מהם מפוזרות במקומות רבים משאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין וידים. (ראה אנכי, זרעים הלכות מתנות עניים פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קלא

א היא שצונו להתודות לפניו בהוצאת משפטי המעשרות והתרומות ולהתנקות מהם במאמר גם כן כמו שאנחנו נקיים מהחזיק בהם בפועל, וזהו הנקרא ודוי מעשר. והצווי בזה באמרו ואמרת לפני ה׳ אלהיך בערתי הקדש מן הבית. וכבר התבארו משפטי מצוה ואיכות הבעור וענינו בפרק אחרון ממסכת מעשר שני. (והיה כי תבא, זרעים הלכות מעשר שני פי״א):

מצוות עשה · מצוה קלב

א היא שצונו לספר טובותיו אשר היטיב לנו והצילנו. ומתחיל בענין יעקב אבינו ומסיים בעבודת המצריים וענותם אותנו ולשבחו על כל זה ולבקש ממנו להתמיד הברכה כשיביא הבכורים, והוא אמרו יתעלה וענית ואמרת לפני ה׳ אלהיך ומה שבא אחר זה מהפרשה כלה, וזאת המצוה כלה נקראת מקרא בכורים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורים ובפרק ז׳ מסוטה. ואין הנשים חייבות בה. (והיה כי תבא, זרעים הלכות מעשר שני פי״א):

מצוות עשה · מצוה קלג

א היא שצונו שנפריש חלה מעריסותינו וליתנה לכהן, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חלה ובמסכת תמורה. ואינה חובה מן התורה אלא בארץ ישראל לבד. (שלח לך, זרעים הלכות בכורים פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קלד

א היא שצונו להפקיר כל מה שתצמח הארץ בשנת השמיטה והתיר צמחת קרקעותינו כלם לכל אדם, והוא אמרו יתברך והשביעית תשמטנה ונטשתה. ולשון מכילתא והלא הכרם והזית בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה כרם מיוחד שהוא בעשה ועוברים עליו בלא תעשה אף כל שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה, וענין זה המאמר מה שאספר, וזה שאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה כולל מה שיצמח מן הארץ בשנה השביעית מן התאנים והענבים והזיתים ואפרסקין ורמונים והחטה והשעורה וזולת זה, הנה הודיע שהשמטות הכל מצות עשה ואחר כך פרט ואמר כן תעשה לכרמך וגו׳ וזה בכלל כל מה שיצמח מן הארץ. ואמנם בא זה הצווי בכרם וזית לבד בעבור שבא בכתוב אזהרה ביחוד מלאסוף תבואת הכרם והוא אמרו וענבי נזיריך לא תבצור, וכמו שהכרם שהפקרו מצות עשה הנה מניעתו בלא תעשה כן הזית כל מה שיצמח בשנה שביעית שהתבאר שהפקרו בעשה הנה מניעתו בלא תעשה ודין הזית ודין שאר פירות אחד. הנה התבאר מכל מה שקדם שהשמטת גדולי שביעית מצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית, וגם כן אינה נוהגת ואינה חובה מן התורה אלא לפירות ארץ ישראל בלבד. (ואלה המשפטים, זרעים הלכות שמטה ויובל פ״ד):

מצוות עשה · מצוה קלה

א היא שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה בחריש ובקציר תשבות. וכבר נכפל זה הצווי פעמים ואמר שבת שבתון יהיה לארץ. וכבר קדם לנו (מצוה צ׳) האי שבתון עשה ואמר גם כן ושבתה הארץ. וכבר התבארו משפטי מצוה זו גם כן בשביעית. ואין חובתה מן התורה אלא בארץ ישראל. (כי תשא, זרעים הלכות שמטה ויובל פ״א):

מצוות עשה · מצוה קלו

א היא שצונו לקדש שנת החמשים. כלומר לבטל העבודה בה כמו השמטה, והוא אמרו יתעלה וקדשתם את שנת החמשים שנה, ובבאור אמרו כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל, כלומר ההשואה ביניהם בצווי כמו שהשוה הכתוב ביניהם באזהרה כמו שהתבאר, ומשפטי שנת השמטה ושנת היובל שוים בבטול עבודת האדמה והפקר מה שיצמח ושני דברים אלו כללם אמרו וקדשתם את שנת החמשים. וכבר באר הכתוב שענין הקדושה בה שיהיו פירותיה ותבואתה מופקרים אמר כי יובל היא קדש תהיה לכם. וזה היובל אינו נוהג אלא בארץ ובתנאי שיהיה כל שבט ושבט יושב במקומו כלומר יושב בחלקו ובארץ ישראל ולא יהיו מעורבין זה בזה. (בהר סיני, זרעים הלכות שמיטה ויובל פ״א):

מצוות עשה · מצוה קלז

א היא שצונו לתקוע בשופר בעשרה מתשרי משנה זו לקרא דרור לעבדים ולצאת כל עבד עברי לחרות ביום העשירי מתשרי, והוא אמרו יתעלה והעברת שופר תרועה וגו׳ ואמר וקראתם דרור. והנה התבאר ששוה היובל לראש השנה לתקיעות ולברכות. וכבר התבארו משפטי תקיעות שופר של ראש השנה במסכת ראש השנה, וידוע כי התקיעה ההיא היא ביובל אמנם לפרסם החרות ושהוא מין הכרזה, והוא אמרו וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בארץ הנזכרת, ואין ענינה כענין תקיעת ראש השנה כי היא זכרון לפני ה׳ וזהו להוציא את העבדים. (בהר סיני, זרעים הלכות שמטה ויובל פ״י):

מצוות עשה · מצוה קלח

א היא שצונו לשוב הקרקעות כלם בשנה הזאת לאדוניהם ולצאת מתחת ידי הקונים בלא פדיון. והוא אמרו יתברך ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ, ובאר לנו שזאת הגאולה תהיה בשנה הזאת. והוא אמרו בשנת היובל הזאת. וכבר דקדק הכתוב במצותיה ובאר איך יהיה דינם מהמוכר והקונה כשירצה לפדות נחלתו הנמכרת קודם הגיע שנת היובל. ובאר עוד ואמר שהדין הזה מיוחד בקרקעות שהן חוץ לחומת המדינה ושהחצרות והבתים הבנויים בשדות אחר שאינם בנוים תוך החומה הרי דינם דין הפרדסים והגנות בשוה והם בתי החצרים שאמר בהם הכתוב על שדה הארץ יחשב. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין. והיא גם כן אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג. (בהר סיני, זרעים הלכות שמטה ויובל פ״י):

מצוות עשה · מצוה קלט

א היא שצונו שיהיה פדיון לקרקעות הנמכרים תוך חומת המדינה עד תום שנה לבד ואחר השנה יתקיים לקונה ולא יצא ביובל, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין ואינה נוהגת אלא בארץ. (בהר סיני, שמטה ויובל פי״ב):

מצוות עשה · מצוה קמ

א היא שצונו למנות השנים והשמטים שבע שבע עד שנת היובל, אחר שנכבשה הארץ והתגברנו בה. ומצוה זו כלומר ספירת שני השמיטה היא נמסרת לבית דין הגדול כלומר סנהדרי גדולה, כי הם שימנו שנה שנה מהחמשים שנה כמו שימנה כל איש ואיש ממנו ימי העומר. והוא אמרו יתעלה וספרת לך שבע שבתות שנים. ולשון ספרי יכול יספור שבע שמטות זו אחר זו ויעשה יובל תלמוד לומר שבע שנים שבע פעמים, הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו, כלומר שמצוה זו לא הגיע איכות עשייתה אלא משני כתובים והוא שימנם השנים ביחיד ונמנה השבועות עמהן שבע פעמים. ואחר שאמר שזה הענין לא הגיע אלא משני כתובים הורה שהם מצוה אחת בהכרח שאילו היו שתי מצות כלומר מנין שני השמיטות ומנין השנים לא אמרו עד שיאמרו שני כתובים כי כל שתי מצות ילמדו משני כתובים, וכן כל מצוה ומצוה מכתוב שלה, ואמנם יאמר לעולם הא עד שיאמרו שני כתובים במצוה אחת שלא תשלם ידיעתו אלא משני כתובים כמו הבכור שבא בכתוב וכל פטר רחם לי ויורה לזה לבדו שיהא הבכור לה׳ בין זכר בין נקבה ובא בכתוב אחר הזכרים לה׳ ויורה הכתוב הזה לבדו שכל זכר לה׳ בין בכור בין פשוט ומשני הכתובים הגיע ענין המצוה שהוא בכור זכר לבד כמו שביארו במכילתא. (בהר סיני, שמטה ויובל פי״ו):

מצוות עשה · מצוה קמא

א היא שצונו להשמיט כספים כלומר החובות כלם בשנת השמטה, והוא אמרו יתברך ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך. וכבר נכפל הצווי הזה באמרו וזה דבר השמטה וגו׳. ולשון התוספתא בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות ואחת שמיטת כספים. ומצות שמיטת כספים אינה נוהגת מן התורה אלא בזמן ששמיטת קרקע נוהגת, בכל מקום. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית בפרק בתרא. (ראה אנכי, הלכות שמטה פ״ט):

מצוות עשה · מצוה קמב

א היא שצונו לנגוש העכו״ם ולהכריחו לפרוע חובו כמו שנצטוינו לחמול על ישראל והזהירתנו מלנגוש אותו, והוא אמרו יתברך את הנכרי תגוש. ולשון ספרי את הנכרי תגוש זו מצות עשה. (ראה אנכי, הל׳ מלוה ולוה פ״א):

מצוות עשה · מצוה קמג

א היא שצונו לתת לכהן הזרוע והלחיים והקבה מכל זביחה שנזבח בבהמה טהורה. והוא אמרו יתעלה וזה יהיה משפט הכהנים וגו׳. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק עשירי מחולין, ואין הלוים חייבין בה. (שופטים ושוטרים, הלכות בכורים פ״ט):

מצוות עשה · מצוה קמד

א היא שצונו לתת ראשית הגז לכהן, והוא אמרו יתברך ראשית גז צאנך תתן לו. ומצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק י״א מחולין. (שופטים ושוטרים, הלכות בכורים פ״י):

מצוות עשה · מצוה קמה

א היא שצונו לדון בדיני חרמים. והוא כל מי שהחרים דבר ממה שיש לו ואמר הרי זה חרם ינתן הדבר ההוא לכהן אלא אם כן באר שזה יהיה לבדק הבית. כי סתם חרמים לכהנים הוא. והוא אמרו יתעלה אך כל חרם אשר יחרם מן האדם וגו׳. ורמז לנו על היות סתם חרמים לכהנים נאמר כשדה החרם לכהן תהיה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק שמיני מערכין ופרק ראשון מנדרים. (אם בחקותי, הפלאה הלכות ערכין פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קמו

א היא שצונו לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר יאכל בשרם ושלא יהיה היתר אכילתם אלא בשחיטה. והוא אמרו יתברך וזבחת מבקרך ומצאנך. ולשון ספרי וזבחת מה מוקדשין בשחיטה אף חולין בשחיטה, כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ודקדוקיה במסכת חולין. (ראה אנכי, קדושה הלכות שחיטה פ״א):

מצוות עשה · מצוה קמז

א היא שצונו לכסות דם חיה ועוף אחר שנשחטו. והוא אמרו יתעלה ושפך את דמו וכסהו בעפר. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ו מחולין. (אחרי מות, קדושה הלכות שחיטה):

מצוות עשה · מצוה קמח

א היא שצונו לשלוח הקן. והוא אמרו יתעלה שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק בתרא מחולין. (כי תצא, קדושה הלכות שחיטה):

מצוות עשה · מצוה קמט

א היא שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה השחוטין והוא שיהיו מעלה גרה ושוסע שסע ואז יהיו מותרין לאכלן, והיותנו מצווין לבדוק אותן באלו הסימנין הוא מצות עשה, והוא אמרו יתברך זאת החיה אשר תאכלו. ולשון ספרי אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה, רוצה לומר הבהמה שיהיו בה הסימנין האלו מותר לאכלה ויורה בו שהבהמה שאין בה אלו הסימנים אינה מותרת באכילה, וזה לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה כמו שהוא שרש אצלנו, ולכן אמר אחר המאמר הזה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר את הגמל וגו׳ כמו שאבאר במצות לא תעשה. הנה כבר התבאר שאמרו אותה תאכלו מצות עשה. והענין במצוה זו שאנו מצווין לבדוק הסימנין האלו בבהמה וחיה ואין מותר לאכלן זולת זה והדין הזה הוא מצוה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חולין ובבכורות. (ויהי ביום השמיני, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ב):

מצוות עשה · מצוה קנ

א היא שצונו לבדוק בסימני העוף שיהיו קצת מינין ממנו מותרין, וסימני העוף לא נאמרו מן התורה אבל הגיע בחקירה כשאנחנו חפשנו המינין שנכתב איסורן אשר מצאנו בהם סגולות יכללו אותם והם סימני עוף טמא, והיותנו גם כן בעופות דנין זה טמא וזה טהור וזה מצות עשה. ולשון ספרי כל צפור טהורה תאכלו זו מצות עשה. הנה נתבאר מה שרמזנו אליו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחולין. (שם שם פ״א):

מצוות עשה · מצוה קנא

א היא שצונו לבדוק בסימני חגבים גם כן, והן כתובין בתורה כל אשר לו כרעים ממעל לרגליו, וענין זאת המצוה הוא כמו שבארנו במצוה שלפניה, והכתוב שבה הוא אמרו את אלה מהם תאכלו את הארבה. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת חולין. (ויהי ביום השמיני, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״א):

מצוות עשה · מצוה קנב

א היא שצונו לבדוק בסימני דגים והם כתובים. והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו את זה תאכלו מכל אשר במים. ובבאור אמרו בגמרא (חולין ס״ו:) האוכל דג טמא עובר בעשה ולא תעשה, כי מאמרו זה תאכלו שומע אני שזולתו לא יאכל, ולאו הבא מכלל עשה עשה. הנה נתבאר מאמרו את זה תאכלו מצות עשה. והענין באמרנו זו מצות עשה מה שזכרתי לך, והוא היותנו מצווין לדון באלו הסימנים ולומר שזה מותר לאכלו וזה אינו מותר לאכלו, כמו שאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, והבדלתם אמנם תהיה בסימן, ולכן יהיה כל מין ומין מארבעה אלו המינין והסימנין מצוה

בפני עצמה, כלומר סימני בהמה וחיה ועוף וסימני חגבים ודגים. וכבר ביארנו לשונותם בקראי עשה ביחוד. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו כלומר סימני דגים בפרק ג׳ ממסכת חולין. (ויהי ביום השמיני, הלכות מאכלות אסורות פ״א):

מצוות עשה · מצוה קנג

א היא שצונו לקדש חדשים (ס״א ולחשוב חדשים) ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש. והוא אמרו יתעלה החדש הזה לכם ראש חדשים. ובא הפירוש שעדות זו תהא מסורה לכם, כלומר שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבות בשביעי כשיראה כל איש ואיש גם כן הלבנה שיקבע היום ראש חדש, או ימנה ענין תוריי ויקבע ראש חדש, או יעיין איחור האביב וזולתו ממה שראוי להסתכל בו ויוסיף חדש, אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם אלא בית דין הגדול לבד ובארץ ישראל לבד. ולכן בטלה הראיה אצלנו היום בהעדר בית דין הגדול כמו שבטל הקרבת הקרבנות בהעדר המקדש. ולזה כוונו וטעו המינין הנקראים קראים, וזה שורש גם כן שלא יודו גם כן זולתי מכלל הרבנים והולכים עמהם באפלה בחשכה. ודע שחשבון זה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי חדשים והמועדים אי אפשר לעשותו אלא בארץ ישראל לבד ובעת הצורך, ובהעדר החכמים מארץ ישראל אז אפשר לבית דין הסמוך בארץ ישראל שיעבר השנים ויקבע חדשים בחוצה לארץ כמו שעשה רבי עקיבא כמו שהתבאר בתלמוד ובזה קושי גדול וחזק. והידוע תמיד שבית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בפנים המקובלים אצלם ובקבוצם גם כן, ובכאן שורש גדול משרשי האמונה לא ידעהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה, וזה שהיותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב, לא מפני חשבוננו נקבענו יום טוב בשום פנים אבל מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעוהו זה היום ראש חדש או יום טוב. ומפני אמרם שזה היום ראש חדש או יום טוב יהיה ר״ח או יו״ט, בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראיה, כמו שבא בפירוש (ר״ה כ״ה) אלה מועדי ה׳ אשר תקראו אותם כו׳ אין לי מועדות אלא אלו, כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו אנוסין אפילו מוטעין אפילו שוגגין כמו שבאה הקבלה, ואנחנו אמנם נחשב היום שקבעו הם רוצה לומר בני ארץ ישראל בו ראש חדש, כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין לא בראיה ועל קביעותם נסמוך לא על חשבוננו, אבל חשבוננו הוא לגלויי מילתא בעלמא, והבן זה. ואני אוסיף לך באור. אילו הנחנו דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו כלום בשום פנים, לפי שאין לנו לחשב חדשים ולעבר שנים בחוצה לארץ אלא בתנאים הנזכרים, כמו שביארנו כי מציון תצא תורה. וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם לשונות התלמוד בכונה הזאת יתבאר לו כל מה שאמרנוהו באור אין ספק בו. והנה באו רמזים בכתוב יורו על שרשי המלאכה שיסמכו בהם בידיעת ראשי חדשים ועבור שנים, מזה אמרו ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה, אמרו מלמד שאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד, ואמרו מנין שאין מעברין ואין מקדשין את החדש אלא ביום תלמוד לומר מימים ימימה. ואמרו חדשים אתה מחשב לשנים ואי אתה מחשב ימים לשנים. ואמנם הורה שהתוספת בזה אמנם יהיה חדש שלם, ואמרו חדש ימים ימים אתה מונה לחדש ואי אתה מונה שעות לחדש, ואמרו שמור את חדש האביב הורה כי שנתנו ראוי שנשמור בה פרקי השנה, ולכן תהיה שמשית. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בשלמות בפרק ראשון מסנהדרין ובמסכת ראש השנה וברכות. (בא אל פרעה, זמנים הלכות קידוש החודש פ״א):

מצוות עשה · מצוה קנד

א היא שצונו שנשבות בשבת והוא אמרו יתברך וביום השביעי תשבות. והנה נכפל צווי מצוה זו פעמים ובאר לנו שהשביתה ממלאכות היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו. והנה התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת ויום טוב. (כי תשא, זמנים הלכות שביתת שבת פ״א):

מצוות עשה · מצוה קנה

א היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכיר בם יציאת מצרים וקדוש היום ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו, והוא אמרו יתברך זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו וקדשהו בברכה. ובבאור אמרו (פסחים ק״ו) זכרהו על היין בכניסתו וביציאתו כלומר הבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת ומתקנת מצותיה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות אחרים. (וישמע יתרו, זמנים הלכות שביתת שבת פרק כ״ט):

מצוות עשה · מצוה קנו

א היא שצונו לבער חמץ מבתינו ביום ארבעה עשר מניסן וזו היא מצות השבתת שאור. והוא אמרו יתברך אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם. והנה התבארו דיני מצוה זו בפרק ראשון מפסחים. (בא אל פרעה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ״ב):

מצוות עשה · מצוה קנז

א היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מי שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ולהודות לו יתעלה על כל טוב שגמלנו יהיה יותר טוב כמו שאמרו וכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו והגדת לבנך ביום ההוא ובא הפירוש והגדת לבנך יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך כלומר מתחלת הלילה אתה מספר. ולשון מכילתא מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך בנך אתה מגיד לו כו׳ תלמוד לומר והגדת לבנך אע״פ שאינו שואלך, אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכרו כמו שאמר זכור את יום השבת. וכבר ידעת לשון אמרם ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים. (בא אל פרעה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ״ח):

מצוות עשה · מצוה קנח

א היא שצונו לאכול מצה בליל חמשה עשר מניסן, יהיה שם כבש הפסח או לא יהיה. והוא אמרו יתברך בערב תאכלו מצות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פסחים. (בא אל פרעה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קנט

א היא שצונו לשבות ביום ראשון של פסח. והוא אמרו יתעלה ביום הראשון מקרא קדש ובא בפירוש קדשהו והוא שלא תעשה בו כל מלאכה אלא מה שמיוחד באכילה לבד כמו שבאר הכתוב. וכבר קדם (מצוה צ׳:) לשון אמרם (שבת כ״ה) האי שבתון עשה כלומר כל יום טוב שאמר השם בו שבתון הוא כאילו אמר שבות או תשבות ואלו כלם הם צווים בשביתה שבתות ה׳ נקראו ימי המועדים כלם רוצה לומר ימים טובים. וכבר בא בפירוש במקומות רבים אמרו יום טוב עשה ולא תעשה כלומר כי בטול המלאכה בכל יום טוב עשה הוא ועשית המלאכה המוגבלת לא תעשה ולכן מי שעשה בו מלאכה מוגבלת עבר על מצות עשה ולא תעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלומר שביתה במסכת יום טוב. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יום טוב פ״א):

מצוות עשה · מצוה קס

א היא שצונו לשבות ממלאכה בשביעי של פסח והוא אמרו יתעלה ביום השביעי מקרא קדש. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יו״ט פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסא

א היא שצונו לספור מקצירת העומר תשעה וארבעים יום. והוא אמרו יתעלה וספרתם לכם ממחרת השבת וגו׳. ודע כי כמו שנתחייבו בית דין למנות שנות יובל שנה שנה שמטה כמו שביארתי במה שקדם כן חייב כל אחד ואחד ממנו למנות ימות העומר יום יום ושבוע שבוע. הוא שאמר תספרו חמשים יום ואמר שבעה שבועות תספר לך. וכמו שמצות מנין השנים והשמיטה מצוה אחת כמו שבארנו (מצוה ק״מ:) כן ספירת העומר מצוה אחת, וכן מנה אותה כל מי שקדמנו מצוה אחת. ואל יטעך אמרם (מנחות ס״ו) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי ותחשוב שהם שתי מצות כי כל חלק וחלק מחלקי מצוה שיהיו לה חלקים מצוה לעשות כל חלק ממנה. ואמנם היו שתי מצות אילו אמרו מנין הימים מצוה ומנין שבועות מצוה, וזה מה שלא יעלם למי שלא יטעה אותם הדבור. כי אתה כשתאמר מצוה לעשות כך וכך הנה לא יתחייב מזה המאמר שהפעולה ההיא מצוה בפני עצמה.

והראיה הברורה על זה היותנו מונים גם כן בכל לילה שהם כך וכך שבועות כך וכך ימים ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה לא היינו מסדרין ענינה אלא בליל השבועות והיינו אומרים שתי ברכות על ספירת העומר ועל ספירת שבועי העומר. ואין הדברים כן אלא המצוה היא ספירת העומר יומי ושבועי כמו שתקנו. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (אמור אל הכהנים, תמידין ומוספין פ״י):

מצוות עשה · מצוה קסב

א היא שצונו לשבות ממלאכה ביום עצרת. והוא אמרו יתברך וקראתם בעצם היום וגו׳. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יו״ט פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסג

א היא שצונו לשבות ממלאכה באחד בתשרי. והוא אמרו יתעלה באחד לחדש יהיה לכם שבתון. וכבר קדם לנו האי שבתון עשה הוא. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יו״ט פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסד

א היא שצונו להתענות ביום עשירי מתשרי. והוא אמרו יתעלה תענו את נפשותיכם ובא הפירוש בספרא תענו ענוי שהוא אבוד נפש ואיזהו זה אכילה ושתיה, וכן באה הקבלה שהוא אסור ברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, והשביתה היא מיוחדת מאלה הפעולות כלם באמרו שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם כאילו אמר שחובה היא השביתה המיוחדת במלאכות והשביתה המיוחדת במזון הגוף וקיומו, ולכן אמר שבתון. ולשון ספרא מנין שיום הכפורים אסור ברחיצה וסיכה תלמוד לומר שבת שבתון כלומר השביתה תהיה מכל אלה הדברים עד שיגיע הענוי. (אחרי מות, זמנים הלכות שביתת עשור פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסה

א היא שצונו לשבות ביום הכפורים מהמלאכות והמעשים. והוא אמרו יתעלה שבת שבתון הוא לכם. וכבר בארנו פעמים אמרם האי שבת עשה הוא. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יו״ט פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסו

א היא שצונו לשבות ממלאכה ביום ראשון של סוכות. והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ביום הראשון מקרא קדש. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יו״ט פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסז

א היא שצונו לשבות ממלאכה ביום שמיני מחג הסוכות. והוא אמרו יתעלה וביום השמיני מקרא קדש. ודע שזאת השביתה המוטלת עלינו בכל יום ויום מאלו הששה ימים דינם דין אחד ולא יחוד להם ליום זולת השביתה ההיא, וכן אוכל נפש מותר לנו לעשותו בכל יום טוב. וכבר התבארו משפטי השביתה הזאת במסכת יום טוב. אולם השביתה המוטלת בשבת ויום הכפורים היא גם כן השביתה ההיא בעצמה ותוספות רבות כי אינו מותר בשני ימים אלו אוכל נפש, ויש גם כן דברים מותרים ביום טוב ואסורין בשבת ואע״פ שאינן אוכל נפש כמו שהתבאר במסכת יו״ט. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שביתת יו״ט פ״א):

מצוות עשה · מצוה קסח

א היא שצונו לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג. והוא אמרו יתברך בסוכות תשבו שבעת ימים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סוכה. ואין הנשים חייבות בה. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שופר וסוכה ולולב פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קסט

א היא שצונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני ה׳ שבעת ימים. והוא אמרו יתברך ולקחתם לכם ביום הראשון וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ג מסוכה, ושם התבאר שאין חובת מצוה זו שבעת ימים אלא במקדש, אולם בשאר הארצות יום ראשון לבד הם חייבין בו מן התורה. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שופר וסוכה ולולב פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קע

א היא שצונו לשמוע קול שופר ביום ראשון מתשרי והוא אמרו יתעלה יום תרועה יהיה לכם. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת ראש השנה. ואין הנשים חייבות בה. (פינחס, זמנים הלכות שופר וסוכה ולולב פ״א):

מצוות עשה · מצוה קעא

א הוא שצונו לתת מחצית השקל בכל שנה. והוא אמרו יתברך ונתנו איש כופר נפשו לה׳ ואמרו זה יתנו כל העובר על הפקודים מבן עשרים וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שקלים, ושם התבאר שהמצוה הזאת אינה נוהגת אלא בפני הבית. (כי תשא, זמנים הלכות שקלים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קעב

א היא שצונו לשמוע לכל נביא מהנביאים לעשות כל מה שיצוה אפילו בהפך מצוה או כלל מצוה מהמצות האלו ובתנאי שיהיה זה לפי שעה, לא שיצוה להתמיד תוספת או חסרון, כמו שבארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה, והכתוב שבא בו הצווי הזה הוא אמרו אליו תשמעון. ולשון ספרי אליו תשמעון אפילו אמר לך עבור על אחת מן המצות הכתובות בתורה לפי שעה שמע לו. והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו יתעלה והאיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש מעמו. וכבר התבאר בסנהדרין (דף פ״ט) שלשה מיתתן בידי שמים העובר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו והכובש את נבואתו, הכל מאמרו אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר, קרי ביה אשר לא ישמיע. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף סנהדרין. (שופטים ושוטרים, מדע הלכות יסודי התורה פ״ז):

מצוות עשה · מצוה קעג

א היא שצונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו וינהיגנו. והוא אמרו יתברך שום תשים עליך מלך. וכבר קדם לנו לשונם בספרי שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, למנות עליהם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק. ולשון ספרי שום תשים עליך מלך שתהא אימתו מוטלת עליך. ושיאויים לבנו מהכבוד והגדולה והתהלה והמעלה עד התכלית האחרון שאין למעלה הימנה עד שתהיה מדרגתו אצלנו גדולה ממדרגת הנביא ומשאר הנביאים שיהיו בדורו ובבאור אמרו מלך קודם לנביא. כל זמן שיהיה מצות המלך צווי שלא יהיה סותר מצוה מן התורה הנה אנחנו חייבין לשמוע מצותו, ומי שיעבור על מצותו ולא ישמע אליו הנה ראוי ומותר למלך להרוג כמו שירצה כמו שאמרו ישראל על עצמן כל איש אשר ימרה את פיך וגו׳ וכל מורד במלכות יהיה דמו מותר למלך שהוקם על פי התורה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין ובפ״א מכריתות וז׳ מסוטה. (שופטים ושוטרים, הלכות מלכים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קעד

א היא שצונו לשמוע לבית דין הגדול ולעשות כל מה שיצוו מאיסור והיתר ואין הבדל בזה בין הדבר שיסברוהו או דבר שיוציאוהו מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שיסכימו עליו שהוא איסור תורה או לפי ענין מן הענינים שיהיה דעתם שהוא ישר ושבו חזוק לתורה הכל אנחנו חייבין לשמוע ולעשות ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו. והוא אמרו יתברך על פי התורה אשר יורוך. ולשון ספרי כל המצוה אשר יאמרו לך תעשה זו מצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף סנהדרין. (שופטים ושוטרים, הלכות ממרים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קעה

א היא שצוה לנטות אחרי רבים כשתפול מחלוקת בין החכמים בדין מדיני התורה כלה וכן נמשך ונטה בדין פרטי בין ראובן ושמעון דרך משל כשתפול מחלוקת בין דייני עירם אם שמעון הוא חייב אם ראובן, נמשך אחר הרוב. והוא אמרו יתעלה אחרי רבים להטות. ובבאור אמרו (חולין י״א) רובא דאורייתא. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ודקדוקיה ופירושיה במקומות מסנהדרין. (שופטים ושוטרים, הלכות ממרים פ״א):

מצוות עשה · מצוה קעו

א היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצות התורה ויחזירו את הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות טוב ויחזרו מהרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה נדונות לפי אמונת כל איש. ומתנאי מצוה זו שיהיו השופטים האלו מדרגה למעלה ממדרגה וזו כשיתמנו בכל עיר שלשה ועשרים דיינין מקובצין כלם במקום אחד בשער העיר שהיא ראויה למספר הזה ואלו הן סנהדרי קטנה ויתמנו בירושלים בית דין הגדול משבעים דיינין ויתמנה אחד על אלו השבעים והוא ראש ישיבה והוא שקראוהו חכמים נשיא גם כן ויהיו כלם מקובצים במקום אחד מיוחד להם, ועיר שאנשיה מועטין שאינה ראויה לסנהדרי קטנה יתמנו בה שלשה לעשות הדינין הקטנים והדבר הקשה יביאו למי שלמעלה מהם והם ימנו שוטרים נוגשים בעם יסבבו בעיר בשוקים וברחובות ויביטו עניני העם בעסקיהם עד שלא יעשו עול אפילו בדבר מועט. והצווי שבא במצוה זו הוא אמרו שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך. ולשון ספרי מנין שממנין בית דין תלמוד לומר שופטים ושוטרים ומנין שממנין אחד על כלם תלמוד לומר תתן לך ומנין שממנין בית דין לכל שבט ושבט להיות דן את שבטו תלמוד לומר לשבטיך ושפטו את העם על כרחם. וכבר נכפל הצווי הזה למנות שבעים זקנים, והוא אמרו יתעלה אספה לי שבעים איש ואמרו כל מקום שנאמר לי הרי הוא קיים כמו וכהנו לי כלומר שהוא דבר מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל הוא ראוי ומחוייב לדורי דורות. ודע אלו המנויין כלם כלומר סנהדרי גדולה וקטנה ובית דין של שלשה וזולתם מן המנויין אמנם יהיו כלם בארץ ישראל וכשנתקיימה הסמיכה בארץ ישראל אז אפשר לסמוכים ההם שישפטו בארץ ובחוצה לארץ אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ אלא אם כן היה בית הבחירה עומד כמו שבארנו בפתיחת המאמר. ולשון ספרי באמרו מכה נפש בשגגה והיו אלה לכם אמרו בכל מושבותיכם בחוצה לארץ יכול אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ תלמוד לומר אלה אלה הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ וערי מקלט אינן נוהגות אלא בארץ. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בסנהדרין. (הלכות סנהדרין פ״א):

מצוות עשה · מצוה קעז

א היא שצוה לכל הדיינין להשוות בין בעלי דינין ושיהיה נשמע כל אחד מהם עם אורך דבריו או קצורם, והוא אמרו יתעלה בצדק תשפוט עמיתך ובא הפירוש בספרי שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך וזו אחת מהכוונות שכולל עליהם הצווי הזה ובא גם כן שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיה יודע בו הריב שבין בעלי דינים. ובביאור אמרו אחד דן את חבירו דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. ובכללה גם כן שיתחייב שידון את חבירו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו במקומות מפוזרים בתלמוד. (קדושים תהיו, סנהדרין פכ״א):

מצוות עשה · מצוה קעח

א היא שצונו להעיד בבית דין בכל מה שנדעהו בין מי שיהיה בו מיתה מי שהעדות עליו או הצלתו או הפסד ממונו או הריסתו אנחנו חייבין להעיד בכל זה ולהודיע הדיינין מה שראינו או שמענו. והנה הביאו ראיה על חיוב הגדת העדות מאמרו יתברך והוא עד או ראה או ידע. והעובר על מצוה זו ויכבוש העדות ענשו גדול והוא אמרו אם לא יגיד ונשא עונו, וזה דבר כללי, ואם היתה העדות שכבש אותה עדות ממון וכחש בה ונשבע על שקר חייב קרבן עולה ויורד כמו שבאר הכתוב ובתנאים הנזכרים בשבועות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין. (ויקרא, הלכות עדות פ״ט):

מצוות עשה · מצוה קעט

א היא שצונו לחקור עדות העד ולדרוש אותו היטב, ואחר כך נשפוט הדין ונחייב האמת, ושנפליג בזה בכל יכלתנו כדי שלא נפסוק הדין בתחלת דבור במהירות והמית הזכאי, והוא אמרו ודרשת וחקרת. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ועניניה, ואיך תהיה החקירה והדרישה, ומה שראוי בזה בהפלגה,

ואיך תתקיים העדות בזה או תבטל לפי אלו החקירות והדרישות במסכת סנהדרין. (ראה, הלכות עדות פ״א):

מצוות עשה · מצוה קפ

א היא שצונו שנחייב מן העונש בעדים שהעידו שקר כמו מה שחשבו לעשות בעדותם, והוא אמרו יתברך ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, וזה דין עדים זוממין, אם העידו לאבד ממון נאבד להם כמותו, ואם העידו במה שיתחייב מיתה נמיתם באותה מיתה, ואם העידו במה שיתחייב מלקות נלקה אותם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומה שיתחדש מהשאלות ואיך יתאמת על העדים שהם זוממין עד שנדון בהם בזה הדין במסכת מכות. (שופטים ושוטרים, הלכות עדות פי״ח):

מצוות עשה · מצוה קפא

א היא שצונו לערוף את העגלה כמצותה כשנמצא חלל בשדה ולא נודע מי הרגו, והוא אמרו יתעלה כי ימצא חלל וגו׳, וזהו דין עגלה ערופה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק אחרון מסוטה. (שופטים ושוטרים, נזיקין הלכות רוצח ושמירת נפש פ״ח):

מצוות עשה · מצוה קפב

א היא שצונו להכין שש ערי מקלט כדי שיהיו מוכנות למכה נפש בשגגה, ושיתקן דרך אליהם ויישירו אותם, ולא יעזבו שימנע הבורח לרוץ. והוא אמרו יתעלה תכין לך הדרך. וכבר התבארו דיני מצוה זו בסנהדרין ומכות ושקלים וסוטה. וכבר זכרנו (מצוה קע״ו) אמרם ערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ. (שם שם):

מצוות עשה · מצוה קפג

א היא שצונו לתת ללוים ערים לשבת כי אין להם חלק ונחלה בארץ. והוא אמרו יתברך ונתנו ללוים ערים לשבת, ואלו ערי הלוים הם ערי מקלט הקולטות על תאר מיוחד, במסכת מכות. (אלה מסעי, הלכות שמטה ויובל פי״ג):

מצוות עשה · מצוה קפד

א היא שצונו להסיר המכשולים והסכנות מכל מושבותינו, וזה שנבנה כותל סביב הגג וסביב הבורות והשיחין והדומה להם כדי שלא יפול המסתכן מהם או בהם, וכן כל המקומות המסוכנין והרעועים כלם יבנו על סדר שיסור הרעוע והסכנה, והוא אמרו יתעלה ועשית מעקה לגגך. ולשון ספרי ועשית זו מצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא קמא. (כי תצא, הלכות רוצח פי״א):

מצוות עשה · מצוה קפה

א היא שצונו לאבד ע״ז ובתיהם כלם בכל מיני האבוד וההשחתה בשבירה ושריפה והריסה וחתוך כל מין במה שיהיה יותר מופלג ויותר ממהר בהשחתות, והכונה שלא נניח להם רושם. והוא אמרו יתעלה אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו׳ ונתצתם את מזבחותם, ואמרו גם כן כי את מזבחותם תתוצון. ובעבור שנזכר בגמרא סנהדרין (דף פ״ט:) אמרם מצות עשה דע״ז אמרו על צד התמה בע״ז מאי מצות עשה איכא תרגומא רב חסדא ונתצתם. ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם קצץ ע״ז אפילו עשר פעמים והחליפה שחייב לקצצה תלמוד לומר אבד תאבדון. ואמרו שם ואבדתם את שמם בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בחוצה לארץ. (תשא, ראה, מדע הלכות ע״ז וחקות עכו״ם פ״ז):

מצוות עשה · מצוה קפו

א היא שצוה להרוג אנשי עיר הנדחת כלה ולשרוף את העיר עם כל מה שבה וזהו דין עיר הנדחת. והוא אמרו יתעלה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסנהדרין. (ראה, שם פ״ד):

מצוות עשה · מצוה קפז

א היא שצונו להרוג שבעה עממין שישבו בארץ כנען ולאבדם, שהם שורש ע״ז ויסודם הראשון. והוא אמרו יתעלה החרם תחרימם. ובאר לנו בהרבה כתובים שסבת זה כדי שלא נלמוד מכפירתם. והנה באו כתובים רבים לרמוז על זה רוצה לומר על הריגתם לחזק בזה, ומלחמתם מלחמת מצוה. ואולי יחשוב חושב שזאת מצוה שאינה נוהגת לדורות, אחר ששבעה עממין כבר אבדו. וזה אמנם יחשוב אותו מי שלא הבין ענין מנהג נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות, כי הצווי שנשלם בהגיע תכליתו מבלתי שיהיה זה תלוי בזמן ידוע לא יאמר בו אינו נוהג לדורות, אבל הוא נוהג בכל דור שימצא בו אפשרות הדבר ההוא. התחשוב כשיאבד השם יתעלה זרע עמלק ויכריתהו עד אחריתו כמו שיהיה במהרה בימינו, כמו שהבטיח אותנו באמרו כי מחה אמחה את זכר עמלק, אינו לדורות, זה לא יאמר, אבל נוהג בכל דור ודור כל זמן שנמצא מזרע עמלק מצוה להכריתו. וכן להרוג שבעה עממין ולאבדם צווי נצטוינו בו והוא מלחמת מצוה ואנחנו מצווים לחטט אחריהם ולרדפם בכל דור ודור עד שיכלו ולא ישאר מהן איש, וכן עשינו עד אשר תמו ונכרתו בימי דוד ונתפזרו הנשארים ונתערבו באומות עד שלא נשאר בהם שרש, ולא בעבור שנכרתו תהיה המצוה שנצטוינו להרגם בלתי נוהגת לדורות ואפילו אחר כלותם ואבדם, מפני שאלה המצות אינן נקשרות בזמן ולא במקום מיוחד כמו המצות המיוחדות במדבר אבל הם נקשרות בו כל זמן שימצא שיהיה אפשר בו הצווי ההוא. ובכלל הנה ראוי לך להבין ולדעת ההבדל אשר בין המצות והדבר ההוא שנצטוינו עליו, כי פעמים הרבה תהיה המצוה נוהגת לדורות אבל יהיה הדבר שנצטוינו עליו כבר נעדר באחד מהמקומות מהדורות, ולא בהעדר הדבר שנצטוינו עליו תשוב המצוה בלתי נוהגת לדורות, אבל תהיה בלתי נוהגת לדורות כשיהיה הענין בהפך, והוא שיהיה דבר נמצא בענין אחד מן הענינים, והוא חייב לעשות המעשה אחד או משפט אחד בזמן מן הזמנים והוא היום בלתי נוהג אע״פ שהדבר ההוא נמצא באותו ענין, כמו לוי שהיה פסול במדבר והוא כשר אצלנו היום, וכמו שהתבאר במקומו. והבן זה השרש ושים אותו בלבבך. (שופטים ושוטרים הלכות מלכים פרק ה׳):

מצוות עשה · מצוה קפח

א היא שצונו להכרית זרע עמלק בלבד משאר זרע עשו זכרים ונקבות קטנים וגדולים. והוא אמרו יתעלה תמחה את זכר עמלק. וכבר קדם לנו שלש מצות נצטוו בני ישראל בכניסתן לארץ, למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולמחות זרע עמלק. ומלחמה זו היא מלחמת מצוה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״א מסוטה. (כי תצא, הלכות מלכים פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קפט

א היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו, ולשנוא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן. והוא אמרו יתעלה זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שנאתו בפיך, הלא תראה שמואל בהתחילו לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואחר כך צוה להרגו. והוא אמרו יתברך פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל. (כי תצא, הלכות מלכים פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קצ

א היא שצונו המשפט שנתן לנו במלחמת שאר האומות והיא הנקראת מלחמת הרשות, וזה אנחנו נצטוינו כשנלחם עמהם שנבטיחם על נפשם לבד אם ישלימו עמנו ויתנו לנו הארצות ונחייבם לתת לנו מסים, ואין שומעין להם עד שיקבלו עליהם את הכל, והוא שיתנו דבר ידוע בכל שנה לפי מה שיגזור המלך שיהיה בעת ההיא, ושיהיו תחת ממשלתו משפילים עצמם ומקטינים, והוא ענין השעבוד, ואם לא ישלימו עמנו נצטוינו להרוג כל זכר הגדולים אשר במדינה ההיא ולקחת כל אשר להם והנשים, והוא אמרו אם לא תשלים עמך וגו׳. וזהו כלו נכנס בגדר מלחמת הרשות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בח׳ מסוטה ובב׳ מסנהדרין. (שופטים ושוטרים, מלכים פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קצא

א היא שצונו שנמנה כהן שיוכיח לעם תוכחת המלחמה ויחזיר מי שאינו ראוי לו להלחם או לחולשה בעבור שתהיה מחשבתו בענין יחייב לו מעוט הגבורה למלחמה, והם שלשה דברים שבאר הכתוב, ואחר כך יכנסו למלחמה. וזה הכהן נקרא בהן משוח מלחמה ויאמר בתוכחת הלשון האמור

בתורה ויוסיף על זה מאמרים יעוררו הלבבות למלחמה ויביאם לסכן את עצמם לעזור דת ה׳ לעבדו ולשמור מצותיו ולהנקם מהסכלים המפסידים ישר המדינות. והוא אמרו יתעלה והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וגו׳. ואחרי כן יצוה להכריז במעשה החיל שישובו חלושי הלבבות וכל מי שבנה בית חדש ולא חנכו או נטע כרם ולא חללו או ארש אשה ולא לקחה כמו שבאר לשון הכתוב. ואמרו בגמרא (סוטה מ״ד) כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה כלו רוצה לומר תוכחת משוח מלחמה והכרזה בעורכי המלחמה היא חובה במלחמת הרשות ובה הוא דין התוכחות. ואמרו מלחמת מצוה אין בה שום דבר מזה לא תוכחות ולא הכרזה כמו שהתבאר בח׳ מסוטה. ושם התבארו משפטי מצוה זו. (שופטים ושוטרים, מלכים פ״ז):

מצוות עשה · מצוה קצב

א היא שצונו כשיצאו חיילותינו למלחמה להכין להם דרך חוץ מהמחנות לצאת בו העם ולא יעשה איש צרכיו בכל מקום ובין המלונות כמו שיעשו האומות. והוא אמרו יתעלה ויד תהיה לך. ולשון ספרי אין יד אלא מקום שנאמר והנה מציב לו יד. (כי תצא):

מצוות עשה · מצוה קצג

א היא שצונו שיהא כלי החפירה תלוי עם כלי המלחמה עם כל אחד מאנשי החיל לחפור בו במקום יפנה בו בדרך ההיא המוכנת לזה ויכסה הצואה אחרי צאתו עד שלא תראה הצואה על פני הארץ כלל במחנה המלחמה כמו שאמר בראש הפרשה כי תצא מחנה על אויביך. ולשון מצוה זו ויתד תהיה לך על אזניך. ולשון ספרי אין אזניך אלא מקום זיונין. (כי תצא, הלכות מלכים פ״ו):

מצוות עשה · מצוה קצד

א היא שצונו להשיב את הגזלה בעצמה אם היא נשארה בעצמה, ואם נשבע בתוספת חומש, או לתת דמיה אם נשתנית. והוא אמרו יתעלה והשיב את הגזלה. וכבר בארו במסכת מכות (דף י״ד) שלאו דגזל הוא לאו הנתק לעשה, ואמרו הכתוב אמר לא תגזול והשיב את הגזלה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב״ק. (ויקרא, הלכות גזלה פ״א):

מצוות עשה · מצוה קצה

א היא שצונו לעשות צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב אליהם. וכבר בא הצווי במצוה זו במלות מתחלפות, אמרו יתעלה פתוח תפתח את ידך וגו׳ אמר והחזקת בו ואמר וחי אחיך עמך, והכוונה באלו הלשונות כולם אחת והוא שנעזור אותם ונחזקם די ספוקם. וכבר התבארו דיני מצוה זו במקומות רבים בכתובות ובבא בתרא, ובאה הקבלה בזו שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו כלומר הצדקה אם למי שלמטה ממנו אם לדומה לו ואפילו בדבר מועט. (ראה אנכי, הלכות מתנות עניים פרק ו׳):

מצוות עשה · מצוה קצו

א היא שצונו להעניק עבד עברי כשיצא לחפשי ולא יצא בידים ריקניות. והוא אמרו העניק תעניק לו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ק מקדושין. (ראה אנכי, הלכות עבדים פ״ג):

מצוות עשה · מצוה קצז

א היא שצונו להלוות לעני להקל לו מעניו ולהרחיב לו, וזה מצוה היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה, כי מי שנתגלה ונתבזה לשאול מיד האנשים אין צרת עניו כמו צרת המסתתר שירצה להעזר עד שלא יתגלה עניו ויתבזה. והצווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה אם כסף תלוה את עמי. ולשון מכילתא כל אם שבתורה רשות חוץ משלשה וזה אחד מהם, ואמרו אם כסף חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו חובה ולא רשות. וכבר התבארו דיני מצוה זו בכתובות. (ואלה המשפטים, הלכות מלוה ולוה פ״א):

מצוות עשה · מצוה קצח

א היא שצונו לבקש רבית מן העו״ג (* הראב״ד והרמב״ן משיגין עליו שאין זו מ״ע כלל, ובספרי אינו אלא לומר שכשמלוה לישראל ברבית עובר בלאו הבא מכלל עשה, וכן הסכמת כל הפוסקים:) ואז נלוה לו עד שלא נועילהו ולא נעזור לו ואפילו בענין שנהנה עמו כמו שהוזהרנו מעשות כך לישראל. והוא אמרו יתעלה לנכרי תשיך שבא בפירוש המקובל שזה מצות עשה. ולשון ספרי לנכרי תשיך מצות עשה ולאחיך לא תשיך מצות לא תעשה, ולמצוה זו גם כן תנאין דרבנן. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא מציעא. (כי תצא, הלכות מלוה ולוה פ״ה):

מצוות עשה · מצוה קצט

א היא שצונו להשיב המשכון לבעליו הישראל בעת צרכו אליו אם יהיה המשכון ממה שיצטרך אליו ביום כגון כלי מלאכתו ומעשהו ישיבהו ביום וימשכנהו בלילה ואם היה ממה שיצטרך אליו בלילה כמו הכסת והמכסה שישיבהו לו בלילה וימשכנהו ביום. ולשון מכילתא עד בא השמש תשיבנו לו זה כסות יום שאתה מחזיר לו כל היום כסות לילה שאתה מחזיר לו כל הלילה מנין תלמוד לומר השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש מכאן אמרו חכמים שאם משכן לו כסות יום מחזיר לו כל היום וכסות לילה מחזיר לו כל הלילה. וכבר התבאר בגמרא מכות (דף ט״ז) שאמרו יתעלה לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הוא לאו הנתק לעשה והעשה הוא אמרו השב תשיב לו מלמד שמחזירין כסות לילה בלילה וכסות יום ביום. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ח׳ ממציעא. (ואלה המשפטים, תצא, הלכות מלוה ולוה פ״ג):

מצוות עשה · מצוה ר

א היא שצונו לתת שכר שכיר ביומו ולא יאחר אותו ליום אחר. והוא אמרו יתעלה ביומו תתן שכרו. ודין מצוה זו שיהיה שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום כמו שנבאר במצות לא תעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ט ממציעא. ושם התבאר שזה מחוייב בכל שכיר יום בין בנכרי בין בישראל מצות עשה לפרוע בזמנו. (כי תצא, משפטים, הלכות שכירות פי״א):

מצוות עשה · מצוה רא

א היא שצונו להיות השכיר אוכל מהדבר שיעבוד בו בעת עבודתו כשיהיה הדבר מחובר לקרקע. והוא אמרו יתעלה כי תבא בכרם כי תבא בקמת. וכבר התבאר בגמרא מציעא (דף פ״ז) כי משני אלו הכתובים למדנו שהאדם אוכל במחובר לקרקע בשעת מלאכה ושלא יספיק לנו הכתוב האחד מבלתי חבירו עמו, כמו שבארנו במה שקדם אצלנו באמרנו עד שיאמר ושני כתובים ואם לאו לא שמענו אם כן מצות עשה זאת עלה ענינה משני כתובים כלומר היתר אכילה לשכיר מן המחובר. ובבאור אמרו (שם) אלו אוכלין מן התורה וכו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ז ממציעא. (שם שם פי״ב):

מצוות עשה · מצוה רב

א היא שצונו להוריד המשא מעל הבהמה שנתיגעה במשאה בדרך. והוא אמרו יתעלה עזוב תעזוב עמו. ולשון מכילתא עזוב תעזוב לשון פריקה ושם נאמר וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה כלומר שאנחנו נצטוינו לפרוק מעליה משאה והוזהרנו גם כן מהניח אותה רובצת תחת משאה ואם הניחה עבר על עשה ועל לא תעשה. הנה התבאר עזוב תעזוב מצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ב ממציעא. (ואלה המשפטים, הלכות רוצח פי״ג):

מצוות עשה · מצוה רג

א היא שצונו להקים המשא על הבהמה או על האדם כשיהיה לבדו אחר שהורידו זולתנו, שאנחנו כמו שנצטוינו להורידו כן נצטוינו להקימו. והוא אמרו יתעלה הקם תקים עמו. ולשון מכילתא הקם תקים עמו זו טעינה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני ממציעא, ושם התבאר שמצוה מן התורה לטעון ומצוה מן התורה לפרוק. (כי תצא, שם):

מצוות עשה · מצוה רד

א היא שצונו להשיב האבדה לבעליה. והוא אמרו יתעלה השב תשיבם לאחיך ובבאור אמרו השבת אבדה עשה היא ואמרו גם כן באבדה נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא תעשה. והנה נבאר לא תעשה של אבדה במקומו. וכבר התבארו דיני מצוה זו בשני ממציעא. (ואלה המשפטים, הלכות גזלה פי״א):

מצוות עשה · מצוה רה

א היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר התוכחה ואין ראוי שיאמר אחר שאני לא אחטא אם יחטא אחר זולתי מה לי עם אלהיו, זה הפך התורה אבל אנחנו מצווין שלא נחטא ושלא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבין אנו להוכיחו ולהשיבו ואע״פ שלא יצא עליו עדות וחייב עליו דין. והוא אמרו יתעלה הוכח תוכיח את עמיתך, ונכנס בצווי הזה שנוכיח קצתנו לקצתנו כשיחטא איש ממנו לאיש ולא נטור בלבבנו ולא נחשוב לו עון אבל נצטוינו להוכיחו במאמר עד שלא ישאר דבר בנפש. ולשון ספרא מנין שאפילו הוכיחו שתים או שלש פעמים שחוזר ומוכיח אותו תלמוד לומר הוכח תוכיח אפילו אלף פעמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא. וכבר בארו חכמים שחיוב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפחות לנכבד הוא חייב להוכיחו ואפילו קלל אותו ובזהו לא יסור מלהוכיחו עד שיפריז כמו שבארו מקבלי התורה ואמרו (ערכין ט״ז:) עד הכאה. ויש למצוה זו תנאים ומשפטים התבארו במקומות מפוזרים מהתלמוד. (קדושים תהיו, מדע הלכות דעות פ״ו):

מצוות עשה · מצוה רו

א היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כאשר נאהב עצמנו ושתהיה אהבתו וחמלתו לאחיו כאהבתו וחמלתו לעצמו בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו אם ירצה אותו ארצה אני אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמוך. (קדושים תהיו, מדע הלכות דעות פ״ז):

מצוות עשה · מצוה רז

א היא שצונו לאהוב את הגרים והוא אמרו יתעלה ואהבתם את הגר, ואע״פ שהיה נכלל בזה עם ישראל באמרו ואהבת לרעך כמוך שזה הגר גר צדק אבל מפני שנכנס בתורתנו הוסיף האל אהבה על אהבתו וייחד לו מצוה נוספת כמו שעשה באזהרת ולא תונו ואמר וגר לא תונה. והתבאר מלשון הגמרא (מציעא פ״ט:) שחייבין על אונאת הגר משום לא תונו ומשום וגר לא תונה גם אנחנו חייבין באהבתו משום ואהבת לרעך ומשום ואהבתם את הגר, וזה מבואר אין ספק בו ואיני יודע אדם ממי שמנה המצות שסכל זה, וברוב המדרשות בארו שהאל צונו על הגר כמו שצונו על עצמו אמר ואהבת את ה׳ אלהיך ואמר ואהבתם את הגר. (והיה עקב, מדע הלכות דעות פ״ו):

מצוות עשה · מצוה רח

א היא שצונו לצדק הפלס והמאזנים והמשקולות והמדות להפליג בצמצומם. והוא אמרו יתעלה מאזני צדק. ולשון ספרא מאזני צדק צדק את המאזנים יפה אבני צדק צדק את המשקולות יפה, איפת צדק צדק את האיפה יפה, והין צדק צדק את ההין יפה. וכבר נודע שהאיפה היא מדת היבש וההין מדת הלח, ואלה כלם ענינים אם נשתנו מיני השיעורים כפי הדבר שישקול או ימוד אמנם הוא שיעור ערך מן המערכים, ואלו כולם רוצה לומר הפלס והמאזנים והאיפה יקראו מדות והצווי שנצטוינו להפליג בצמצום השיעור המוסכם עליו מכל מין ומין מהם יקרא מצות מדות. ולשון ספרי על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצות מדות שכל המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר בה כופר ביציאת מצרים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי מבתרא. (קדושים תהיו, הלכות גנבה ואבדה פ״ח):

מצוות עשה · מצוה רט

א היא שצונו לכבד החכמים ולקום מפניהם ולגדל אותם. והוא אמרו יתעלה מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ולשון ספרא תקום והדרת קימה שיש בה הדור. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מקדושין. ודע שעם היות מצוה זו מחוייבת לאנשים כלם בכלל כלומר לכבד החכמים ואפילו לחכם ששוה לו בחכמה כמו שבארו באמרם (ב״מ ל״ג) ת״ח שבבבל (היו) עומדים זה מפני זה דע שיש בכבוד דברים נוספים על התלמיד, וזה כי כבוד התלמיד לרבו יש בו תוספת גדולה על הכבוד שהוא מחוייב לחכם ויתחייב לו עם הכבוד המורא כי הם כבר בארו שחק רבו עליו כחק אביו שחייבו הכתוב לכבדו ולירא ממנו. ובבאור אמרו (שם) אביו ורבו רבו קודם. וכבר אמרו (סנהדרין ה׳:) שאינו מותר לחלוק עם רבו רוצה לומר בחלוק לצאת מהוראתו ודינו ושיסמוך בחכמתו וילמד או ידון ויורה אלא אם כן יתן לו רשות ואין מותר לו להתקוטט עמו או להתרעם ממנו ולא לחשדו שיהרהר אחריו בפועל או במאמר ממיני הרהור כי אפשר שלא רצה זה. ובפרק חלק (סנהדרין דף ק״י) אמרו כל החולק על רבו כאילו הוא חולק על השכינה שנאמר בהצותם על ה׳, וכל העושה מריבה עם רבו כאילו עושה מריבה עם הקב״ה שנאמר המה מי מריבת קדש וגו׳, וכל המתרעם על רבו כאלו מתרעם על השכינה שנאמר לא עלינו תלונותיכם כי על ה׳, וכל המהרהר על רבו כאילו מהרהר על השכינה שנאמר וידבר העם באלהים ובמשה, וזה כלו מבואר כי מחלוקת קרח ומריבת בני ישראל ותלונתם והאשימם וחשדם אמנם היה עם משה שהיה רבן של כל ישראל ושם הכתוב כל ענין מהם על ה׳. ובבאור אמרו (אבות פ״ד) מורא רבך כמורא שמים, וזה כלו לקוח בראיה מהיות הכתוב מצוה לכבד את האבות והחכמים כמו שהתבאר במקומות רבים מהתלמוד לא שהיה מצוה בפני עצמה, והבן זה. (קדושים תהיו, מדע הלכות תלמוד תורה):

מצוות עשה · מצוה רי

א היא שצונו לכבד אב ואם. והוא אמרו יתעלה כבד את אביך ואת אמך. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתלמוד ועיקרו בקדושין. ולשון ספרא איזהו כבוד מאכיל ומשקה מכניס ומוציא. (וישמע יתרו, הלכות ממרים פ״ו):

מצוות עשה · מצוה ריא

א היא שצונו לירא מאב ואם, והוא שיתנהג עמהם כמנהג מי שהוא ירא ממנו שיענישהו כמו המלך, וילך עמהם כדרך שילך עם מי שמפחד ממנו וירא מהגיע לו ממנו מה שימאס. והוא אמרו יתעלה איש אמו ואביו תיראו. ולשון סיפרא איזהו מורא לא יושב במקומו ולא מדבר בפניו ולא סותר את דבריו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת קדושין. (קדושים תהיו, הלכות ממרים פרק ו׳):

מצוות עשה · מצוה ריב

א היא שצונו לפרות ולרבות לכוין לקיום המין, והיא מצות פריה ורביה. והוא אמרו יתעלה ואתם פרו ורבו. וכבר בארו (ברכות ט״ו) שהחתן פטור מקריאת שמע כשישא בתולה מפני שהיא עסוק במצוה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ז׳ מיבמות. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. ובבאור אמרו (יבמות ס״ה:) האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה. (בראשית, נשים הלכות אישות פט״ו):

מצוות עשה · מצוה ריג

א היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה, וזו היא מצות קדושין, והרמז עליו כי יקח איש אשה ובעלה וגו׳, הורה שהוא יקנה בביאה, ואמרו ויצאה והיתה, כי כמו שההוצאה בשטר אף ההויה בשטר. וכמו כן למדנו שהיא נקנית בכסף מאמרו באמה העבריה אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים שהם בביאה כמו שהתבאר במקומות מכתובות וקדושין ונדה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלמות במסכת קדושין. ובבאור אמרו (קדושין ט׳:) קדושי ביאה שהם דאורייתא. (כי תצא, נשים הלכות אישות):

מצוות עשה · מצוה ריד

א היא שצונו להתיחד חתן עם אשתו שנה תמימה שלא יצא חוץ לעיר ולא יצא לצבא ולא יעבור עליו דבר מהדברים הדומים לאלו אבל ישמח עמה עד מלאת לו שנה תמימה. והוא אמרו יתעלה נקי יהיה לביתו שנה אחת. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ח׳ מסוטה. (כי תצא, הלכות מלכים פ״ז):

מצוות עשה · מצוה רטו

א היא שצונו למול את הבן. והוא אמרו יתעלה לאברהם המול לכם כל זכר וכתיב בתורה שהוא בכרת מי שמבטל מצוה זו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק י״ח משבת וד׳ מיבמות, ואין האשה מצווה למול את בנה כמו שהאב מצווה בזה כמו שהתבאר בקדושין. (לך לך, אהבה הלכות מילה):

מצוות עשה · מצוה רטז

א היא שצונו להיות היבם נושא את אשת אחיו כשמת ולא הניח זרע. והוא אמרו יתעלה יבמה יבא עליה. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת יבמות. (כי תצא, נשים הלכות יבום וחליצה):

מצוות עשה · מצוה ריז

א היא שצונו להיות היבמה חולצת ליבמה אם לא ישאנה. והוא אמרו יתעלה וחלצה נעלו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יבמות. וכבר ידעת אמרם (יבמות ל״ט:) מצות יבום קודמת למצות חליצה, ולכן היא נקראת יבמות ואע״פ שהיא כוללת דיני היבום והחליצה בשוה. (כי תצא, נשים הלכות יבום וחליצה):

מצוות עשה · מצוה ריח

א היא שצונו לשאת האונס את אנוסתו. והוא אמרו יתעלה ויתברך ולו תהיה לאשה. וכבר התבאר בגמרא מכות (דף ט״ו) שזה הלאו של אונס שהוא לא יוכל שלחה כל ימיו הוא לאו שקדמו עשה. הנה כבר התבאר שזה ולו תהיה לאשה מצות עשה היא. וכבר התבארו דיני מצוה זו בג׳ וד׳ מכתובות. (כי תצא, נשים הלכות נערה בתולה):

מצוות עשה · מצוה ריט

א היא שצונו דין מוציא שם רע כלומר שצונו להלקותו ושתהא אשתו לו לפי שבא בה גם כן ולו תהיה לאשה. וכבר התבאר בגמרא מכות (שם) בזה הלאו גם כן כמו שהתבאר באונס, רוצה לומר שלאו זה קדמו עשה. וכבר התבארו דיני מצוה זו בשלישי ורביעי מכתובות. (כי תצא, נשים הלכות נערה בתולה):

מצוות עשה · מצוה רכ

א היא שצונו בדין המפתה. והוא אמרו יתעלה וכי יפתה איש וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלישי ורביעי מכתובות. (ואלה המשפטים, נשים הלכות נערה בתולה פ״א):

מצוות עשה · מצוה רכא

א היא שצונו בדין אשת יפת תואר. והוא אמרו יתעלה וראית בשביה וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מקדושין. (כי תצא, הלכות מלכים):

מצוות עשה · מצוה רכב

א היא שצונו לגרש בשטר עכ״פ כשנתרצה לגרש והוא אמרו יתברך וכתב לה ספר כריתות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלמות במסכת גיטין. (כי תצא, נשים הלכות גירושין):

מצוות עשה · מצוה רכג

א היא שצונו בדין סוטה. והוא אמרו יתברך איש כי תשטה אשתו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם איך ישקה אותה ואיך יקריב קרבנה וזולת זה מתנאיה במסכת סוטה. (נשא את ראש, נשים הלכות סוטה פ״ג):

מצוות עשה · מצוה רכד

א היא שצונו להכות ברצועה את העוברים על מצות מיוחדות, הוא אמרו יתעלה והפילו השופט והכהו. והנה נרמוז בזכרנו מצות לא תעשה על אותן המצות שמתחייב עליהן העוברן מלקות. וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת מכות. (כי תצא, הלכות סנהדרין פט״ז):

מצוות עשה · מצוה רכה

א היא שצונו להוציא מכה נפש בשגגה מעירו לעיר מקלט. והוא אמרו יתברך וישב שם עד מות הכהן הגדול. ולשון ספרי וישב שם אינו יוצא משם לעולם שנאמר שם שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מכות. (אלה מסעי, הלכות רוצח פ״ה):

מצוות עשה · מצוה רכו

א היא שצונו להרוג את העוברים על קצת המצות בסייף. והוא אמרו יתברך נקם ינקם. והנה נרמוז במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן התזת הראש בסייף. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין. (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין כל דיני ארבע מיתות ב״ד פי״ד וט״ו):

מצוות עשה · מצוה רכז

א היא שצונו לחנוק העוברים על קצת מצות מיוחדות. והוא אמרו יתברך מות יומת, והנה נרמוז במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן חנק. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי ממסכת סנהדרין. (קדושים תהיו, סנהדרין פי״ד וכל דיני מיתות ב״ד פרק י״ד וט״ו):

מצוות עשה · מצוה רכח

א היא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות הוא אמרו יתברך באש ישרפו אותו ואתהן, והנה נרמוז במצות לא תעשה המצות שחייבין עליהן שרפה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין. (קדושים תהיו, סנהדרין פי״ד וכנ״ל):

מצוות עשה · מצוה רכט

א היא שצונו לסקול העוברים על קצת מצות. והוא אמרו יתברך וסקלתם אותם באבנים ומתו. והנה נרמוז על המצות שחייבין עליהן סקילה כשנזכיר מצות לא תעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ששי מסנהדרין. (תצא, הלכות סנהדרין פט״ו):

מצוות עשה · מצוה רל

א היא שצונו לתלות קצת הרוגי בית דין. והוא אמרו יתברך ותלית אותו על עץ. והנה נזכיר המצוה שחייבין העוברים עליה תליה במצות לא תעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין. (תצא, הלכות סנהדרין שם):

מצוות עשה · מצוה רלא

א היא שצונו לקבור הרוגי בית דין ביום שנהרגו. והוא אמרו יתעלה כי קבור תקברנו ביום ההוא. ולשון ספרי כי קבור תקברנו מצות עשה והוא הדין בשאר מתים רוצה לומר שנקבור כל מתי ישראל ביום מותם. ולכן המת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו נקרא מת מצוה כלומר המת שמצוה על כל אדם לקברו באמרו קבור תקברנו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בששי מסנהדרין. (תצא שם):

מצוות עשה · מצוה רלב

א היא שצונו בדין עבד עברי. והוא אמרו יתברך כי תקנה עבד עברי. וכבר התבארו רוב דיני מצוה זו בפירוש בתורה והתבארו דיני מצוה זו כלם במסכת קדושין. (ואלה המשפטים, הלכות עבדים פ״א):

מצוות עשה · מצוה רלג

א היא שצונו לישא אמה העבריה אדוניה שקנה אותה או בנו וזו היא מצות יעוד קודמת למצות פדיה באמרו אשר לא יעדה והפדה. ודע שדין עבד עברי ודין אמה העבריה אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ד ממסכת קדושין.

מצוות עשה · מצוה רלד

א היא שצונו לפדות אמה העבריה. והוא אמרו יתברך והפדה. פדיה זו יש לה דקדוקים ותנאים ובה משפטים רבים. וכבר התבארו במסכת קדושין. ושם התבאר דין אמה העבריה על השלמות. ובמכילתא אמרו בפירוש ואם שלש אלה לא יעשה לה יעד לך או לבנך או פדה אותה. (ואלה המשפטים, הלכות עבדים פי״ד):

מצוות עשה · מצוה רלה

א היא שצונו בדין עבד כנעני. והוא שנעבוד בו לעולם ושאין לו חירות אלא בשן ועין והוא הדין לשאר איברים שאינן חוזרין כמו שבא הפירוש המקובל. והוא אמרו לעולם בהם תעבודו וכתיב וכי יכה איש וגו׳. ולשון גמרא גיטין (דף ל״ח:) כל המשחרר עבדו עובר בעשה דכתיב לעולם בהם תעבודו ובא בתורה שהוא משתחרר בשן ועין. וכבר התבארו משפטי מצוה זו על השלמות בקדושין וגיטין. (בהר סיני, הלכות עבדים פ״ה):

מצוות עשה · מצוה רלו

א היא שצונו בדין חובל בחבירו. והוא אמרו יתעלה וכי יריבון אנשים, וזו היא הנקרא דיני קנסות. וכבר בא הכתוב שהוא כולל דיני קנסות כולם, והוא אמרו יתעלה כאשר עשה כן יעשה לו שילקח ממנו תמורת מה שציערו לפי שיעור הצער, כמו שבאה בה הקבלה ואפילו לא היה אלא שביישו לבד, הנה הוא יקנס בממונו השעור ההוא. ודע שדיני הקנסות אלו כלם דיני אדם באדם, וכן כשהזיקה בהמה את האדם או האדם את הבהמה, הנה לא ידונו בהם ויקנסו זולת הבית דין הסמוכין בארץ ישראל. וכבר התבארו דקדוקי דין מצוה זו בפרק א׳ מבבא קמא. (ואלה המשפטים, הלכות חובל ומזיק פ״א):

מצוות עשה · מצוה רלז

א היא שצונו לדון בדיני השור. והוא אמרו יתעלה וכי יגח שור וכי יגוף שור. וכבר התבאר דין זה בששה פרקים הראשונים מקמא. (ואלה המשפטים, נזקי ממון פ״א):

מצוות עשה · מצוה רלח

א היא שצונו לדון בדיני הבור. והוא אמרו יתברך וכי יפתח איש בור. וכבר התבארו דקדוקי דין מצוה זו בפרק שלישי וחמישי מקמא. (ואלה המשפטים, הלכות נזקי ממון פי״ב):

מצוות עשה · מצוה רלט

א היא שצונו להורות בדין הגנב שנקנוס אותו בדין תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה או נהרגהו אם בא במחתרת או נמכרהו, ובכלל כל משפטי הגנב כמו שהתבאר בכתוב. וכבר התבארו דקדוקי דין זה כלם בפרק ז׳ מקמא ובח׳ מסנהדרין ובג׳ ממציעא ובמקומות מעטים מכתובות וקדושין ושבועות. (ואלה המשפטים, הלכות גנבה ואבדה פ״ג):

מצוות עשה · מצוה רמ

א היא שצונו בדין ההבער. והוא אמרו יתברך כי יבער איש. וכבר התבארו דקדוקי דין זה כלו בכללו בשני וחמישי מקמא ובחמישי מגיטין. (ואלה המשפטים, הלכות נזקי ממון פרק א׳ ג׳):

מצוות עשה · מצוה רמא

א היא שצונו בדין ההבערה. והוא אמרו יתברך כי תצא אש וגו׳. וכבר התבארו דקדוקי דין זה בפרק שני וששי מקמא. (ואלה המשפטים, הלכות נזקי ממון פרק י״ד):

מצוות עשה · מצוה רמב

א היא שצונו בדין שומר חנם. והוא אמרו יתעלה כי יתן איש אל רעהו כסף. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפ״ט מקמא וממציעא וח׳ משבועות. (ואלה המשפטים, הלכות שאלה ופקדון בחמשה פרקים):

מצוות עשה · מצוה רמג

א היא שצונו בדין נושא שכר ושוכר שדין שניהם אחד כמו שבארו ואמרו (שבועות מ״ט:) שלשה דינין לארבעה שומרים. והוא אמרו יתעלה כי יתן איש אל רעהו וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בפ״ו וח׳ מקמא ובפ״ג וח׳ ממציעא וח׳ משבועות. (ואלה המשפטים, הלכות שאלה ופקדון בחמשה פרקים):

מצוות עשה · מצוה רמד

א היא שצונו בדין שואל. והוא אמרו יתברך וכי ישאל איש מעם רעהו. וכבר התבארו דקדוקי דין זה בפ״ח ממציעא וח׳ משבועות. (ואלה המשפטים הלכות שאלה ופקדון בשלשה פרקים):

מצוות עשה · מצוה רמה

א היא שצונו בדין מקח וממכר רוצה לומר הפנים אשר בה יתקיים המכר בין המוכר והקונה. וכבר לקחו ראיה על אלה הפנים מאמרו וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד וגו׳. וכבר אמרו (ב״מ מ״ז:) דבר הנקנה מיד ליד כלומר משיכה. וכבר התבאר שם שמדבר תורה מעות קונות והמשיכה במטלטלין תקנת חכמים היא וכן המסירה וההגבהה. ובבאור אמרו שם כדרך שתקנו משיכה במוכרין תקנו משיכה בלקוחות. הנה התבאר לך שהיותם מצריכים המשיכה בממכרים מפני שהיא תקנה כמו שהתבאר במקומו. ואולם שאר הפנים שקונין בהם הקרקעות וזולתם כלומר שטר וחזקה הנה סמכו אותו לכתוב גם כן. וכבר התבארו משפטי דין זה רוצה לומר הפנים שיתקיים המקח בהם בכל מין ומין בפרק א׳ מקדושין ובפ״ד וח׳ וט׳ ממציעא וג׳ וד׳ וה׳ וו׳ וז׳ מבתרא. (בהר סיני, הלכות מכירה בי״א פרקים):

מצוות עשה · מצוה רמו

א היא שצונו בדין טוען ונטען. והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו על כל דבר פשע אשר יאמר עליו כי הוא זה. ולשון מכילתא כי הוא זה עד שיודה במקצת. ובזה הדין יכנס כל מה שהוא נופל בין בני אדם מהתביעות קצתם על קצתם שיכנס בהם ההודאה והכפירה. וכבר התבארו דיני מצוה זו בג׳ מקמא וה׳ וו׳ משבועות וממנו שאלות רבות הם מפוזרות במקומות רבים מהתלמוד גם כן, ובפרק א׳ וח׳ ממציעא. (ואלה המשפטים, הלכות טוען וטוען בט״ז פרקים):

מצוות עשה · מצוה רמז

א היא שצונו להציל הנרדף אפילו בנפשו של רודף, כלומר שאנו מצווים להרוג הרודף אם לא נוכל להציל הנרדף אלא בנפש הרודף. והוא אמרו יתעלה וקצותה את כפה. ולשון ספרי במבושיו, מה מבושיו מיוחד שיש בה סכנת נפשות הרי הוא בוקצותה את כפה מלמד שאתה חייב להצילו בכפה מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה שאתה יכול להצילו בנפשה תלמוד לומר לא תחוס עינך. הנה כבר התבאר לך ענין הצווי הזה ושאמרו אשת האחד אמנם דבר הכתוב בהווה, והכונה הוא להציל הנרדף באיבריו של רודף. ואם אי אפשר להצילו כי אם במיתת הרודף בפעם אחת המיתהו. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפ״ה מסנהדרין. (כי תצא, הלכות רוצח פ״א):

מצוות עשה · מצוה רמח

א היא שהורנו בדיני נחלות. והוא אמרו יתעלה איש כי ימות ובן אין לו, ומכלל דין זה בלא ספק היות הבכור יורש פי שנים שזה משפט ממשפטי הירושות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בח׳ וט׳ מבתרא. (פינחס, בי״א פרקים בנחלות):

סיום מצוות עשה

א **ודע** כי מה שאמרנו שנתבארו משפטם במקום פלוני, אין כונתנו בזה שזה הפרק או המסכת ההיא תכלול כל משפטי המצוה ההיא עד שלא תמלט מהם שאלה אבל אזכור מקום אשר בו עיקר דין המצוה ההיא ורוב משפטיה ואולם יהיו שאלות רבות למשפטי המצוה ההיא מפוזרות במקומות רבים מהתלמוד ולא אזכור מקומם עתה.

ב וכשתסתכל כל אלו המצות שקדם זכרם עתה שתמצא מהם מצות שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק. ומהם מצות שהם חובה לאיש אחד אם עשה פעולה פלונית או שימצאהו ענין כגון קרבן שוגג ומזיד ופעמים יעמוד אחד מן האנשים כל ימי חייו ולא יעשה הפעולה ההיא ולא ימצאהו הענין ההוא ומאלו המצות גם כן דינן כמו שבארנו כמו עבד עברי ודין אמה העבריה ועבד כנעני ושומר חנם ושואל וזולתם ממה שקדם זכרם, יתכן שיעמוד אחד מן האנשים כל ימי חייו ולא ישפט בזה ולא תתחייב לו המצוה ההיא. ומהם גם כן מצוה אינה נוהגת אלא בהיות הבית קיים, כגון חגיגה וראיה ומצות הקהל. וכבר זכרנום אחת אחת, ומהם גם כן אינה נוהגת אלא למי שיש לו נחלות, כגון מעשרות ותרומות ומתנות כהונה וחוקי העניים, כלקט שכחה ופאה ועוללות, ופעמים לא יהיו לו אותם הקנינים ולא יתחייב בהם, ויעמוד האיש כל ימי חייו ולא יתחייב במצוה מהמצות שהן מזה המין, ואין הצדקה מכלל הזה, כי הצדקה מחוייבת אפילו לעני המתפרנס ממנה כמו שבארנו. ומהם מצות מתחייבות בהכרח בכל זמן בכל מקום ובאיזה ענין שיהיה, כגון ציצית ותפלין ושמירת שבת, ונקראו המצות שהן מזה המין מצות הכרחיות מפני שהם מתחייבות לכל איש שהגיע לפרקו מישראל בהכרח בכל זמן ובכל מקום ובכל ענין. וכשתסתכל באלו הרמ״ח מצות עשה תמצא המצות ההכרחיות ששים מהם, ובתנאי שיהיה האיש שאמרנו שחייב באלו הששים מצות הכרחיות שיהיה ענינו כענין שרוב בני אדם בו, והוא שיהיה עומד בבית במדינה ויאכל המאכלים הידועים למין האדם, רוצה לומר הלחם והבשר ויעשה סחורה עם בני אדם וישא אשה ויוליד בנים. ואלו הששים מצות הם לפי הסדר אשר סדרנו אותם במניננו זה:

ג **מצוה** הראשונה והשנית והשלישית והרביעית והחמישית והששית והשביעית והשמינית והתשיעית, והעשירית אין הנשים חייבות בה. והאחת עשרה ולא תתחייב לנשים, והשתים עשרה ולא תתחייב לנשים, והשלש עשרה ולא תתחייב לנשים גם כן, והארבע עשרה ולא תתחייב לנשים גם כן. והחמש עשרה, והשמנה עשרה ואין הנשים חייבות בה. והתשע עשרה, והשש ועשרים מיוחדת בזכרי הכהנים, ול״ב ונ״ד וע״ג וצ״ד [וקמ״א] וקמ״ג וקמ״ז

וקמ״ט וק״נ וקנ״ב וקנ״ד וקנ״ה וקנ״ו וקנ״ז וקנ״ח וקנ״ט וק״ס, וקס״א ואין הנשים חייבות בה, וקס״ב וקס״ג וקס״ד וקס״ה וקס״ו וקס״ז, וקס״ח ואין הנשים חייבות בה, וקס״ט ואין הנשים חייבות בה, וק״ע ואין הנשים חייבות בה, וקע״ב וקע״ה וקפ״ד וקצ״ה וקצ״ז ור״ו ור״ז ור״ח ור״ט ור״י וריי״א, וריי״ב ואין הנשים חייבות בה, [וריי״ג ואין הנשים חייבות בה, וריי״ד ואין הנשים חייבות בה, ורט״ו ואין הנשים חייבות בה, ורל״א]:

ד **הנה** התבאר לך כי מאלו הששים מצות הכרחיות יש בהן שש וארבעים מצות שהנשים חייבות בהן גם כן, וי״ד שאין הנשים חייבות בהן. ויהיה הסימן באלו הששים מצות הכרחיות ששים המה מלכות, ויהיה הסימן בנפול הי״ד מן הנשים כי אזלת י״ד, או יהיה הסימן המ״ו מצות לנשים גם את בד״ם בריתך שלחתי אסיריך, כלומר שמספר בדם הוא חובה עליהן, והם הברית המחוייב לנשים בהכרח, וזה מה שרצינו לרמוז אותו במצות עשה במספרם:

ה נשלמו מצות עשה

מצוות לא תעשה · מצוה א

א היא שהזהירנו מהאמין באל אחר זולתו. והוא אמרו יתעלה לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. וכבר התבאר בגמרא מכות (דף כ״ג:) שלאו זה מכלל תרי״ג מצות, והוא אמרם שם תרי״ג מצות נאמרו למשה בסיני וכו׳, כמו שבארו במצוה ראשונה ממצות עשה. (וישמע יתרו, מדע הלכות יסודי התורה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה ב

א שהזהירנו מעשות ע״ז לעבוד, ואין חלוק בין שעשאה בידו בין שיצוה לעשותה. והוא אמרו יתברך לא תעשה לך פסל וגו׳. ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות, רוצה לומר לאו עשיית ע״ז ואף על פי שעשאה לו זולתו במצותו ואפילו לא עבד אותה. (וישמע יתרו, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה ג

א שהזהירנו מעשות ע״ז לזולתנו כדי שיעבוד אותה ואפילו היה מי שיצוה אותו לעשותה עכו״ם. והוא אמרו יתעלה אלהי מסכה לא תעשה לך. ולשון ספרי לא תעשה אפילו לאחרים ושם נאמר העושה ע״ז לעצמו עובר משום שני לאוין רוצה לומר שהוא עובר על עשותה בידו ואפילו עשאה לזולתו באשר התבאר בזאת המצוה השלישית, ועובר גם כן משום שקנה ע״ז ושהה אצלו ואפילו עשאה לו זולתו כמו שקדם במצוה השנית ולכן ילקה שתי מלקיות. וכבר התבאר דין מצוה זו עם מה שלפניה במסכת ע״ז. (קדושים תהיו, מדע הלכות ע״ז שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ד

א שהזהירנו מעשות צורות בעלי חיים מהעצים והאבנים והמתכות וזולתם ואע״פ שלא יעשו להעבד, וזה הרחקה מעשות הצורות כלל כדי שלא יחשוב בהם מה שיחשבו הסכלים עע״ז שיחשבו כי לצורות כחות. והוא אמרו יתעלה לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב. ולשון מכילתא בענין לאו זה על צד הבאור אלהי כסף לא תעשו שלא תאמר הריני עושה לנוי כדרך שאחרים עושין במדינות תלמוד לומר לא תעשו לכם. והעובר על לאו זה חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ואי זה מן הצורות אפשר לציירם ואי זה מהם לא יצויירו ואיך יהיה תאר הציור בפ״ג מע״ז. והתבאר בסנהדרין (דף ז׳:) שלאו זה גם כן רוצה לומר אמרו לא תעשון כולל ענינים מכוונת מצוה זו. אבל פשטיה דקרא מדבר במה שזכרנו כמו שהתבאר במכילתא. (וישמע יתרו, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה ה

א שהזהירנו מהשתחוות לע״ז. והוא אמרו יתברך לא תשתחוה להם, והוא מבואר שאמרנו ע״ז נרצה בו כל מה שיעבד זולת האל. ואין הכונה איסור השתחואה לבדה לא זולתה, אמנם זכר דרך אחד מדרכי העבודה רוצה לומר ההשתחויה, וכן אנחנו מוזהרים מהקריב להם ולנסך ולקטר, ומי שעבר על אחד מאלו והשתחוה או הקריב או נסך או קטר חייב סקילה. ולשון מכילתא זובח לאלהים יחרם עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר לא תשתחוה

להם ולא תעבדם זביחה בכלל היתה ויצתה ללמד מה זביחה מיוחדת שכיוצא בה עובדים לשמים וחייבים עליה בין שהוא עובדו בין שאינו עובדו, אף כל שכיוצא בו עובדים לשמים חייבין עליו בין עובדו בין שאינו עובדו. וענין המאמר זה, כי אלו הארבעה מינין מן העבודהה, והם ההשתחויה והנסוך והזביחה והקטור שבהם נצטוינו שנעבוד האל יתברך, כל מי שיעבוד ע״ז באחת מהם חייב סקילה אף אם היה זה הנעבד אין דרכו שיעבד באחד מהן, והוא שקראוהו שלא כדרכה, רוצה לומר שאפילו עבד אותה שלא כדרך עבודתה אחר שעבדה באחד מאלו חייב סקילה כשיהיה מזיד, והוא בכרת אם לא ידעו בית דין או לא יעשו בו העונש, ואם היה שוגג יקריב קרבן. וכן כשקבלו עליו באלוה באיזה דבר שקבלו עליו חייב. וכבר נכפלה אזהרה זו רוצה לומר איסור עבודתם באחד מאלו הארבעה מינין ואפילו שלא כדרכה. והוא אמרו יתעלה ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים. ולשון ספרי אין שעירים אלא שדים. ובגמרא זבחים (דף ק״ו) נתבאר שלאו זה אמנם הוא בשוחט לע״ז אפילו לא תהיה השחיטה דרך עבודתה. אמרו מנין לזובח בהמה למרקוליס שהוא חייב שנאמר ולא יזבחו עוד אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו הגוים האלה תנהו ענין לשלא כדרכה, והעובר עליו אם יהיה מזיד בכרת וסקילה כמו שאמרנו, ובשוגג יקריב קרבן. ולשון התורה זובח לאלהים יחרם. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין. (וישמע יתרו, מדע הלכות ע״ז פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה ו

א שהזהירנו מעבוד ע״ז אפילו זולת הארבעה מינין הקדומים, אבל בתנאי שתהיה העבודה כדרכה, רוצה לומר שיעבוד אותה במה שהוא דרך אותו הנעבד שיעבד בו, כמו שיפעור עצמו לפעור או יזרוק אבן למרקוליס. והוא אמרו יתעלה באזהרה מזה לא תעבדם. ולשון מכילתא לא תשתחוה להם ולא תעבדם לחייב על העבודה בפני עצמה, ולכן מי שיזרוק אבן לפעור או יפעור למרקוליס אין זה חייב כי אין זה דרך עבודתה מפני אמרו יתברך איכה יעבדו וגו׳ והעובר על לאו זה חייב במזיד סקילה וכרת ובשוגג קרבן. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין (דף ס״ד:) ושם אמרו שלש כריתות לע״ז אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למולך, רוצה לומר כי מי שיעבוד אי זה ע״ז שיהיה באחת מן העבודות הנה הוא חייב כרת ובתנאי שיעבוד אותה כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתעבד בו כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש. וכן מי שעבד באחת מארבע עבודות לאיזה נעבד שיהיה מהם הנה הוא חייב כרת ואף על פי שאין דרך עבודתה בכך כמו אילו הקריב לפעור או השתחוה למרקוליס, וזהו שלא כדרכה, והכרת השלישית במי שהעביר מזרעו למולך כמו שאבאר. (וישמע יתרו, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פרק ג׳):

מצוות לא תעשה · מצוה ז

א שהזהירנו מתת קצת מבנינו אל הנעבד המפורסם בזמן נתינת התורה שהיה שמו מולך. והוא אמרו יתעלה ומזרעך לא תתן להעביר למולך. והיתה עבודתו כמו שהתבאר בפרק שביעי מסנהדרין (שם) והיא שהיו מבעירין אש גדולה לפני הצלם ויקח אחד מבניו ויתנהו לגזבר מתעסק לאותו הנעבד ויעבירהו הגזבר על האש מצד אל צד. וכבר נכפלה האזהרה מהמעשה הזה באמרו לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש. ומי שעבר על לאו זה במזיד חייב סקילה וכרת אם לא יסקל ובשוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ז מסנהדרין. (אחרי מות, שם פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה ח

א שהזהירנו מעשות אוב. והוא שיקטיר בקטורת ידועה ויעשה פעולות מיוחדות ויתדמה להשמיע דבור מתחת שחיו שישיב על מה שישאל ממנו, וזה מין אחד ממיניו. והוא אמרו יתעלה אל תפנו אל האובות. ולשון ספרי אוב זה פיתום המדבר משחיו. והעובר על לאו זה במזיד נסקל ואם לא יסקל יהיה בכרת ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה, רוצה לומר מי שעשה אותו מעשה בידו ויתעסק בו בעצמו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין. (קדושים, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה ט

א שהזהירנו מעשות מעשה ידעוני, והוא גם כן מין ממיני ע״ז. והוא שיקח עצם עוף ששמו ידוע וישים אותו בפיו ויעשן עשן ויתהולל הוללות ויעשה מעשים עד שיתחבר לו ענין דומה לחולי הנופל ויקחהו תרדמה וידבר בהזיה. אמרו ידעוני מניח עצם עוף ששמו ידוע לתוך פיו ומדבר מאליו. ובא אזהרה בו בזה הלשון אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, ואל תחשוב שלאו זה הוא לאו שבכללות כי הוא כבר חלק אותו בזכרון העונש ואמר או

ידעוני וחייב בכל אחת מהם סקילה וכרת במזיד. והוא אמרו יתעלה איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני. ולשון ספרי לפי שהוא אומר איש או אשה עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר אל תפנו אל האובות, ועל לאו זה בשוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין. (קדושים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה י

א שהזהירנו מנטות אחר ע״ז ומהתעסק בספוריה, רוצה לומר בזה העיון ברוחניות, כלומר הכוכב פלוני ירד על תאר כך ויעשה כך והפלוני יקטירו לו ויעמדו לפניו על תאר כך ויעשה הדבר הפלוני ומה שילך על הדרך הזה, כי המחשבה באלו הדברים והעיון באלו הלשונות הוא מה שיעורר האדם לבקש אותם ועבודתם, והכתוב אשר הזהירנו מזה הענין הוא אמרו אל תפנו אל האלילים. ולשון ספרי אם פונה אתה אחריהם אתה עושה אותם אלהות. ושם אמרו רבי יהודה אומר אל תפנה לראותם, אפילו להסתכל צורת הצלם הנראית והמחשבה בעשיתה אינו מותר כדי שלא יתעסק חלק הזמן בחלק ממנה. ובפרק שואל אדם (דף קמ״ט) אמרו כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנא עצמה אפילו בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא א״ר יוחנן אל תפנו אל מדעתכם. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו רוצה לומר באיסור מחשבה בע״ז, והוא אמרו יתעלה השמרו לכם פן יפתה לבבכם רוצה לומר כי כשתעמיק לבך לחשוב בה יהיה מביא אותך לסור מן הדרך ולהתעסק בעבודתה. ואמר גם כן בזה הענין בעצמו ופן תשא עיניך השמימה, כי לא בא להזהיר האדם (ראשונה) שלא לראות אותם בעיניו, ואמנם הזהיר מן הענין במה שיתיחס אל עבודתם בעיון הלב. וכן אמר פן תדרוש לאלהיהם יזהיר מלדרוש איכות עבודתם אע״פ שלא יעבדם שזה כולו מביא לטעות בהם. ודע שהעובר על זה חייב מלקות. וכבר התבאר בסוף פ״ק מעירובין (דף י״ז:) על מה שאמרו לוקים על עירובי תחומין ושמו ראיית זה אמרו אל יצא איש ממקומו, והקשה אחד ואמר ואיך ילקה מלקות על אזהרה במלת אל ולא באה האזהרה במלת לא, והשיבו על צד הקושיא וכי כל מה שיבא במלת אל אין לוקין עליו אלא מעתה אל תפנו אל האלילים ה״נ דלא לקי, הנה הורה כי לאו זה לוקין עליו. (קדושים תהיו, שם פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה יא

א שהזהירנו מעשות מצבה יתחברו אליה ויכבדוה אפילו הושמה לעבוד האל עליה, וזה כי יתדמה בע״ז, כי כן היו עושין הבונין מצבה ומשימין עליה ע״ז. והוא אמרו יתעלה באזהרה מזה לא תקים לך מצבה. ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות. (שופטים ושוטרים, שם פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה יב

א שהזהירנו מעשות אבן מוכנת להשתחוות עליה אפילו היה זה לאל יתברך, וגם כן שלא יתדמה לע״ז כי כן עושין אבן מציירת במלאכה מחוכמת לפני הצלם וישתחוו עליה לאותו צלם, ואמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה והעובר על לאו זה לוקה. ולשון ספרא לא תתנו בארצכם בארצכם אי אתם משתחוים על האבנים אבל אתם משתחוים על האבנים שבמקדש. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בגמרא מגלה. (בהר סיני, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה יג

א היא שנמנענו מלנטוע אילנות במקדש או אצל המזבח על דרך הנוי והיופי לכוין בזה עבודת האל יתעלה, לפי שכך היו עושין עובדי ע״ז שהיו נוטעין להם אילנות יפים ותאוה לעינים בבתי עבודתם. והוא אמרו יתעלה לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה׳ אלהיך. והעובר על לאו זה הוא חייב מלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמיד ושם נאמר שהנטיעה אסורה במקדש. (שופטים ושוטרים, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה יד

א שהזהירנו מהשבע בע״ז, ואפילו לעובדיה לא ישביעו אותם בה כמו שבארו באמרם לא תשביעו העכו״ם ביראתו. והוא אמרו יתעלה ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא תשביע לעכו״ם ביראתו, ושם נאמר גם כן לא תזכירו שלא ידור אדם בשם ע״ז. ובסנהדרין (דף ס״ג:) לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע״ז פלונית, והעובר על לאו זה כלומר שישבע בדבר מן הנבראים שיחשבו בהם הטועים האלהות על צד ההגדלה חייב מלקות.

ובגמרא סנהדרין (שם ע״א) עם מה שהזהירנו מחבק ע״ז ולנשקה ולכבד לפניה וכגון אלו מפעולות הכבוד והאהבה אמר על כלם אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין. (ואלה המשפטים, שם פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה טו

א שהזהירנו מדרוש לע״ז ויקרא האנשים לעבדה ויזרזם על זה ואף על פי שזה הדורש לא יעשה פעולה מהפעולות זולת הדרישה אליה, וזה נקרא אם היה דורש אליה אל העם מדיח, והוא אמרו יתעלה יצאו אנשים בני בליעל. ואם דרש אחד מן האנשים נקרא מסית, והוא אמרו יתעלה כי יסיתך אחיך בן אמך. ודברינו במצוה זו אמנם הוא במדיח, ואזהרה שבאה בזה הוא אמרו יתברך ולא ישמע על פיך אזהרה למסית, מסית בהדיא כתיב ביה וכל ישראל ישמעו וייראו ולא יוסיפו לעשות אלא אזהרה למדיח. וכן אמרו במכילתא לא ישמע על פיך אזהרה למדיח, והעובר על לאו זה חייב סקילה. ולשון סנהדרין (דף ס״ז) מדיחי עיר הנדחת בסקילה. וכבר התבארו דיני מצוה זו בעשירי מסנהדרין. (ראה אנכי, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה טז

א שהזהירנו מהסית והוא שידרוש אחד מישראל לעבוד ע״ז והוא הנקרא מסית כמו שקדם באורו. ולשון אזהרה מזה ולא יוסיפו לעשות בדבר הרע הזה. והעובר על לאו זה חייב סקילה כמו שבא בכתוב כי הרוג תהרגנו. והאיש שמשתדל המסית שיוסת לו הוא ראוי שיהרגנו כמו שבאר יתעלה ידך תהיה בו בראשונה. ולשון ספרי מצוה זו ביד המוסת. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין. (שם, שם פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה יז

א שהזהיר המוסת מלאהוב המסית ולהאזין לדבריו. והוא אמרו יתעלה לא תאבה לו. ולשון ספרי מכלל שנאמר ואהבת לרעך כמוך יכול אתה אוהב לזה, תלמוד לומר לא תאבה לו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה יח

א שימנע המוסת להקל נטירת המסית אבל הוא חייב לנטור אותו על כל פנים וכל זמן שלא יטור הוא עובר על מצות לא תעשה. והיינו דאמר יתעלה ולא תשמע אליו, ובא הפירוש מכלל שנאמר עזוב תעזוב עמו יכול אתה עוזב לזה, תלמוד לומר ולא תשמע אליו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה יט

א שהזהיר המוסת מהציל את המסית כשיראה אותו בענין המיתה והצרה. והוא אמרו יתעלה לא תחוס עינך עליו ובא הפירוש מכלל שנאמר לא תעמוד על דם רעך יכול אי אתה עומד על דמו של זה תלמוד לומר לא תחוס עינך. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה כ

א שהזהיר המוסת שלא ילמד זכות למסית ואפילו יודע לו זכות אין מותר לו להזכירו וללמד. והוא אמרו יתברך לא תחמול ובא הפירוש לא תלמד עליו זכות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה כא

א שהזהיר המוסת מלשתוק בחובה שידע אותה למסית ממה שיעמוד להעמיד העונש עליו. והוא אמרו יתעלה ולא תכסה עליו ובא הפירוש לא תכסה עליו אם אתה יודע לו חובה אי אתה רשאי לשתוק. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה כב

א שהזהירנו שלא ליהנות בתכשיטין שיקשטו בהן לע״ז. והוא אמרו יתברך לא תחמוד כסף וזהב עליהם. ובספרי ביאר שצפוי נעבד אסור וסמכו אותו באמרו יתברך לא תחמוד. ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בע״ז. (והיה עקב, שם פ״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה כג

א שהזהירנו שלא לבנות עיר הנדחת. והוא אמרו יתעלה תל עולם לא תבנה עוד. וכל מי שיבנה בה דבר חייב מלקות ר״ל בשיושיב אותה מדינה כאשר היתה. וכבר התבארו דיני מצוה זו בעשירי מסנהדרין. (ראה אנכי, שם פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה כד

א שהזהירנו שלא ליהנות ולהחזיק כלל בדבר ממון של עיר הנדחת. והוא אמרו יתעלה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, ומי שלקח ממנו מאומה חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בעשירי מסנהדרין. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה כה

א שהזהירנו מחבר דבר מע״ז אל ממוננו, אבל נרחיק ממנה ומבתיה ומכל מה שייוחס אליה. והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך. ומי שנהנה מדבר ממנה חייב מלקות. וכבר בארו בסוף מכות (דף כ״ב) שמי שבשל בעצי אשרה לוקה שתים, אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך, ודע זה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלישי מסנהדרין. (והיה עקב, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה כו

א שהזהירנו מהתנבאות בשמה, והוא שיאמר האל צונו לעבוד אותה או שהיא בעצמה צותה לעבדה ויעדה גמול והזהירה מעונש כמו שיחשבו נביאי הבעל ונביאי האשרה, ולא בא בכתוב אזהרה מבוארת מיוחדת בזה הענין כלומר שלא להתנבא בשמה, אבל התבאר בכתוב העונש ודין מיתה על המתנבא בשמה. והוא אמרו יתעלה ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא, וזאת המיתה בחנק לפי מה שהושם השרש אצלנו כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא בחנק. וכבר ידעת השרש שבארתי בשרש י״ד מן השרשים הקודמים לזה המאמר, והוא אמרם התורה לא ענש אלא אם כן הזהיר, ותהיה האזהרה שלו מאמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו. ואינו נמנע היות לאו אחד מזהיר מדברים רבים ולא יהיה משפטו לאו שבכללות כשהתבאר העונש בכל ענין וענין. והנה אביא לך מזה דמיונות במקומם. וכבר התבארו דיני מצוה זו באחד עשר מסנהדרין. (שופטים ושוטרים, שם פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה כז

א שהזהירנו מהתנבא לשקר, והוא שיתנבא בשם ה׳ אבל יאמר מה שלא אמר האל יתעלה לו, אבל אמר זולתו וידרוש הוא בו ויאמר כי האל אמר לו הדבר הזה והוא לא אמר אותו אליו. ולשון האזהרה בזה אמרו אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי אשר לא צויתיו, והעובר על לאו זה דינו גם כן בחנק, וכשמנו הנחנקין אמרו ונביא השקר. ושם (סנהדרין פ״ט) אמרו שלשה מיתתן בידי אדם, אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא מה שלא שמע, את אשר לא צויתיו הא לחבירו צויתיו זה המתנבא מה שלא נאמר לו, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים זה המתנבא בשם ע״ז. ובכללן נאמר ומת הנביא ההוא, וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק. והתבארו משפטי נביא שקר בי״ד מסנהדרין. (שופטים ושוטרים, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה כח

א שהזהירנו משמוע למתנבא בשם ע״ז, רוצה לומר שאנחנו לא נחקרהו ולא נשאלהו ונאמר לו מה האות שלך ומה מופתך על זה המאמר כמו שנעשה למתנבא בשם ה׳, אבל כשנשמעהו מתנבא בשמה נזהירהו מזה במה שראוי בכל פושע ואשם, אם הוא מחזיק בדבריו נקיים בו העונש שנתחייב מדין התורה ולא נביט לאותו המופת שיתן ולא נשמע ממנו טענה. והאזהרה מזה הוא אמרו לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי״א מסנהדרין. (ראה אנכי, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה כט

א שהזהירנו שלא לירא מנביא השקר או להתרשל מלהרגו אחר שהתנבא בשם ה׳, אבל לא נפחד בזה מעון כלל, ובלבד שיתאמת לנו שקרותו. והוא אמרו יתעלה לא תגור ממנו, אל תמנע עצמך מללמד עליו חובה, כך מבואר בספרי. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפתיחת חבורנו לפירוש המשנה. (שופטים ושוטרים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ל

א הזהירנו מללכת בדרכי העכו״ם ומהתנהג במנהגותיהם ואפילו במלבושיהם ובקבוציהם במושבם. והוא אמרו יתעלה לא תלכו בחקות הגוים, ובא הפירוש לא אמרתי אלא החקוקים להם מאבותיהם. ולשון ספרי ובחקותיהם לא תלכו בנימוסות שלהם ובדברים החקוקים להם כגון טרטריאות וקרקסיאות, ואלו הם מינים ממושבם שהיו מתקבצין בהם לעבודת הצלמים, רבי מאיר אומר אלו דרכן של אמורים שמנו חכמים, רבי יהודה אומר שלא תנהיר שלא תגדל ציצית ושלא תספר קומי. ומי שעשה דבר מאלה חייב מלקות, ונכפלה האזהרה מזה הענין במקום אחר, והוא אמרו השמר לך פן תנקש אחריהם שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם והיה לך למוקש שלא תאמר הואיל והוא יוצא בתלוסין אף אני אצא בתלוסין, והוא מין ממיני זיון הפרשים. וכבר ידעת לשון הנביא על כל הלובשים מלבוש נכרי (צפניה א׳:ח׳). וזה כלו להתרחק מהם ולגנות כל חקותיהם ואפילו במלבוש. והתבארו משפטי מצוה זו בששי משבת. (קדושים תהיו, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה לא

א הזהירנו מקסום, רוצה לומר שיניע כח הדמיון במין מן ההנעה כאלו בעלי הכחות כלם המגידים מה שיתחדש קודם היותו, אמנם יתאמת להם בהיות כח הדמיון מהם הזק ודבריהם מתקיימים ברוב ולכן ישענו במה שיהיה, ויהיה להם יתרון על זה כיתרון מעלות אישי האנשים קצתם על קצתם בכל כח מכחות הנפש, ואי אפשר לאלה בעלי הכחות הדמיונות מבלתי שיעשה מעשה ופעולה אחת מהפעולות יניע בה כחו ויוציא פעולתו לאור, והנה מהם מי שיכה במטה אשר בידו בארץ הכאות תכופות ויזעק זעקות משונות ויעזוב מחשבות ויביט לארץ זמן ארוך עד שימצאהו כמו עניני חולי הנופל ויספר מה שעתיד להיות, וכבר ראיתי זה פעמים בסוף המערב. ומהם מי שישטח החול ויעמיד בו תמונות, וזה הרבה מפורסם במערב. ומהם מי שישליך אבנים דקות ביריעה מעור ויאריך לעיין בהם ואחר כך יספר דברים, וזה ידוע ומפורסם בכל מקום שהלכתי. ומהם מי שישליך אזור עור ארוך בארץ ויסתכל בו ויודיע הנסתרות. הכוונה בזה להניע את כח הדמיוני בו, לא שהפועל בעצמותו יעשה דבר או יורה על דבר זה, ובזה טעו ההמון כי הם בעבור שיצדקו להם קצת הספורים יחשבו שפעולות האלו יורו על מה שיהיה, תגיע בהם בזה הענין הטעות עד שיחשבו שקצת אותן הפעולות סבת מה שיהיה כמו שיחשבו בעלי משפטי הכוכבים, כי דיני הכוכבים הם מזה היחס כלומר שהם מין מהנעת הכח הדמיוני ולעורר אותו, ולכן לא ישתוו שני בני אדם בהודעת הנסתר ואם ישתוו בידיעת המשפט. וכל שיעשה אחת מאלו הפעולות וזולתן ממה שילך בדרכן יקרא קוסם, ואומר לא ימצא בך קוסם קסמים. ולשון ספרי איזהו קוסם זה האוחז מקלו בידו ואומר אם אלך או אם לא אלך, וזה מין ההנעה המפורסם באותו הזמן, אמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו, והעובר על לאו זה ויעשה אחד מאלו חייב מלקות, כלומר מי שיהיה קוסם ויגיד לבגי אדם בפועל שיפעל אותו, לא מי שישאל לקוסם, אבל השאלה לקוסם מגונה מאד. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין. (שופטים ושוטרים, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה לב

א הזהירנו מעשות המעשים בבחירה ממשפטי כוכבים והוא שיאמר זה היום טוב למעשה פלוני ונכון לעשות או זה היום מונע מעשות מעשה פלוני ונרחיק מעשותו, והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך מעונן, וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר ולא תעוננו. ולשון ספרא לא תעוננו אלו נותני העתים, כי הלשון נגזר מעונה, רוצה לומר לא יהיה בך מעונן שיאמר עת פלונית טובה והעונה פלונית רעה, והעובר על לאו זה חייב מלקות, ר״ל שיגיד העתים האלו לא מי שישאל בעדם, אבל השאלה ג״כ אסורה מחוברת אל היותה דבר אין אמיתות לה, ומי שיכוין בפעולתו לעת ידוע במבט כדי שיצלח או יהיה לו תועלת באותו מעשה לוקה מפני שעשה מעשה. ובכלל אזהרה זו גם כן אסור פועל החרטומים. ולשון חכמים (סנהדרין ס״ה:) מעונן אלו אוחזי עינים. והוא מין גדול מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שתדמה לאנשים שיעשה ענינים אין אמתתו בהם, כמו שנראה אותם יעשו תמיד יקחו חבל וישימו אותו בכנף בגדיהם ויוציאו נחש, וישליך טבעת לאויר ואחר כך יוציאוהו מפי אדם אחד העומדים לפניו, ומה שידמה לזה מפעולות החרטומים המפורסמים אצל ההמון כל פועל מהם אסור, ומי שעושה זה יקרא אוחז עינים והוא מין הכשוף, ומפני זה לוקה, והוא עם זה גונב דעת הבריות, וההפסד המגיע מזה גדול, כי כן ציור הענינים הנמנעים תכלית המניעה אפשריית אצל הסכלים והנשים והקטנים רע מאד, ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו אפשר שיהיה, והבן זה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לג

א שהזהירנו מנחש, כמאמר הריקים כבר חזרתי מן הדרך לא ישלם לי צרכי, והיום יום ראשון מה שראיתי בו מן הדבר פלוני לא ארויח דבר, וזה האופן רב מאד אצל ההמון העניים בדעת הסכלים, וכל מי שיעשה מעשה על פי הנחש לוקה, כאמרו לא ימצא בך מעונן ומנחש. וכבר נכפלה אזהרה זו באמרו לא תנחשו, ואמרו לא תנחשו כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי משבת. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לד

א הזהירנו מעשות הכשוף כלו. והוא אמרו לא ימצא בך וגו׳ ומכשף, והעובר על לאו זה חייב סקילה במזיד ובשוגג חטאת קבועה. והתבארו משפטי מצוה זו בפ״ז מסנהדרין. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לה

א הזהירנו מהיות חובר, והוא שיאמרו מאמרים שיחשבו שיועילו לזה. והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגו׳ וחובר חבר. ולשון ספרי וחובר חבר אחד חובר את העקרב כלומר מי שיאמר עליהם מאמרים ולא ינשכהו לפי מחשבתו, או יאמר על מקום נשיכתם כדי שינוח הכאב, והעובר על לאו זה לוקה. והתבארו משפטי מצוה זו בשביעי משבת. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לו

א שהזהירנו משאול בעל אוב. והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגו׳ ושואל אוב. והעובר על לאו זה כלומר שישאל באוב אינו חייב מיתה אבל הוא אסור. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לז

א שהזהירנו משאול בידעוני. והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגו׳ וידעוני. ולשון ספרא אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, אוב זה פיתום המדבר משחיו, ידעוני המדבר בפיו, הרי אלו בסקילה והשואל בהם באזהרה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לח

א הזהירנו משאול אל המתים כמו שיחשבו אותם שהם מתים באמת ואע״פ שהם אוכלים ומרגישים, ויחשבו שמי שיעשה כך וילבש כך יבא אליו המת בשינה ויאמר לו מה שישאל. והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגו׳ ודורש אל המתים. ובגמרא סנהדרין (דף ס״ה:) דורש אל המתים זה המרעיב עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה. וכל העובר על לאו זה חייב מלקות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה לט

א שהזהירנו מהמשך אחר חקות העכו״ם, שתהיינה הנשים לובשות בגדי האנשים ושיתקשטו בתכשיטיהם. והוא אמרו לא יהיה כלי גבר על אשה, וכל אשה שתתקשט באחד מתכשיטי האנשים המפורסמים בעיר ההיא שזה הוא תכשיט מיוחד לאנשים לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה מ

א שהזהירנו מהתקשט האנשים בתכשיטי הנשים. והוא אמרו ולא ילבש גבר שמלת אשה, וכל אדם שיתקשט (גם) כן או לבש מה שהוא מפורסם במקום ההוא שהוא תכשיט מיוחד לנשים לוקה. ודע שזאת הפעולה כלומר היות הנשים מתקשטות בתכשיטי האנשים והאנשים מתקשטים בתכשיטי הנשים פעמים יעשו לעורר הטבע לזמה כמו שהוא מבואר בספרים המחוברים לזה, והרבה מה שיושם בתנאי בעשיית קצת הטליסמא ויאמר אם יתעסק בו אדם ילבש בגדי נשים ויתקשט בזהב ופנינים והדומה להם, ואם היתה אשה תלבש השריון ותזדיין בחרבות, וזה מפורסם מאד אצל בעלי הדעת הזאת. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה מא

א הזהירנו מרשום בגופנו במיני צבעונים כגון הכהול והוירדט וזולתם כמו שיעשו עובדי ע״ז כמו שהוא מפורסם אצל אנשי מצרים עד היום, ואזהרה מזה הוא אמרו וכתובת קעקע לא תתנו, והעובר על לאו זה חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות. (קדושים תהיו, שם פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה מב

א הזהירנו מללבוש בגד ארוג בצמר ופשתים כמו שהיו לובשים כומרי ע״ז באותו הזמן. והוא אמרו לא תלבש שעטנז, וזה מפורסם היום אצל כומרי ע״ז במצרים. והעובר על לאו זה חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים ובשבת וסוטה ומכות. (כי תצא, הלכות כלאים פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה מג

א הזהירנו מהעביר שער הצדעים. והוא אמרו יתעלה לא תקיפו פאת ראשכם, והאזהרה מזה שלא נתדמה לעובדי ע״ז כי כן היו עושין כומרי ע״ז שהיו מגלחין שער הצדעים לבד, והיו צריכין שיבארו במסכת יבמות (דף ה׳) ואמרו הקפת כל הראש שמה הקפה כדי שלא יאמר כי תכלית מה שידמה הוא גלוח הצדעים והניח שאר שערם כמו שיעשו כומרי ע״ז אמנם כשיגלח הכל אין בזה דמיון בהם, הנה הודיענו שאינו מותר לגלח הצדעים בשום פנים לא ביחוד ולא עם הראש, וחייב מלקות על כל פאה מהם, והוא חייב שתים אם גלח כל ראשו. והראוי שלא נמנה זה שתי מצות ואע״פ שהוא חייב שתים לפי שאין בהם שתי לשונות תחת לאו אחד, כי הוא אילו אמר לא תקיפו פאת ראש מימין ופאת ראש משמאל ומצאנום חייב עליהם שתים אז היה אפשר לומר שימנו שתי מצות, אמנם בהיותו מלה אחת וענין אחד הנה הוא באמת מצוה אחת, ואע״פ שבא בפירוש שלאו זה כולל חלקים רבים מתחלקים מן הגוף ושהוא חייב על כל אחד ועל כל חלק מהם ביחוד לא יחייב זה שיהיו מצות רבות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות ואין הנשים חייבות בה. (קדושים תהיו, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה מד

א שהזהירנו מלגלח הזקן. והוא חמשה חלקים הלחי העליון מצד ימין והלחי התחתון מצד ימין, הלחי העליון מצד שמאל והלחי התחתון מצד שמאל, והזקן, ובא האזהרה בהם בזאת המלה לא תשחית את פאת זקנך וזה שזקן יקרא הכל. ולא אמר לא תשחית זקנך אבל אמרו לא תשחית פאת רוצה לומר שלא תגלח אפילו פאה אחת מכלל הזקן, ובא הפירוש שהוא חמש פאות כמו שחלקנו אותם, והוא חייב חמש מלקיות כשיגלח הכל אפילו גלחו בבת אחת. ולשון משנה (מכות כ״ו) ועל הזקן חמש שתים מכאן ושתים מכאן ואחת למטה, רבי אליעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. ואמר אלמא קסבר רבי אליעזר לאו אחד הוא, הנה זה ראיה מבוארת דסבר תנא קמא שהן חמשה לאוין וכן היא ההלכה. וזה גם כן היה קשוט כמו שהוא היום מפורסם בקשוט הגלחים שהם יגלחו זקנם. ואשר חייב שלא ימנו חמש מצות בהיות האזהרה מהן במלה אחת כמו שבארנו במצוה שלפני זאת. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות. וזו אין הנשים חייבות בה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה מה

א שהזהירנו מעשות שרט לנפש בבשרנו כאשר יעשו עובדי ע״ז. והוא אמרו יתעלה לא תתגודדו. וכבר נכפלה האזהרה מזה באמרו ושרט לנפש לא תתנו וגו׳. וכבר התבאר בגמרא יבמות (דף י״ג:) כי גופיה דקרא לא תתגודדו לא תעשו חבורה, ושם נאמר גם כן לא תתגודדו מיבעי ליה לגופיה דאמר רחמנא לא תעשו חבורה על מת. ובגמרא מכות (דף כ״א) אמרו שריטה וגדידה אחת היא. ושם התבאר המתגודד על המת בין ביד בין בכלי חייב ועל ע״ז בכלי חייב ביד פטור כמו שבא בפירוש בנבואה ויתגודדו כמשפטם בחרבות. והנה אמרו שבכלל זה האזהרה מחלוק דתי העיר במנהגם וחלוק הקבוצים ואמרו לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות, אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו שבארנו לא תעשו חבורה על מת, וזהו כמו דרש. וכן אמרו סנהדרין (דף ק״י) המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, הוא גם כן על צד הדרש אמנם גופיה דקרא הוא להפחיד. ולפי מה שבארו החכמים הנה הוא שלילה לא אזהרה כי הם בארו שענין זה המאמר הוא שהאל יתעלה מגיד כי מי שיחלוק ויעורר על הכהונה במה שיבא מן הזמן לא יענש במה שנענש קרח ואמנם יהיה כאשר דבר ה׳ ביד משה לו, רוצה לומר הצרעת, כאמרו למשה הבא נא ידך בחיקך, וכמו שהתבאר בעזיהו המלך. ואשוב אל כונת המצוה ואומר כי התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות והעובר על לאו זה לוקה. (ראה אנכי, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה מו

א שהזהירנו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמוד ממעשיהם ולא נלך בדרכיהם המגונים והוא אמרו לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. וכבר נכפל אזהרה בזה שלש פעמים, אמרו בגמרא (*הוא במכילתא בשלח:) בשלשה מקומות הזהיר הקב״ה את ישראל שלא לשוב למצרים ובשלשה פעמים חזרו ובהם נענשו. אמנם השלשה מקומות אחד מהן אשר זכרנוהו, והשני בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף לראותם, והשלישי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד, אע״פ שהנראה מהדברים שהוא ספור באה הקבלה שהוא אזהרה. וכבר התבאר בגמרא סוכה (דף נ״א:) כי אלכסנדריא היא מן העיירות האסורות לשכון, ותחום אלכסנדריא מדתה אורך ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, והיא מכלל ארץ מצרים האסורה לשבת בה אבל מותר ללכת בה בסחורה או לעבור לארץ אחרת. ובבאור אמרו בירושלמי (סנהדרין סוף פרק חלק) לישיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לפרקמטיא ולכבוש הארץ. (שופטים ושוטרים, מלכים פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה מז

א הזהירנו שלא לתור אחר לבבנו עד שנאמין דעות הפך הדעות שחייבתנו התורה אבל נקצר מחשבותינו ונשים להן גבול נעמוד אצלו, והוא מצות התורה ואזהרותיה. והוא אמרו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ולשון ספרי אחרי לבבכם זה מינות כענין שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה וגו׳ ואחרי עיניכם זה זנות כענין שנאמר ויאמר שמשון לאביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, רוצה לומר המשך אחר התאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן. (שלח לך, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה מח

א הזהירנו מכרות ברית עם הכופרים ולהבטיחם על כפירתם, רוצה לומר עם שבעה עממין. והוא אמרו יתעלה לא תכרות להם ברית. וכבר בארנו במצות עשה קפ״ז שמלחמת שבעה עממין וכל מה שבא בהם ראוי למנותו ושהוא לא ילך דרך מצות שאין נוהגות לדורות. (ואתחנן, שם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה מט

א הזהירנו שלא להחיות איש משבעה עממין כדי שלא יתיחדו בם בני אדם ויסיתום לע״ז. והוא אמרו לא תחיה כל נשמה, והריגתם מצות עשה כמו שבארנו במצוה קפ״ז, ומי שעבר ולא הרג מהם והיה אפשר לו להרגו עבר על מצות לא תעשה. (שופטים ושוטרים, מלכים פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה נ

א הזהירנו מחמול כלל על עובדי ע״ז ומליפות דבר מכל מה שמיוחד להם. והוא אמרו לא תחנם ובאה הקבלה לא תתן להם חן. עד שהאיש העובד ע״ז יפה הצורה אסור לנו לומר זה יפה תאר כמו שהתבאר בגמרא דילן (ע״ז כ׳). ובגמ׳ ירושלמי (ע״ז פ״א ה״ט) אמר לא תתן להם חן בלא תעשה. (ואתחנן, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה נא

א הזהירנו מהושיב עובדי ע״ז בארצנו כדי שלא נלמוד כפירותם, באמרו לא ישבו בארצכם פן יחטיאו וגו׳, ואילו רצה העכו״ם לעמוד בארצנו אינו מותר לנו עד שקבל עליו שלא לעבוד ע״ז ואולם עובדי ע״ז לא ישכנו עמנו ולא נמכור להם נחלה ולא נשכיר להם בית, ובבאור אמרו לנו הפירוש לא תתן להם חנייה בקרקע. (ואלה המשפטים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה נב

א הזהירנו מהתחתן בכופרים. והוא אמרו יתעלה לא תתחתן בם, ובאר החתנות מהו בתך לא תתן לבנו, ובבאור אמרו דרך חתנות אסרה תורה. והעובר על לאו זה יש בענשו הפרש, וזה שהבועל ארמית כשבא עליה בפרהסיא כל מי שיהרגהו והוא דבק בעבירה הנה קיים העונש כמו שעשה פנחס לזמרי, ואמרו (סנהדרין פ״א:) הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אבל בתנאים שאמרנו והוא שיבא עליה בפרהסיא ובשעת מעשה וכמעשה שהיה, ואם לא עשה זה בפרהסיא או שפירש ולא פגעו בו קנאין הנה הוא מחוייב כרת אבל לא התבאר זה הכרת בתורה, אמרו לא פגעו בו קנאים מהו והתבאר שהוא בכרת מאמרו כי חלל יהודה קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה ער ועונה מכלל שהוא בכרת. וכשהתאמת על אדם שהוא בעל ארמית בעדים והתראה לוקה מדאורייתא ודע זה. (ואתחנן, קדושה הלכות איסורי ביאה פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה נג

א שהזהירנו מהתחתן בזכרי עמון ומואב לבד אפילו אחר הכנסם בדת. והוא אמרו יתעלה לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה׳, והעובר על לאו זה לוקה כלומר שגר עמוני ומואבי כשבא על ישראלית בנשואין לוקין שניהם מן התורה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ביבמות. (כי תצא למלחמה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה נד

א שהזהירנו מהרחיק זרע עשו אחר הכנסם בדת. רוצה לומר שאנחנו מוזהרין מלהרחיק חתנותם. והוא אמרו יתעלה לא תתעב אדומי דור שלישי וגו׳. (כי תצא למלחמה, קדושה הל׳ איסורי ביאה שם):

מצוות לא תעשה · מצוה נה

א שהזהירנו שלא להרחיק המצרים ולתעב את חתנותם אחר הכנסם בדת. והוא אמרו יתעלה לא תתעב מצרי דור שלישי וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומצות אדומי בשמיני ביבמות וסוף קדושין. (כי תצא למלחמה, קדושה הלכות איסורי ביאה שם):

מצוות לא תעשה · מצוה נו

א שהזהירנו מהשלים עם עמון ומואב לעולם, וזה שהאל יתעלה כבר צונו כשנבוא להלחם אל עיר שנשאל השלום קודם המלחמה ושנבקש מהם שישלימו עמנו ואם מסרו העיר בידינו אסור להלחם עמהם ולהרגם כמו שבארנו במצוה ק״צ ממצות עשה, חוץ מעמון ומואב שלא נתנהג עמהם המנהג הזה אבל הזהירנו האל יתעלה מקרוא להם לשלום ולבקש להם לשלום, וזהו אמרו יתעלה לא תדרוש שלומם וטובתם. ולשון ספרי מכלל שנאמר כי תקרב אל עיר לצור עליה יכול אף כאן תלמוד לומר לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם. (שם, מלכים פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה נז

א שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב לבם. הוא אמרו יתעלה לא תשחית את עצה, וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי שישרוף בגד לריק או ישבור כלי גם כן עובר משום לא תשחית ולוקה, ואמר אזהרתה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. וכבר נתבארו מפשטי מצוה זו בבבא קמא ובבא בתרא. (שופטים ושוטרים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה נח

א שהזהירנו מלירא מהאויבים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם, אבל חובה עלינו להתגבר ולעמוד ולחזק כנגד העם האחר וכל מי שיסוג אחור ויברח כבר עבר על לא תעשה. והוא אמרו יתעלה לא תערוץ מפניהם, ונכפלה זאת האזהרה ואמר לא תיראום, ונכפל הצווי בזה הענין גם כן שלא יברחו ושלא ישובו אחור בעת המלחמה, כי בענין זה אפשר לקיים אמונת האמת. והתבארו משפטי מצוה זו בשמיני מסוטה. (והיה עקב, מלכים פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה נט

א הזהירנו משכוח מה שעשה לנו זרע עמלק והקדימו להזיק לנו. וכבר בארנו במצוה קפ״ט ממצות עשה לזכור מה שעשה לנו עמלק ולחדש שנאתו, וכן אנחנו מוזהרין מהשליך זה מלבנו ומשכוח אותו. והוא אמרו יתברך לא תשכח. ובספרי זכור בפה לא תשכח בלב כלומר לא תשליך שנאתו ולא תסירנה מנפשך. (כי תצא, הלכות מלכים פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה ס

א שהזהירנו מנקוב השם הגדול יתעלה ממה שיאמרו המינים עלוי רב. והוא ענין שיכנו אותו בברכת השם יתעלה. אמנם העונש לעובר על לאו זה הנה הוא מבואר בתורה שיסקל. והוא אמרו יתעלה ונוקב שם ה׳ מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה. ואמנם האזהרה הנה לא באה בכתוב הזה האזהרה מיוחדת בזה הענין לבדו, אלא באה האזהרה כוללת ענין זה וזולתו, והוא אמרו אלהים לא תקלל. ובפירוש אמרו על שם המיוחד במיתה ועל שאר כנויין באזהרה. ובמכילתא אלהים לא תקלל ליתן לא תעשה על ברכת השם, והתבארו משפטי מצוה זו בששי מסנהדרין. ודע שהיות המין הזה מהאזהרות כולל שני דברים או שלשה אינו מחוייב שיהיה ממין לאו שבכללות, בעבור שהכתוב בא העונש בכל ענין, וידענו בהכרח שכל ענין מהם מוזהר ממנו שהוא מצות לא תעשה, ובעבור היות העיקר בתורה לא ענש אלא אם כן הזהיר, נחפש אחר האזהרה בהכרח, ופעמים יצא בהיקש ופעמים יהיה בכלל דבר אחר כמו שבארנו בשרש י״ד, ואמנם יהיה לאו שבכללות כשלא ימצא לנו בשום מקום ענין מהענינים שהזהיר ממנו אלא מן הלאו, והוא כמו שבארנו בשרש הט׳, אמנם כשתקדים לנו הידיעה בהיותנו מוזהרין מן הדבר ההוא, וזה כאמרו מי שעשה כך יעשה לו כך לא נקפיד אם היתה האזהרה בבאור או היתה באחד משני דרכים אלו היתה בפרט או בכלל, ודע זה. (ואלה המשפטים, אמור, מדע הלכות ע״ז וחקות העכו״ם פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה סא

א שהזהירנו מעבור על שבועות בטוי, והוא אמרו יתברך לא תשבעו בשמי לשקר, ושבועת בטוי הוא שנשבע על ענינים שאפשר לנו לעשותן או שלא נעשה בלא מניעות התורה ונשבענו על דבר מהם שנעשהו או שלא נעשהו, והנה חובה עלינו לקיים מה שנשבענו והוזהרנו שלא לעבור על השבועה, והוא באמרו ולא תשבעו בשמי לשקר. ובגמרא שבועות (דף כ״א) אמרו איזוהי שבועת שקר נשבע להחליף, ותקנו זאת ואמרו אימא נשבע והחליף רוצה לומר שהוא נשבע על דבר ועשה הפך מה שנשבע עליו. ושם התבאר בשלישי משבועות ובתמורה (דף ג׳) גם כן הוא שמשבועת שקר היא העברת שבועת ביטוי. והוא אמרם שבועת שקר ה״ד כלומר איך תהיה שבועת שקר שאין בה מעשה, שזה היתה כוונת זה המאמר הקודמת שם, אי נימא שלא אוכל ואכל התם מעשה עבד אלא דאמר אוכל ולא אכל ההוא מי לקי והא איתמר עלה וכו׳. והעובר על לאו זה אם היה מזיד לוקה ואם היה שוגג יקריב קרבן עולה ויורד כמו שבארנו במצוה ע״ב ממצות עשה. והוא אמרו בגמרא משבועות (שם) זו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד, ושם התבארו משפטי מצוה זו. ודע שאמרם בזאת המצוה שהמזיד בה חייב מלקות אין מאמרם זה ממה שיורה שיש עון יתחייב מלקות אע״פ שלא היה בזדון, אבל כשתשמע אותו שיורה שיאמר בשום עון שהוא חייב מלקות בין מה שקדם בין מה שיבא, דע שלא יתחייב לו זה אלא אם כן היה מזיד בעדים והתראה כמו שהתבאר מתנאי העדים והתראה במסכת סנהדרין, אולם השוגג או האנוס אינו חייב בשום פנים לא מלקות ולא כרת וכל שכן מיתת בית דין, וזה מתחייב בכל המצות ודעהו. ואולם נבאר בקצת מצות ונאמר ואם היה מזיד חייב מלקות או מיתה להיותו חייב קרבן אם היה שוגג באותו ענין, כי אין כל עון חייב בשגגה קרבן, אבל כל מה שיתחייב מלקות (או כרת) או מיתת בית דין לא יתחייבו בו כי אם בעדים והתראה, וידוע כי ההתראה היא להבחין בין שוגג למזיד. ודע זה השורש ולא תבקשנו לכפול זאת. (קדושים תהיו, הפלאה הלכות שבועות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה סב

א שהזהירנו שלא לישבע שבועת שוא, והוא אמרו יתברך לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא, והוא שישבע על מחוייב המציאות שהוא בחלוף מה שהוא בו נמצא או על דבר מהנמנעות שהם נמצאות או ישבע לבטל דבר מצוה, וכן אם נשבע על דבר ידוע לא יכחיש אותו ולא יחלוק עליו שום חולק כגון שנשבע בה׳ שכל מי שישחט ימות זה נשא גם כן שם ה׳ לשוא (*בירושלמי שבועות פ״ג). ולשון משנה (שבועות כ״ט) איזוהי שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע. והעובר על לאו זה במזיד לוקה בשוגג פטור כשאר חייב לאוין כמו שבארתי, ושם אמרו (שם) בשבועות זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה פטור. ושם התבארו משפטי מצוה זו. (וישמע יתרו, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה סג

א שהזהירנו מחלול השם והוא הפך קדוש השם שנצטוינו בו שקדם באורו בתשיעית ממצות עשה, והוא אמרו יתברך ולא תחללו את שם קדשי, והעון הזה יחלק לשלשה חלקים שנים כוללים והאחד מיוחד. ואולם החלק האחד הכולל כל מי שבקשו ממנו לעבור על דבר ממצות בשעת השמד והיה האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין חמורות, או מי שיבוקש ממנו שיעבור על ע״ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ואפילו שלא בשעת השמד, הנה הוא חייב להתיר נפשו ויהרג ואל יעבור כמו שבארנו בט׳ ממצות עשה. ואם עבר ולא נהרג כבר חלל את השם ועבר על לאו זה. ואם היה העובר במקום הרבים כלומר בעשרה מישראל כבר חלל את השם ברבים ועובר על לאו ולא תחללו את שם קדשי וחטאו גדול מאד אבל אינו לוקה בעבור שהוא אנוס, כי אין לבית דין לקיים גדר מלקות או מיתה אלא במזיד ברצון ועדים והתראה. ולשון ספרא בנותן מזרעו למולך ונתתי את פני באיש ההוא ואמרו ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. הנה כבר התבאר לך שעובד ע״ז באונס אינו חייב כרת וכל שכן מיתת בית דין אבל עבר על חלול השם. והחלק השני הכולל גם כן כשיעשה האדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה אבל כיוון בפעולתו המרד ופריקת עול מלכות שמים, הנה זה מחלל גם כן ולוקה, ולפיכך אמר וחללת את שם אלהיך, כי זה מכוין להכעיס בזה הענין ואין הנאה גשמית בזה, והחלק המיוחד הוא שיעשה אדם ידוע במעלה ובטוב מעשה פעולה אחת נראה בעיני ההמון שהוא עבירה ואין ראוי לנכבד לעשות דמיון הפועל ההוא אע״פ שהפועל מותר, הנה הוא חלל את השם. והוא אמרם (יומא פ״ו) ה״ד חלול השם כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין. וכבר נכפל זה הצווי ואמר לא תחלל את שם ה׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפסחים וסוכה ויומא. (אמור אל הכהנים, מדע הלכות יסודי התורה):

מצוות לא תעשה · מצוה סד

א שהזהירנו שלא לנסות יעודין ויחולין שיעדו אותנו בהם נביאינו על צד הספק שנספק בהם אחר שנדע אמתת נבואת הנביא שיספר בהם. והוא אמרו יתעלה לא תנסו את ה׳ אלהיכם. (ואתחנן, שם בסופו):

מצוות לא תעשה · מצוה סה

א שהזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת האל. ומאבד ספרי הנבואה, שלא נמחוק את השמות הנכבדים והדומה לזה, ולשון אזהרה בזה הענין הוא אמרו לא תעשון כן לה׳ אלהיכם אחר שקדם הצווי לאבד ע״ז ולמחות את שמה ולהרוס בתיה ומזבחותיה כלם ובאה האזהרה לא תעשון כן לה׳, וכל מי שעבר על דבר זה כגון שהרס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחה שם משמות ה׳ לוקה ואזהרתיה מהכא ואבדתם את שמם וגו׳ לא תעשון כן לה׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי משבועות. (ראה אנכי, שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה סו

א שהזהירנו מעזוב תלוי על עץ ללון כדי שלא יתחדש מזה פרסום ברכת השם בהתבוננות כשנראה שאנחנו לא נתלה זולת מגדף ועובד ע״ז כמו שבא את ה׳ הוא מגדף, והאזהרה מלאו זה לא תלין נבלתו על העץ. ולשון ספרי לא תלין נבלתו זו מצות לא תעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בששי מסנהדרין. (כי תצא, הלכות סנהדרין פט״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה סז

א שהזהירנו מהתעצל בשמירת המקדש ומלכת סביבו תמיד כל הלילה, והוא אמרו יתעלה ושמרתם את משמרת הקודש. וכבר התבאר במצוה כ״ב ממצות עשה ששמירת מקדש ולכת סביבו מצות עשה, וכן נבאר הנה שבטול זה הוא מצות לא תעשה. ולשון מכילתא ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בראש תמיד ומדות. (ויקח קרח, בית הבחירה פ״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה סח

א שהזהיר כהן הגדול מהכנס למקדש בכל עת מפני כבוד המקדש וגדולתו. ויירא ויפחד מן השכינה, והוא אמרו יתעלה ואל יבא בכל עת אל הקדש. ובלאו זה דינין חלוקין, וזה כי כהן גדול הוזהר מהכנס לבית קדשי הקדשים ואפילו ביום הכפורים אלא בעת הידועה מעבודה, וכן כל כהן מוזהר מהכנס להיכל גם כן זולתי בשעת העבודה. ויהיה פירוש ענין האזהרה שכל כהן לא יכנס במקום שאפשר לו ליכנס אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ומי שעבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת עבודה אם נכנס לקדש הקדשים חייב מיתה ואם נכנס בהיכל חייב מלקות. ולשון ספרי ואל יבא בכל עת זה יום הכפורים, אל הקדש לרבות שאר ימות השנה, מבית לפרכת להזהיר על כל הבית, יכול במיתה תלמוד לומר אל פני הכפורת וגו׳ הא כיצד אל פני הכפורת במיתה אבל שאר הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (דף כ״ז:) אמרו בפירוש על ההיכל בארבעים. (אחרי מות, הלכות ביאת המקדש פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה סט

א שהזהיר כהן בעל מום מהכנס למקדש, רוצה לומר (ס״א בין) המזבח ובין האולם והמזבח וההיכל. והוא אמרו אך אל הפרכת לא יבא. וכבר התבאר בסוף טהרות (כלים פ״א) שבין האולם והמזבח עם כל ההיכל נאסרה כניסתו על בעלי מומין ופרועי ראש. וכבר התבאר גם כן בספרי ששני לאוין אלו הן אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש לא יספיק אחד מהם בלתי האחר וששניהם יחד להשלמת הדין בענין אחד, והוא הגבלת המקום האסור עליהם ליכנס בו. וכל זמן שיכנס אחד מהם לפנים מן המזבח שלא לעבוד לוקה. (אמור אל הכהנים, שם פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה ע

א שהזהיר בעל מום קבוע שלא לעבוד, והוא אמרו יתברך איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב, רוצה לומר לא יקרב לעבודה. וכל זמן שעבד בעל מום ילקה. וכן הוא בספרא אין בעל מום במיתה אלא באזהרה. (אמור אל הכהנים, הלכות ביאת המקדש פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה עא

א שהזהיר בעל מום עובר שלא לעבוד כל זמן שהמום בו כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים. והוא אמרו יתברך כי כל איש אשר יהיה בו מום לא יקרב. ולשון ספרי איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין תלמוד לומר כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. מי שעבר ועבד במום עובר לוקה. וכבר התבארו משפטי מומים עוברין וקבועין בשביעי מבכורות. (שם, שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה עב

א שהזהיר הלוים מהתעסק בדבר מן העבודות המיוחדות לכהנים, והכהנים גם כן מהתעסק בדבר מהעבודות המיוחדות ללוים, וזה כי שתי אלו המשפחות לכל משפחה מהם עבודה מיוחדת לה במקדש, ובאה האזהרה ממנו לשניהם יחד שלא לעבוד אחד מהם בעבודת האחר אלא כל כת מהם במה שנצטוותה כמו שאמר איש איש אל עבודתו, והלאו שבא בהם אמרו בלוים אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יגשו ואחרי כן שב ודבר אל הכהנים ואמר ולא ימותו גם הם גם אתם, רוצה לומר שאתם כהם באזהרה כי כמו שהזהרתים מעשות עבודתכם והוא כלי המקדש והמזבח כן אתם מוזהרים מעשות עבודתם. ולשון ספרי אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו אזהרה עונש מנין תלמוד לומר ולא ימותו אין לי אלא ללוים שנענשים ומוזהרים על עבודת כהנים כהנים על עבודת לוים מנין תלמוד לומר גם הם, מעבודה לחברתה מנין תלמוד לומר גם אתם. וכבר בקש רבי יהושע לסייע את רבי יוחנן בהנעלת דלתות אמר לו חזור כך שאתה מתחייב בנפשך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים. הנה התבאר כי לוי שעבד במקדש זולת עבודתו חייב מיתה בידי שמים, וכן הכהנים לא יתעסקו בעבודת הלוים אבל אם עבדו אינם במיתה אלא במלקות. ובמכילתא אל כלי הקדש יכול אם נגעו יהיו חייבין תלמוד לומר [אך] (על עבודתו) משום עבודה הם חייבין ולא משום נגיעה אין לי אלא הלוים על ידי הכהנים כהנים על ידי הלוים מנין תלמוד לומר גם אתם. ושם אמרו הכהנים על ידי הלוים במלקות והלוים על ידי הכהנים במיתה (*עי׳ כס״מ הל׳ כלי המקדש פ״ג ה״ט). (במדבר, קרח, הלכות כלי המקדש פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה עג

א שהזהירנו מהכנס למקדש או להורות באחד מדיני התורה בהיותנו שכורים, והוא אמרו יתעלה יין ושכר אל תשת וגו׳ וסמיך ליה להורות את בני ישראל וגו׳. ולשון התלמוד שתה רביעית יין אל יורה. ויש חלוק בעונש לאו זה כי שתוי יין אי אפשר להכנס מבין האולם ולמזבח עם כל ההיכל ואם עבר ונכנס [חייב מלקות ואם עבד והוא שתוי יין] חייב מיתה בידי שמים. ואם שתה מן המשקים המשכרין זולת יין ועבד חייב מלקות לבד ולא מיתה, וכל מי שיורה והוא שתוי יין בין כהן בין ישראל עובר על לאו בין שהיה שתוי יין או שאר משקין. ולשון ספרא יין אל תשת אין לי אלא יין שאר משקין המשכרין מנין תלמוד לומר ושכר אם כן למה נאמר יין על היין במיתה על שאר משקין במלקות, ושם נאמר מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה תלמוד לומר אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו. ושם אמרו יכול יהו ישראל חייבין מיתה על ההוראה תלמוד לומר אתה ובניך אתך ולא תמותו, אבל ישראל אינם במיתה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני מזבחים. (ויהי ביום השמיני, הל׳ ביאת מקדש פט״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה עד

א שהזהיר איש זר מעבוד במקדש, רוצה לומר כל איש אשר לא מזרע אהרן הוא. והוא אמרו יתעלה וזר לא יקרב. ובאר הכתוב שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים, והוא אמרו יתעלה והזר הקרב יומת. ולשון ספרי לעבודה עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר וזר לא יקרב. וכבר נכפלה האזהרה והעונש בזה הענין. והוא אמרו ולא יקרבו עוד בני ישראל לשאת חטא למות. וכבר התבארו בגמרא יומא (דף כ״ד:) העבודות שיתחייב בהם הזר מיתה. ואלו הן זריקה והקטרה ונסוך המים ונסוך היין. ובמקום ההוא ובפרק שני מזבחים התבארו משפטי מצוה זו. (ויקח קרח, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה עה

א שהזהיר כהן טמא מעבוד, והוא אמרו יתברך לכהנים וינזרו מקדשי בני ישראל. ובתשיעי מסנהדרין (דף פ״ג:) אמרו מנין לכהן טמא ששמש שהוא במיתה דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו, ואמר במקום אחר ומתו בו כי יחללוהו, וכמו שהחלול ההוא הוא במיתה בידי שמים כן הוא, אמרו ולא יחללו את שם קדשי ואם חלל ועבד בטומאה חייב מיתה בידי שמים. (אמור אל הכהנים, הלכות ביאת מקדש פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה עו

א שהזהיר הכהן טבול יום מעבוד אע״פ שטהר עד שיעריב שמשו. והוא אמרו בכהנים ולא יחללו שם אלהיהם, והעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים, ולא בא בו כתוב מבואר בתורה אבל הוא מקובל, וכהן טבול יום ששמש חייב מיתה. ובפ״ט בסנהדרין (שם) אמרו בפירוש קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו אם אינו ענין לטמא בעבודה שכבר התבאר תנהו ענין לטבול יום ששמש ויליף חלול חלול ומנו אותו בכלל מחוייבי מיתה. (אמור, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה עז

א שהזהיר כל טמא מהכנס במקדש (*המשכן) וכל שדומה לו לדורות כל העזרה ומשער נקנור לפנים שהוא עזרת ישראל. והוא אמרו יתעלה ולא יטמאו את מחניהם רוצה לומר מחנה שכינה. ובגמרא מכות (דף י״ד:) אמרו הבא אל המקדש טמא כתיב עונש וכתיב אזהרה, עונש כי את מקדש ה׳ טמא ונכרתה, אזהרה ולא יטמאו את מחניהם. ובמכילתא צו את בני ישראל וישלחו בעשה ומנין בלא תעשה אמרת ולא יטמאו עוד. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה ביולדת ואל המקדש לא תבא. ובספרי אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל שומע אני בין מפניו בין מאחוריו והוא טמא יהיה חייב כרת תלמוד לומר ואל המקדש לא תבא. ושם התבאר שדין יולדת ודין שאר טמאים שוים בזה. ובספרי אמרו באמרו יתעלה ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ הא כיצד על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס בגדים בארבעים ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו הזהיר וענש וכו׳. הנה התבאר כי העובר על לאו זה אם היה מזיד ענוש כרת ואם היה שוגג מביא קרבן עולה ויורד כמו שבארנו במצוה ע״ב ממצות עשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בריש שבועות ובהוריות. (נשא את ראש, שם פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה עח

א שהזהיר לכל טמא להכנס תוך מחנה לוייה שכמוהו לדורות הר הבית כמו שבארו בריש מסכת כלים (פ״א מ״ח) ושם התבאר אסור ביאת טמאים להר הבית. והכתוב הבא על לאו זה הוא אמרו איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה לא יבא אל תוך המחנה. ובגמרא פסחים (דף ס״ח) ויצא אל מחוץ למחנה זה מחנה שכינה, כמו שבארנו בל״א ממצות עשה, ולא יבא אל תוך המחנה זה מחנה לויה מתקיף ליה רבינא ולימא אידי ואידי מחנה שכינה ולעבור עליו בעשה ולא תעשה אם כן לכתוב קרא ולא יבא אל תוך כלומר שזה ירצה לומר ולא יבא אל תוכו, המחנה למה לי ליתן לו מחנה אחר והוא מחנה לויה שהוא גם כן לא יבא אל תוכו. ולשון ספרי לא יבא אל תוך המחנה זהו מצות לא תעשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשלישי ממדות. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה עט

א שהזהירנו מבנות מזבח מאבנים שנגע בהן ברזל. והוא אמרו יתעלה לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה, ואם בנה מהן מזבח פסול ולא יקריבו עליו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלישי ממדות. (וישמע יתרו, הלכות בית הבחירה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה פ

א שהזהירנו מעלות על המזבח במעלות כדי שלא יפסיע פסיעה גסה אבל ילך עקב בצד גודל. והוא אמרו יתעלה ולא תעלה במעלות. ולשון מכילתא מה תלמוד לומר אשר לא תגלה ערותך עליו כשיעלה למזבח לא יהיה פוסע פסיעה גסה אלא מהלך עקב בצד גודל. וכבר התבארו צורת הכבש ואיכות

בנינו בשלישי ממדות, וכל מי שמפסיע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה ערותו לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה פא

א שהזהירנו מלכבות אש מעל המזבח, והוא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. ובספרי המכבה עובר בלא תעשה וכל העובר על לאו זה וכבה ואפילו גחלת אחת מגחלי המזבח לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בעשירי מזבחים. (צו את אהרן, תמידין ומוספין פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה פב

א שהזהירנו מהקריב שום דבר מהקרבנות במזבח הזהב שבהיכל. והוא אמרו יתעלה לא תעלו עליו קטרת זרה, וכל מי שהקריב עליו או נסך עליו זולת מה שעבר לוקה. (ואתה תצוה, כלי המקדש פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה פג

א שהזהירנו מעשות שמן כמו שמן המשחה, והוא אמרו יתעלה ובמתכונתו לא תעשו כמוהו. והעובר על לאו זה אם היה מזיד חייב כרת ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״א מכריתות. (כי תשא, כלי בית המקדש פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה פד

א הזהירנו מלסוך בשמן המשחה שעשה משה אלא הכהנים הגדולים והמלכים. והוא אמרו יתעלה על בשר אדם לא ייסך, ומבואר הוא שהנמשח בו אם היה מזיד חייב כרת ובשוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בריש כריתות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה פה

א הזהירנו מעשות עשון בתאר הקטרת כלומר שיהיה מן הסממנין ההם ועל יחס המשקולות ההם ויכוין שיתעשן בו. והוא אמרו יתעלה במתכונתה לא תעשו לכם, ומבואר שכל מי שיעבור ויעשה כמוה להריח בה חייב כרת, אמר איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת, אם היה מזיד, ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה. (שם, שם פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה פו

א הזהירנו מהסיר בדי הארון מתוך הטבעות. והוא אמרו בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו, והעובר על לאו זה לוקה. ובסוף מכות (דף כ״ב) אמרו כשנזכרו מחוייבי מלקות, והא איכא המסיר בדי הארון רוצה לומר שהוא לוקה ואזהרתיה מהכא לא יסורו ממנו. הנה התבאר לך שהוא מצות לא תעשה ולוקין עליו. (ויקחו לי תרומה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה פז

א הזהירנו מהסיר החשן מעל האפוד אבל יהיה החשן דבוק בו. ובסוף מכות (שם) אמרו עם זכרון מחוייבי מלקות והא איכא מזיח החשן. הנה כבר התבאר שהמזיח לוקה. (ואתה תצוה, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה פח

א הזהירנו מקרוע פי מעיל כהן גדול אבל יהיה ארוג כמו שהוגבל. והוא אמרו יתעלה כפי תחרא יהיה לו לא יקרע, ומי שחתכו במספרים או הדומה להם לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה פט

א הזהירנו שלא נקריב דבר מן הקרבנות בחוץ רוצה לומר חוץ לעזרה וזה יקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה השמר לך פן תעלה עולותיך. ולשון ספרי אין לי אלא עולות שאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה יכול לא יהיו אלא בעשה תלמוד לומר ושם תעלה, עולה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה ולומר לך מה עולה מיוחדת שהיא בעשה ולא תעשה כך כל שהוא בעשה הרי היא בלא תעשה. ואני אבאר לך הענין וזה שבעולה בא לשון אזהרה מהקריב אותה בחוץ, והוא אמרו פן תעלה, ובא בפירוש בפסוק אחר בצווי להקריב העולה בפנים, והוא אמרו יתעלה שם תעלה. וזה מצות עשה שיקריב שם העולה. במקום אשר יבחר ה׳ אולם שאר קדשים בא להם הצווי שיקריבו בפנים, והוא אמרו ושם תעשה ללמד שבחוץ לא תעשה. והשרש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה, והוא אמרו הנה ועדיין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה רוצה לומר שיהיו מי שיקריב קדשים בחוץ עובר בלאו הבא מכלל עשה לבד, ולכן אמר ושם תעלה עולותיך כדי שיגיע ההיקש ויהיו הקרבנות כעולה וכמו שהמקריב עולה בלא תעשה כך שאר הקרבנות. והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ושוגג חייב חטאת קבועה, ולשון הכרת בפרשת אחרי מות במעלה בחוץ כתיב אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת. ובספרי ונכרת האיש מעמיו ענש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר השמר לך פן תעלה עולותיך. ולשון גמרא זבחים (דף ק״ו:) כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש ונכרת אזהרה השמר לך פן תעלה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי״ג מזבחים. (ראה אנכי, מעשה הקרבנות פי״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה צ

א שהזהיר משחוט דבר מהקדשים בחוץ, וזה יקרא שוחט בחוץ. וכשמנו בתחלת כריתות (דף ב׳) מחוייבי כרת כלם מנו השוחט והמעלה בחוץ בשתים, ואמנם היות השוחט בחוץ חייב כרת ואע״פ שלא העלה אבל מעת ששחט, כן לשון התורה. והוא אמרו אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו׳. ואמנם האזהרה מזה רוצה לומר משחוטי חוץ אינה בבאור אבל היא נלמדת בדין שלא ענש אלא אם כן הזהיר כמו ששמנו שרש בהקדמה שהקדמנו לאלו המצות. ולשון גמרא זבחים (דף ק״ו) השוחט והמעלה בחוץ חייב שתים בשלמא מעלה כתיב עונש וכתיב אזהרה, עונש ונכרת אזהרה השמר לך פן תעלה וכדרבי אבין דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, אלא שחיטה בשלמא עונש ונכרת מעמיו אזהרה מנין, ואחר הדברים יצא המאמר על זה הלשון אמר שם תעלה עולותיך ושם תעשה, מקיש עשיה לעליה מה עליה ענש והזהיר אף עשיה ענש והזהיר, רמז באמרו שם תעלה ושם תעשה על אמרו שם תעלה עולותיך וזו היא הקרבה, רוצה לומר הקטר על האש. אמר שם תעשה ככל אשר אני מצוך כולל זה ההקרבה וזביחה, לפי שגם הוא צוה בזביחה. ודע כי השוחט בחוץ בשוגג חייב חטאת קבועה, וצריך שתדעהו מי שהקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה חייב כרת. ובבאור אמרו המעלה בחוץ בזמן הזה ר׳ יוחנן אמר חייב, וכן הלכה כי הוא ראוי ליקרב והשרש האמתי אצלנו מקריבים אע״פ שאין בית. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי״ג מזבחים. (אחרי מות, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה צא

א הזהירנו מהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתברך כל אשר בו מום לא תקריבו ואמרו הרי הוא עובר משום בל תקדיש. (אמור אל הכהנים, הלכות איסורי מזבח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה צב

א הזהירנו משחוט בעלי מומין, והוא אמרו לא תקריבו את אלה לה׳. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה צג

א שהזהירנו מזרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח. והוא אמרו יתברך לא תקריבו לה׳, ובאה הקבלה שזה הלאו יהיה מקבלת הדם שהרי אמרו בספרי לא תקריבו לה׳ משום בל תקבל את הדם. ובגמרא תמורה (דף ז׳) אמר לת״ק האי לא תקריבו ל״ל מבעי ליה לזריקת דמים והא נפקא ליה מעל המזבח ר״ל מאמרו ואשה לא תתנו יורה שכל מה שינתן על גבי המזבח לא יהיה בו מום והשיב אורחיה דקרא הכי משתעי, כלומר שזה הלאו שהוא ואשה לא תתנו

מהם בא בהקטר אימורין ולא תקח ראיה דאמר המזבח כי לא יסודר הדבור אלא בו איך היה אומר ואשה לא תתנו מהם לבד זה לא ישלם בו דבור. הנה כבר התבאר שכל מה שקדם שאמר לא תקריבו לה׳ אזהרה מזריקת הדם. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה צד

א הזהירנו מהקטיר בעלי מומין. והוא אמרו יתעלה ואשה לא תתנו מהם. ולשון ספרי ואשה לא תתנו אלו החלבים. לא תתנו, אין לי אלא כלם מנין אף מקצתן תלמוד לומר מהם אף מקצתן. הנה התבאר לך שמי שיקריב בעל מום כבר עבר על ארבעה לאוין כשנמנה הקטר אימורין לאו אחד, אמנם כשנמנה אותו שני לאוין כמו שמנאן זה התנא המדבר בכאן הנה יהיה עובר בחמשה לאוין שהוא ימנה קצת האימורין ענין אחד וכלן ענין שני כמו שאמר מהם אף מקצתן אע״פ שהוא לאו אחד, שזה התנא סובר לוקין על לאו שבכללות, לפיכך אמרו בספרי המקדיש בעל מום למזבח עובר משום חמשה לאוין, משום בל תקדיש ומשום בל תשחט ומשום בל תזרוק הדם ובל תקטיר הכל ובל תקטיר מקצתו רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות מיתיבי המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום ה׳ שמות אלמא לוקין על לאו שבכללות תיובתא דרבא. הנה התבאר לך שזה שאמרו עובר בה׳ אמנם הוא עם סברתו שסובר שלוקין על לאו שבכללות ולכן ימנה הלאו שכולל כלם ומקצתם בשני שמות וזהו המפורסם מדעת אביי בכל מקום כמו שבארנו בשרש ט׳ בזה המאמר, ולדעת רבא שאמר אין לוקין על לאו שבכללות אמנם יתחייב מלקות אחד על הקטר כמו שהתבאר בגמרא סנהדרין לפי מה שהמשלנו בשרש ט׳ וכלן יהיו ארבעה לאוין לבד כמו שבאר הכתוב. שמי שהקדיש והקריב בעל מום לוקה ארבע מלקיות על אלו ארבעה לאוין כמו שבארנו, ואלו הלאוין כלן בבעל מום קבוע כמו שהמשיל הכתוב ואמר שרוע וקלוט ומעוך וכתות ונתוק וכרות ואלו כלן מומין קבועין. והתבארו משפטי מומי הבהמה כלם קבוע ועובר בששי מבכורות. וכן התבארו משפטי אלו הארבעה לאוין בהקרבת בעל מום במקומות מפוזרים במסכת תמורה וזבחים. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה צה

א הזהירנו מהקריב בעל מום עובר. והוא אמרו לא תזבח לה׳ אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו׳. והתבאר בספרי שבבעל מום עובר הכתוב מדבר וזה גם כן ילקה עליו כשעבר והקריבו. (שופטים ושוטרים, הלכות איסורי מזבח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה צו

א הזהירנו מהקריב קרבנות נכרים כשהם בעלי מומין, ולא נאמר אחר שהוא נכרים נקריב בעבורו בעל מום. והוא אמרו יתעלה ומיד בן נכר לא תקריבו, ומי שעבר והקריב לוקה. (אמור אל הכהנים, שם פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה צז

א הזהירנו מתת מום בקדשים, וזה יקרא מטיל מום בקדשים, וכל מי שיטיל מום בקדשים לוקה, ובתנאי שיהיה זה בזמן שבית המקדש קיים דחזי לקרבן, ובאה האזהרה בזה כל מום לא יהיה בו. ולשון ספרא לא יהיה בו מום לא תתן בו מום. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה צח

א הזהירנו מהקריב שאור או דבש, והוא אמרו כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. וכבר נכפלה האזהרה מזה הענין בלשון אחר, ואמר כל המנחה אשר תקריבו לה׳ לא תעשה חמץ וגו׳. וכבר בארנו בשרש ט׳ שמי שהקריב שאור ודבש לוקה אחת ואינו לוקה שתים בעבור היותו לאו שבכללות, כמו שבארנו שם, שכבר נתאמת לנו שעל לאו שבכללות לוקין אחת. והמשל בזה מי שהקריב חמץ לוקה אחת, וכן מי שהקריב דבש לוקה אחת, וכן מי שהקריב כאחת שאור ודבש. (ויקרא אל משה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה צט

א הזהירנו מהקריב קרבן מבלי מלח, והוא אמרו יתעלה ולא תשבית מלח ברית אלהיך, שאחר שהזהיר מהשבית מלח תגיע שאינו מותר להקריב התפל שאין טעם לו, ומי שהקריב התפל שאין טעם לו כלומר קרבן או מנחה חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בגמרא פסחים. (ויקרא אל משה, איסורי מזבח פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה ק

א הזהירנו מהקריב אתנן זונה ומחיר כלב, והוא אמרו לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בו׳ מתמורה, ומי שהקריב שום דבר מהם עם היות הקרבן מהם פסול לוקה כדין מקריב בעל מום. (כי תצא, שם פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה קא

א הזהירנו משחוט בהמה ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחולין. והוא אמרו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ומי שעבר ושחט לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי מחולין. (אמור, קדושה הלכות שחיטה פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קב

א הזהירנו מהשים שמן זית במנחת חוטא. והוא אמרו יתעלה לא ישים עליו שמן. ואם שם לוקה. (ויקרא אל משה, מעשה הקרבנות פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קג

א הזהירנו מהקריב במנחת חוטא לבונה. והוא אמרו יתעלה ולא יתן עליה לבונה. ואם שם לוקה. ולשון המשנה (מנחות נ״ט:) חייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה, לפי שהם שני לאוין בלא ספק. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי ממנחות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קד

א הזהירנו מבלול מנחת סוטה. והוא אמרו יתעלה ולא יצוק עליה שמן, ואם הקריבה בשמן לוקה. (נשא, נשים הלכות סוטה פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קה

א הזהירנו מהשים לבונה במנחת סוטה. והוא אמרו ולא יתן עליה לבונה. ולשון ספרי מגיד שאם נתן עובר בלא תעשה כמו שעובר על שמנו כך עובר על לבונתו, לפיכך מי שעבר על לאו זה לוקה. ובמכילתא לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה מגיד שהן שתי אזהרות. (שם שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קו

א הזהירנו מהמיר קדשים. והוא אמרו לא יחליפנו ולא ימיר, וכבר באה האזהרה מיוחדת במעשר, והסבה מה שזכרו בספרי והוא אמרם מעשר בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו מה מעשר קדשי מזבח ואין תמורתו מותרת אף כל קדשים אין תמורתן מותרת, והוא אמרו ולא ימיר, ואמרו לא יחליפנו אמנם הוא בקדשי מזבח לבד, והממיר לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתמורה. (אם בחקותי, הלכות תמורה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קז

א הזהיר משנות קדשים מקרבן לקרבן, כמו שאם היה שלמים לא נחזירנו חטאת, כי זה והדומה לזה בלא תעשה. והוא אמרו יתעלה לא יקדיש איש אותו, ובאה הקבלה לא יקדיש הקדש מזבח. ולשון ספרי אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותו מקדושה לקדושה, תלמוד לומר בבהמה

לא יקדיש אותו רמז אל אמרו אשר יבוכר לה׳ בבהמה לא יקדיש, כאלו אמר כל מה שיהיה לה׳ בבהמה לא יקדשהו קדושה אחרת אבל יונח על ענינו, והתבארו משפטי מצוה זו בחמישי מתמורה. (שם, שם פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה קח

א הזהירנו מפדות בכור בהמה טהורה. והוא אמרו יתעלה אך בכור שור וגו׳ לא תפדה, אבל מותר למכרו כמו שהתבאר בבכורות (דף ל״ז:). ולשון ספרי בבכור נאמר לא תפדה אבל הוא נמכר. (ויקח קרח, הלכות בכורות פרק א׳):

מצוות לא תעשה · מצוה קט

א הזהירנו ממכור מעשר בהמה על איזה פנים שיהיה. והוא אמרו יתעלה במעשר בהמה לא יגאל. ולשון ספרי במעשר בהמה נאמר לא יגאל אינו נמכר בין חי בין שחוט לא תמים ולא בעל מום. וכבר התבארו משפטי מצוה זו עם מצות שלפניה במסכת בכורות ובמעשר שני ובתמורה בתחלתו. (אם בחקותי, שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה קי

א הזהירנו ממכור שדה שהחרימו אותו בעליו ואפילו לגזבר שהופקד על ההקדש, והוא אמרו יתעלה כל חרם לא ימכר. ולשון ספרי לא ימכר לגזבר, וזה החרם הוא סתם חרמים. (שם, ערכין פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה קיא

א הזהירנו מפדות סתם חרמי הארץ. והוא אמרו לא ימכר ולא יגאל. ולשון ספרי לא יגאל לבעלים. מה יעשה לו כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. או יכול אע״פ שפירש לשם תלמוד לומר הוא. וכבר התבארו דיני מצוה זו כלומר שדה חרמי כהנים במסכת ערכין (דף כ״ח:) ושם נתבאר שסתם חרמים לכהנים. ושם נאמר חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נתנין לכהן כתרומה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קיב

א הזהירנו מהבדיל ראש חטאת העוף בשעת מליקה. והוא אמרו יתעלה ומלק את ראשו ולא יבדיל ואם הבדיל פסל. והתבארו משפטי מצוה זו במסכת זבחים. (ויקרא, הלכות מעשה הקרבנות פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קיג

א שהזהירנו מעשות עבודה בקדשים. והוא אמרו יתעלה לא תעבוד בבכור שורך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בעבודה. וכבר התבאר בסוף מכות (דף כ״א:) שמי שעבד בקדשים לוקה. (ראה אנכי, הלכות מעילה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קיד

א הזהירנו שלא לגוז צמרי קדשים. והוא אמרו יתעלה ולא תגוז בכור צאנך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בגזה. וכבר התבארו דיני מצוה זו ומצות עבודה בככורות, ומי שגזז דבר מן הקדשים לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קטו

א הזהיר משחוט הפסח על חמץ. והוא אמרו יתעלה לא תזבח על חמץ דם זבחי. וכבר נכפלה אזהרה זו בזה הלשון בעצמו לא תשחט, וענינו שבעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה חמץ ברשותו לא אצל הזורק ולא אצל השוחט ולא אצל המקטיר ולא אצל אחד מבני החבורה, וכל מי מהם

שיהיה חמץ אצלו בעת ההיא לוקה. ובמכילתא לא תשחט על חמץ לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי מפסחים. (ואלה המשפטים, הלכות קרבן פסח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קטז

א הזהירנו מהניח אימורין של פסח שלא יקריבו עד שיפסלו בלינה והוא אמרו לא ילין חלב חגי עד בקר והוא הדין לשאר אימורין של קרבנות, ולשון מכילתא לא ילין חלב חגי בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלין בלינה על גבי הרצפה. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר אמר לא ילין לבקר זבח חג הפסח. (כי תשא, הלכות קרבן פסח פ״א משפטים):

מצוות לא תעשה · מצוה קיז

א שהזהירנו מהותיר שום דבר מבשר הפסח למחרתו כלומר יום ט״ז. והוא אמרו לא תותירו ממנו. וכבר בארנו שזה הלאו הוא לאו שניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו באש תשרופו. ובמכילתא אמרו והנותר ממנו בא הכתוב ליתן עשה על לא תעשה לומר שאין לוקין עליו. (בא אל פרעה, הלכות קרבן פסח פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה קיח

א הזהירנו מהותיר דבר מבשר חגיגה שיקריב ביום ארבעה עשר ליום השלישי אבל יאכל תוך שני ימים. והוא אמרו ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב כמו שהתבאר בששי מפסחים (דף ע״א), ובא הפירוש המקובל ולא ילין מן הבשר בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לשני ימים. יכול ליום אחד כשהוא אומר לבקר ליתן לו בקר שני, ומזאת החגיגה אמר וזבחת פסח לה׳, ומה שישאר ממנה של יום ארבעה עשר ליום שלישי ישרף לפי שהוא בבל תותיר, [והוא ניתק לעשה] ולכן אין לוקין עליו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלומר חגיגת יום ארבעה עשר ביחוד במקומות מחגיגה ומפסחים. (ראה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קיט

א הזהירנו מהשאיר דבר מבשר פסח שני עד בקר. והוא אמרו יתעלה (בהעלותך, שם) לא ישאירו ממנו עד בקר. וזה גם כן נתק לעשה כמו הראשון:

מצוות לא תעשה · מצוה קכ

א הזהירנו מהותיר דבר מבשר התודה עד הבקר. והוא אמרו בקרבן תודה ולא תותירו ממנו עד בקר. ומזה למדנו שאר קדשים כי כל מה שישאר מהם אחר זמן אכילתם שהוא נותר חייב לשרפו [ואין לוקין עליו] לפי שהוא ניתק לעשה ושריפתו מצות עשה כמו שבארנו בצ״א ממצות עשה. (אמור, פסולי המוקדשין פי״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה קכא

א הזהירנו משבור עצם מעצמות קרבן הפסח. והוא אמרו ועצם לא תשברו בו ומי ששבר בו עצם לוקה. (בא אל פרעה, קרבן פסח פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה קכב

א הזהירנו משבור עצם מעצמות פסח שני, והוא אמרו ועצם לא תשברו בו. ומי ששבר חייב מלקות. ובגמרא פסחים (דף פ״ה) אמרו כשהוא אומר ועצם לא תשברו בו בפסח שני שאין תלמוד לומר שהרי נאמר ככל חקת הפסח הוי אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח. וכבר התבארו משפטי שבירת העצם בפרק שביעי מפסחים. (בהעלותך, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קכג

א הזהירנו מהוציא כלום מבשר הפסח לחוץ ממקום החבורה לאכול. והוא אמרו ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. ובמכילתא חוצה חוץ למקום אכילתו, ומה שהוציא אין מותר לאכלו שהוא במדרגת הטרפה, והמוציאו מחבורה לחבורה אע״פ שהוא בלא תעשה אינו חייב עד שיניח, ושם נאמר המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח כמו הוצאה הכתובה בשבת. וכשיניחהו חייב מלקות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בששי מפסחים. (בא אל פרעה, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה קכד

א הזהירנו מאפות שירי מנחות חמץ, והוא אמרו לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה, כאלו יאמר שחלקם שהם שירי מנחות לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותה חמץ חייב מלקות כמו שבא לשון המשנה ואמרו (מנחות נ״ה) וחייבין על אפייתה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי ממנחות. (צו את אהרן, מעשה הקרבנות פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קכה

א הזהירנו מאכול קרבן פסח מבושל או נא אלא צלי אש בלבד. והוא אמרו יתעלה אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים. וכבר בארתי בשרש ט׳ מזה המאמר שמי שעבר על לאו זה לוקה. (בא אל פרעה, קרבן פסח פ״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה קכו

א שהזהירנו מהאכיל פסח לגר תושב. והוא אמרו תושב ושכיר לא יאכל בו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קכז

א שהזהירנו מהאכיל פסח לערל. והוא אמרו יתעלה וכל ערל לא יאכל בו. והערל שאכל לוקה. (שם, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה קכח

א שהזהירנו מאכול הפסח ישראל שהמיר, והוא אמרו יתעלה כל בן נכר לא יאכל בו, אמר המתרגם כל בר ישראל דישתמד. ולשון מכילתא כל בן נכר זה ישראל מומר לע״ז. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קכט

א שהזהירנו מלאכול כל טמא קדשים. והוא אמרו יתעלה ביולדת בכל קדש לא תגע. ולשון ספרי מה מקדש הנכנס בו בטומאה ענוש כרת אף קדש האוכלו בטומאה ענוש כרת, ויורה זה באמרו לא תגע באיש אשר יאכל קדש בטומאה בזדון כמו שנתבאר במכות, והוא אמרו שם (דף י״ד:) טמא שאכל את הקדש בשלמא עונש דכתיב והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים אזהרה מנלן אתיא מבכל קדש לא תגע, ושם אמרו אזהרה לאוכל אתה אומר אזהרה לאוכל או אינו אלא לנוגע תלמוד לומר בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מקיש קדש למקדש מה מקדש יש בו נטילת נשמה אף קדש יש בו נטילת נשמה ואי לנגיעה מאי נטילת נשמה איכא אלא לאכילה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דנגיעה כאכילה. ומזה הכתוב יתבאר לך שטמא שאכל את הקדש חייב כרת אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב קרבן עולה ויורד כמו שזכרנו בע״ב ממצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי״ג מזבחים. (תזריע, הלכות פסולי המוקדשין פי״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה קל

א שהזהירנו מאכול בשר קדשים שנטמא. והוא אמרו יתעלה והבשר אשר יגע בכל טמא וגו׳. ומי שעבר ואכל לוקה, ובשני מגמרא פסחים (דף כ״ד:) אמרו טומאת הגוף בכרת טומאת בשר בלאו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי״ג מזבחים. (צו את אהרן, שם י״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה קלא

א שהזהירנו מאכול נותר והוא מה שנשאר מבשר קדשים אחר הזמן המונה לאכילתם. ולא באה בתורה אזהרה בבאור. והוא אמרו יתעלה בפרשת קדושים בזבח קרבן שלמים והנותר עד יום השלישי באש ישרף, ואם האכל יאכל ביום השלישי וגו׳ ונכרתה הנפש. הנה נתבאר שהוא בכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב קרבן חטאת קבועה, וזה העונש כתוב ואולם האזהרה היא מאמרו במלואים לא יאכל כי קדש הוא זה הכנוי שהוא הוא גם כן כולל כל מה שנפסל שאין מותר לאכול כמו הנותר. ובמעילה (דף י״ז:) אמרו על לשון המשנה הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהם שני שמות אמרו לא שנו אלא לטומאת ידים דרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא רבי אליעזר אומר לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו, והפגול והנותר הם מפסולי הקדש ולפיכך כל אחד משניהם מוזהר מאכול אותו באמרו לא יאכל כי קדש הוא. וכבר התבאר עונש הנותר שהוא בכרת. (קדושים, שם י״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה קלב

א שהזהירנו מאכול פגול, והפגול הוא קרבן שהפסידתו המחשבה בשעת שחיטתו או בשעת הקרבתו וחשב האיש שהתעסק בהקרבתו שיאכל ממנו אחר זמנו, וכמו שבארו באור שלם בשני מזבחים (דף כ״ז). ואולם האזהרה מאכול פגול הוא אמרו לא יאכל כי קדש הוא כמו שבארנו במצוה שלפני זאת. ואולם העונש למדנו אותו מאמרו בפגול בפ״ב (דף כ״ט) ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ובאה הקבלה בזה הפסוק שהוא ידבר בקרבן שהפסידה אותו המחשבה בעת הקרבתו, והוא יקרא פגול, ובאמרו האכל אמנם רצה כשחשב עליו שיאכל ממנו ביום השלישי. אמר כוף אזנך לשמוע במחשב על זבחו שיאכל ממנו ביום השלישי הכתוב מדבר שהוא יפסל בזאת המחשבה, ומי שאכל ממנו אחר זאת המחשבה חייב כרת מאמרו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא, ואמר בנותר ואוכליו עונו ישא. ובגמרא כריתות (דף ה׳) אמרו אל תהא גזרה שוה קלה בעיניך שהרי פגול מגופי תורה ולא למדנו הכתוב כי אם בגזרה שוה ויליף עון עון מנותר כתיב הכא עונה תשא וכתיב התם ואוכליו עונו ישא מה להלן כרת אף כאן כרת, ומי שאכל גם כן פגול בשגגה יביא חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי פגול ונותר במקומות רבים מסדר קדשים. (ואתה תצוה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קלג

א שהזהיר כל זר מאכול תרומה. והוא אמרו כל זר לא יאכל קדש, ורצה בקדש זה תרומה ובכורים שהם נקראים תרומה כמו שאבאר, וזה רצה באמרו כל תרומה ואם אכל תרומה בזדון חייב מיתה בידי שמים ואינו חייב תוספת חומש אלא בשוגג כמו שהתבאר בתרומה בפרק ז׳ (משנה א׳) וסנהדרין (דף פ״ג) בט׳ מחוייבי מיתה בידי שמים ובכללם זר שאכל תרומה, ושמו ראית זה ומתו בו כי יחללוהו ואחריו וכל זר לא יאכל בו, ובשני מבכורים אמר התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה בידי שמים וחומש ואסור לזרים ורב חולק על אלו המשניות כלן ואמר זר שאכל תרומה לוקה וידוע כי רב תנא הוא ופליג. וכבר בארנו בחבורנו בפירוש המשנה שכל מחלוקת שלא יתחייב מחלוקת במעשה אלא בסברא לבד לא אפסוק בו הלכה ולא אומר הלכה כפלוני לפיכך לא אומר הלכה כרב ולא הלכה כסתם משנה כי לדברי הכל לוקה כמו שבארנו שכל מחוייב מיתה בידי שמים על אחד מהלאוין לוקה כמו שבארנו בהקדמת זה המאמר. וכן כל מועל בקדשים במזיד לוקה בלא ספק, והוא אמרם על מופלא סמוך לאיש שהקדיש אמרו (נדה מ״ו:) הקדיש ואכלו אחרים רבי יוחנן וריש לקיש אמרי תרווייהו לוקין. (אמור, הלכות תרומה פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה קלד

א שהזהיר תושב כהן ושכירו מלאכול תרומה, והוא אמרו תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש. ואם אכל דינו כדין שאר זרים. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קלה

א הזהיר מלאכול הערל תרומה והוא הדין לשאר קדשים שערל מוזהר מאכילתם, וזאת האכילה לא התבארה בכתוב אבל היא נלמדת בגזרה שוה. והמקבלים בארו על זה שזה האיסור הוא מדאורייתא. ולשון גמרא יבמות (דף ע׳) מנין לערל שאינו אוכל תרומה נאמר תושב ושכיר בפסח וכן בתרומה מה תושב ושכיר שנאמר בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו והוא הדין לשאר קדשים. וזה גם כן לשון ספרא ושם אמרו רבי עקיבא אומר איש איש לרבות את הערל ושם התבאר ר״ל בגמרת יבמות שמה״ת משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל. הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן התורה והמשוך אסור מדבריהם, והבן זה, ושם אמרו משוך צריך שימול מדבריהם. (שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה קלו

א הזהיר כהן טמא מלאכול בתרומה. והוא אמרו איש מזרע אהרן והוא צרוע. ובגמרא מכות (דף י״ד:) אזהרה לתרומה מנין מאיש איש וגו׳ איזהו דבר שהוא שוה בזרע אהרן הוי אומר זה תרומה, רצה לומר שיאכלוהו הזרע כלו זכרים ונקבות. וכבר נכפלה האזהרה גם כן בזה הענין באמרו יתעלה ושמרו את משמרתי. והעובר לאו זה חייב מיתה בידי שמים. ובסנהדרין (דף פ״ג) מנו מחוייבי מיתה ובכללם מי שאכל בטומאה תרומה טהורה והביאו ראיה מאמרו ושמרו את משמרתי. (אמור אל הכהנים, שם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה קלז

א שהזהיר החללה מאכול את הקדש שהיה מותר לה לאכול תרומה וחזה ושוק. והוא אמרו יתעלה ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא וגו׳. ובגמרא יבמות (דף ס״ח) אמרו לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואמרו היא בתרומת הקדשים במורם מן הקדשים לא תאכל רוצה לומר חזה ושוק, ושם נאמר לכתוב קרא היא בקדשים לא תאכל מאי תרומת הקדשים שמע מיניה תרתי, כלומר כיון שנבעלה לפסול לה נפסלה בתרומה ושהיא כשתהא נשואה לזר ומת חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק, ויהיה זה הלאו שהוא לא תאכל כולל שני ענינים אחד מהם אזהרה לחללה מאכילת קדשים, והשני אזהרה לכהנת שנשאת לזר מאכילת חזה ושוק ואע״פ שמת בעלה או גרשה. ואולם איסור אכילתה בתרומה והיא תחת הזר אינו מזה הכתוב, ואמנם הביאו ראיה עליו מאמרו וכל זר לא יאכל קדש, ואמרו מי שהיא תחת הזר הוי אומר היא כזר. וכשעברה לאו זה גם כן היא לוקה. (שם, הלכות תרומות פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה קלח

א שהזהירנו מלאכול מנחת כהן. והוא אמרו יתעלה וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. ונכפלה האזהרה בחביתי כהן גדול והיא מנחה גם כן. והעובר על לאו זה לוקה. ולשון ספרי כליל תהיה כל שהיא בכליל הרי הוא בלא תעשה על אכילתו. (צו את אהרן, הלכות מעשה הקרבנות פי״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה קלט

א שהזהיר הכהנים מאכול בשר חטאות הנעשות בפנים. והוא אמרו יתעלה וכל חטאת אשר יובא מדמה אל הקדש וגו׳. ומי שאכל מהם לוקה. ולשון ספרי לא תאכל באש תשרף כל שהוא טעון שריפה הרי הוא בלא תעשה על אכילתו. (שם, שם פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קמ

א שהזהירנו מלאכול פסולי המוקדשים שאין מותר לאכלן, וזהו כשנעשה אנחנו המום בכוונה כמו שהתבאר בבכורות (דף ל״ד) או שהיה אותו הקרבן נפסל אחר שחיטתו בדרך מדרכי ההפסד שימנעו אכילתו, והוא אמרו יתעלה לא תאכל כל תועבה. ולשון ספרי לא תאכל כל תועבה בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר, ושם אמרו רבי אליעזר אומר מנין לצורם אוזן בבכור ואכל ממנו שעובר בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכל כל תועבה. ומי שאכל ממנו לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבכורות. (ראה, הלכות פסולי המוקדשין פי״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה קמא

א שהזהירנו מאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים. והוא אמרו יתעלה לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך, ומי שאכל מעשר שני בלא פדיון לוקה אבל בתנאי שהתבאר במכות (דף י״ט:) והוא שאכלהו בחוץ אחר שראה פני הבית כלומר שהגיע לפנים מחומת ירושלים, והוא אמרו שם מאימתי חייבין משיראה פני הבית. (שם, הלכות מעשר שני פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קמב

א שהזהירנו מאכול מעשר שני של תירוש חוץ לירושלים. והוא אמרו יתעלה לא תוכל לאכול מעשר דגנך תירושך. ומי שאכלו בלא פדיון חייב מלקות, ובתנאי הקודם במעשר דגן. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קמג

א שהזהירנו מלאכול מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים ומי שאכלו לוקה ובתנאי הקודם. והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו׳ ויצהרך. ואולי תרחיק למנות מעשר דגן ומעשר תירוש ומעשר יצהר שלש מצות עד שהוא כשיאכל שלשתן כאחד לוקה על כל אחד ואחד. לפי שזה הלאו שבזה הפסוק אינו לאו שבכללות שאין לוקין עליו ואמנם הוא לחלק. ובבאור אמרו בגמרא כריתות (דף ד׳:) אכל מעשר דגן תירוש ויצהר לוקה על כל אחד ואחד וכי לוקין על לאו שבכללות קרא יתירא כתיב מכדי כתיב ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך וגו׳ למה לי למהדר ולמיכתבינהו כלהו שמע מינה לחלק. ובגמרא מכות (דף י״ח) אמרו מכדי כתיב ואכלת לפני ה׳ אלהיך לכתוב רחמנא לא תוכל לאכול אותם לחודיה למה לי למהדר לפרושינהו לכלהו שמע מינה ליחודי לאו לכל אחד ואחד הוא דאתא. הנה כבר התבאר שכל מה שהוזהר ממנו בזה הפסוק כל כל ענין וענין לאו בפני עצמו הוא. ואשוב להשלים שאר הלאוים שכולל זה הפסוק. (ראה, הלכות מעשר שני פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קמד

א שהזהירנו מלאכול בכור חוץ לירושלים כשהוא תמים. והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו׳ ובכורות בקרך וצאנך. ולשון ספרי ובכורות זה הבכור לא בא הכתוב אלא לזר שאכל את הבכור בין לפני זריקת דם בין לאחר זריקת דם שעובר בלא תעשה. הנה כבר התבאר לך שזה הלאו כולל שני ענינים, אזהרת הזר מאכול תמים, ואזהרת הכהן מלאכלו חוץ לירושלים, ושני הענינים דינם נתלה בבכור תמים, ומי שעבר על זאת האזהרה לוקה. (שם, הלכות בכורות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קמה

א שהזהירנו מאכול חטאת ואשם חוץ לעזרה. והוא אמרו יתעלה בזה הפסוק בקרך וצאנך כאילו אמר לא תוכל לאכול בשעריך. ובא הפירוש בקרך וצאנך לא בא הכתוב אלא לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים שהוא עובר בלא תעשה וזה לוקה, וכן אוכל קדשים קלים חוץ לחומות גם כן לוקה כמו שכתוב בגמרא מכות (דף י״ז) שאכילת כל דבר חוץ למקום אכילתו לא תוכל קרינא ביה. (שם, הלכות מעשה הקרבנות פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קמו

א שהזהירנו מלאכול בשר העולה. והוא אמרו יתעלה לא תוכל לאכול בשעריך וגו׳ ונדריך אשר תדור כאילו אמר לא תוכל לאכול בשעריך נדריך אשר תדור, ובא הפירוש ונדריך זה עולה לא בא הכתוב אלא ללמדך לאוכל עולה בין לפני זריקת דם בין לאחר זריקת דם בין לפנים מן הקלעים בין חוץ לקלעים הוא עובר בלא תעשה. וזה הלאו אזהרה לכל מועל והעובר על לאו זה כלומר שאכל מבשר העולה או שיהנה משאר קדשים שחייבין עליהן מעילה כמו שהתבאר במעילה אם היה מזיד לוקה ואם היה שוגג מביא קרבן מעילה וישלם מה שיהנה ויוסיף חומש כמו שבארנו במסכת מעילה, אמרם (פסחים ל״ג) הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה והביאו ראיה ומתו בו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קמז

א שהזהירנו מאכול קדשים קלים קודם זריקת דמים. והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו׳ ונדבותיך כאילו אמר לא תוכל לאכול נדבותיך, ובאה הקבלה לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא תעשה. והעובר על לאו זה לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קמח

א שהזהירנו שלא לאכול זר מבשר קדשי הקדשים. והוא אמרו יתעלה וזר לא יאכל כי קדש הם. ואינו חייב מלקות עד שיאכל בעזרה אחר זריקת דמים. (ואתה תצוה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קמט

א שהזהיר הכהנים מאכול בכורים בחוץ. והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו׳ ותרומת ידך אלו הבכורים, שהוא לא הניח בזה הפסוק דבר שהוא טעון הבאת מקום שלא זכרו בבאור, ואמר בכלל ותרומת ידך הוא בכורים בלא ספק שבאר בהם שטעונין הבאת מקום, ואולם התרומה הוא ידוע שאינה טעונה הבאת מקום ואיך יזהיר מלאכול אותה בשעריך. ולשון ספרי לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים שלא קרא עליהן שהוא עובר בלא תעשה. וכבר התבאר בסוף מכות (דף י״ט) שאין חייבין עליהן אלא קודם שיניחם בעזרה, אבל משהניחם בעזרה פטור עליהן אע״פ שלא קרא, ובבכורים גם כן התנאי שבמעשר שני רוצה לומר שאינו חייב עליהן כשאכלן בחוץ כל מי שאכלן בחוץ עד שיראו פני הבית, וכשאכל מהם כל מי שאכלן אחר שראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה לבד אם היה כהן, אולם הישראל הוא מחוייב מיתה בידי שמים כל זמן שיאכל בכורים אפילו אחר קריאה. ובבאור אמרו בבכורים (ר״פ ב׳) התרומה והבכורים חייבין עליהן חומש ומיתה ואסורים לזרים, ואם אכל אותם זר אם היה מזיד חייב מיתה ובשוגג מוסיף חומש כדין התרומה בשוה, כי מאחר שקראם הכתוב ותרומת ידך נתחייבו במשפטי תרומה. וראוי לך שתבין הנה הבנה טובה עד שלא תשתבש עליה, וזה שהכהן שיאכל בכורים משראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה, ואזהרתו מהכא לא תוכל לאכול בשעריך וגו׳ ותרומת ידך, כמו שהתבאר במכות (דף י״ז) כישראל במעשר שני שהוא לוקה על אכלו חוץ למקומו אע״פ שהוא שלו, ואמנם הישראל כשאכל בכורים אחר שראו פני הבית כל זמן שאכלם חייב מיתה, ואזהרתו מוכל זר לא יאכל קדש, כמו שבארנו במצוה קל״ג מאלו המצות. (ראה, הלכות בכורים פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קנ

א הזהירנו מאכול מעשר שני בטומאה ואפילו בירושלים עד שיפדה, שהשורש אצלנו מעשר שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים, כמו שהתבאר במכות (דף י״ט:), והאזהרה ממנו לא בערתי ממנו בטמא. ובאה הקבלה בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ובשלישי ממכות (שם) התבאר ג״כ שהמעשר והבכורים אסור לבער מהן בטומאה והאוכלן בטומאת עצמו לוקה, אבל בתנאי שיאכל זה המעשר בטומאה בירושלים בלא פדיון, ואז ילקה כמו שזכרנו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות. (כי תבא, הלכות מעשר שני פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קנא

א שהזהיר מאכול מעשר שני באנינות. והוא אמרו לא אכלתי באוני. ולשון המשנה בבכורים שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום וטעונין וידוי ואסורין לאונן. וכן כל אונן אסור בקדשים מזה הכתוב, וכתוב בתורה ותקראנה אותי כאלה וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו רצה לומר אנינות בשמיני מפסחים ושני מזבחים. וכל מי שאכל קדשים או מעשר באנינות לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קנב

א הזהירנו מהוציא דמי מעשר שני אלא באכילה ושתיה. והוא אמרו ולא נתתי ממנו למת. ולשון ספרי ולא נתתי ממנו למת שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין, וכל זמן שיוציא ממנו דבר יאכל כנגדו, כמו שהתבאר במקומו. ואמנם זכר המת לחזוק, כאלו יאמר ואע״פ שהוא מצוה לא הוציא בה מעות מעשר שני אלא במזון לבד, כמו שאמר ונתתה הכסף וגו׳ שאם הוציאהו בזולת המזון כאילו הוציאהו למת שאין תועלת לו בזה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קנג

א שהזהירנו מאכול טבל, והוא הדבר שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות. והוא אמרו ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו, והעובר על לאו זה שאכל טבל חייב מיתה בידי שמים. והרמז על זה הנה אמרו ולא תחללו ואמר בתרומה ואת קדשי בני ישראל לא תחללו, ויליף חלול מחלול מתרומה שהיא עון מיתה כמו שבארנו. ולשון גמרא סנהדרין (דף פ״ג) מנין לאוכל טבל במיתה שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל בעתידין ליתנם לה׳ והוא את אשר ירימו, ואחר זה הפסוק אמר והשיאו אותם עון אשמה. ובגמרא מכות (דף ט״ז:) אמר יכול לא יהיו חייבין אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר ניטלה ממנו תרומה גדולה ולא ניטלה ממנו תרומת מעשר תרומת מעשר ולא מעשר ראשון ולא מעשר שני ולא מעשר עני מנין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל. אבל זה מלקות. ואולם עון מיתה אינו אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר שמי שאכל מעשר ראשון קודם שניטלה ממנו תרומת מעשר הוא חייב מיתה. והוא אמרו ללוים כשצוה להוציא מעשר מן המעשר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו שזה אזהרה מאכול מעשר שבטבלו לפיכך חייבין עליהן מיתה כמו שהתבאר בדמאי. והתבאר מזה גם כן כל מי שאכל טבל קודם שיוציא ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה ואזהרתו מאמרו ולא יחללו את קדשי בני ישראל כמו שבארתי במצוה הזאת. ומי שאכל טבל אחר הוצאת התרומה קודם הוצאת כל המעשרות חייב מלקות ואזהרתו מלא תוכל לאכול בשעריך, ושמור זה ולא תטעה בו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו רוצה לומר טבל במקומות מדמאי ותרומות. (אמור, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה קנד

א הזהיר מהקדים חקי הזרע קצתם על קצתם אבל יוציאם כסדרן, ובאור זה החטה דרך משל כשזרוה היא טבל יוציא ממנה תחלה תרומה והיא חלק מחמשים ואח״כ יוציא מהנשאר מעשר ראשון ואח״כ יוציא מעשר שני מהנשאר ותנתן תרומה גדולה לכהן והמעשר ראשון ללוי ומעשר שני יאכל לבעלים בירושלים, ועל זה הסדר ראוי שיעשה, ובאה האזהרה מהקדים מה שראוי לאחר ומלאחר מה שראוי להקדים מאמרו מלאתך ודמעך לא תאחר כאילו יאמר לא תאחר ממלאתך ודמעך מה שראוי להקדימו. ובמשנת תרומה (פ״ג) המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון לתרומה ושני לראשון אע״פ שהוא עובר בלא תעשה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר מה שעשה עשוי: ובמכילתא מלאתך אלו הבכורים הניטלים מן המלאה ודמעך זה תרומה לא תאחר שלא תקדים שני לראשון ראשון לתרומה תרומה לבכורים [כו׳, מכאן אמרו המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון לתרומה], ומעשר שני לראשון אע״פ שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי. וכבר התבאר בפ׳ ראשון מתרומה שהמקדים אינו לוקה. (משפטים, הל׳ תרומות פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קנה

א הזהירנו מלאחר הנדרים והנדבות ושאר הקרבנות שהם חובה עליו. והוא אמרו יתעלה כי תדור נדר לה׳ לא תאחר וגו׳ ובאה הקבלה שהוא אינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מראש השנה. (כי תצא, הלכות מעשה הקרבנות פי״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה קנו

א שהזהירנו מעלות לרגל מבלי קרבן שיהיה עמנו ונקריבנו שם. והוא אמרו יתעלה ולא יראו פני ריקם ועל כל פנים יהיו עולה ושלמים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חגיגה. ומצוה זו אין נשים חייבות בה. (כי תשא, הלכות חגיגה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קנז

א שהזהירנו מעבור מה שחייבנו על עצמנו בדבור אע״פ שהוא בלא שבועה, וזהו הנדרים כמו שיאמר אדם כשיהיה כך או כשאעשה כך פירות העולם אסורין עלי או פירות מדינה זו או מאכל ידוע כגון שיאסור על היין או על הדגים או זולת זה, וכן אם יאמר הנאת אשתי אסורה עלי וכל מה שדומה לאלו הנדרים שהתבארו דיניהם בנדרים הרי הוא חייב לקיים אותו הנדר, ובאה האזהרה בעובר על הדבר הזה בפירוש אמרו לא יחל דברו ובא הפירוש לא יעשה דבריו חולין כלומר אם חייב על עצמו דבר שיקיים אותו. ובגמרא שבועות (דף כ׳:) אמרו קונמות עובר עליהם בלא תעשה משום לא יחל.

ובספרי אמרו לא יחל מגיד שהוא עובר על בל יחל ועל בל תאחר, כלומר כשנדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים כסדרן הוא חייב משום בל תאחר ומשום בל יחל, וכן כל הדומה לקרבן כמו שידור לבדק הבית או לצדקה או לבית הכנסת והדומה לו. וכשעבר ועשה מה שאסר על עצמו לעשות לוקה. (ראשי המטות, הפלאה הלכות נדרים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קנח

א שהזהיר הכהן שלא יקח זונה. והוא אמרו אשה זונה וחללה לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות. (אמור אל הכהנים, קדושה הלכות איסורי ביאה פרק י״ז י״ח י״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה קנט

א שהזהיר הכהן שלא יקח חללה. והוא אמרו וחללה לא יקחו. וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קס

א שהזהיר הכהן שלא יקח גרושה, והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו. וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קסא

א שהזהיר כהן גדול מליקח אלמנה. והוא אמרו אלמנה וגרושה וגו׳. ואולם כפל האזהרה על כהן גדול בגרושה וחללה זונה בעבור הענין הכתוב בקידושין (דף ע״ז), והוא כי כשיקרה שתהיה אשה אחת אלמנה גרושה וחללה זונה ובא עליה כהן גדול לוקה ארבע ואם כהן הדיוט לוקה שלש. ושם אמרו אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהם כסדר חייב על כל אחת ואחת ובארו שהוא באשה אחת, וענין אמרו כסדר שיהיו בה אלו הענינים על סדר הפסוק שתהיה תחלה אלמנה ואחר כך גרושה עוד תהיה אחר זה חללה ואחר כך זונה. ואולם הוצרכנו לזה בעבור היותה אשה אחת ובבעילה אחת שנרצה שנחייבהו על ארבע מלקיות, והשרש אצלנו אין איסור חל על איסור אם [לא] שיהיה איסור כולל או שיהיה איסור מוסיף או איסור בת אחת כמו שבארנו במקומות מכריתות בפירושנו וכשיהיו על הסדר הזה יהיה בכלם איסור מוסיף כמו שהתבאר שם. אבל כשיהיו נשים רבות כגון שבא על אלמנה ועל אשה אחרת חללה ועל אשה אחרת גרושה ועל אשה אחרת זונה אין ספק שלוקה על כל אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר אחר שהשרש אצלנו שאין לוקין על לאו שבכללות לאיזה דרך יהיה לוקה על כל אחת ואחת ובאה האזהרה מהם בכלן בלשון אחד, דע כי על זה הענין נכפלה האזהרה על כהן גדול בגרושה זונה חללה כדי שילמדנו שדינו בהן כדין כהן הדיוט מלקות על כל אחת ואחת, ואמנם נתחייב כהן הדיוט מלקות על כל אחת ואחת בעבור שנפרדה אחת מהן בלאו אחד והיו כלם לחלק. והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו, ואחר שנפרדה הגרושה בלאו הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, וזהו ענין אמרם בגמרא קדושין (שם ע״ב) כשם שחלוקה גרושה מחללה וזונה בכהן הדיוט כך חלוקה בכהן גדול, ושם התבאר כי בהיות הנשים גופין מוחלקין לוקה על כל אחת ואחת בין שיהיה על הסדר בין שלא יהיה על הסדר. הנה כבר התבאר לך כי האזהרה מכל אחד מהן מצוה בפני עצמה ולפיכך לוקה על כל אחת ושם התבאר שכהן הדיוט אינו חייב מלקות על אחת מהן עד שיקח ויבעול, והם אמרו בעל לוקה לא בעל אינו לוקה מה טעם קאמר מה טעם לא יקח משום לא יחלל. וכבר התבארו משפטי מצוה זו רוצה לומר ארבע מצות אלו על השלמות ביבמות וקדושין. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קסב

א הזהיר כהן גדול שלא לבא על האלמנה אפילו בלא קדושין, והוא אמרו ולא יחלל זרעו בעמיו, ובאור זה שכהן הדיוט נאסרו עליו הנשואין כמו שאמרנו לא יקחו והוא איסור הנשואין אבל אינו לוקה עד שיבעול כמו שקדם באורו, אמנם אם בעל בלא קדושין אף על פי שזה אסור עליו ומוזהר ממנו ופסולה לכהונה אינו לוקה משום זה כי לא באה האזהרה מזה. אמנם כהן גדול הנה באר בו שני לאוין, האחד הוא לא יקחו שהוא איסור הנשואין, והשני ולא יחלל זרעו והוא איסור הבעילה אפילו בלא קדושין. ובגמרא קדושין (דף ע״ח) אמרו בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קדש שלוקה מאי טעמא ולא יחלל אמר רחמנא והרי חלל. ושם אמרו כהן גדול באלמנה לוקה שתים לוקה משום לא יקח ולוקה משום לא יחלל, ואמנם נתיחד זה

באלמנה מפני שהיא מיוחדת בלאו על כהן גדול, והיא כשרה לכהונה ובזאת הבעילה נפסלה לכהונה. ואולם גרושה זונה וחללה דינו בשלשתן כדין כהן הדיוט רוצה לומר שכל אחת ואחת פסולה לכהונה מתחלתה. (אמור, קדושה הלכות איסורי ביאה פי״ז י״ח י״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה קסג

א שהזהיר הכהנים מלהכנס במקדש מגודלי שער כמו שיעשו האבלים שלא יספרו שערם, והוא אמרו ראשיכם אל תפרעו אמרה תורה לא תרבו פרע ויחזקאל באר ואמר ופרע לא ישלחו, וכן אמר במצורע וראשו יהיה פרוע ואמרינן בספרי יגדל פרע. ולשון ספרא גם כן ראשיכם אל תפרעו אל תגדלו שער. וכבר נכפלה אזהרה זאת בכהן גדול ואמר את ראשו לא יפרע. ואמנם נכפלה כדי שלא תחשוב שאמרו לאלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו אמנם הוא בעבור המת לבד אבל אם עשה זה שלא על דרך האבילות מותר, ולכן באה בכהן גדול שזה בעבור העבודה. והעובר על לאו זה במיתה כלומר ששמש והוא פרוע ראש, ובכלל אלו שבמיתה פרועי ראש לפי אמרו ולא תמותו וכשנכנס למקדש והוא פרוע ראש ולא עבד הרי הוא באזהרה ולא במיתה. (שמיני, הלכות ביאת המקדש פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קסד

א שהזהיר הכהנים מלהכנס למקדש והם קרועי בגדים. והוא אמרו יתעלה ובגדיכם לא תפרומו, ולשון ספרי לא תפרומו לא תקרעו, ונכפלה זאת האזהרה גם כן באמרו בכהן גדול ובגדיו לא יפרום. ודע שכהן גדול אסור אפילו שלא בשעת עבודה לקרוע על מתו שמת לו ובעבור התוספת הזאת נכפל זה הלאו. ובספרי ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום על מתו כדרך שבני אדם קורעין ופורמין על מתיהן הא כיצד כהן גדול פורם מלמטן וכהן הדיוט מלמעלן וכל מי שעבד ובגדיו קרועין הוא גם כן חייב מיתה שדין פרועי ראש וקרועי בגדים אחד, ואולם הכנס למקדש בדרך זה הוא בלאו וכהן גדול לבד הוא אסור עליו תמיד שיפרע או שיפרום אפילו לא נכנס למקדש וזהו ההבדל שבינו ובין כהן הדיוט. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קסה

א שהזהיר הכהנים מלצאת מהמקדש בשעת עבודה. והוא אמרו יתעלה ומפתח אהל מועד וגו׳. ונכפלה אזהרה זאת גם כן בכהן גדול ואמר ומן המקדש לא יצא. ולשון ספרא ומפתח אהל מועד יכול שלא בשעת עבודה תלמוד לומר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה כי שמן משחת ה׳ אין לי אלא אהרן ובניו שאם יצאו בשעת עבודה חייבין במיתה מנין לכהנים שבכל הדורות תלמוד לומר כי שמן משחת ה׳ עליכם. ודע שיש בכהן גדול תוספת שהוא לא ילוה מתו, וזה פשט הכתוב באמרו ומן המקדש לא יצא. וכבר התבאר בשני מסנהדרין (דף י״ח) שאם מת לו מת אינו יוצא אחר המטה והביאו ראיה מאמרו ומן המקדש לא יצא ונלמד מזה שמותר לו לעבוד ביום שמת לו מת, וכן פירשו ומן המקדש לא יצא הא אחר אם לא יצא ועבר חלל, רוצה לומר כהן הדיוט שאין העבודה מותרת לו והוא אונן אבל הוא מוזהר על זה רוצה לומר שלא יעבוד אונן. וכבר התבאר בסוף הוריות (דף י״ב) השרש הזה, והוא שכהן הדיוט אונן לא יעבוד וכהן גדול עובד והוא אונן. והנה יתבאר לך שאמרו ולא יחלל הוא שלילה לא אזהרה לומר שלא תהיה עבודתו חולין ואע״פ שהוא אונן. ופשט הכתוב כי אמרו לא יחלל טעם לאזהרה הקודמת שהוא לא יצא כי לא יחלל. ולפי הענינים האלו כמו שהתבאר לאו זה אין ראוי למנותו בפני עצמו כמו שהתבאר למי שמבין השרשים הקדומים בזה המאמר. וכבר התבאר שאלו השלשה לאוין שהם ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ומן המקדש לא יצא אמנם נכפלו בכהן גדול לבאר ענינם כמו שנכפלה האזהרה להוציא מגרושה זונה וחללה לבאר ענין מה מהשלשה ענינים המוזהר מהם. כי אלו השלשה לאוין הם בעצמם המוזהר מהם באמרו ראשיכם אל תפרעו ואשר משה רבינו ע״ה אמרם לאלעזר ואיתמר שלא בהתרגזכם על צרה גדולה הותרו לכם הענינים האסורים לכם אבל אתם בקדושתכם על היותכם מוזהרים מפריעת ראש ומקריעת בגדים ויציאה מן המקדש בשעת עבודה. ונכפלה אזהרה בכהן גדול עד שהתבאר לנו שאזהרה זו בשעת עבודה לבד חייבין מיתה כמו שתראה אותם הביאו ראיה לבאר ענין אמרו ומפתח אהל מועד וגו׳ מאמרו ומן המקדש לא יצא, ואע״פ שכל לאו מאלו הלאוין שהם נכפלין בכהן גדול ענין נוסף כמו שבארנו הנה אין בזה רבוי מנין המצות למי שיבין מה שהקדמנו לפי כי גופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מזה בשעת העבודה. (שמיני, הלכות ביאת המקדש פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קסו

א שהזהיר כהן הדיוט מהטמא לשאר מתים כי אם לקרוביו המבוארים בכתוב, והוא אמרו לנפש לא יטמא בעמיו ומי שעבר על לאו זה ונטמא לזולת ששה מתי מצוה חייב מלקות. וזאת האזהרה אין הנשים חייבות בה, ובאה הקבלה בני אהרן ולא בנות אהרן. (אמור אל הכהנים, הלכות אבל פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קסז

א הזהיר כהן גדול מהכנס עם מת תחת תקרה ואפילו לקרוביו. והוא אמרו ועל כל נפשות מת לא יבא. וכל זמן שיטמא אפילו לאביו ולאמו לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קסח

א שהזהיר כהן גדול מהטמא למת מן המתים במין ממיני הטומאה בין בנגיעה בין במשא, והוא אמרו לאביו ולאמו לא יטמא. ואפשר שתחשוב שזה ענין הקודם עצמו ושאמרו לאביו ולאמו תוספת באור, אין הדבר כן אבל הם שני לאוין לא יבא ולא יטמא. ולשון ספרי חייב בלא יבא וחייב בלא יטמא, וכן חייבין בכהן הדיוט מכהן גדול בדין גזרה שוה, שאמרו כמו שכהן גדול שנאסרה עליו טומאת מת חייב בשני לאוין בלא יבא ובלא יטמא כן כהן הדיוט שנאסר עליו להטמא במת חייב בלא יבא. אבל אנחנו לא מנינו אותו בעבור הטעם שהקדמנו בשרש השני. אולם מנינו אלו השני לאוין להיותם שני ענינים לא יבא ולא יטמא וענין לא יבא זולת ענין לא יטמא כמו שבארו מקבלי הפירוש ואמרו חייב בלא יבא ובלא יטמא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קסט

א הזהיר שלא יקח כל שבט לוי חלק בארץ. והוא אמרו לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם אחיו ה׳ הוא נחלתו. (שופטים ושוטרים, הלכות שמטה פי״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קע

א היא האזהרה שהוזהר כל שבט לוי גם כן מלקחת חלק בבזה כשכבשו את הארץ. והוא אמרו יתעלה לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה. ולשון ספרי חלק בבזה ונחלה בארץ. ויש לך שתקשה ותאמר מפני מה מנית ענינים אלו שתי מצות, והם אזהרה מקחת חלק בבזה ונחלה בארץ, ושניהם בלאו אחד. דע אתה המקשה שכבר נחלק זה הלאו באומרו לא יהיה לכהנים הלוים חלק, והיא אזהרה מקחת חלק משלל העיר, והשני ונחלה לא יהיה לו, והיא אזהרה מקחת חלק בארץ. וכבר נכפלה האזהרה משני ענינים אלו בעצמן לכהנים, והוא אמרו לאהרן בארצם לא תנחל בשעת חלוק הארץ וחלק לא יהיה לך בבזה. ואולי אתה תחשוב שאלו שני לאוין הנזכרים בתורת כהנים שתי מצות ולפיכך ראוי למנותם. דע כשבאה האזהרה על כל שבט לוי הנה כבר נכנסו הכהנים בכלל, ואמנם נכפלה בכהנים לחזוק וכל מה שדומה לזה מן הכללים והפרטים, ואמנם יכפל לחזוק או להשלים הדין כשלא יהיה שלם מן האזהרה אחת, ואילו מנינו אמרו לאהרן בארצם לא תנחל תוספת על שאמר לא יהיה לכהנים הלוים הנה מתחייב גם כן לפי זה ההיקש בעצמו שנמנה הגרושה וחללה והזונה על כהן גדול בשלשה לאוין חוץ מהשלשה לאוין שבאו בכלל כהן בין גדול בין הדיוט, ואם יאמר אומר שגם כן היה ראוי שימנו, הנה נאמר לו בהכרח יהיה כהן גדול (אסור) בגרושה חייב שתים אחת משום כהן והגרושה אסורה לו, ושנית משום כהן גדול והיא גם כן אסורה לו בלאו אחר, וכבר התבאר בקדושין שאינו חייב אלא אחת. הנה התאמת כי אזהרה שהיא בכלל לבד היא שתמנה, ומה שיבא באותו הענין בעצמו אזהרה אחרת על היחוד אמנם היא לבד ללמד משפט מן המשפטים או להשלים הדין כמו שבארתי במצוה קס״ה מאלו המצות. ומזה המין בעצמו האזהרה שהזהיר הכהנים לא יקרחו קרחה בראשם, ואלו שלשה לאוין כבר קדמו כל ישראל בכלל ואמר לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשימו קרחה בין עיניכם ושרט לנפש, ואולי נכפלו בכהנים להשלים הדין לבד כמו שהתבאר בסוף מכות (דף כ׳) כשבארו משפטי אלו השלש מצות, ואילו היו לאוין מיוחדים לכהנים ולא יהיו להשלים הדין אבל מצות בעצמן היה כהן בכל מעשה מהן חייב שתי מלקיות מצד שהוא ישראל ומצד שהוא כהן, ואין הענין כן אבל מלקות אחת כשאר ישראל כמו שהתבאר במקומו, והבן זה. (שופטים ושוטרים, הלכות שמטה פי״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה קצא

א הזהירנו מעשות קרחה בראש על המתים כמו שיעשו הסכלים. והוא אמרו יתעלה ולא תשימו קרחה. ונכפלה אזהרה זו בכהנים באמרו לא יקרחו קרחה וגו׳ להשלים הדין הזה, כי מאמרו בין עיניכם היינו יכולין לומר כי הקורח מן הראש [סמוך לפדחת] לבד יאסר, ולכן באר ואמר בראשם לחייב על הראש כבין עיניכם, ואילו אמר גם כן לא יקרחו קרחה בראשם היינו אומרים בין על המת בין שלא על המת, וכבר באר שם למת. וכל מי שיגלח שער ראשו בקרחה על מת לבד כגריס לוקה בין היה כהן או ישראל לוקה על כל קרחה וקרחה מלקות אחת, וכן כפל בכהנים ופאת זקנם לא יגלחו וגו׳. אמנם בא להשלים דין מצוה זו כמו שהתבאר במכות (דף כ׳). (ראה אנכי, מדע הלכות עבודה זרה וחקות העכו״ם פרק י״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קצב

א הזהירנו מלאכול בהמה טמאה וחיה טמאה. והוא אמרו יתעלה את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו׳. ואולם שאר בהמה טמאה לא בא עליה לאו בבאור אבל מאמרו וכל בהמה מפרסת פרסה ומעלת גרה בבהמה אותה תאכלו, הנה הודיע שכל מי שאין לו סימנין אלו יחד הוא מוזהר על אכילתו והאוכל חייב, אבל הוא לאו הבא מכלל עשה שהתבאר שהוא עשה, והשרש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה ואין לוקין עליו. ואמנם נאסר לנו שאר בהמה וחיה טמאה ואנו חייבין על אכילתן מלקות מקל וחומר שאנו אומרין כשהחזיר והגמל שבו סימן טהרה אחד לוקין עליו קל וחומר לשאר בהמה וחיה טמאה שאין להם סימן טהרה כלל שלוקין עליו. ולשון ספרי בכל זה אמר אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר את זה לא תאכלו אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה וחיה טמאה מנין ודין הוא מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא תעשה על אכילתם שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שתהא בלא תעשה על אכילתן, נמצאו הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מן הקל וחומר נמצאת מצות עשה שהן מן הכתוב ומצות לא תעשה מקל וחומר, אבל הקל וחומר זה אמנם הוא לגלויי מלתא בעלמא כמו שזכרנו לא תעשה של״ו בבתו לפי מה שנתבאר במקומו, ולפיכך מי שיאכל כזית מבשר בהמה טמאה או חיה טמאה מאי זה מין שיהיה מהן לוקה מדאורייתא, ודע זה. (ויהי ביום השמיני, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קצג

א הזהירנו מאכול דג טמא. והוא אמרו יתעלה במיני דגים ההם ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו. ומי שאכל כזית מהן לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קצד

א הזהירנו מלאכול עוף טמא. והוא אמרו יתעלה במינים ההם ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכל וגו׳, ומי שאכל מבשרם כזית לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו עם השתים שלפניה בשלישי מחולין. (שם, שם פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קצה

א הזהירנו מלאכול שרץ העוף. והוא אמרו יתעלה במשנה תורה כל שרץ העוף וגו׳. ולשון ספרי כל שרץ העוף הוא מצות לא תעשה. ומי שאכל מהם לוקה. (ראה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קצו

א הזהירנו מלאכול שרץ הארץ כתולעים והחפושיות והדומה להם וזהו הנקרא שרץ הארץ. והוא אמרו וכל השרץ השורץ על הארץ וגו׳. ומי שאכל לוקה. (שמיני, שם פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קעז

א הזהירנו מאכילת השרצים המתהוים מהעפושים אע״פ שאינן מין ידוע ולא יתהוו מזכר ונקבה, והוא אמרו ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש וגו׳. ולשון ספרא השרץ הרומש על הארץ הוא אע״פ שאינו פרה ורבה, וזהו ההפרש בין אמרו השורץ על הארץ ובין הרומש על הארץ. כי השרץ נקרא שיש בו כח המוליד בדומה. והרומש נקרא המתהוה מן העפושים. ומי שאכל ממנו לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קעח

א הזהירנו מלאכול תולעים המתילדים בפירות ובזרעים ומעת שילכו ויצאו על שטח אותן הזרעים או אותן הפירות (ובזרעים). ואפילו מצאנו אותם אחר כן תוך הזרע או תוך הפרי אינו מותר לאכלם ומי שאכלם לוקה. והוא אמרו לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום. ולשון ספרא להביא את שפרשו לארץ וחזרו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קעט

א הזהירנו מאכול אי זה שרץ שיהיה בלתי יחוד בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ. והוא אמרו יתעלה אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ, לאו זה בפני עצמו ולוקין עליו, והוא דומה לאיסור כולל לפיכך מי שאכל כלום משרץ הארץ לוקה שתים אחת משום וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל ואחת משום אל תשקצו את נפשותיכם, ומי שאכל שרץ העוף לוקה שתים אחת משום וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ואחת משום אל תשקצו, ואם אכל בעל חיים עף וילך על הארץ עד שיהיה שרץ העוף ושרץ הארץ חייב עליו ארבע מלקיות, ואם חובר לזה שיהיה גם כן משרץ המים יהיה חייב עליהם שש מלקיות, החמש משום דג טמא שנאמר מבשרם לא תאכלו, והששית משום אל תשקצו לפי שהוא כולל גם כן שרץ המים, ואין אצלנו כתוב לאסור שרץ המים זולת אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ, ובאלו השרצים אמרו בגמרא מכות (דף ט״ז:) אכל פוטיתא לוקה ארבע, נמלה לוקה חמש, צרעה לוקה שש, וזהו הפירוש שפירש כל מי ששמעתי אומר או ראיתי דבריו בפירוש אשר פירש בזה המאמר שהוא אכל פוטיתא וכו׳, והוא פירוש בלתי אמתי לא ימשך ולא ישלם אלא על חלוף השרשים האמתים שבא עליהם המופת בלשון התלמוד, וזה כשתעיין במה שהקדמנו הנה תמצאם שחייבו שלש מלקיות מלאו אחד, והוא אל תשקצו, וכבר התבאר ביטול זה ושלא ילקה שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים כמו שהתבאר בחולין. וכבר הקדמנו אנחנו זה בשרש ט׳ ובארנוהו פעמים, והנה אביא לך דמיונות במה שעתיד.

ב והמאמר האמתי אשר לא תתמה ממנו ולא תרחיקהו כי מי שאכל בעל חיים יהיה שרץ העוף ושרץ המים לוקה שתי מלקיות לבד, אחת משום [שרץ הארץ ואחת משום שרץ העוף, ואם יהיה גם כן שרץ המים לוקה שלש, אחת משום שרץ הארץ ואחת משום] שרץ העוף שהתבאר בו לאו גם כן ואחת משום אל תשקצו שיאסור כל שרץ ושרץ המים גם כן בכלל כל שרץ כאומרו בכל השרץ השורץ. ואם אכל שרץ הארץ לבד לוקה אחת משום וכל השרץ השורץ וכו׳, וכן על שרץ העוף אחת משום שרץ העוף, וכן על שרץ המים אחת לבד משום אל תשקצו את נפשותיכם, ואין בהיותו זה הלאו כולל שרץ הארץ לוקה על שרץ הארץ שתים, כי אילו באו לנו אלף לאוין כלם מבוארין בשרץ הארץ אינו לוקה אלא אחת לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו, ואפילו אמר שרץ הארץ לא תאכל שרץ הארץ לא תאכלו שרץ הארץ לא יאכלו אלף פעמים לא יתחייב עליו אלא מלקות אחת. התראה אלו שקבעו זה השרש הנפסד יסברו שמי שלובש שעטנז לוקה שתים בעבור שבאו בו שני לאוין, לא ראיתים מעולם יסברוהו זה אבל יגנו אותו אילו אמרו אדם אחר ולא יגנו עצמם באמרם ששרץ העוף או שרץ הארץ לוקה שתים אחת בעבור הלאו המבואר בו ואחת משום אל תשקצו, וזה מן הבאור בענין לא יעלם מהנער הסכל. ואשוב אל הכוונה שהתחלתי לבארה ואומר כי כשיקרה שיתילד בעל חיים בזרע מן הזרעים או בפרי מהפירות ואחר כן יצא לאויר ואע״פ שהוא לא נגע בשטח הארץ הנה אם אכל אחד חייב מלקות אחת לפי שבא בו לאו בפני עצמו כמו שבארנו במצוה שלפני זאת. ואם פירש על הארץ והלך בה חייב על אכילתו אחת משום השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום ואחת משום שקץ הוא לא יאכל, ואם קרה עם זה שלא יהיה פרה ורבה חייב עליו שלש מלקיות השתים שקדם זכרם והשלישית לא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש, ואם נתחדש על אלו שהיה מעופף חייב עליו מלקות רביעית משום שרץ העוף טמא הוא לא יאכל, ואם יחובר על זה שיהיה שט במים עם היותו מעופף כמו שנראה זה תמיד במינין רבים חייב עליהם מלקות החמישית משום שרץ המים שכלל אותו לאו והוא אל תשקצו, ואם יחובר אל זה שיהיה זה הבעל חיים המתילד מעצמו מן האוכל עף גם כן חייב עליו מלקות ששית משום את אלה תשקצו מן העוף לא תאכלו, ולא תרחיק התילד עוף מעפוש והבריות רואים תמיד עופות יתילדו מן העפושים יותר גדולים מן האגוז הקטן, ולא תרחיק היותו מין אחד בעצמו והוא עוף טמא והוא שרץ העוף, שזה אינו רחוק כי הנה יהיה לו עניני העוף ופעולותיו

ועניני שרץ העוף, הלא תראה פירושי הקדמונים כלם מנו לכל אלו שש מלקות דג טמא ושרץ המים וזה גם כן אמת לא תרחיקהו, כי הנה יתכן שיהיה דג ושיהיה שרץ המים, וכמו כן יהיה עוף ויהיה שרץ המים, וכמו כן יהיה עוף ושרץ העוף, וזהו פוטיתא שהוא עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים ולפיכך חייבין עליה ארבע מלקיות, והנמלה לוקה עליה חמש, וזאת הנמלה הנזכרת היא הנמלה הפורחת המתילדת מעפושי הפירות שאינה פרה ורבה וחייב עליה משום שרץ שפורש מן האוכל ואחת משום שורץ על הארץ ואחת משום רומש על הארץ ואחת משום שרץ העוף ואחת משום שרץ המים, והצרעה המתילדת מן העפושים גם כן נוספת על אלו היותה עוף ושרץ העוף, ואינו נמנע התילד הנמלה או הצרעה וזולתם ממיני העופות והשרצים מן העפושים בתוך האוכל אלא אצל הסכלים שאין בהם ידיעה בחכמת הטבע אלא יחשבו כי כל מין מהמינים אי אפשר שיתילד איש מאישיהם אלא מזכר ונקבה בעבור שהם רואים זה. וכבר בארתי לך הענינים שבהם תתבונן ותאמר זה הבעל חיים אדם חייב על אכילתו כך וכך מלקיות וזה אינו חייב אלא כך. ומאלו הכתובים יתבאר לך כי מי שאכל בעל חיים כלו לא נבקש עליו שיעור ולא נאמר אם היה בו כזית, אכל אם אכל יתוש קטן לוקה שלש מלקיות משום שרץ השורץ על הארץ ומשום השרץ הרומש ומשום שרץ העוף. והנה אמרו גם כן (מכות ט״ז:) המשהה נקביו עובר משום בל תשקצו, ומאן דשתי מיא בקרנא דאומן והוא כלי המציצה עובר משום בל תשקצו את נפשותיכם, והוא ההיקש שבאכילת הדברים הנמאסים ושתית הדברים המגונים שירחיקם האדם שיהיה מוזהר ממנו אבל אינו חייב מלקות עליו בעבור כי פשטא דקרא הוא בשרץ לבד אבל נכהו על זה מכות מרדות. הנה כבר התבארו לך כל מה שהקדמנו שזה הכתוב שהוא אל תשקצו אמנם לקחנו ממנו איסור שרץ המים בלבד שלא בא בו אסור מיוחד זולת זה, והבן זה. (ויהי ביום השמיני, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה קפ

א הזהיר מאכול המתה, והוא אמרו לא תאכל כל נבלה ומי שאכל ממנה כזית לוקה. (ראה אנכי, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה קפא

א הזהירנו מאכול הטרפה, והוא אמרו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, אמנם פשט הכתוב הוא כמו שנזכר במכילתא, והוא אמרם דבר הכתוב בהווה מקום שרוב הבהמות מצויות להטרף. אבל בא בקבלה ג״כ לזה הפסוק באור והוא כך, ובשר בשדה טרפה הוא ולפיכך לא תאכל אותו, ר״ל שכל בשר כיון שיצא ממחיצתו נעשה טרפה, כמו בשר קדשי הקדשים כשיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים כשיצא חוץ לחומה או בשר הפסח בשיצא חוץ לחבורה או בשהוציא העובר את ידו כמו שהתבאר ברביעי מחולין (דף ס״ח) אלו מיני בשר יקרא כלם בשר בשדה טרפה לא תאכלו ומי שאכל מהם כזית לוקה מן התורה, וכן בשר מן החי יקרא גם כן טרפה ומי שאכלו לוקה. ובגמרא חולין (דף ק״ב:) אמרו ובשר בשדה טרפה זה בשר מן החי. וכבר נכפלה האזהרה [ביחזקאל] בזו ובמצות שלפניה בכהנים לבד שהתורה צותה אותם לאכול חטאת העוף והיא במליקה והמליקה בלא ספק בחולין אינה שחיטה אבל נבלה והיה עולה במחשבתנו שהיה מותר גם כן להם בחולין אכילת המליקה והוא הדין לכל שחיטה הנפסדת, ולכן באר שהם נשארים בכלל ישראל ובאזהרה מאכול נבלה וטרפה, וכן זכרו החכמים מחובר אל דין אחר העידו עליו מזה הכתוב אין מכונת מאמרנו זה זכרונו, אבל הבהמה וחיה שיתחדש בה אחת מן הטרפיות המקובלות הנה אכילתה אסורה ואפילו נשחטה כראוי, ומי ששחטה שחיטה כשרה ואכל מבשרה לוקה מדרבנן, וכבר התבארו הטרפיות בגמרא חולין, ובסוף מכות התבארו משפטי אלו עם מצוה שלפני זאת המצוה. (ואלה המשפטים, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה קפב

א הזהיר מאכול אבר מן החי, והוא שמחתך ממנו אבר והוא חי ואכל אותו האבר כברייתו כזית אפילו היה בה מן הבשר כל שהוא. ומי שאכלו לוקה והאזהרה מזה אמרו לא תאכל הנפש עם הבשר, ולשון ספרי הנפש עם הבשר זה אבר מן החי, וכן נתבאר בגמרא מחולין (שם) ושם נאמר אכל אבר מן החי ובשר מן החי חייב שתים, ובאור זה שהם שני לאוין הלאו אחד לא תאכל הנפש שהוא איסור האבר והלאו השני ובשר בשדה טרפה שהוא איסור בשר החי גם כן כמו שבארנו. וכבר נכפלה האזהרה בענין בלשון אחר באמרו לנח באבר מן החי אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו. (ראה אנכי, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה קפג

א הזהיר מאכול גיד הנשה, והוא אמרו על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, ומי שאכלו כלו לוקה ואפילו היה קטן מאד או שאכל ממנו כזית. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ז׳ מחולין. (וישלח יעקב, שם פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה קפד

א הזהירנו מאכול דם, והוא אמרו כל דם לא תאכלו. וכבר נכפלה בו האזהרה פעמים. ובא באור הכתוב בו שהוא בכרת ואמר כל אוכליו יכרת אם היה מזיד ובשוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ה׳ מכריתות. (צו את אהרן, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קפה

א הזהירנו מאכול חלב בהמה טהורה. והוא אמרו כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. וכבר נכפלה האזהרה בו וגזר בו הכרת בבאור אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב קרבן חטאת קבועה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק קמא מחולין. (צו את אהרן, הלכות מאכלות אסורות פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה קפו

א הזהירנו מלבשל בשר בחלב. והוא אמרו לא תבשל גדי בחלב אמו. ומי שבשלו לוקה אף על פי שלא אכל כמו שהתבאר במקומות מהתלמוד. (משפטים, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה קפז

א הזהירנו מאכול בשר בחלב. והוא אמרו גם כן לא תבשל וגו׳ פעם שניה רוצה לומר איסור אכילה, ובחולין (דף קי״ד) אמרו בשר בחלב לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות (דף כ״א:) אמרו המבשל גיד הנשה ביום טוב בחלב ואכלו לוקה חמש מלקיות משום אוכל גיד ומשום מבשל ביום טוב ומשום מבשל בשר וחלב ומשום אוכל בשר בחלב ומשום הבערה. ושם אמרו אפיק הבערה ועייל עצי הקדש ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה׳ אלהיכם. ובגמרא חולין (דף קי״ד) אמרו אפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול דכי היכי דאי בשיל לקי אאכילה נמי לוקה. ובשני מפסחים (דף כ״ה) אמרו להכי לא כתב רחמנא בבשר בחלב אכילה להדיא לומר שלוקים עליו אפילו שלא כדרך הנאתו, וזכור זה. ובכאן ראוי לי שארמוז על שרש גדול שלא קדם לי זכרו, וזה שאמרו לא תבשל גדי נכפל בתורה שלש פעמים ואמר מלמד שכל לאו מהם לענין אמרו אחד לאכילה ואחד לבישול ואחד להנאה, ולמקשה שיקשה ויאמר לאיזה דבר מנית איסור אכילתו ובשולו שתי מצות ולא תמנה איסור הנאתו מצוה בפני עצמה, ידע המקשה כי איסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה מפני שהיא והאכילה ענין אחד כי האכילה מין ממיני הנאה, ואמרו בדבר שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני הנאה והכוונה שהוא לא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו, והוא אמרו כל מקום שנאמר לא תאכלו לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה שבאר בה הכתוב התועלת בה והוא אמרו לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, ולפי זה השרש אין ראוי למנות איסור אכילה והנאה שתי מצות ואילו מנינו שתי מצות בבשר בחלב היה ראוי כמו כן בחמץ ובערלה ובכלאי הכרם שיהיה בכל אחד מאלו שתי מצות אם איסור הנאה מצוה בפני עצמה ומצד שנפל מאלו ולא מנה זולת הלאו שבא באכילתה לבד ובכלל זה איסור הנאה שהנחנו כמו כן יפול בבשר בחלב. ונשאר בכאן שאלה אחת לבד והיא כי יש לאומר שיאמר אחר שאיסור הנאה יגיע מאיסור אכילה לאיזה דבר היה צריך הכתוב אל לאו בבשר בחלב לאסור הנאתו כמו שבארנו. הנה תשובת זה שהוא הוצרך אל זה מפני שלא כתב לא תאכל ממנו שממנו יאסרו האכילה וההנאה לפיכך הוצרך לאו אחד לאסור הנאה. וכבר זכרנו הסבה שבעבורה לא כתב אכילת בשר בחלב שכל מה שנזכר אכילה אינו חייב עד שיהנה בגרונו אמנם אם פתח פיו ובלע מן האיסור והוא חם עד שישרוף גרונו פטור חוץ מבשר בחלב שהוא חייב על אכילתו ואפילו לא יהנה כמו שזכרנו, וכמו כן כלאי הכרם כמו שנבאר אחר זה, והבן כל אלו השרשים וזכרם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ח מחולין. (משפטים, כי תשא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קפח

א הזהירנו מאכול בשר שור הנסקל ואפילו נשחטהו קודם שנסקל שהוא מעת שנגמר דינו נאסרה אכילתו אף על פי שנשחט שחיטה כשרה, והוא אמרו לא יאכל את בשרו. ולשון מכילתא שור שיצא ליסקל וקדמו הבעלים ושחטוהו בשרו אסור באכילה לכך נאמר לא יאכל. ומי שאכל ממנו כזית לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קפט

א הזהירנו מאכול הלחם העשוי מתבואה חדשה קודם שישלם יום ששה עשר בניסן. והוא אמרו יתעלה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. ומי שאכל ממנו כזית לוקה. (אמור, שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה קצ

א הזהירנו מאכול קלי מתבואה חדשה קודם כלות ששה עשר בניסן. והוא אמרו וקלי לא תאכלו. ומי שאכל ממנו כזית לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קצא

א הזהירנו מאכול כרמל מן החדש קודם כלות ששה עשר בניסן. והוא אמרו יתעלה וכרמל לא תאכלו. וכבר קדם לנו אמרם (כריתות ה׳) אכל לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחת ואחת. וכבר התבארו משפטי החדש בפרק ו׳ ממנחות ובמקומות משביעית ומעשרות וחלה. (שם, שם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה קצב

א הזהירנו מאכול ערלה. והוא אמרו יתעלה יהיו לכם ערלים לא יאכל. ומי שאכל ממנו כזית לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערלה, ואיסור אכילת ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, אמנם לשון התורה בארץ ישראל לבד. (קדושים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קצג

א הזהירנו מאכול כלאי הכרם בלבד. והוא אמרו פן תקדש המלאה, ובאה הקבלה פן תקדש פן תוקד אש, רוצה לומר שאינו מותר ליהנות ממנו. וכבר קדם לך זה השרש כל מקום שנאמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. ובשני מפסחים (דף כ״ד:) כשאמרו כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן רוצה לומר שכל מה שנאסרה אכילתו הוא חייב באכילתו כשיהנה בו ואמר אחר כן הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתו מאי טעמא דלא כתיב בהו אכילה אלא פן תקדש פן תוקד אש. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים, ואין חייבין עליה מן התורה אלא בארץ ישראל. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קצד

א הזהירנו מלשתות יין נסך, וזה לא בא בכתוב נגלה בבאור אבל אמרו בע״ז אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור אף יין אסור, ואתה יודע שאסור הוא בהנאה ולוקין עליו כמו שהתפרסם בתלמוד, והראיה על היות יין נסך אסור ואיסורו דאורייתא ושהוא ימנה ממצות לא תעשה אמרם בע״ז (דף ע״ג) רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך דבמינן במשהו ושלא במינן בנותן טעם, וזו ראיה מבוארת שיין נסך מאיסורי תורה. ובספרי גם כן כשהתבאר תאר התפשט ישראל בשטים לזנות את בנות מואב אמרו והוא היה נכנס והנוד מלא יין אצלה מיין העמונים ועדיין לא נאסר יינן של עכו״ם לישראל אמרה לו רצונך שתשתה וגו׳. הנה מאמרם עדיין לא נאסר יין של עכו״ם יש ראיה כי אחר זה נאסר בלא ספק, ואולם אמרו (שבת י״ז:) כי בכלל י״ח שגזרו שמכללם יין, וגם כן אמרו (ע״ז ל״ד.) (שאני) יין נסך [דרבנן, הכוונה סתם יינם של נכרים לא יין נסך] עצמו, אולם יין נסך עצמו הנה הוא אסור מן התורה. וכבר ידעת אמרם (שם ל׳:)שלשה יינות הם וכו׳. וכבר התבארו משפטי זו בפרקים אחרונים מע״ז. (האזינו, קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קצה

א הזהירנו מהיות זולל וסובא במאכל ובמשתה בימי הנערות ובתנאים מתוארים בדין סורר ומורה. והוא אמרו לא תאכלו על הדם. ובאור זה שבן סורר ומורה מכלל חייבי מיתת בית דין, ולשון התורה בו בסקילה. וכבר התבאר בהקדמת זה המאמר שכל מי שחייב כרת או מיתת בית דין הוא מצות לא תעשה זולת הפסח ומילה כמו שבארנו, אם כן אחר שנדון בן זולל וסובא על התנאים הנזכרים בסקילה, ידענו זה המעשה שהוא מוזהר ממנו בהכרח ונתבאר העונש. אם כן צריך שנחקור על האזהרה לפי שלא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר. ולשון גמרת סנהדרין (דף ס״ג) אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רוצה לומר לא תאכל אכילה שהיא מביאה לשפוך דם, והיא אכילת סורר ומורה שחייב עליה מיתה. וכשאכל האכילה ההיא הרעה על הדרכים ההם אשר לא טובים כבר עבר על לאו אע״פ שזה הלאו שבכללות כמו שבארנו בשרש תשיעי. כי זה אינו רחוק שאחר שהעונש מפורש אין לחוש על האזהרה אם היא מן הדין או מלאו שבכללות. וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק ח׳ מסנהדרין. (קדושים תהיו, הלכות ממרים פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה קצו

א שהזהירנו מאכול בצום כפור, ולא באר בתורה אזהרה לפעל הזה אבל זכר העונש וחייב כרת למי שאכל וידענו שהאכילה מוזהרת ממנו, והוא אמרו כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו׳. ובתחלת כריתות (דף ב׳) כשמנו מחוייבי כרת מנו בכללם עונש האוכל ביום הכפורים ובארו שם שכל מה שחייבין עליו כרת הוא מצות לא תעשה חוץ מפסח ומילה. הנה התאמת שהאכילה ביום הכפורים מצות לא תעשה ולפיכך חייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת קבועה כמו שבארנו בתחלת כריתות וכמו שהתבאר במסכת הוריות (דף ח׳) שזה הדין לא יתחייב אלא במצות לא תעשה באמרו במחוייבי חטאת קבועה אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה. ולשון ספרי כי כל הנפש אשר לא תעונה הרי זה עונש ענוי, אבל אזהרה לענוי עצמו לא שמענו כשהוא אומר עונש מלאכה שאין תלמוד לומר שקל וחומר הוא מה ענוי שאינו נוהג ביום טוב ובשבתות הרי הוא ענוש עליו מלאכה שהיא נוהגת בשבתות ובימים טובים אינו דין שיהיה ענוש עליה אם כן למה נאמר עונש מלאכה ללמוד ממנה אזהרה לענוי מה עונש מלאכה לאחר אזהרה אף עונש ענוי לאחר אזהרה. הנה התבאר מה שאמרנו, וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יומא. (אמור, זמנים הלכות שביתת עשור פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה קצז

א הזהירנו מאכול חמץ בפסח. והוא אמרו לא יאכל חמץ ובאר שהוא בכרת ואמר כי כל אוכל חמץ ונכרתה אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פסחים. (בא, זמנים הלכות חמץ ומצה):

מצוות לא תעשה · מצוה קצח

א הזהירנו מאכול דברים שיש בהם תערובת חמץ ואע״פ שאינן לחם כגון המורייס והכותח והשכר והדומה להם, והוא אמרו כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהיו חייבין עליהן כרת תלמוד לומר כי כל אוכל חמץ ונכרתה. מה חמץ מיוחד שהוא מין חמץ גמור יצאו אלו שאינן חמץ גמור ולמה באו לעבור עליהן בלא תעשה. וכבר התבאר בפסחים שענין היותם אסורים ומוזהר מאכילתם לא נתחייב באכילתם מלקות אלא אם היה בהן כזית חמץ בכדי אכילת פרס, אמנם אם היה בהן עירוב חמץ פחות מזה השיעור אין חייבים על אכילתן מלקות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה קצט

א הזהירנו מאכול חמץ אחר חצות ביום ארבעה עשר מניסן. והוא אמרו לא תאכל עליו חמץ, וכנוי עליו שב על כבש הפסח שאנו חייבין לשחוט בין הערבים יום ארבעה עשר בניסן, ואמר מעת שיגיע זמן שחיטתו לא תאכל עליו חמץ. ובגמרא פסחים מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ, ושם נאמר דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא, וכן מצאנו בכל הנוסחאות המדויקות שנקראו לפני זקני התלמוד, ושם אמרו בטעם איסור אכילת חמץ בששית עבדי רבנן הרחקה יתירא כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא. ומי שעבר ואכל חמץ אחר חצות לוקה. וכבר התבארו דיני מצוה זו בתחלת פסחים. (ראה, זמנים הלכות חמץ ומצה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה ר

א הזהירנו שלא יראה חמץ בכל גבולנו שבעת ימים. והוא אמרו ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים, ואין אלו שני לאוין בשני ענינין אבל הם בענין אחד. ובבאור אמרו פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור, כלומר אין הפרש בין חמץ ושאור. ומי שעבר והניח חמץ ברשותו אינו חייב מלקות אלא אם כן לקח חמץ בפסח וקנאו שעשה בו מעשה. ולשון התוספתא המשייר חמץ בפסח והמקיים כלאי הכרם אינו לוקה. (בא אל פרעה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רא

א הזהירנו שלא ימצא חמץ ברשותנו ואפילו לא נראהו, ואפילו היה בפקדון. והוא אמרו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, וזה גם כן לוקין עליו בתנאי שיהיה שם מעשה כמו שזכרנו לפי השרשים שהניחו במסכת שבועות (דף כ״א), ובבאור אמרו במקומות רבים עובר בבל יראה ובל ימצא. ובריש מסכת פסחים (דף ה׳:) התבארו משפטי שתי מצות אלו, ושם התבאר הענינים שהזהיר מהם באמרו שאור לא ימצא בבתיכם, ושם התבאר כי ילמד כל לאו מן האחר זולת ענין מה שהיה מורה עליו, ושהמקיים חמץ בפסח עובר בשני לאוין על בל יראה ובל ימצא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רב

א הזהיר הנזיר משתות יין והחמר והיינות שבשרש עירובם מן הענבים. והוא אמרו כל משרת ענבים לא ישתה, וכבר הפליג באזהרה מזה ואפילו חומץ יין וחומץ שכר (שבו נתערב היין) אינו מותר לשתותו, והוא אמרו חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה. ואין הלאו מצוה בפני עצמה, כי אילו אמר יין לא ישתה וחומץ לא ישתה היו שתי מצות, ואמנם אמר וחומץ יין לא ישתה הרחקה מן היין. והתבאר בגמרא נזירות (דף ל״ו) שאמרו משרת הוא לאסור טעם כעיקר, והראיה היותם מצוה אחת כי כששתה יין והחמר אינו לוקה שתים כמו שיתבאר אחר זה. וכל זמן שישתה נזיר רביעית יין או חומץ לוקה. (נשא את ראש, הפלאה הלכות נזירות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רג

א הזהיר הנזיר מאכול ענבים וכשאכל ענבים כזית לוקה. והוא אמרו וענבים לחים ויבשים לא יאכל. (נשא את ראש, הפלאה הלכות נזירות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רד

א הזהיר הנזיר מאכול צמוקים. והוא אמרו ויבשים לא יאכל. ואם אכל מהם לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רה

א הזהיר הנזיר מאכול חרצנים. והוא אמרו מחרצנים וגו׳. ואם אכל כזית מהם לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רו

א הזהיר הנזיר שלא יאכל קליפת הענבים. והוא אמרו ועד זג וגו׳ ואם אכל מהם כזית לוקה. והראיה על היות אלו חמשה מינין רוצה לומר יין וענבים וצמוקים וחרצנים וזג כל אחד מהן מצוה בפני עצמה, היותו לוקה על כל אחד ואחד מהם מלקות. ולשון המשנה (נזיר ל״ד:) וחייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן וחרצן בפני עצמו והזגין בפני עצמן. ובבאור אמרו בגמרא נזירות (דף ל״ח:) אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים וסחט אשכול של ענבים ושתה לוקה חמש. וכשחשבו בו שיתקיים דבר התנא תנא ושייר ושיתחייב מפני שהוא נזיר יותר מחמש מלקיות ואמרו והא שייר לאו דלא יחל ולא אמרו והא שייר חומץ כי לא יתחייב על היין והחומץ שתים, שהחומץ אמנם נאסר כי שרש איסורו לא יסתלק ממנו בהפסדו. וממה שראוי שתדעהו שאיסורי נזיר אלו כלם מצטרפין לכזית ולוקה על כזית מכלן. (שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רז

א הזהיר הנזיר מלהטמא למת. והוא אמרו לאביו ולאמו לא יטמא, וכשנטמא בין בטומאה שמגלח עליה בין שאינו מגלח עליה לוקה. (נשא את ראש, הפלאה הלכות נזירות פרק א׳):

מצוות לא תעשה · מצוה רח

א הזהיר הנזיר מלהכנס באהל המת. והוא אמרו על נפש מת לא יבא. ובבאור אמרו בגמרא (נזיר מ״ב) מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהיר על הטומאה ועל הביאה. ושם אמרו שכשנכנס באהל המת אחר שנטמא אינו לוקה אלא אחת ושהוא כשקרה לו טומאה וביאה כאחת חייב שתים כגון שנכנס על חולה בבית וישב שם עד שמת אותו האיש שנמצא שנטמא ובא באהל המת כאחת אבל כשנכנס לאהל המת כבר קדמה הטומאה לביאה כמו שהתבאר שם לפי השרשים שנתאמת באהלות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רט

א הזהיר הנזיר מלגלח. והוא אמרו תער לא יעבור על ראשו. ומי שגלח גם כן ראש הנזיר לוקה במתגלח ומעת שגילח שער אחת לוקה. וכבר התבארו משפטי מצות נזיר כלם במסכת נזיר. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רי

א הזהיר שלא לקצור כל הזרע אבל ישאיר ממנו לעניים בקצה השדה. והוא אמרו לא תכלה פאת שדך. ולאו זה ניתק לעשה שהוא בשעבר וקצר כל הזרע יתן לעניים שעור הפאה מהדבר הנקצר. והוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם כמו שבארנו במצות עשה (ק״ך). והפאה נוהגת גם כן באילן כמו שנוהגת בשדה. ומצוה זו נוהגת בארץ ישראל לבד מן התורה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת המחוברת לזה. (אמור, הלכות מתנות עניים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה ריא

א הזהיר שלא ללקט השבלים הנופלות בשדה בשעת קצירה אבל יעזוב אותם לעניים. והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט. וזה גם כן ניתק לעשה במו שבארנו בפאה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ריב

א הזהירנו מבצור עוללות הכרם בשעת בצירתו. והוא אמרו וכרמך לא תעולל, אבל יניח העוללות לעניים. ודין זה (*עי׳ הקדמת הרמב״ן לפרטי המצות.) בשאר האילנות הדומים לכרם כי האזהרה באמרו לא תחבוט זיתך וגו׳ והוא שלא יקח השכחה מן הזית תדע ששאר אילנות בשכחה, וזה גם כן ניתק לעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. (קדושים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ריג

א הזהיר שלא לקבץ הגרעינים שיפלו בכרם בשעת בצירה אבל יעזבם לעניים. והוא אמרו ופרט כרמך לא תלקט וגו׳, וזה גם כן ניתק לעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ריד

א הזהירנו מקחת עומר השכחה. והוא אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו והשכחה נוהגת בין בתבואה בין באילן. וזה ניתק לעשה שאם עבר ולקחה חייב להשיבה לעניים. והוא אמרו לגר ליתום ולאלמנה יהיה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. ודע כי השרש אצלנו שכל מצות לא

תעשה שיש בה קום עשה כשקיים עשה שבה אינו לוקה, ואם לא יקיימהו לוקה, דמיון זה הפאה אם קצר אותה אינו חייב מלקות מיד שקצר אבל יש לו להשיב השבלים, וכן אם דש אותם וטחן החטים ולש הקמח יתן מהבצק מה שראוי עליו מן הפאה, ואם קרה שנאבדה אותה החטה בכללה או נשרפה לוקה, כי לא קיים עשה שבה, וכל שכן כשבטלו בידים כמו שאכל את החטה כלה. ולא תחשוב שאמרם בגמרא מכות (דף ט״ז) אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת והתבאר שאותה האחרת היא הפאה יחייב עליה דין זה אמנם בפאה לבד. אבל כי ענין האחרת רוצה בו הפאה וכל מי שדינו דין פאה הפרט והשכחה והלקט והעוללות כל אחד מהם לאו שיש בו קום עשה, ואפשר בו מה שאפשר בפאה מן קיימו ולא קיימו בטלו ולא בטלו, כי הכתוב שממנו למדנו שהפאה יש בה קום עשה הוא אמרו יתעלה לעני ולגר תעזוב אותם וזה בא על הפאה והלקט והעוללות אמר לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך וכרמך לא תעולל ופרט כרמך, ואמרו גם כן בעומר השכחה לא תשוב לקחתה, ואחר שמצאנו לשון בגמרא שהפאה הוא לאו הניתק לעשה והביאו ראיה על עשה שבה מאמרו לעני ולגר וכו׳, הוא ראיה שאלו החמשה לאוין הן לאו הניתק לעשה וכל זמן שמקיים עשה שבה כמו שזכרנו אינו לוקה, וכשהיה בלתי אפשר קיום עשה שבה לוקה, וכל זמן שיהיה אפשר לקיימו ואף על פי שאינו מקיימו עדיין אינו לוקה אבל נצוה אותו לקיימו לבד עד שנדע שכבר עבר האזהרה ולא השאיר לו דרך אפשרות לקיים עשה שבה ואז הוא לוקה, ושמע זה הענין והבן אותו. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רטו

א הזהירנו מזרוע כלאים. והוא אמרו יתעלה שדך לא תזרע כלאים, וכלאי זרעים אלו לא נאסר זריעתם אלא בארץ ישראל, ומי שזרעה שם חייב מלקות דאורייתא ובחוץ לארץ מותר. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים. (קדושים, כלאים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רטז

א שהזהירנו מזרוע תבואה בכרם, וכן שאר ירקות, וזה המין מן הכלאים יקרא כלאי הכרם, והוא אמרו יתעלה לא תזרע כרמך כלאים. לשון ספרא לא תזרע כרמך מה אני צריך והלא כבר נאמר שדך לא תזרע וזה יכלול בלי ספק הכרם והזרעים, אמרו מלמד שכל מקיים כלאים בכרם עובר בשני לאוין. ודע שכלאי הכרם אינן אסורים מן התורה אלא בארץ לבד והוא לוקה מלקות דאורייתא בתנאי שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, אמנם הרכבת אילן לוקה עליו בכל מקום ואזהרה ממנה נכנסת תחת אמרו שדך לא תזרע כלאים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ריז

א שהזהירנו מהרבעת כלאי בהמה. והוא אמרו יתעלה בהמתך לא תרביע כלאים וכל זמן שירביע לוקה, ותנאי שירכיב בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת. ובבאור אמרו (מציעא צ״א) במנאפים עד שיראו כמנאפים ובכלאים עד שיכניס במכחול בשפופרת ואז ילקה. וכבר התבארו מצוה זו בפ״ח מכלאים. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ריח

א שהזהיר מעשות מלאכה בכלאי בהמה יחד, והוא אמרו לא תחרוש בשור ובחמור יחדו, וכל זמן שתעשה בהם מלאכה כגון חרישה או דישה וימשוך שניהם יחד לוקה מאמרו יחדו, רוצה לומר שלא יחבר שניהם יחד במלאכה אחת מהמלאכות. אמנם מן התורה אינו חייב מלקות אלא על שני מינין אחד בהמה טמאה ואחד טהורה. כגון שור וחמור, וכשחרש בהם או משכם יחד לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה ריט

א שהזהירנו ממנוע הבהמה מאכול מהדבר שתעבוד בו עבודתה, כגון שתדוש בגורן או שתשא תבן על גבה ממקום למקום לא תמנע מאכול ממנו. והוא אמרו יתעלה לא תחסום שור בדישו, והתבאר שאחד השור ואחד כל בהמה בלאו דחסימה אלא שדבר הכתוב בהווה ושוה הוא הדיש או שאר המלאכות לא תמנע מאכול בשעת מלאכה מהדבר שתעבוד בו, וכל מי שמנע בה לוקה ואפילו חסמה בקול. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא מציעא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רכ

א הזהירנו מעבודת הארץ בשני שביעית. והוא אמרו יתעלה שדך לא תזרע, וכל מי שעבר על לאו זה לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעית. (בהר סיני, הלכות שמיטה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רכא

א שהזהירנו מעבודת אילן בשני שביעית. והוא אמרו יתעלה וכרמך לא תזמור, ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות. לשון ספרי הזרע והזמיר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה זרע וזמיר מיוחדים שהן עבודה בארץ ובאילן. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רכב

א הזהיר מלקצור מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשנה שביעית כמו שנקצור בכל שנה. ובאור זה שאנחנו הוזהרנו מעבודת הארץ ומעבודת האילנות בשנת השמיטה כמו שקדם זכרו, ומה שתצמיח הארץ ממה שזרע בה בשנה ששית והוא יקרא ספיח מותר לאכלו מן התורה בשנה שביעית אבל אינו מותר לקצרו אלא בשנוי. וענינו ידוע, והוא אמרו את ספיח קצירך וגו׳ אינו רוצה שלא יקצור אותו כלל כי הוא כבר אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ואולם רוצה בו שלא תקצור אותו כמו שתקצור אותו בכל שנה אלא כמו שנקצור אותו דבר שהוא הפקר, ר״ל בלי הכנה ובלי תקון כמו שנבאר. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רכג

א הזהיר מללקט מה שיצמחו האילנות מן הפירות בשנה ז׳ כמו שנאסוף פירותיהם בכל שנה, אבל נעשה אותו בשנוי להורות כי הוא הפקר. והוא אמרו ואת ענבי נזיריך לא תבצור, ובא הפירוש לא תבצור כדרך הבוצרים. מכאן אמרו חכמים תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל קוצין אותן בהרבה, ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך אותן בעריבה, ואין עושין זיתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא. וכבר התבארו משפטי מצוה זו עם שלפניו במסכת שביעית. (שם, שם פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה רכד

א הזהיר מעבוד הארץ בשנת היובל, והוא אמרו לא תזרעו כמו שאמר בשמיטה שדך לא תזרע. וכמו שהשמיטה אסור בה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן כך היובל ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל כולל ארץ ואילן. ומי שעבר על לאו זה לוקה. (שם, שם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה רכה

א הזהירנו מקצור ספיח בשנת היובל. והוא אמרו יתברך לא תקצרו את ספיחיה כמו שאסור השנה השביעית. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רכו

א הזהיר מלקבץ פירות האילנות בשנת היובל כמו שנקבץ בשאר השנים. והוא אמרו לא תבצרו את נזיריה כמו שבארנו בשנה שביעית. ובספרא גם כן אמרו לא תקצרו לא תבצרו כמו שנאמרו בשביעית כך נאמרו ביובל. ר״ל כי הדין בשני אלו הלאוין אחד, ומשפטי מצות שמיטה ויובל אינן נוהגין אלא בא״י. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רכז

א הזהיר שלא למכור בארץ ישראל מכירה קיימת. והוא אמרו והארץ לא תמכר לצמיתות, והתבארו משפטי מצוה זו בערכין. (שם, שם פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רכח

א הזהירנו משנות מגרשי הלוים. והוא אמרו ושדה מגרש עריהם וגו׳, ואתה יודע לשון התורה שינתן ללוים ערים ומגרשים כלומר אלף אמה מגרש ואלפים אמה מהם חוץ לשדות וכרמים כמו שהתבאר בסוטה (דף כ״ז:) ובאה האזהרה ללוים שלא לשנות אלו הגדרים שלא ישיבו העיר מגרש ולא המגרש עיר ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה. והוא אמרו לא ימכר ובאה הקבלה שענינו לא ישונה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בעירובין. (בהר, הלכות שמיטה פרק י״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רכט

א הזהירנו מעזוב הלוים והעלם מהם בנתינת חקיהם ושמחם ברגל. והוא אמרו השמר לך פן תעזוב את הלוי, לא תעשה. (ראה אנכי נותן, הלכות חגיגה פ״ב הי״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה רל

א הזהירנו שלא לתבוע משאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם יחדו שנאמר שמוט כל בעל משה ידו ולא יגוש את רעהו, וזה אין חייבין בו מן התורה אלא בארץ ישראל בעת שתהיה שם שמיטת קרקע רוצה לומר היובל, ומדרבנן יתחייב כן בכל מקום ובכל זמן. ואינו מותר לגוש המשאת שעברה עליה השביעית אבל ישמט. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעית. (ראה אנכי, הלכות שמיטה פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה רלא

א הזהיר מהמנע להלוות אל קצתנו מפני השמטה כדי שלא ישמטו החוב. והוא אמרו השמר לך פן יהיה דבר וגו׳. ולשון ספרי השמר בלא תעשה פן בלא תעשה, כלומר שאלו שני לאוין בזה הענין בזה אחר זה לחזק. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רלב

א הזהירנו שלא למנוע צדקה והרחבה מאחינו מהאביונים אשר נדע עניים ויכלתנו להחזיק להם. והוא אמרו לא תאמץ את לבבך, וזה אזהרה מלקנות מדת הכילות ואכזריות. (שם, הלכות מתנות עניים פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה רלג

א הזהיר משלח עבד עברי ריקם כשיצא לחירות בסוף שש שנים אבל נעניקהו דבר מהוננו עכ״פ והוא אמרו וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם. וכבר התבארו משפטי ההענקה בפ״א מקדושין. (שם, הלכות עבדים פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רלד

א הזהיר שלא לבקש המלוה מן הלוה כשנדע שלא יכול לפרוע. והוא אמרו לא תהיה לו כנושה. ובגמרא מציעא (דף ע״ה:) מנין לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו שנאמר לא תהיה לו כנושה. ובמכילתא לא תהיה לו כנושה שלא תראה לו בכל זמן. ודע שזאת האזהרה כוללת גם כן מי שיבקש חוב של רבית, וכן אמרו שמי שילוה ברבית עובר על לא תהיה לו כנושה כמו שאבאר במה שאחר זה. (משפטים, הלכות מלוה ולוה פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה רלה

א הזהיר מהלוות ברבית. והוא אמרו יתעלה את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך, ושני לאוין אלו אמנם הם בענין אחד ובאו לחזוק וכדי שיהיה מי שילוה ברבית עובר בשני לאוין לא שהם שני ענינים כי הנשך הוא הרבית והרבית הוא הנשך. ובגמרא מציעא (דף ס׳ ע״ב) אמרו אי אתה

מוצא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין, ושם אמרו דאורייתא נשך ותרבית חדא מלתא היא, ושם אמרו השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ומרבית לא תתן אכלך, הנה יהיה כל מה שילוה ברבית או כסף או פירות כבר עבר בשני לאוין מחובר אל שאר לאוין שבאו גם כן במלוה לחזוק גם כן, כי הנה נכפלה האזהרה זו בלשון אחר ואמר לא תקח מאתו נשך ותרבית, והתבאר בגמרא מציעא (דף ס״א) שזה הלאו גם כן למלוה הוא, אבל אלו כלם לאוי יתירי כמו שבארנו בשרש ט׳ שהם כלם בענין אחד נכפל, והוא שיזהיר המלוה מהלוות ברבית. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי ממציעא. (בהר, הלכות מלוה ולוה פ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה רלו

א הזהיר הלוה שלא ללוות ברבית, והיה ההיקש שיהיה המלוה עובר כי הוא החוטא והלוה בלתי עובר כי הוא אינו רוצה בחמסו ושיהיה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה לא מי שנעשית לו האונאה, ולכן באה האזהרה גם כן ללוות ברבית והוא אמרו לא תשיך לאחיך, ובא הפירוש לא תנשך. ובבאור אמרו בגמרא מציעא (דף ע״ה:) לוה עובר משום לא תשיך ומשום ולפני עור לא תתן מכשול, כמו שנבאר בזכרנו מצוה זו. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רלז

א הזהיר מהתעסק בהלואת רבית בין המלוה והלוה לא להיות ערב לאחד מהם ולא להיות עד עליהם ולא לכתוב ביניהם שטר במה שהסכימו עליהם מענין הרבית, והוא אמרו לא תשימון עליו נשך. ולשון גמרא מציעא (שם) ערב ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימון, ושם התבאר שהסופר והעדים והערב גם כן עוברים, ושם התבאר גם כן שזה הלאו שהוא לא תשימון עם היותו בא על האמצעיים רוצה לומר המתעסקים בענין ההוא הנה הוא כולל גם כן המלוה, ולכן יהיה המלוה ברבית עובר בששה לאוין, אחד מהם לא תהיה לו כנושה, והשני לא תתן לו בנשך, והשלישי ובמרבית לא תתן אכלך, והרביעי אל תקח מאתו, החמישי לא תשימון עליו נשך, הששי ולפני עור לא תתן מכשול, ושם אמרו ואלו העוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחכמים אומרים אף הסופר על לא תתן לו ואל תקח ולא תהיה לו כנושה ולא תשימון ולפני עור לא תתן. ובגמרא (שם) אמר אביי מלוה עובר בכלן לוה עובר בלא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימון, והעובר על לאו זה אם היה רבית קצוצה הנה נוציא אותה ממנו ונחזירה למי שנלקחה ממנו. (משפטים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רלח

א הזהירנו שלא לרמות השכיר ושלא לאחר שכרו אצלנו. והוא אמרו לא תלין פעולת שכיר, וזה שאם היה שכיר יום הוא גובה כל הלילה באמרו עד בקר, ואם היה שכיר לילה הנה זמן פריעתו כל הלילה וכל היום ולא תבא השמש קודם שיפרעהו, והוא אמרו ביומו תתן שכרו וגו׳. ולשון המשנה (מציעא ק״י:) שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום, ואין זה שתי מצות אמנם היא מצוה אחת ובאו בה שני לאוין כדי להשלים דין המצוה, וזה שאנחנו באלו שתי הלאוין ידענו זמן הפרעון מתי הוא. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בט׳ ממציעא. (קדושים, הלכות שכירות פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רלט

א הזהירנו מלמשכן הלוים בידינו אלא במצות הדיין ובידי שלוחו, לא שנבא אנחנו בבית הבעל חוב ונמשכן אותו. והוא אמרו לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו. ולשון משנה (מציעא קי״ג) המלוה את חבירו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יכנס לביתו ליטול המשכון שנאמר בחוץ תעמוד, והוא לאו הניתק לעשה והוא אמרו השב תשיב לו את העבוט, וכן התבאר בסוף גמרא מכות (דף ט״ו). ודע שאם לא השיבו ולא קיים עשה שבו חייב מלקות ומשלם דמי משכון כמו שהתבאר בסוף מכות. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בתשיעי ממציעא. (תצא, הלכות מלוה ולוה פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רמ

א הזהיר ממנוע המשכון מבעליו בעת שהוא צריך אליו אבל נשיב לו כלי יום ביום וכלי לילה בלילה, כמו שבא לשון המשנה (מציעא קי״ג) מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום, והאזהרה בזה לא תשכב בעבוטו. ולשון ספרי לא תשכב ועבוטו עמך אבל החזר לו מה שאי אפשר לו לעמוד בלעדיו מפני עניותו. והתבארו משפטי מצוה זו פ״ט ממציעא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רמא

א הזהיר שלא למשכן אלמנה בין עניה בין עשירה שנאמר לא תחבול בגד אלמנה. והתבארו משפטי מצוה זו בתשיעי ממציעא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רמב

א הזהירנו מחבול כלים שעושין בהם בני אדם הכנת מזונותיהם כגון כלי הטחינה והלישה והבישול וכלי שחיטת הבהמות וזולת זה מה שיקבצהו (*ר״ל שיכללהו:) שם דבר שעושין בו אוכל נפש, שנאמר כי נפש הוא חובל. ונשאר שנבאר לך אמרם הנה (מציעא קט״ו), וחייב משום שתי כלים שנאמר לא יחבול ריחים ורכב, כי זה יבא לחשוב שהן שתי מצות וכל שכן באמרם וחייב על הריחים בפני עצמן, וענין זה המאמר כל מי שימשכן כלי שעושים בו אוכל נפש עובר על מצות לא תעשה כמו שהתבאר, ומי שימשכן כלים רבים כל אחד מהן עושין בו אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי כגון שימשכן כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי עשיית הפת, וזה מה שאין צריך לו באור שהוא כמו שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון שהוא עובר על כל בגד ובגד. ואמנם השאלה במי שחבל שני כלים בשניהם יחד יעשה אוכל נפש אם נאמר אחר שהאוכל אמנם תשלם עשייתו בשניהם הנה שניהם כלי אחד ויהיה חייב משום כלי אחד, או אחד שהם שני כלים יהיה חייב על כל אחד בפני עצמו, ובארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני כלים ואע״פ שבהקבץ שניהם תעשה המלאכה כעין ריחים ורכב שלא תעשה הטחינה באחד לבדו. ולשון משנה (שם) לא יחבול ריחים ורכב. ולא אלו בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל שחייב עליהם משום שני כלים לא שהן שתי מצות. ולשון ספרי בזה הענין אמרו מה ריחים ורכב מיוחדים שהן שני כלים ומשמשין למלאכה אחת וחייבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו כך כל שני כלים שמשמשין למלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. פירוש המאמר אף על פי שמשמשין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו כשעבר ומשכן ולקח ממנו יוציאהו מידו וישב לבעליו ואם עבר ונשרף קודם שישיבהו לוקה, וכן הדין בבגד אלמנה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתשיעי ממציעא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רמג

א הזהיר שלא לגנוב איש מישראל. והוא אמרו בעשרת הדברות לא תגנוב. ולשון מכילתא לא תגנוב אזהרה לגונב נפש. ובגמרא סנהדרין (דף פ״ז) אמרו אזהרה לגונב נפשות מנין רבי יאשיה אומר מלא תגנוב רבי יוחנן אמר מלא ימכרו ממכרת עבד ולא פליגי מר קא חשיב לאו דמכירה וכו׳ שלא יקיימו עליו העונש עד שיגנוב וימכור וכשעבר על שני לאוין אלו הוא חייב חנק כאמרו יתעלה וגונב איש ומכרו וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בא׳ מסנהדרין. (יתרו, הלכות גניבה פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה רמד

א שהזהירנו שלא לגנוב ממון. והוא אמרו יתעלה לא תגנובו. ובמכילתא לא תגנובו הרי האזהרה לגונב ממון, והעובר על לאו זה הוא חייב לשלם מה שזכר הכתוב אם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה או להשיב קרן לבד. ובספרא לפי שנאמר בגניבה שנים ישלם שמענו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר לא תגנוב על מנת למקט פירוש לצער הבעלים ולהכאיבן ואחר כן תשיבהו לו לא תגנובו על מנת לשלם ארבעה וחמשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי מקמא. (קדושים, הלכות גניבה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רמה

א שהזהירנו שלא לגזול מה שאין לנו בו זכות באונס והכרח. והוא אמרו לא תגזול. וכן בארו בעלי הקבלה לא תגזול כענין ויגזול את החנית מיד המצרי. והוא לאו הניתק לעשה. והוא אמרו והשיב את הגזילה ואפילו בטל את העשה אינו לוקה לפי שהוא לאו ניתק לעשה לתשלומין. שאם שרף את הגזלה או השליכה בים יתן מה שהיתה שוה. ואם כפר בה ונשבע לשקר מוסיף חומש ויקריב קרבן אשם כמו שיתבאר במקומו, וכן התבאר בסוף מכות (דף ט״ז). וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי מקמא. (שם, שם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה רמו

א הזהירנו שלא לגנוב תחום הארץ. והוא שנשנה תחום וגבול שיהיה בינינו ובין זולתנו עד שיהיה אפשר למשקר שיאמר שקרקע זולתו הוא שלו, והוא אמרו (ספרי) והלא כבר נאמר לא תגזול ומה תלמוד לומר לא תסיג מלמד שכל העוקר תחומו של חבירו עובר שני לאוין יכול אף בחוצה לארץ תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל בארץ ללמד שבארץ עובר בשני לאוין ובחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול, הנה התבאר שלאו זה מיוחד בארץ ישראל. (שופטים, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רמז

א הזהירנו במה שהוא אצלנו בעין שלא לעכב אותו ולא נתנהו לו. והוא אמרו לא תעשוק, וזה שהגנבה לקיחת מה שאצל אחר בתחבולה ובסתר, והוזהרנו מהפועל ההוא באמרו לא תגנובו כמו שבארנו. והגזל הוא לקיחת מה שאצל אחר באונס ובהכרח ובמריבה כמו שיעשו הגוזלים בכרכים והוזהרנו מזה הפועל באמרו לא תגזול, והעושק הוא שיהיה לזולת דבר בעין רוצה לומר קבלת ממון מחזיק בו ולא נתנהו לו באונס או בלא אונס אבל ברמיה והזהיר גם כן מזה הפועל באמרו לא תעשוק. ובספרא לא תעשוק עושק של ממון ואיזה זה הכובש שכר שכיר, וכן כל מה שדומה לו, ואמנם המשל בשכר שכיר בעבור שהוא חוב גמור עליך אף שהוא לא נתן לך מאצלו ממון ולא הגיע לידך מצדו ממון עם כל זה אחר שבא לו אצלך בתורת חוב ידוע חייב. וכבר נכפלה האזהרה בו בענין זה ולקח דמיון זה הענין בעצמו, ואמר לא תעשוק שכיר עני ואביון ירצה בו לא תעשוק השכיר כי הוא עני ואביון כמו שאמר בו ולא תבא עליו השמש וגו׳, ולשון ספרי לא תעשוק שכר שכיר עני ואביון הלא כבר נאמר לא תגזול מלמד שכל הכובש שכר שכיר עובר בלא תעשוק ולא תגזול ולא תלין ומשום ביומו תתן שכרו ושם אמרו בפירוש עני ואביון ממהר אני לפרוע על ידי עני ואביון, והעובר על העושק דינו ודין הגזלן שוה אמר וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. (קדושים, תצא, הלכות גזילה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רמח

א הזהירנו שלא לכחש החובות שנתחייבנו בהם והפקדונות אשר הופקדו אצלנו. והוא אמרו לא תכחשו ונתבאר שבממון הכתוב מדבר. ולשון ספרא לפי שנאמר וכחש בה ונשבע על שקר עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר לא תכחשו. וכבר ידעת שהכופר בפקדון פסול לעדות ואע״פ שלא נשבע לעברו על לאו לא תכחשו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבועות. (קדושים, הפלאה הלכות שבועות פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רמט

א הזהירנו מהשבע על כפירת ממון המוטל עליו. והוא אמרו ולא תשקרו איש בעמיתו, המשל בזה כי כשכפר בפקדון עבר על לא תכחשו וכשנשבע לשקר על כפירתו עבר על לא תשקרו. ובספרא לא תשקרו מה תלמוד לומר לפי שנאמר ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר ולא תשקרו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי משבועות. ושם התבאר שמי שנשבע לשקר על כפירת ממון עובר בשני לאוין משום לא תשבעו בשמי לשקר ומשום לא תשקרו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רנ

א הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו בסחורה ובמקח ובממכר. והוא אמרו וכי תמכרו ממכר וגו׳ אל תונו איש את אחיו. ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי ממציעא. (בהר, הלכות מכירה פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רנא

א הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו בדברים. והוא שנאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבהילוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתבייש מהם כמו שתזכור פעולת נערותו ועשה תשובה מהם ותאמר לו מי העתיקך מהדבר הפלוני אל זה הענין הטוב, ובזה נאמר לא תונו זה אונאת דברים. ולשון ספרא אמרו ולא תונו איש את עמיתו זו אונאת דברים (אמור) שאם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים וכו׳ לא יאמר לו בכמה חפץ זה וכו׳ ואמרו גדולה

אונאת דברים מאונאת ממון שבאונאת ממון נאמר אל תונו ובאונאת דברים הוא אומר ויראת מאלהיך. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בא׳ ממציעא. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רנב

א הזהירנו מהונות הגר בדברים. והוא אמרו וגר לא תונה. ולשון מכילתא לא תונה בדברים. ונכפלה האזהרה ואמר לא תונה אותו. ובספרא שלא תאמר לו אמש היית עובד ע״ז ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה. (משפטים, הלכות מכירה פי״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה רנג

א הזהירנו מהונות גר צדק ומהזיקו במקח וממכר. והוא אמרו ולא תלחצנו. ולשון מכילתא לא תלחצנו בממון. וכבר התבאר בגמרא מציעא (נ״ט:) שהמאנה את הגר עובר משום לא תונו איש את אחיו ומשום גר לא תונו והלוחצו עובר משום לא תלחצנו מוסף על האזהרה שהוא נכלל עם ישראל רוצה לומר אונאת ממון. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רנד

א הזהירנו מלהשיב עבד שברח מחוץ לארץ לארץ ישראל לאדוניו ואע״פ שאדוניו ישראל אחר שברח מחוץ לארץ לא יושב לו, אבל ישחרר אותו ויכתוב עליו דמיו בחוב, והוא אמרו יתעלה לא תסגיר עבד אל אדוניו. והתבאר בגיטין (דף מ״ה) שבעבד שברח מחו״ל לא״י הכתוב מדבר שיהיה הדין בו שיכתוב שטר חוב בדמיו עליו ויכתוב לו גט חירות ולא ישוב לעבדותו בשום פנים להסתופפו במקום טהור הנבחר בקבוץ הנכבד, ושם התבארו משפטי מצוה זו. (תצא, הלכות עבדים פ״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה רנה

א שהזהירנו גם כן מאונאת העבד הבורח אליו. והוא אמרו יתעלה עמך ישב בקרבך בטוב לו לא תוננו. ולשון ספרי לא תוננו זו אונאת דברים, כי כמו שהזהיר יתעלה לאו לאונאת הגר לחולשתו וגנותו הוסיף גם כן לאו שלישי באונאת העבד שהוא יותר חלוש הנפש ושפל יותר מן הגר שלא תאמר זה העבד לא יתבייש מאונאת דברים. ומבואר הוא שזה העבד שדבר בו הכתוב ודין הגר שהזהיר מאונאתו אמנם הם קבלו התורה על עצמם, והם גרי צדק. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רנו

א שהזהירנו מענות היתום והאלמנה שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון, והאזהרה הזאת כוללת שלא יענה אותם לא במאמר ולא במעשה. אבל ידבר עמם דברים טובים ורכים ויתעסק עמם בעסק ויתנו להם לחיות בטוב שמחים. ויכוין ההפלגה בזה כלו, ומי שיקצר בדבר מזה הנה עבר על זה. וכבר התבאר העונש על לאו זה, והוא אמרו יתעלה והרגתי אתכם. (משפטים, מדע הלכות דעות פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה רנז

א שהזהירנו מעבוד בעבד עברי בעבודה שיש בה ענוי גדול ושפלות כעבודת עבד כנעני. והוא אמרו יתעלה לא תעבוד בו עבודת עבד. ובספרא שלא יטול אחריך בלינטא ולא יטול לפניך כלים במרחץ, ולינטא היא מחצלת קטנה שיושב עליה כשייגע ויקחה העבד וילך בה אחר אדוניו. וכן כל מה שדומה לזה העבדות מוזהר להעבידם בעבד עברי, אבל יצוה במה שיצוה השכיר והאומן במה שהסכים עמו לעשות דבר מלאכה אחת, והוא אמרו יתעלה כשכיר ותושב יהיה עמך. (בהר, הלכות עבדים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רנח

א שהזהירנו שלא למכור עבד עברי כמו שמכרו העבדים הכנעניים בשוה. וזה שיעמידוהו במקום שימכרו שם העבדים ויכריזו עליו ויוסיפו בהן הקונים. לא יעשה זה בשום פנים אלא בהצנע ובדרך נאה. ולשון ספרא לא ימכרו ממכרת עבד שלא יעשה סמטא (* צ״ל סטמתא, והוא סימן וחותם.) ויעמידם על אבן הלקח, וזאת האזהרה כוללת בלא ספק אזהרה לגונב נפש מישראל שימכרהו שהוא ימכרהו בחזקה כמו שהוא עושה על עבד כנעני ויהיה עובר על אמרו יתברך לא ימכרו ממכרת עבד. וכבר קדם לזו זכרון זה, וכבר באר הכתוב שיהרג. ומשפטי מצוה זו עם שלפניה מבוארים בגמרא קדושין פ״א. (בהר, הלכות עבדים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רנט

א שהזהירנו מהעביד עבד עברי במה שאין לו צורך בו והיא הנקראת עבודת פרך. והוא אמרו יתברך לא תרדה בו בפרך. אבל נעבידהו בהכרח לעשות הפעולה ההיא שיצוה עליה. ולשון ספרי לא תרדה בו בפרך שלא תאמר לו החם לי את הכוס והוא אינו צריך לו, וכן כל מה שדומה לזה, ואמנם הביאו משל מן היותר קלה שבמלאכות והיותר נקלה מהם ועם כל זה אינה מותרת אלא בעת הצורך. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רס

א שהזהירנו מהניח העכו״ם השוכן בארצנו להעביד עבד עברי שמכר עצמו בעבודת פרך. והוא אמרו יתעלה לא ירדנו בפרך לעיניך ולא נאמר אחר שזה העבד עברי עבר על נפשו ומכר את עצמו לעכו״ם נעזבהו וימצא מה שימצא ויעשה לו מה שיעשה אבל נצוה על העכו״ם הזה ונמנעהו מהעביד בו עבודת פרך. (בהר, הלכות עבדים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רסא

א הזהיר שלא למכור אמה עבריה לזולתנו. והתבארו משפטי מצוה זו בפ״א מקדושין. (משפטים, הלכות עבדים פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה רסב

א הזהיר מענות אמה עבריה כשנקנה אותה אם נשאה, רוצה לומר שנחסר ממנה מזונה כסותה ועונתה על דרך הענוי וההכאבה. והוא אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע. וזאת האזהרה תכלול כל מי שישא בת ישראל שלא יענה אותה בדבר מאלו הדברים על צד ההכאבה והצער. והוא אמרו באמה העבריה שהזהיר שלא למנוע ממנה שארה כסותה ועונתה כמשפט הבנות יעשה לה, הנה הודיענו כי משפט הבנות הוא שלא ימנע מהם שאר כסות ועונה. ואמרו במכילתא וכי מה למדנו במשפט הבנות מעתה, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד, ושם אמרו שארה אלו מזונות כסותה כמשמעה ועונתה דרך ארץ. (משפטים, הלכות אישות פי״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה רסג

א שהזהירנו שלא למכור אשת יפת תואר אחר שבא עליה פעם אחת בבית אחר לקיחת העיר, ואם מכרה לוקה כמו שהתבאר במקומו, והוא אמרו והיה אם לא חפצתה בה וגו׳ ומכור לא תמכרנה בכסף. (כי תצא, הלכות מלכים פ״ח):

מצוות לא תעשה · מצוה רסד

א הזהירנו מהתעמר באשת יפת תואר אחר שבא עליה. רוצה לומר שלא יעבידה ויניחה אצלו כשאר השפחות המשמשות כעבד. והוא אמרו לא תתעמר בה תחת אשר עניתה. ולשון ספרי לא תתעמר לא תשתמש. הנה התבאר לך שאלו שני לאוין יזהירו משני ענינים חלוקים, וזה שהוא מזהיר מלמכרה לזולתו ומהשאירה גם כן אצלו על דרך העבדות אבל יעשה כמו שצוה יתעלה ושלחתה לנפשה. וכן בארו (סנהדרין פ״ה:) בגונב נפש באמרו והתעמר בו ומכרו, ואמרו משיכניסהו ברשותו וישתמש בו. והתבארו דיני אשת יפת תואר בראשון מקדושין. (תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רסה

א הזהירנו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שברשות זולתנו מאחינו. והוא אמרו לא תחמוד בית רעך. ולשון מכילתא לא תחמוד יכול אפילו חומד בדבור תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עד שיעשה מעשה. הנה יתבאר לך כי זה הלאו מזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שאנחנו חומדים אותו ממון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים, הנה זה כלו מי שיעשהו עובר על לא תחמוד. (וישמע יתרו, הלכות גזילה פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רסו

א הזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה יהיה מבוא לעשות תחבולה לקנותו, וזהו לשון האזהרה בזה הענין אמרו לא תתאוה בית רעך, ואין שני לאוין אלו בענין אחד אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר לקנות מה שיש לזולתנו, ולאו שני מזהיר אפילו להתאוות בלבנו לבד. ולשון מכילתא נאמר כאן לא תחמוד ולהלן הוא אומר ולא תתאוה לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו, ושם אמרו מנין שאם התאוה שסופו לחמוד שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד מנין שאם חמד שסופו לאנוס ולגזול תלמוד לומר וחמדו שדות וגזלו. ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל אחד אם גברה מחשבתו עליו והתאוה בו עבר על לא תתאוה, ואם התעסק באהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרנו לו או יחליף אותו אליו במה שהוא יותר טוב ממנו הנה כבר עבר על לא תחמוד גם כן אחר שקנה הדבר שהיה לחבירו ולא היה רצונו למכרו אבל הכביד עליו והערים עד שלקחו ויהיה שלו כבר עבר שני לאוין לא תתאוה ולא תחמוד, ואם נמנע האיש ההוא מלמכור או להחליפו באהבתו בדבר ההוא הנה הוא יקחהו באונס והכרח בחוזק אהבתו בדבר ההוא בנפשו עובר על לא תגזול, הנה זה ההפרש בין לא תתאוה ולא תחמוד. (ואתתנן, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רסז

א הזהיר השכיר מאכול בשעת עבודתו (*עי׳ ביד החזקה הל׳ שכירות פי״ב ה״ג ובהה״מ שם:) מן הדבר שיעבוד בו כשיעבוד במחובר לקרקע. והוא אמרו וחרמש לא תניף על קמת רעך, אמרו וחרמש לרבות כל בעלי חרמש ובשעת חרמש כלומר בשעת הקציר לא תקצור לעצמך, וכבר נודע כי זה הכתוב בא בשכיר ואמר כי תבא ירצה בו כשנכנסת שכיר כמו שאמר התרגום ארי תתגר. וכן במציעא (דף פ״ז) אמרו אלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה. ושם התבארו משפטי מצוה זו. (תצא, הלכות שכירות פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה רסח

א שהזהיר השכיר שלא לקחת מהאוכל שיעבוד בו יותר מאכילתו. והוא אמרו ואכלת ענבים כנפשך שבעך וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי ממציעא ושם התבאר מה מותר לו לאכול ומה שאין לו רשות שיאכל ואם יאכלנו יהיה עובר על ואל כליך לא תתן. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רסט

א הזהירנו מהתעלם מן האבדה אבל נקחה ונחזירה לבעלים, והוא אמרו לא תוכל להתעלם. וכבר בארנו (מ״ע ר״ד) באמרם במכילתא בענין האבדה נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה. ולשון הגמרא (מציעא ל״ב) השבת אבדה עשה ולא תעשה ובמשנה תורה כפל האזהרה בזה הענין ובא בו לאו, והוא אמרו לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים. ובספרי לא תראה זו מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר כי תפגע השב תשיבם זו מצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני ממציעא. (שם, הלכות גזלה ואבדה פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רע

א שהזהירנו מהניח הנבוך במשאו לחוץ בדרך, אבל נעזור אותו ונפרוק ממנו עד שיתקן לשאת אותו ולהגביהו ומגביה עמו משאו אם על גבו אם על בהמתו כמו שהתבאר במשנה תורה, והוא אמרו וחדלת מעזוב לו. ולשון מכילתא וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב מצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא

תעשה. וכבר בא גם כן לאו נפרד בזה הענין באמרו לא תראה חמור שונאך. ובספרי לא תראה מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר כי תראה זו מצות עשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני ממציעא. (אלה המשפטים, הלכות רוצח פי״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רעא

א הזהיר מעשות עול במדת הארץ והמשקולות. והוא אמרו לא תעשו עול במשפט במדה וגו׳ ופירוש הפסוק לפי מה שבאה בו הקבלה לא תעשו עול במשפט זה המדה, והם אמרו בבאור ענין זה הלאו לא תעשו עול במשפט אם לדין הרי אמור אם כן למה נאמר במשפט מלמד שהמודד נקרא דיין, ושם אמרו במדה זו מדת הארץ רוצה לומר מדידתה וחלוקתה שיעשה בה כפי מה שיחייבוהו מופתי התשבורת מצדק המדות וידיעת האופנים האמתיים בהם, ולא יתעסק בזה במעשה דמיונים כי אין אמיתות להם כמו שיעשו רוב העם. במשקל כולל המשקולת והמאזנים. (קדושים, הלכות גניבה פ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה רעב

א שהזהירנו מהיות המשקולות והמדות חסרות אצלנו בבתינו אע״פ שלא יעשה בהם מקח וממכר, והוא אמרו יתעלה לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וכן איפה ואיפה. ולשון גמרא בתרא (דף פ״ט:) אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו הוא עביט של מימי רגלים. ולא תחשוב שאמרו לא יהיה לך איפה ואיפה ולא יהיה לך אבן ואבן שהן שני לאוין. אמנם בא להשלים דיני המצוה עד שיפורשו מיני השיעור והם המשקל והמדה כאילו יאמר לא יהיה אצלך שני שיעורין לא במדידה ולא במשקל כמו שבארנו במצות עשה, ואמרו לא יהיה לך אבן ואבן לא יהיה לך איפה ואיפה הוא כמו אמרו לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך שהוא לאו אחד כולל מינים הרבה אשר בהם כולם ענין אחד בעצמו, ולא בהכפל הלשונות ירבו המצות כשיהיה ענין אחד כמו שהקדמנו בשרש תשיעי, וכבר קדם לנו כגון זה במצות לא תעשה, והוא אמרו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור. (תצא, שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה רעג

א שהזהירנו מעשות עול בדין, הוא אמרו יתעלה לא תעשו עול במשפט וענין לאו זה שלא יסתור הגדרים שגדרה תורה לחייב בדבר או לפטור ממנו. (קדושים, הלכות סנהדרין פ״כ):

מצוות לא תעשה · מצוה רעד

א שהזהיר הדיין שלא לקחת שוחד מבעלי הריב ואפילו לדון אמת. והוא אמרו יתעלה ושחד לא תקח. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין. ובספרי לא תקח שחד אפילו לזכות את הזכאי ולחייב החייב. וכבר התבארו דיני מצוה זו במקומות מסנהדרין. (ואלה המשפטים, שם פרק כ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רעה

א שהזהיר הדיין שלא לכבד אחד מבעלי הריב בענין הדין ואפילו היה גדול ונכבד ונשוא פנים לא יסביר לו פנים בדין כשיבא לפניו עם בעל דינו ולא ישאל בענייניו וסיפורו. ואמר יתעלה לא תהדר פני גדול. ובספרי שלא תאמר עשיר הוא זה ובן גדולים הוא איך אביישנו לכך נאמר לא תהדר פני גדול. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות מסנהדרין ושבועות. (קדושים תהיו, סנהדרין פכ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רעו

א שהזהיר הדיין שלא לירא מאדם מזיק גוזם ודובר עתק ולא יחתוך עליו הדין והאמת, אבל הוא חייב לחתוך את הדין ולא ישים לב במה שיקרה עליו מן ההיזק מן האיש ההוא. והוא אמרו יתעלה לא תגורו מפני איש. ולשון ספרי לא תגורו שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמא יהרגני או שמא ידליק את גדישי או שמא יקצץ את נטיעותי תלמוד לומר לא תגורו מפני איש. (אלה הדברים, שם פכ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה רעז

א שהזהיר הדיין מחמול על עני בדין אבל ישוה בין עשיר לעני להכריחו לפרוע מה שהוא חייב לפרוע, והוא אמרו יתעלה ודל לא תהדר בריבו. וכבר נכפלה זאת האזהרה בזה הענין בלשון אחר. והוא אמרו יתברך לא תשא פני דל. ולשון ספרא לא תשא פני דל שלא תאמר עני הוא והואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות תלמוד לומר לא תשא פני דל. (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה רעח

א שהזהיר הדיין כשידע שהוא אדם רשע ובעל עבירות (והזהיר מהשים ענשו) להטות דינו. והוא אמרו יתעלה לא תטה משפט אביונך בריבו. ולשון מכילתא רשע וכשר עומדין בדין לפניך לא תאמר הואיל ורשע הוא אטה דינו תלמוד לומר לא תטה משפט אביונך בריבו אביון הוא במצות, כלומר אע״פ שאביון הוא במצות לא תטה דינו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רעט

א שהזהיר הדיין שלא לרחם על מי שיהרוג חבירו או חיסר בו אחד מאיבריו רוצה לומר בפרעון קנסות. שלא תאמר עני זה וחתך ידו או סימא עינו בלא כוונה ארחם עליו ואעשה לו צדקה בעונש. והוא אמרו יתעלה לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי וגו׳. (שופטים ושוטרים, שם פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רפ

א שהזהיר השופט מהטות משפט הגרים והיתומים. והוא אמרו יתעלה לא תטה משפט גר יתום. והנה כבר התבאר שמי שיטה משפט אחד מישראל עובר בלאו אחד. והוא אמרו לא תעשה עול במשפט. ואם הטה משפט גר עובר בשני לאוין ואם היה גר יתום עובר בשלשה לאוין. (תצא, שם פ״כ):

מצוות לא תעשה · מצוה רפא

א הזהיר השופט שלא לשמוע אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו. והוא אמרו לא תשא שמע שוא, שברוב יהיו בעלי דין שלא בפני בעל דינם והזהיר השופט משמוע אותם הדברים, כדי שלא תכנס לנפשו צורת הדברים אין יושר להם ולא אמתות. ולשון מכילתא לא תשא שמע שוא אזהרה לדיין שלא ישמע מבעל דין עד שיהיה בעל דינו בפניו ואזהרה לבעל דין שלא ישמיע דבריו לדיין עד שיהיה חבירו עמו, ולהזהיר מזה הענין אמר מדבר שקר תרחק כמו שנתבאר ברביעי משבועות (דף ל״א). ובכלל לאו זה גם כן אמרו אזהרה למספר לשון הרע והמקבלו ומעיד עדות שקר כמו שהתבאר במכות (דף כ״ג). (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין פכ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רפב

א הזהיר השופט שלא לנטות אחרי רבים כשתהיה התוספת איש אחד לבד, ובאור זה כי כשתהיה המחלוקת בין הדיינין בחוטא ואמרו קצתם שהוא חייב מיתה וקצתם שהוא פטור והיו המחייבין יותר ממזכין במנין איש אחד הנה אינו מותר להמית החוטא ההוא, והזהיר האל את הדיין מהמית אותו עד שיהיו המחייבין יותר מן המזכין שנים. והוא אמרו לא תהיה אחרי רבים לרעות רוצה לומר לא תמשך אחרי איזה רוב שקרה במשפט מות וזה ענין יחדו לרעות. ולשון מכילתא אחד עשר מזכין ושנים עשר מחייבין שומע אני יהא חייב תלמוד לומר לא תהיה אחרי רבים לרעות. ושם אמרו הטייתך לטובה על פי אחד ולרעה על פי שנים. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי מסנהדרין. (שם, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה רפג

א הזהיר הדיין מהטות לדעת דיין אחד על צד ההשען אליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מבלתי שיהיה הדבר מובן אצלו לפי הקשו ושכלו מהקדמות התורה, והוא אמרו לא תענה על ריב לנטות, רצה בזה לא תבקש בריב הנטיה והוא שתטה עם הרוב או עם הגדולים ושתשתוק במה שיש בנפשך בדין ההוא. ולשון מכילתא לא תענה שלא תאמר בשעת מנין די בשאהיה כאיש פלוני אלא אמור מה שלפניך יכול אף דיני ממונות כן תלמוד לומר אחרי

רבים להטות. ומזה הלאו גם כן האזהרה למלמד זכות שלא יחזור וילמד חובה לאמרו לא תענה על ריב, וכן מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה וכן אין מתחילים מן הגדול, כל אלו הדברים אמנם נלמדו מאמרו לא תענה על ריב כמו שהתבאר בפ״ד מסנהדרין (דף ל״ז) ושם התבארו משפטי מצוה זו. (משפטים, הלכות סנהדרין פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה רפד

א הזהיר בית דין הגדול וראשי ישיבה שלא למנות דיין אדם שאינו חכם בחכמת התורה בעבור מעלות אחרות שיהיו לו וימנו אותו בעבורם, הנה הוא מוזהר מזה, אבל לא תביט התורה במנוי זולת לחריצות האיש בחכמת התורה והיותו יודע צווייה ואזהרותיה והנהגתו וחזקתו במעשים טובים והנאותים לזה, והזהירה ממנות ממונה בעבור מעלות אחרות, והוא אמרו לא תכירו פנים. ולשון ספרי לא תכירו זה הממונה להושיב הדיינין, רוצה לומר שזאת האזהרה אמנם לאיש שימנה הדיינים על ישראל שהוזהר שלא למנותם בעבור מה שהקדמנו, שמא תאמר איש פלוני נאה אושיבנו דיין איש פלוני גבור או יודע בכל לשון אושיבנו דיין נמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו בקי לכך אמר לא תכירו. (דברים, שם פי״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה רפה

א הזהיר מהעיד עדות שקר. והוא אמרו לא תענה ברעך עד שקר, ונכפל זה במקום אחר ובלשון אחר והוא עד שוא, והעובר על לאו זה כבר גזרה עליו התורה ואמרה ועשיתם לו כאשר זמם. ולשון מכילתא לא תענה ברעך אזהרה לעדים זוממין, ובזה הלאו גם כן מלקות כמו שהתבאר בריש מכות (דף ב׳:). (יתרו, הלכות עדות פי״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה רפו

א הזהיר הדיין שלא לקבל עדות בעל עבירה ומעשות דבר על פי עדותו. והוא אמרו אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. ובא הפירוש אל תשת חמס עד להוציא החמסנים והגזלנים שהם פסולים לעדות שנאמר לא יקום עד חמס באיש. והתבארו משפטי מצוה זו בפ״ג מסנהדרין. (משפטים, שם פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה רפז

א הזהיר הדיין שלא לקבל עדות הקרובים קצתם על קצתם. והוא אמרו לא יומתו אבות על בנים. ובא הפירוש המקובל בספרי שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים בעדות אבות, והוא הדין לדיני ממונות ואמנם זכר לנו בדיני נפשות על צד הגוזמא שלא נאמר אחר שזה אבוד נפש לא נחשוד הקרוב בו אבל נעשה בעדותו אחר שעדותו לאבוד נפש קרובו הוא ואין זה מקום לחשדו, ולפיכך לקח למשל הראשון שבקרובים וגדול האהבה והוא אהבת אב לבן והבן לאב. והנה יאמר אחר שאין מקבלים עדות אב על הבן ואפילו לחייבו מיתה לא כל שכן שאר הקרובים שלא יקובלו. וזה גזרת הכתוב אין לה טעם בשום פנים. והתבארו משפטי מצוה זו בפ״ג מסנהדרין. (תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רפח

א הזהיר הדיין שלא לחתוך הגדרים (*ר״ל העונשים.) או לחייב ממון בעדות עד אחד ואפילו היה בתכלית הכשרות. והוא אמרו לא יקום עד אחד באיש לכל עון, ואמרו (שבועות מ׳) לכל עון הוא דאינו קם אבל קם לשבועה. והתבארו משפטי מצוה זו בפ״ט מסנהדרין. (שופטים, שם פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה רפט

א הזהיר הדיין שלא להרוג נקי וזכאי. והוא אמרו לא תרצח. (יתרו, הלכות רוצח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רצ

א הזהיר הדיין שלא לחתוך הגדרים באומד הדעת החזק ואפילו היה קרוב לאמת כגון שאדם ירדפהו שונאו להרגו ולהנצל ממנו יכנס בבית אחד והרודף יכנס אחריו ונכנסו אחריו ומצאו הנרדף נהרג והוא מפרפר ושונאו שהיה רודפו עומד עליו והסכין בידו ומנטף דם הרי זה הרודף לא יהרגוהו סנהדרין על צד חתוך הגדר אחר שאין עדים מעידין עליו שראו ההריגה, ובאה האזהרה בתורה מהרוג זה, והוא אמרו ונקי וצדיק אל תהרוג. ובמכילתא אמרו ראוהו רודף אחר חבירו להרגו והתרו בו ואמרו ישראל הוא בן ברית הוא אם הרגת אותו תהרג והעלימו עיניהם ומצאוהו הרוג ומפרפר והסייף מנטף דם ביד ההורג שומע אני יהא חייב תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרוג. ולא תרחיק זה ותפלא מזה הדין. כי הדברים האפשריים מהם קרובי האפשרות ומהם רחוקי האפשרות ומהם אמצעיים בין זה לזה ולאפשר רוחב גדול ואילו התירה תורה לחתוך דיני נפשות באפשר הקרוב מאד שאפשר שיהיה קרוב מהמציאות כגון זה שהמשלנו היינו חותכין הגדר במה שהוא רחוק מזה מעט ובמה שהוא רחוק מאד ג״כ עד שיחתכו הגדרים וימיתו האנשים במעט אומד לפי דמיון הדיין ומחשבתו ולכן סגר יתעלה את הפתח ואמר שלא יחתוך גדר העונש אלא כשהיו העדים מעידים שהם ידעו בודאי שזה עשה המעשה ההוא בלא ספק ובלא דמיון כלל, וכאשר לא נחתוך הגדרים בדמיון חזק מאד הנה תכלית מה שיהיה שנפטור החוטא, וכאשר חתכנו הגדרים (?*ר״ל העונשים.) בדמיון ובאומד הנה פעמים נהרוג נקי. וכן כשהעידו שני עדים עליו בשתי עבירות בכל אחת מהן דין מיתה, כגון אחד משניהם לבדו ראה אותו עובר על אחת והאחד ראה אותו עובר על אחרת הנה לא יהרג, והמשל בזה כגון שהעיד עליו עד אחד שהוא עשה מלאכה בשבת והתרו בו והשני יעיד עליו שעבד ע״ז והתרה בו, זה לא יסקל, אמרו ז״ל אחד מעידו עובד לחמה ואחד מעידו עובד ללבנה שומע אני יצטרפו תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרוג. (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין פ״כ):

מצוות לא תעשה · מצוה רצא

א שהזהיר העד מדבר בדין שהעיד עליו ואע״פ שהוא חכם ויודע הוא לא יהיה עד ודיין וטוען אבל יעיד במה שראה וישתוק והדיינין יעשו בעדותו לפי מה שיראה להם ובאה האזהרה שלא לדבר בדבר נוסף על העדות, וזה בדיני נפשות לבד, והוא אמרו יתעלה ועד אחד לא יענה בנפש למות, וכפל האזהרה בזה ואמר לא יומת על פי עד אחד כלומר לא יומת בטענת העדים. ובסנהדרין אמרו ועד אחד לא יענה בנפש בין לזכות בין לחובה, ובארו טעם זה משום דהוי כנוגע בעדותו, ובדיני נפשות לבד אסור ללמד לא זכות ולא חובה. (מסעי, הלכות עדות פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה רצב

א שהזהירנו מהרוג מחוייבי מיתה כשנראה שכבר עשה חטא שנתחייב עליו הריגה קודם הגיעו לבית דין אבל נביאהו לבית דין בהכרח ונעיד עליו כעדים לפניהם ונהיה אנחנו עדים לבית דין והם ישפטו עליו במה שיהיה חייב, והאזהרה שבאה בזה הענין הוא אמרו לא יומת הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט. ולשון מכילתא יכול יהרגו אותו משהרג או משנאף תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה. ואפילו היה בית דין הגדול הם שראוהו הורג והם כלם עדים תבא העדות אצל בית דין אחר ואחר ידינוהו. ובמכילתא הרי עדה שראו באחד שהרג את הנפש יכול יהרגוהו תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה עד שיעמוד אצל בית דין. (שם, הלכות רוצח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רצג

א שהזהירנו שלא לחוס על הרודף, ובאור זה כי מה שזכרנו במצוה שלפני זאת מהציל החוטא שלא יהרגוהו העדים עד שידינו אותו בית דין אמנם הוא כשעבר ועשה המעשה שיתחייב עליו מיתה והשלים אותו. אמנם בעת השתדלותו ובקשו לעשות אז יקרא רודף וחובה עלינו למנעו מעשותו מה שלבו מתאוה ונצר לו כדי למנעו מן העבירה, ואם לא רצה לשמוע אלינו נלחם בו, ואם יכולנו למנעו בחסור אחד מאיבריו כגון שנחתוך ידו או רגלו או נסמא עינו הנה זה הוא הקודם, ואם לא היה אפשר למנעו אלא באבידת נפש הנה יהרג כדי שלא יעשה מעשה הרע ההוא. ובאה האזהרה שלא לחוס עליו ומהמנע להרגו והוא אמרו וקצותה את כפה לא תחוס עינך. ולשון ספרי וקצותה מלמד שאתה חייב להצילו בכפה ומנין שאם לא היו יכולין להצילו בכפה שמצילין אותו בנפשה תלמוד לומר לא תחוס עינך, ושם אמרו מה מבושיו מיוחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא בוקצותה אף כל דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא בוקצותה. וזה שאמרנו שיהרג הרודף אינו בכל מי שישתדל לעשות איזו עבירה ואמנם הוא באחד הרודף אחר חבירו להרגו ואפילו היה קטן או הרודף אחר אחת מן העריות לגלות ערותה ובתנאי שיהיה בן תשע ויום אחד, ומבואר הוא כי הזכר הוא בכלל העריות, ואמרו צעקה

הנערה ואין מושיע לה הא יש לה מושיע צריך להושיעה בכל מה שתוכל, והשוה בין רודף אחריה ובין רודף אחר חבירו להרגו ואמר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וגו׳. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ח מסנהדרין. (תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רצד

א הזהיר מענוש האנוס על חטאו אם עשאו אחר שהיה אנוס על המעשה. והוא אמרו ולנערה לא תעשה דבר. [ובסנהדרין אמרו אנוס רחמנא פטריה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר]. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה רצה

א הזהיר מקחת כופר מן ההורג בשוגג כדי שנפטור אותו מגלות אבל יגלה על כל פנים. והוא אמרו לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו. והתבארו משפטי מצוה זו במכות. (מסעי, הלכות רוצח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רצו

א הזהיר מקחת כופר מן ההורג במזיד אבל יהרג על כל פנים. והוא אמרו לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במכות. (שם, שם פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה רצז

א הזהירנו מלהתרשל בהצלת נפש אחד כשנראהו בסכנת מות או ההפסד ויהיה לנו יכולת להצילו כמו שהיה טובע בנהר ואנחנו נדע לשחות ונוכל להצילו. או יהיה לסטים משתדל להרגו ונוכל לבטל מחשבתו או לדחות ממנו נזק, ובאה האזהרה באמרו לא תעמוד על דם רעך. וכבר אמרו שמי שיכבוש עדות תכללהו גם כן זאת האזהרה כי הוא רואה ממון חבירו אבד והוא יכול להחזירו אליו באמרו האמת. וכבר בא בזה הענין גם כן אם לא יגיד ונשא עונו. ולשון ספרא מנין שאם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך, ומנין שאם ראית אותו טובע בנהר או חיות או לסטים באין עליו שאתה חייב להצילו ת״ל לא תעמוד על דם רעך. ומשפטי מצוה זו כבר התבארו בסנהדרין. (קדושים, הלכות רוצח פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רצח

א הזהירנו מהניח המוקשים והמכשולות בארצנו ובבתינו כדי שלא ימותו בהם בני אדם. והוא אמרו ולא תשים דמים בביתך. ולשון ספרי ועשית מעקה זו מצות עשה, ולא תשים דמים זו מצות לא תעשה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״א משקלים ובסדר נזיקין. (תצא, שם פי״א):

מצוות לא תעשה · מצוה רצט

א הזהיר מהכשיל קצתנו את קצתנו והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר נפתה בו, ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל תישירהו על הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר, והוא אמרו ולפני עור לא תתן מכשול. ולשון ספרא למי שהוא סומא בדבר ונוטל עצה ממך אל תתן לו עצה שאינה הוגנת. ולאו זה כולל ג״כ מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה, כי הוא יביא האיש ההוא לעון ובעזרתו הכשילו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה, ומאלו הפנים אמרו במלוה ולוה ברבית ששניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול, כי כל אחד משניהם עזר את חבירו והכין לו להשלים העבירה, ודברים רבים מאד מזה המין יאמרו בהן עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול, ופשטיה דקרא כמו שזכרנו תחלה. (קדושים, שם פי״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה ש

א שהזהיר הדיין מהכות החוטא הכאות גדולות ממיתות, ובאור זה שכל המחוייב מלקות הנה תכלית מה שילקה ארבעים חסר אחת כמו שבא בקבלה שלא יכה אדם עד שישער ההכאה באדם המוכה לפי כחו ושניו ומזגו וצורת גופו אם יכול לסבול הכאת העונש כלו יוכה ואם לאו יוכה כפי שיעור סבלו לא פחות משלש הכאות, אמרו כדי רשעתו במספר, ובאה האזהרה מהוסיף בהכאתו ואפילו הכאה אחת נוספת על השערת הדיין שיוכל לסבול. והוא אמרו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו לא יוסיף. ולשון ספרי אם הוסיף עובר בלא תעשה אין לי אלא שמוסיף על הארבעים מנין על כל אומד ואומד שאמדוהו בית דין תלמוד לומר לא יוסיף פן יוסיף. ומזאת אזהרה היא אזהרה מהכות כל איש מישראל, אם החוטא אנו מוזהרין שלא להכותו שאר כל אדם לא כל שכן. וכבר הזהירנו מלרמוז להכות אפילו לא יכה אמרו (סנהדרין נ״ח:) כל המגביה ידו על חבירו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך. (תצא, סנהדרין פט״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה שא

א הזהיר מהיות רכיל. והוא אמרו לא תלך רכיל בעמך, אמרו (ספרא) לא תהא רך בדברים לזה וקשה לזה. דבר אחר שלא תהא כרוכל שטוען דברים והולך, ובכלל לאו זה אזהרה מהוצאת שם רע. (קדושים תהיו, מדע הלכות דעות פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה שב

א הזהיר משנוא קצתנו את קצתנו. והוא אמרו לא תשנא את אחיך בלבבך. ולשון ספרי לא אמרתי אלא שנאה שבלב. אמנם כשהראה לו השנאה והודיעו שהוא שונא אותו אינו עובר על זה הלאו אבל על לא תקום ולא תטור, ועובר על עשה והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך, אבל שנאת הלב הוא חטא חזק יותר מן הכל. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שג

א הזהיר שלא לבייש קצתנו את קצתנו וזהו הנקרא מלבין פני חבירו, ואזהרה שבאה בזה הוא אמרו הוכח תוכיח את עמיתך וגו׳. ובספרי מנין שאם הוכחתו ארבע וחמש פעמים שיחזור ויוכיח תלמוד לומר הוכח תוכיח יכול אפילו אתה מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא, אמנם הפשט הוא שהזהיר שלא תחשוב לו עון ותזכרהו. (שם, שם פ״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה שד

א הוא שהזהיר שלא לנקום קצתנו מקצתנו, והוא שתעשה מעשה אחד ולא תסור מלחפש אחריו עד שתגמלהו כמעשהו הרע אשר יביאהו כמו שהביאך, והזהיר מזה באמרו לא תקום. ובספרא עד היכן הוא כחה של נקימה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו ולמחר אמר לו השאילני קרדומך ואומר לו לא אשאילך כדרך שלא השאלתני מגלך לכך נאמר לא תקום, ועל זה הדמיון ההיקש בכל הענינים. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שה

א הזהירנו שלא לנטור ואע״פ שלא נשלם לו גמול, והוא שנזכור לו העון שחטא החוטא. והוא אמרו לא תטור. ולשון ספרא עד היכן הוא כחה של נטירה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו ולמחר אמר לו השאילני קרדומך ואומר לו הילך ואיני כמותך לכך נאמר ולא תטור. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שו

א הזהירנו שלא נקח קן צפור בעת הצידה האם והבנים. והוא אמרו לא תקח האם על הבנים, וזה הלאו ניתק לעשה והוא שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, וכל זמן שלא יהיה אפשר לשלח ולקיים עשה שבה כגון שמתה האם קודם שישלחנה לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף חולין. (תצא, קדושה הלכות שחיטה פי״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה שז

א הזהיר מלגלח שער הנתק. והוא אמרו ואת הנתק לא יגלח. ולשון ספרא מנין לתולש סימני טומאה שעובר בלא תעשה תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח. (תזריע, הלכות טומאת צרעת פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה שח

א הזהירנו מלקוץ סימני צרעת או לכוותה עד שישתנו מראיה. והוא אמרו השמר בנגע הצרעת. ולשון ספרי השמר בלא תעשה. ולשון המשנה התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה, והוא לוקה כמו שבארנו. (תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שט

א הזהירנו מעבוד ומזרוע בנחל איתן שנערפה בו העגלה. והוא אמרו אשר לא יעבד בו ולא יזרע, והעובר על לאו זה לוקה. ובמכות (דף כ״ב) כשזכרו מחוייבי מלקות אמרו והא איכא זורע נחל איתן ואזהרתיה מהכא אשר לא יעבד בו ולא יזרע. הנה כבר התבאר שהוא לאו אחד ושהוא במלקות, וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף סוטה. (שופטים, הלכות רוצח פ״י):

מצוות לא תעשה · מצוה שי

א שהזהירנו מהחיות המכשף. והוא אמרו מכשפה לא תחיה, וכשנמחול לו אנחנו עוברים על מצות לא תעשה, לא שבטלנו בו מצות עשה לבד, ויהיה כאילו מחלנו לאחד ממחוייבי מיתת ב״ד. (משפטים, הלכות סנהדרין פי״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה שיא

א הזהיר החתן מצאת מביתו שנה אחת כלה לטורח מהטרחים לא לצאת בצבא ולא לזולתו אבל נסלק ממנו כל טורח וכל משא שיהיה חייב בהם לעזוב אותם כל השנה. והוא אמרו ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו. ובגמרא סוטה לא יצא בצבא יכול בצבא הוא דלא יצא אבל יתקן כלי זיין ויספק מים ומזון תלמוד לומר ולא יעבור עליו [לכל דבר, יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו נטע כרם ולא חללו ארס אשה ולא לקחה תלמוד לומר עליו] עליו אי אתה עובר אבל אתה מעביר לאחרים וכי מאחר דנפקא ליה מלא יעבור עליו לא יצא בצבא למה לי לעבור בשני לאוין. וכבר בארנו בשרש ט׳ שלא כל מה שיתחייבו עליו שני לאוין יהיו שתי מצות. ודע כי החתן עצמו מוזהר מלצאת מביתו בסחורה כל שנתו (*ברדב״ז ח״א סי׳ רל״ח כתב שזה טעות המעתיק). וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ח מסוטה. (תצא, הלכות מלכים פ״ו ז׳):

מצוות לא תעשה · מצוה שיב

א הזהירנו מחלוק על בעל הקבלה ומצאת ממצותיו ממעשה התורה. והוא אמרו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ולשון ספרי לא תסור זו מצות לא תעשה, והעובר על לאו זה הוא זקן ממרא וחייב חנק ובתנאים המקובלים המבוארים בסוף סנהדרין. (שופטים, הלכות ממרים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה שיג

א הזהירנו מהוסיף בתורה לא בכתוב ולא במקובל, והוא אמרו לא תוסיף עליו, ובבאור אמרו במקומות רבים ועובר משום בל תוסיף, עברת על בל תוסיף. (ראה, הלכות ממרים פ״ב):

מצוות לא תעשה · מצוה שיד

א הזהירנו מגרוע התורה לא מהכתוב ולא מהמקובל. והוא אמרו ולא תגרע ממנו, ובמקומות רבים אמרו עובר משום בל תגרע, עברת על בל תגרע. (ראה, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שטו

א הזהירנו מלקלל הדיין. והוא אמרו אלהים לא תקלל. והעובר על לאו זה לוקה. (ואלה המשפטים, הלכות סנהדרין פרק כ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה שטז

א הזהירנו מלקלל הנשיא. והוא אמרו ונשיא בעמך לא תאור, וזה השם רוצה לומר נשיא ישימהו הכתוב על המלך אשר לו הממשלה אמר אשר נשיא יחטא, וחכמים ישימוהו במוחלט על ראש הישיבה של שבעים זקנים, ובכל התלמוד ובמשנה יאמרו נשיאים ואבות בית דין, ובלשונם (סנהדרין י״ט:) נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול והמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ודע שזה הלאו הוא כולל גם כן הנשיא עם המלך, כי ענין לאו זה שהוא מזהיר שלא לקלל כל מי שיש לו ממשלה לצוות והוא במעלה העליונה בין שהיתה שלטונית או תוריית והוא ראש הישיבה וזה המובן מדין מצוה זו, והעובר על לאו זה לוקה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שיז

א הזהירנו מלקלל איש איזה שיהיה מישראל. והוא אמרו לא תקלל חרש, והבן ממני ענין זה החרש מהו, וזה כי כשהנפש כשהתנועעה לנקום מהמזיק לפי צורת ההיזק הקיימת בדמיון הנה לא תסור מהיות מתנועעת עד שתגמול למזיק לפי צורת ההיזק הרשומה בדמיון וכאשר שלמה לו גמול תנוח אותה התנועה ונעדרה מהתנועעה מן הדמיון, ופעמים ישלימנו גמול בקללה ובחרופין לבד ותנוח בדעתו בשיעור מה שהגיע למזיק היזק באותן המאמרים והחרוף, ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח אותה התנועה עד שתאבידהו ממונו אז תנוח בדעתו שיעור מה שהגיע לו מכאב לאבוד ממונו, ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח עד שתנקום ממנו בגופו ממיני ההכאות וחסרון האיברים, ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח התנועה עד שתקח נפש המזיק ואת חלקו מן המציאות וזה הוא התכלית, ופעמים תהיה תנועת הנפש קטנה לבקשת עונש המזיק וזה לקטנות עונש עד שתנוח התנועה בצעקות וגזמו עליו וקללו אע״פ שלא ישמע אותו אדם ולא יהיה במעמד ההוא, וזה מפורסם מפועל בעלי החמה וכעס שתנוח דעתם בזה השיעור מהחטאים הקלים ואף על פי שיהיה החוטא בלתי יודע בכעסם ולא ישמע בחרופיהם. ואולי יהיה בדעתנו כי בתכלית מה שנאסר לנו קללת איש מישראל כשיהיה שומע אותו למה שישיגהו מן הצער והכאב אבל קללת החרש אחר שלא ישמע ולא יכאב בו שלא יהיה בזה חטא, הנה הודיענו שהוא אסור והזהיר ממנו, כי התורה לא הקפידה בענין המקולל לבד אבל הקפידה גם כן בענין המקלל לבד כשהזהיר שלא יניע נפשו לנקימה ולא ירגיל לכעוס, וכן בעלי הקבלה הביאו ראיה על איסור קללת כל איש מישראל מאמרו לא תקלל חרש. ולשון ספרא אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם תלמוד לומר ונשיא בעמך לא תאור אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד בחיים יצא המת שאינו בחיים. ובמכילתא לא תקלל חרש דבר הכתוב באומללין שבאדם. וכל מה שאמרנו בתנאי שיקלל בשם, וכן כשקלל עצמו לוקה. הנה כבר התבאר שמי שקלל חבירו בשם עובר בלאו אחד והוא לא תקלל חרש. ומי שקלל הדיין עובר בשני לאוין ולוקה שתים, ומי שקלל נשיא לוקה שלש. ולשון מכילתא כשהוא אומר ונשיא בעמך לא תאור אחד דיין ואחד נשיא במשמע ומה תלמוד לומר אלהים לא תקלל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, מכאן אמדו יש מדבר דבר אחד וחייב עליו משום ארבעה דברים משום לא תקלל חרש ומשום האב ומשום דיין ומשום נשיא בעמך מכל מקום. הנה התבאר מה שזכרנוהו. והתבארו משפטי מצוה זו ברביעי משבועות. (קדושים, הלכות סנהדרין פכ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה שיח

א הזהיר שלא לקלל אב ואם, אמנם לשון התורה בעונש הוא מבואר באמרו ומקלל אביו ואמו מות יומת. והוא מכלל הנסקלין ואפילו קלל אחד מהם בשם אחר מותו במזיד נסקל. אולם האזהרה הנה לא התבארה בכתוב כי לא אמר לא תקלל אביך אבל קדם כבר כי באה האזהרה מקללת כל איש מישראל וזה כולל האב וזולתו. ובמכילתא אמרו ומקלל אביו ואמו מות יומת עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר אלהים לא תקלל אם דיין הוא אביך הרי הוא בכלל אלהים ואם נשיא הרי הוא בכלל נשיא ואם בור הרי הוא בכלל לא תקלל חרש [לא דיין ולא נשיא ולא חרש] הרי אתה דן בנין אב משלשתן על הצד השוה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתם. וכתוב בספרא איש איש כי יקלל את אביו ואת אמו עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר אלהים לא תקלל כמו לשון מכילתא בשוה. והתבארו משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין. (משפטים, הלכות ממרים פ״ה):

מצוות לא תעשה · מצוה שיט

א הזהיר מהכות אב ואם, ולא התבארה גם כן אזהרה מבוארת מזה אבל זכר העונש ואמר ומכה אביו ואמו מות יומת, ולמדנו אזהרה למכה אביו על דרך שלמדנו אותה למקלל אביו, וזה כי כבר התבאר במצוה ש׳ שאנו מוזהרין על כל איש שלא להכותו ואביו בכלל. ולשון מכילתא ומכה אביו ואמו וגו׳ עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר ארבעים יכנו לא יוסיף והרי דברים קל וחומר מה אם מי שמצווה להכותו הרי הוא מוזהר שלא להכותו אביו ואמו שאינו מצווה להכותו אינו דין שיהא מוזהר שלא להכותו, והעובר על לאו זה כלומר שיכה אביו או אמו במזיד ויוציא מהם דם הרי זה חייב חנק. והתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שכ

א הזהיר מעשות מלאכה בשבת. והוא אמרו לא תעשה כל מלאכה, והעובר על לאו זה באר בו הכתוב שהוא בכרת אם לא ידע בו הדיין ואם העידו עליו עדים חייב סקילה אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת. (יתרו, זמנים הלכות שבת פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה שכא

א הזהיר שלא להלוך חוץ לתחום המדינה בשבת. והוא אמרו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, ובאה הקבלה שגבול ההליכה שהיא אסורה מה שנוסף על אלפים אמה חוץ מן המדינה ואפילו אמה אחת וללכת אלפים אמה לכל צד מותר. ולשון מכילתא אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה. ובמסכת עירובין (דף י״ז:) אמרו לוקין על איסורי תחומין דבר תורה. ושם התבארו משפטי מצוה זו. (בשלח, זמנים הלכות שבת פכ״ו):

מצוות לא תעשה · מצוה שכב

א הזהיר מענוש הגדרים על החוטא ולהעביר הדינין עליהם ביום השבת. והוא אמרו לא תבערו אש וגו׳ ביום השבת, רצה בזה שלא ישרף מי שנתחייב שריפה, והוא הדין לשאר מיתות. ולשון מכילתא לא תבערו אש שריפה בכלל היתה ויצתה ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו את השבת. והנה אמרו הבערה ללאו יצתה ואינה הלכה אבל לחלק יצתה והוא שיהיה חייב על כל מלאכה בפני עצמה כמו שהתבאר במקומו. ובגמרא דבני מערבא בכל מושכותיכם רבי אלעאי בשם רבי ינאי אומר מכאן לבתי דינין שלא יהיו דנין בשבת. (ויקהל, שם פכ״ד):

מצוות לא תעשה · מצוה שכג

א הזהיר מעשות מלאכה ביום ראשון של פסח. והוא אמרו כל מלאכה לא יעשה. (בא אל פרעה, זמנים הלכות שביתת יום טוב פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה שכד

א הזהיר מעשות מלאכה ביום שביעי של פסח. והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. (אמור, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שכה

א הזהיר מעשות מלאכה ביום עצרת. והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שכו

א הזהיר מעשות מלאכה ביום ראש השנה. והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שכז

א הזהיר מעשות מלאכה ביום ראשון של חג. והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שכח

א הזהיר מעשות מלאכה ביום שמיני של חג. והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. ודע שאלו הששה ימים טובים כל מי שיעשה מלאכה איזו שתהיה באיזה יום מהם לוקה אלא אם כן תהיה מלאכה ממה שיצטרך באוכל נפש כמו שבא בכתוב באחד מהם אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, והוא הדין לשאר יום טוב. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ביצה. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שכט

א הזהיר מעשות מלאכה ביום הכפורים. והוא אמרו כל מלאכה לא תעשו. והעובר על לאו זה בכרת כמו שבאר הכתוב. ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה. והתבארו משפטי מצוה זו במסכת ביצה ובמגילה וזולתם. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה של

א הזהירנו מגלות ערות אם. והוא אמרו ערות אמך לא תגלה וגו׳, והעובר על לאו זה בכרת וכשהעידו עליו עדים יסקל אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב קרבן חטאת קבועה. (מכאן עד מצוה סי׳ שנ״ב תמצא כל העריות הללו באחרי מות, קדושה הלכות אסורי ביאה בארבעה פרקים הראשונים):

מצוות לא תעשה · מצוה שלא

א הזהיר מגלות ערות אשת אב. והוא אמרו ערות אשת אביך לא תגלה, והעובר על לאו זה בכרת, וכשהעידו בו עדים יסקל אם היה מזיד ואם היה שוגג מביא חטאת קבועה. הנה התבאר לך שהבא על אמו חייב עליה משום אשת אב בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו כמו שהתבאר בסנהדרין:

מצוות לא תעשה · מצוה שלב

א הזהיר מגלות ערות אחותו. והוא אמרו ערות אחותך בת אביך או בת אמך לא תגלה ערותן, והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שלג

א הזהיר מגלות ערות בת אשת אב כשתהיה אחותו. והוא אמרו ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה, וזה הלאו בא לשים בת אשת אב ערוה בפני עצמה להיות הבא על אחותו מאביו מנשואת אביו חייב שתים משום אחותו ומשום בת אשת אביו כמו שבארנו. וזה לשונם בזה אמרו בשני מיבמות (דף כ״ב:) תנו רבנן הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב שתים משום אחותו ומשום בת אשת אביו רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום אחותו בלבד. מאי טעמא דרבנן מכדי כתיב ערות אחותך בת אביך ערות בת אשת אביך מולדת אביך למה לי שמע מינה לחייבו משום אחותו ומשום בת אשת אביו. והעובר על זאת גם כן רוצה לומר האחות מהאב ומאם בכרת לבד אם היה מזיד, ובשוגג חייב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שלד

א הזהירנו מגלות ערות בת הבן. והוא אמרו ערות בת בנך לא תגלה:

מצוות לא תעשה · מצוה שלה

א הזהירנו מגלות ערות בת הבת. והוא אמרו ערות בת בתך לא תגלה ערותה וגו׳:

מצוות לא תעשה · מצוה שלו

א הזהירנו מגלות ערות הבת עצמה, וזה לא התבאר בפירוש בתורה ולא בא בכתוב ערות בתך לא תגלה, ואמנם ממה שהזכיר בת הבן או בת הבת תקה ממנו ראיה לבאור הדבר והגלותו כי הוא אסר בת הבן ובת הבת וכל שכן הבת. ובגמרא דיבמות (דף ג׳) אמרו בתו עיקר איסורה מדרשא אתיא דאמר רבא אמר לי רב יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה, רוצה לומר שהוא אמר בבת בנך ובבת בתך כי ערותך הנה ואמר באיסור אשה ובתה ובת בנה ובת בתה שארה הנה זמה היא כמו שבאיסור אשה ובתה נאסרה בתה כן באיסור בת בנו ובת בתו נאסרה בתו גם כן, ואמר בעונש איש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן כמו כן אשה ובת בנה ובת בתה בשריפה בעבור שבא בהן זמה וגמרינן לה מגזרה שוה זמה זמה והוא הדין לבתו ובת בנו ובת בתו לענין עונש דגמרינן להו מגזרה שוה דהנה הנה דגבי בת בנו ובת בתו כתיב הנה כמו שבא באשה ובתה. ולשון גמרא דכריתות (דף ה׳) אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך שהרי בתו אחד מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא מגזרה שוה אתיא הנה הנה זמה זמה, והבן אמרם לא למדה תורה ולא אמר לא למדוה כי אלו הדברים כלם קבלה מהנביא ע״ה פירוש מקובל כמו שבארנו בפתיחת חבורנו הגדול בפירוש המשנה, ואמנם שתק הכתוב מלזכרה להיותה אפשר להתלמד בגזרה שוה, וזהו ענין אמרם לא למדה הכתוב אלא מגזרה שוה והבן אמרם מגופי תורה. הנה התבאר מכל מה שקדם שהעובר על לאו בתו ובת בנו ובת בתו הוא בשריפה, ואם לא נחקרה העדות בכרת אם היה מזיד, ואם היה שוגג באחת מהן יקריב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שלז

א הזהירנו מגלות ערות אשה ובתה. והוא אמרו יתברך ערות אשה ובתה לא תגלה. והעובר על לאו זה והוא שתהיה אחת מהן אשתו ויבעול האחרת חייב שריפה. ואם לא נחקרה העדות בכרת אם היה מזיד. ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שלח

א הזהירנו מגלות ערות אשה ובת בנה. והוא אמרו יתברך את בת בנה. וזאת גם היא בשריפה אם היה מזיד, ובשוגג יביא חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שלט

א הזהירנו מגלות ערות אשה ובת בתה, והוא אמרו יתעלה ואת בת בתה. והיא בכרת ובשריפה אם היה מזיד, ובשוגג יביא חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמ

א הזהירנו מגלות ערות אחות האב. והוא אמרו יתברך ערות אחות אביך לא תגלה. והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת, ובשוגג יביא חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמא

א הזהירנו מגלות ערות אחות האם. והוא אמרו ערות אחות אמך לא תגלה. והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת, ובשוגג יקריב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמב

א הזהירנו מגלות ערות אשת אחי האב. והוא אמרו אל אשתו לא תקרב דודתך היא. והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת, ובשוגג יביא חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמג

א הזהירנו מגלות ערות אשת הבן. והוא אמרו יתעלה ערות כלתך לא תגלה. והעובר על לאו זה בסקילה. ואם לא נחקרה העדות או לא נודע הוא בכרת אם הוא מזיד, ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמד

א הזהירנו מגלות ערות אשת האח. והוא אמרו יתעלה ערות אשת אחיך לא תגלה. והעובר על לאו זה בכרת אם היה מזיד, ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמה

א הזהירנו מגלות ערות אחות אשתו בחיי אשתו. והוא אמרו ואשה אל אחותה לא תקח. והעובר על לאו זה בכרת אם הוא מזיד ובשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמו

א הזהירנו שלא לבוא על הנדה בעת טומאתה רוצה לומר כל השבעה ימים. והוא אמרו ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כל זמן שלא תטבול אחר שבעה. והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת, ובשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמז

א הזהירנו מגלות ערות אשת איש. והוא אמרו יתעלה ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע. ובעונש העובר על לאו זה יש הפרש. וזה שאשת איש אשר היתה נערה מאורשה שניהם חייבים סקילה כמו שבאר הכתוב. ואם היתה בת ישראל ובעולה שניהם חייבין חנק, ואם היתה בת כהן ובעולה דינה בשריפה, והוא בחנק ר״ל הבועל. וזה כשנחקרה העדות, ואם לאו הנה הוא בכרת, וזה אם היה מזיד. ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה. וכבר נכפלה האזהרה בזה והוא אמרו לא תנאף רוצה בו שלא לגלות ערות אשת איש. ולשון מכילתא לא תנאף למה נאמר לפי שהוא אומר מות יומת הנואף והנואפת עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר לא תנאף. אחד האיש ואחד האשה ולא כמו ואל אשת עמיתך כי היא האזהרה שאינה כוללת נואף ונואפת אבל היא האזהרה לנואף בלבד, וכן בשאר העריות אי אפשר להם מבלתי שיוציאו לאשה גם כן מאמרו לא תקרבו לגלות ערוה הרי כאן שנים להזהיר האיש על ידי האשה והאשה על ידי האיש. ובגמרא סנהדרין (דף נ״א:) אמרו הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת כהן לשריפה ואת נערה המאורשה לסקילה. וכבר קדם לנו באור זה הענין בפתיחת המאמר (שרש ד׳):

מצוות לא תעשה · מצוה שמח

א שהזהירנו שלא לשכב עם הבהמות זכריהן ונקבותיהן. והוא אמרו יתעלה ובכל בהמה לא תתן שכבתך. והעובר על לאו זה במזיד חייב סקילה ואם לא יסקל הנה הוא בכרת, ואם היה שוגג יביא חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שמט

א שהזהירנו מהביא הנשים הבהמות עליהן. והוא אמרו ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא. וזו גם כן מצוה בפני עצמו ואינה נכנסת במצוה שלפניה. כי לא בהיות איסור על הזכרים לבא על הבהמות נאסר לאשה להביא הבהמה עליה לולא האזהרה בזה מיוחדת. ובתחלת כריתות (דף ב׳) אמרו ל״ו כריתות יש בתורה ומנו אותם ומנו בכללם הבא על הבהמה והאשה המביאה עליה את הבהמה עם היות שם כולל ענינם מצות לא תעשה, והעובר על לאו זה חייב סקילה, ואם לא נחקרה העדות הרי היא בכרת אם היתה מזידה, ואם היתה שוגגת תקריב קרבן חטאת קבועה.

מצוות לא תעשה · מצוה שנ

א שהזהירנו שלא לבא על הזכר. והוא אמרו יתעלה ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו, והוא אמרו לא יהיה קדש מבני ישראל, וזה דרך האמת שזה הלאו הוא נכפל לחזוק לא שהוא אזהרה לנשכב. ושם אמרו לא תשכב נלמד האזהרה לשוכב ולנשכב. ובגמרא סנהדרין (דף נ״ד:) התבאר דרבי ישמעאל היא שישים לא יהיה קדש אזהרה לנשכב לפיכך הבא על הזכר והביא עליו זכר בהעלם אחת חייב שתים על דעת רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר ואת זכר לא תשכב קרי ביה לא תִשְׁכַּב לפיכך הבא על הזכר והביא זכר עליו בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ואמרו בטעם זה לא תשכב ולא תִשְׁכַּב חדא היא, ואמנם בא לפי דעתי לא יהיה קדש לחזוק כמו שאמר לא תנאף והיא אזהרה לאשת איש כמו שבארנו ואח״כ אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע וכגון זה הרבה כמו שבארנו בשרש התשיעי. והעובר על לאו זה חייב סקילה ואם לא יסקל הנה הוא בכרת אם היה מזיד, ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה:

מצוות לא תעשה · מצוה שנא

א הזהירנו שלא לבא על האב, והוא אמרו ערות אביך לא תגלה. והעובר על לאו זה חייב סקילה גם כן עד שיהיה הבא על אביו חייב שתים משום שוכב עם זכר ומשום מגלה ערות אביו. ובגמרא סנהדרין (שם ע״א) התבאר שאמרו ערות אביך לא תגלה אביך ממש, והקשו שם האי מואת זכר לא תשכב משכבי אשה נפקא והשיבו לחייבו שתים וכדרב יהודה אמר רב דאמר עכו״ם הבא על אביו חייב שתים. ושם בארו ואמרו מסתברא מילתא דרב יהודה בישראל ובשוגג ולקרבן והאי דאמר עכו״ם לישנא מעליא נקט. כל שהוא שוגג באביו חייב שתי חטאות כמו ששגג בשתי עריות ואף גם כן זה, ומי ששגג בזכור דעלמא אינו חייב אלא חטאת אחת:

מצוות לא תעשה · מצוה שנב

א הזהיר שלא לבא על אחי האב. והוא אמרו יתעלה ערות אחי אביך לא תגלה, עד שיהיה גם כן שוגג באחי אביו חייב שתי חטאות כמו שבארנו באביו. ובגמרא סנהדרין (שם) אמרו הבא על אחי אביו חייב שתים לדברי הכל דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה. ודע שאמרם נחקרה העדות הוא שיהיו שם שני עדים כשרים מתרים בו או יותר ובבית דין כשר של עשרים ושלשה ויעידו עדותן בהם ויהיה זה בזמן שדיני נפשות נוהגין. ומבואר הוא שאלו העריות כלן שקדם זכרם בא בהן בבאור בתורה, והוא אמרו אחר מנינם כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות. וכן כל מה שזכרנו מהם שהוא חייב בהן מיתת בית דין הוא ג״כ כתוב בתורה, ואמנם התחלף המיתות ואמרו בקצתם סקילה ובקצתם חנק ובקצתם שריפה הנה ממנו שהוא קבלה וממנו שהוא כתוב בתורה. והתבארו דיני אלו העריות בכללן במסכת סנהדרין וכריתות. וכבר התבאר בכריתות (דף כ״ד:) שכל עון שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה חייב על לא הודע שלו אשם תלוי. וענין חטאת קבועה שתהיה מן הבהמה בלבד. וכשתביט כל מצות לא תעשה אחת אחת והתבוננת העונשים הנזכרים בכל מצוה ומצוה מהן תמצא כל עון שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת שהחטאת ההיא קבועה זולת שני עונות שחייבין על זדון כל אחד משניהם כרת ועל שגגתן חטאת שאינה קבועה אבל היא עולה ויורד, ושני העונות ההם הם טומאת מקדש וטומאת קדשיו, ארצה באמרי טומאת מקדש טמא שנכנס לעזרה, וטומאת קדשיו טמא שאכל קדש. וכן התבאר לך שכל מצות לא תעשה שחייבין בזדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת זולת עון אחד והוא מגדף שזדונו כרת ואין חייבין על שגגתו חטאת. וכן התבאר לך שכל מי שנתחייב מיתה בבית דין איזו מיתה שתהיה הנה האיש ההוא בכרת גם כן כשלא המיתוהו בית דין או לא נודע לו, מלבד עשרה אנשים שהם מחוייבי מיתת בית דין ואין עליהן כרת והם מסית ומדיח ונביא שקר ומתנבא בשם ע״ז וזקן ממרא ובן סורר ומורה וגונב נפש מישראל ורוצח ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו, וכל אחד מאלו כשנחקרה עליו העדות יהרג, ואם לא יהרג שלא יוכלו בית דין להרגו או לא נודע לו הנה הוא מתיר עצמו למיתה אבל אינו עומד בכרת. ושמור אלו השרשים וזכור אותם:

מצוות לא תעשה · מצוה שנג

א הזהיר מהקרב אל אחת מהעריות האלו ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשיקה והדומה להם מן הפעולות הזרות, והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, כאילו יאמר לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערוה. ולשון ספרא לא תקרבו לגלות ערוה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב תלמוד לומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, אין לי אלא נדה שהיא בבל תקרב ובל תגלה מנין לכל העריות שהן בבל תקרבו

ובל תגלו תלמוד לומר לא תקרבו לגלות, ושם אמרו ונכרתו הנפשות העושות מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תקרבו יכול יהיו חייבים כרת על הקריבה תלמוד לומר העושות ולא הקרבות. וכבר נכפלה האזהרה באיסור אלו הדמיונות ואמר לבלתי עשות מחקות התועבות, אולם אמרו כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו. הנה לא הזהיר בשני אלו הלאוין מחקות התועבות בלבד, אבל אמנם יזהיר בהם מהתועבות עצמן אשר ביארם אחר זה, וזה שהוא הביא שני לאוין בכלל על כל העריות, ובעבור שהזהיר שלא לעשות כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען, וזה כולל מה שהיו עושין מן הזמה ומעבודת האדמה מרעית המקנה וישובי הארץ גם כן, שב ובאר כי אלו הפעולות אשר הזהיר מהם הוא כך וכך עריות לא תגלה וכמו שבאר בסוף המאמר ואמר כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ. ולשון ספרא יכול לא יבנו בתים ולא יטעו כרמים כמותם תלמוד לומר ובחקותיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם ולאבותיהם, ושם אמרו מה היו עושים האיש נושא איש ואשה נושאת אשה ואשה לשני אנשים. הנה התבאר כי אלו הלאוין שהם כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם אזהרה מבעילת כל העריות בכלל, ואחר כן כפל האזהרה בפרט ערוה ערוה. וכבר בארנו אנחנו משפטי אלו המצות בשביעי מסנהדרין ובחבורנו הגדול ובארנו שלוקים עליהם. ומה שראוי שתדעהו הוא שכל אשה שחייבין כרת עליה שהנולד מהביאה ההיא שחייבין עליה כרת יקרא ממזר והוא שריחקו האל יתעלה. בין שהיתה אותה ביאה בזדון בין בשוגג הולד ממזר, חוץ מן הנדה לבד שהולד הנולד ממנה אינו ממזר, אמנם נקרא בן הנדה. וכבר התבאר זה ברביעי מיבמות. (אחרי, קדושה הלכות אסורי ביאה):

מצוות לא תעשה · מצוה שנד

א הזהיר שלא יבא ממזר על בת ישראל. והוא אמרו לא יבא ממזר בקהל ה׳, והעובר על לאו זה לוקה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשמיני מיבמות וסוף קדושין. (כי תצא, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שנה

א הזהיר שלא לבא על אשה בלא כתובה וקדושין, והוא אמרו לא תהיה קדשה מבנות ישראל. וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר, והוא אמרו אל תחלל את בתך להזנותה. ולשון (ספרי)[ספרא] אל תחלל את בתך להזנותה זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בזה הלשון ואיזה ענין נוסף בו, וזה שכבר קדם שהבא על הבתולה בין שיהיה מפתה או אונס שאין חייב שום עונש מן העונשין אלא קנס ממון ולקחת אותה כמו שהתבאר בכתוב, והיה עולה במחשבתנו שאחר שזה הדבר אין בו אלא קנס ממון שיהיה דינו כדין כל דבר שבממון, וכמו שיש רשות לאדם לתת לחבירו ממונו כמו שירצה ויפטרהו במה שיש לו אצלו, שיהיה לו כמו כן מותר שיקח בתו הנערה ויתננה לאיש שיבעל אותה ויפטרהו מזה, אחר שזה זכות מזכיותיו, רוצה לומר החמשים כסף שהם לאבי הנערה, או גם כן יתננה לו על תנאי שיקח ממנו כך וכך דינרים, על כן הזהיר מזה ואמר אל תחלל את בתך להזנותה, לפי שזה שדנתי לענשו ממון לבד, אמנם הוא כשיקרה שיפתנה איש או יאנוס אותה, אבל כשיהיה הענין ברצון שניהם יחד ובהסכמה אין דרך לזה. והראיה בזה הטעם באמרו לא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה, לפי שהפתוי והאונס לא יקרה אלא מעט אבל כשהיה הענין בבחירה והסכמה ירבה זה ויתפשט בארץ, וזה טעם יפה מאד ומשובח בזה הפסוק והוא נאות לכל מה שזכרוהו החכמים למה שהסכימו עליו הדינים התוריים. ועל זה הלאו דפנויה לוקין. והתבארו משפטי מצוה זו במקומות מיבמות. (כי תצא, נשים הלכות אישות):

מצוות לא תעשה · מצוה שנו

א הזהיר האדם מהחזיר את גרושתו אחר שנשאת לזולתו. והוא אמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הטמאה. והעובר על לאו זה לוקה. והתבארו משפטי מצוה זו במקומות מיבמות. (שם, נשים הלכות גירושין פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה שנז

א הזהיר שאר האנשים שלא לבא על היבמה והיא תחת זיקת יבמה. והוא אמרו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. והעובר על לאו זה לוקה. והתבארו משפטי מצוה זו ביבמות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שנח

א הזהיר האונס שלא לגרש אנוסתו. והוא אמרו לא יוכל שלחה כל ימיו, וזה הלאו כבר קדמו עשה והוא אמרו ולו תהיה לאשה. וכן בארו בגמרא ממכות (דף ט״ו) שזה לאו קדמו עשה. ושם אמרו האונס שגרש אנוסתו ומתה קודם שהחזירה או נשאת לזולתו לוקה שהוא לא קיים עשה שבה כמו שהוא השרש אצלנו קיימו ולא קיימו. והתבארו משפטי מצוה זו בשלישי וברביעי ממכות. (שם, נשים הלכות נערה בתולה פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה שנט

א הזהיר מוציא שם רע שלא לגרש את אשתו והוא אמרו לא יוכל לשלחה כל ימיו, וזה הלאו גם כן קדמו עשה, והוא אמרו ולו תהיה לאשה. ודינו בגרושין לענין המלקות כדין האונס כמו שהתבאר בסוף מכות ובשלישי וברביעי מכתובות. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שס

א הזהיר מי שנפסדו ממנו כלי המשגל שאי אפשר לו שיוליד שלא לבא על בת ישראל. והוא אמרו לא יבא פצוע דכה וגו׳. וכל זמן שבעל בת ישראל אחר קדושין לוקה. והתבארו משפטי מצוה זו בשמיני מיבמות. (שם, קדושה הלכות איסורי ביאה פט״ז):

מצוות לא תעשה · מצוה שסא

א הזהיר מהפסיד כלי התשמיש מן הזכרים מאיזה מין שיהיה מבעלי חיים, ושוה בזה האדם וזולתו, והוא אמרו אחר שאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות וגו׳ ובארצכם לא תעשו, ובא הפירוש גם כן ובכם לא תעשו. והעובר על לאו זה לוקה, רוצה לומר מי שיסרס איש מאישי איזה מין שיהיה. ובפרק שמונה שרצים (דף קי״א) אמרו מנין לסרוס באדם שהוא אסור תלמוד לומר ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו. ואפילו מסרס אחר מסרס חייב דאמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב. והתבארו משפטי מצוה זו במקומות משבת ויבמות. (אמור, שם פ״ט):

מצוות לא תעשה · מצוה שסב

א הזהירנו שלא למנות עלינו מלך איש שלא יהיה מזרע ישראל אע״פ שיהיה גר צדק. והוא אמרו לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא מאחיך הוא. ולשון ספרי לא תוכל לתת עליך איש נכרי זו מצות לא תעשה. וכן שאר המנויין אינו מותר שנמנה עלינו בענין מהענינים לא מנוי תורה ולא מנוי מלכות איש שיהיה מקהל גרים עד שתהיה אמו מישראל, באמרו שום תשים עליך מלך מקרב אחיך תשים עליך, אמרו (קדושין ע״ו:) כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך. אמנם המלכות לבד כבר ידעת מספרי הנבואה שזכה בה דוד וכן זרעו אחריו עד סוף כל הדורות אין מלך למי שיאמין תורת משה אדון כל הנביאים אלא מזרע שלמה לבד וכל מי שהוא מזולת זה הזרע הנכבד לענין מלכות נכרי קרינא ביה כמו שכל זרע אחר בלתי זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא ביה, וזה מבואר אין ספק בו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות מיבמות וסוטה וסנהדרין. (שופטים, הלכות מלכים פ״א):

מצוות לא תעשה · מצוה שסג

א הזהיר המלך מהרבות סוסים. והוא אמרו לא ירבה לו סוסים, וגדר זה שלא יהיה לו סוס רץ לפניו ואפילו סוס אחד לא יהיה אצלו אלא הבהמה שירכב עליה לבד או סוסים שישימם באוררות כדי שיהיו מוכנים למלחמה ירכבו הפרשים עליהם אבל לעצמו לא יהיה לו אלא בהמה אחת לבד. והתבארו משפטי מצוה זו בשני מסנהדרין. (שם, שם פ״ג):

מצוות לא תעשה · מצוה שסד

א שהזהיר המלך מהרבות נשים. והוא אמרו לא ירבה לו נשים. וגבול זה שלא יוסיף על שמונה עשרה נשים בכתובה וקדושין. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני מסנהדרין. (שם, שם):

מצוות לא תעשה · מצוה שסה

א הזהיר המלך מהרבות ממון מיוחד לעצמו. והוא אמרו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. וגבול זה שלא יהיה מן הגודל אלא בשיעור מה שיהיה צריך למרכבתו ועבדים מיוחדים לו. אבל שיקבץ ממון לתועלת כל ישראל הרי זה מותר. וכבר באר האל יתעלה בכתוב טעם שלש מצות אלו, רוצה לומר לא ירבה לו נשים ולא ירבה לו סוסים וכסף וזהב לא ירבה לו, ובעבור שנודע טעמם וסבתם הגיע בעבורם מהנטיה מהדת מה שכבר התפרסם מספור שלמה המלך ע״ה עם גודל מדרגתו בידיעה ובחכמה והיותו ידיד יה. אמרו ז״ל שיש בזה רמז והערה לאנשים שהם ידעו טעמי המצות כלם יקרה להם הנטיה, אם זה השלם בחכמה וגדול במעלה כבר דמה וחשב שאין הפעולה זאת בהכרח סבה לעבירה ההיא מה יהיה שכל ההמון עם חולשת דעתם הנה יחשבו בהם ויאמרו כלום היה אסור כך או צוה בכך אלא מפני כך אני אהיה נזהר מהדבר שבעבורו צוה במצוה ההיא ולא אשים לב עליה. ואז יהיה נפסד יושר הדת. ולכן הסתיר האל יתעלה טעמם ואין מהם גם אחד שאין לו טעם ועלה וסבה, אבל רוב הטעמים ההם היה מן הצורך להסתירם שלא ישיגם שכל ההמון ולא יבינום, והם כלם כמו שהעיד הנביא פקודי ה׳ ישרים משמחי לב מצות ה׳ ברה מאירת עינים. ומאת האל אשאל עזר לקיים המצווה בו מהם ולהרחיק המוזהר מהם. (שופטים, הלכות מלכים פ״ג):